

ΕΤΟΣ Α'. — ΤΟΜΟΣ Α'. — ΤΕΥΧΟΣ Α'. & Β'.

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
“ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,”

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΟΥΝΤΑΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΑΡΙΣΤ. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ

ΣΤΙΛΠ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠ. ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ

ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ — ΜΕΓΑΡΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤ — ΒΟΥΛΗΣ 18

1928

ΕΚΘΕΣΙΣ ΕΤΗΣΙΑΣ ΛΟΓΟΔΟΣΙΑΣ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Κ. Φ. ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΓΕΝ. ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΝ ΤΗΣ 12 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1928

Φίλοι Έταῖροι,

Συμπληροῦται τὸ πρῶτον ἔτος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου καὶ τὸ Διοικητικὸν αὐτοῦ Συμβούλιον συμφώνως τῇ ἐν ἰσχύι καταστατικῷ λαμβάνει τὴν τιμὴν νὰ υποβάλῃ πρὸς τὴν Γεν. Συνέλευσιν τὴν ἐκθεσὶν τῶν πεπραγμένων. Ἀπευθύνομεν θερμὰς εὐχαριστίας πρὸς τὰ ἀξιότιμα μέλη τοῦ Σωματείου καὶ πρὸς πάντας τοὺς συντελέσαντας διὰ τὴν ὑποστήριξιν καὶ προαγωγὴν τοῦ ἔργου αὐτοῦ καὶ δίδομεν σύντομον τῶν συντελεσθέντων ἀπολογισμὸν. Ὅμοίαν ἐκθεσιν διὰ τὸ πρῶτον ἐξάμηνον τοῦ 1927 ἐθεωρήσαμεν συντελεστικὸν νὰ διανείμωμεν πρὸς ἅπαντα τὰ μέλη πρὸς διαφώτισιν αὐτῶν.

Α'. ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ.— Κατὰ τὸ ἐτήσιον διάστημα τοῦ παρελθόντος ἔτους ἢ μὲν Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ συνήλθεν εἰς 43 ἐν ὄλῳ τακτικὰς συνεδριάσεις καὶ δύο ἐκτάκτους, τὸ δὲ Διοικητικὸν Συμβούλιον εἰς 7 ἐν ὄλῳ τοιαύτας.

Παρατηρήθη συνεπῶς διὰ τὰς συνεδριάσεις τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ποιά τις ἀπροθυμία καὶ δυσχέρεια πρὸς ἐπίτευξιν ἀπαρτίας. Καὶ αἱ μὲν ἐργασίαι τοῦ Σωματείου ὄχι μόνον δὲν παρημποδίσθησαν ἀλλὰ καὶ ἠδύξθησαν καὶ ἡ διεκπεραίωσις βαίνει ὀμαλῶς, ὁ σκοπὸς ὅμως τοῦ νομοθέτου ἐπιζητοῦντος τὴν διὰ τοῦ 20μeloῦς διοικ. Συμβουλίου συχρὴν ἐπικοινωνίαν καὶ ἐπαφὴν εἴκοσιν ἐκλεκτῶν μελῶν αὐτοῦ πρὸς εὐρύτεραν συνεργασίαν καὶ προαγωγὴν τῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν, δὲν ἐξεπληρώθη. Διὰ ταῦτα συνιστῶμεν ὅπως κατὰ τὰς προσεχεῖς ἀρχαιρεσίας ἐκλεγῶσι πρόσωπα διαθέτοντα περισσότερον χρόνον καὶ διατεθειμένα νὰ ἐργασθῶσι ὄχι μόνον διὰ τακτικῆς προσελεύσεως εἰς τὰς συνεδριάσεις, ἀλλ' ἔχοντα καὶ ὄλην τὴν διάθεσιν γενικῆς ὑποστηρίξεως τοῦ Σωματείου.

Β'. ΜΕΛΗ.— Ἡ ἐγγραφὴ τῶν μελῶν ἐσυνεχίσθη, καὶ ὁ αὐξων ἀριθμὸς αὐτῶν ἔχει ἐξιχθῆ εἰς τοὺς 383 μὲ καθημερινὴν ἐγγραφὴν νέων

μελῶν. Εἰς τὴν προσπάθειάν μας ὅμως ταύτην, ὅπως αὐξήσωμεν τὰ τακτικὰ μέλη, δὲν εὗρήκαμεν τὴν δέουσαν ἀρωγὴν ἐκ μέρους ὄλων τῶν μελῶν, ἢ πρὸς τὰ ὁποῖα ἐκκλησίς μας διὰ τῆς προηγηθείσης ἑξαμηνιαίας ἐκθέσεως, ἔμεινεν ἄνευ ἀποτελέσματος.

Διατηροῦμεν πάντοτε τὴν πρόβλεψιν ὅτι ὁ σημερινὸς ἀριθμὸς τακτικῶν μελῶν δύναται εὐκόλως νὰ διπλασιασθῇ καὶ ἐπιμένομεν εἰς τὴν σύστασίν μας ὅπως ἕκαστον ἐν ἐνεργείᾳ μέλος ἀναλάβῃ τὴν ἑγγραφὴν ἐνὸς νέου τοιοῦτου μεταξὺ τῶν ἐν Ἀθήναις γνωρίμων καὶ φίλων του Θρακῶν. Τὸ Διοικ. Συμβούλιον εὕρισκεται εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν νὰ ἀνακοινώσῃ ὅτι ἠναγκάσθη νὰ διαγράψῃ ἢ ἐκ τῶν ὡς ἄνω μελῶν, συνεπείᾳ μὴ ἐκπληρώσεως τῶν ταμειακῶν τῶν ὑποχρεώσεων, συμφώνως τῷ κανονισμῷ.

Γ'. ΜΗΤΡΩΟΝ. — Ἐσυνεχίσθησαν αἱ ἑγγραφαὶ ἐν τῷ καταρτιζομένῳ μητρώῳ. Χρειαῖζεται ἐν τούτοις καὶ ἄλλη πολλὴ καὶ συστηματικὴ ἐργασία πρὸς ἀποπεράτωσιν ἐνὸς τοιοῦτου ἔργου, τὴν σοβαρότητα τοῦ ὁποίου θεωροῦμεν περιττὸν νὰ ἐξάρωμεν. Ἄμα συστηματοποιηθῇ καλλίτερον ἢ ἀπασχολήσασα τὸ Γραφεῖον τελευταίως ἐκδοσίς τῶν «Θρακικῶν», θὰ ἐπρεπε διὰ τὰς ἑγγραφὰς τοῦ μητρώου νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ χρόνος περισσότερος, ἀλλὰ κυρίως νὰ κεντηθῇ καὶ ἐπιδειχθῇ τὸ ἐνδιαφέρον ὄλων τῶν μελῶν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ἐνὸς τόσο ὠφελίμου ἀλλὰ καὶ τόσο δυσχεροῦς ἔργου. Βεβαίως ἐὰν διενεργηθῇ ἡ μελετωμένη γενικὴ ἀπογραφή τῶν κατοίκων ὑπὸ τοῦ Κράτους τὸ ἔργον μας διευκολύνεται, ἐφόσον θὰ πρόκειται πλέον μόνον περὶ τῆς ἐξακριβώσεως καὶ στατιστικῆς διαπιστώσεως τῶν ἐξ αὐτῶν Θρακῶν.

Δ'. ΚΙΝΗΣΙΣ ΓΡΑΦΕΙΟΥ. — Ἡ προσέλευσις ὄχι μόνον τῶν τακτικῶν μελῶν, ἀλλὰ καὶ παντὸς Θρακὸς ἐρχομένου εἰς Ἀθήνας εἴτε ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος εἴτε ἐκ τοῦ Ἐξωτερικοῦ εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Κέντρου ἠύξησε καταπληκτικῶς καὶ προσλαμβάνει τὸν χαρακτῆρα μιᾶς συρροῆς καὶ συγκεντρώσεως ὄχι μόνον δι' ἀτομικὰς ὑποθέσεις, ἀλλὰ καὶ διὰ πᾶν ζήτημα ἀφορῶν γενικώτερον τὴν Θράκην. Κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῶν τακτικῶν καθημερινῶν ἀκροάσεων οἱ προσερχόμενοι Θραῖκες εἶναι βέβαιοι, ὅτι ὄχι μόνον θὰ τύχωσιν εὐμενοῦς ὑποδοχῆς καὶ προσοχῆς, ἀλλ' ὅτι ἀπερχόμενοι θὰ ἀποκομίσωσιν ἐκτὸς ὑποδείξεων καὶ καθοδηγήσεων, οὐσιαστικὰς ἐνεργείας, βοηθήματα, συστατικὰς κ.λπ. συντελοῦντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν θετικὴν διεκπεραίωσιν τῶν ὑποθέσεων τῶν. Τὰ τακτικὰ μέλη πρέπει νὰ αἰσθάνωνται πλήρη ἰκανοποίησιν, διότι ἐναντι τῆς θυσίας τοῦ ἐλαχίστου αὐτῶν ἐπιδόματος, ἐκτὸς τῶν πλεονεκτημάτων εἰς ἃ συμμετέ-

χουσιν, ἐδημιούργησαν φιλόξενον στέγην ἐν τῇ πρωτευούσῃ καὶ προσφέρουν πραγματικὴν ἀνακούφισιν καὶ προστασίαν εἰς τοὺς πάσχοντας καὶ ταλαιπωρουμένους συμπολίτας τῶν Θρακῶν καὶ λοιποὺς πρόσφυγας.

Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμεν ἐν προκειμένῳ νὰ δμιλήσουν εὐγλωττότερον οἱ ἀριθμοί:

Ἐκδοθέντα πιστοποιητικὰ δωρεὰν	345
Διάφοροι τοποθετήσεις, εἰσιτήρια βοηθήματα, εἰσαγωγαὶ εἰς νοσοκομεῖα, συστατικά, διεκπεραιώσεις ὑποθέσεων δωρεὰν, ὧν λεπτομερὴς κατάλογος εὐρίσκεται ἐν τοῖς Γραφείοις	496
Σύνολον	<u>841</u>

Συνεπῶς ἐξυπηρετήθη τριπλάσιος ἀριθμὸς τῶν ἐν ἐνεργείᾳ τακτικῶν μελῶν, ἕκαστον τῶν ὁποίων δύναται νὰ ὑπερηφανεύηται, διότι ἐβοήθησε θετικῶς καὶ ἐπροστάτευσεν ἀνὰ δύο ἢ καὶ πλείονας συμπατριώτας του. Τὸ Διοικ. Συμβούλιον διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀκριβῶς ἐπιμένει εἰς τὴν ἀΐξισιν τῶν τακτικῶν μελῶν, ἵνα ἀναλόγως ἐπεκταθῇ καὶ ἡ ἀκτίς τῆς γονίμου δράσεως τοῦ Σωματείου.

Ε'. ΓΕΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ. Ἡ Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ μετὰ πάσης ἐπιμελείας καὶ δραστηριότητος παρηκολούθησε τὰ γενικὰ ζητήματα τὰ σχετιζόμενα πρὸς τοὺς πρόσφυγας ὁμαδικῶς καὶ προέβη συχνάκις εἰς διαβήματα προφορικὰ καὶ δι' αἰτήσεων καὶ ὑπομνημάτων παρὰ τοῖς ἀρμοδίοις. Ἐὰν τινὲς τούτων δὲν ἀπέδωκαν τὴν δέουσαν προσοχὴν δὲν καθίσταται διὰ τοῦτο ὀλιγωτέρα ἢ εὐχαρίστησις καὶ μικροτέρα ἢ ἱκανοποίησις, διότι παρὰ πλείστων ἐτύχαμεν καὶ εὐγενοῦς ὑποδοχῆς ἀλλὰ καὶ προθύμων καὶ ἱκανοποιητικῶν ἀπαντήσεων. Προσεπαθήσαμεν ἄλλως τε, μετ' αὐστηρᾶς προσοχῆς, οὐδέποτε τὸ Θρακικὸν Κέντρον νὰ ἀσχοληθῇ ἢ νὰ διαβιβάσῃ αἰτήματα μὴ ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὸ δίκαιον, ἢ τοιαύτη δὲ τακτικὴ διεπιστώσαμεν ὅτι ἐκτιμᾶται παρὰ παντὸς ἀμερολήπτου κριτοῦ. Πρὸς τοὺς κ.κ. Ὑπουργούς, τὴν Διοίκησιν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, τὴν Διεύθυνσιν Ἀνταλλαγῆς καὶ τὰς λοιπὰς Κρατικὰς καὶ ἄλλας ὑπηρεσίας, αἵτινες καθ' οἷονδῆποτε τρόπον διηκόλυναν τὸ ἔργον τοῦ Κέντρον, ἀπευθύνομεν καὶ δημοσίᾳ τὰς εὐγνώμονας εὐχαριστίας μας.

Ζ'. ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ. — Καὶ ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Κέντρον βαίνει ὀσημέραι ἀυξάνουσα καὶ πληθυνομένη. Ἐκ τῶν Σωματείων τῶν Ἐπαρχιῶν οἱ Θρακικοὶ σύλλογοι Καβάλλας, Κομοτινῆς, Ξάνθης, Ἀλεξανδρου-

πόλεως κ.λ.π. μᾶς ἔγραψαν κατ' ἐπανάληψιν καὶ διατηροῦμεν τακτικὴν μετ' αὐτῶν ἀλληλογραφίαν. Ἐπίσης διατηροῦμεν μετὰ τῶν ἐδῶ σωματείων καὶ ὀργανώσεων γραπτὴν ἐπαφὴν καὶ συνεργασίαν. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι διὰ νὰ μὴ δημιουργήσωμεν ἀνεπάρκειαν ὑπηρεσίας Γραφείου δὲν ἐπεδιώξαμεν αἰξοδιστὴν ἀλληλογραφίας καὶ περιορίσθημεν εἰς τὴν ἀπαραίτητον διεκπεραιώσιν μόνον αὐτῆς. Ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν κατὰ τὴν λήξασαν περιόδον ἐξεληθόντων ἐγγράφων ἀνῆλθεν εἰς 734.

Ζ'. ΤΑΜΕΙΟΝ—ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ.—Συνεχίζεται ἡ ἀγρυπνος παρακολούθησις τῶν ὑλικῶν ὑποθέσεων τοῦ Σωματείου καὶ ἡ τακτικωτάτη τήρησις διπλοτύπων ἀποδείξεων καὶ ἐνταλμάτων πληρωμῆς μετὰ τῶν συναφῶν βιβλίων. Ὑπάρχουσιν ἀτυχῶς καὶ πάλιν παρὰ τὴν ἀναπτυσσομένην συνεχῆ προσπάθειαν καθυστερούμενα, ἅτινα μᾶς ἠγάγκασαν, συμφώνως τῷ κανονισμῷ, νὰ προβῶμεν εἰς τὸ λυπηρὸν μέτρον τῶν διαγραφῶν περὶ ὧν ἐν ἄλλῃ κεφαλαιῷ ἀνεφέραμεν.

Παραθέτομεν πίνακα ἰσολογισμοῦ ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Ταμίου τηρουμένων βιβλίων :

Ἴσολογισμὸς ἐσόδων καὶ δαπανῶν Κέντρου (Δωδεκάμηνον 1927)

Ἀπὸ δωρητᾶς Ἀδελ. Μα- νουηλίδη καὶ Ἀδελ. Καλούδη	Δραχ. 20000.—	Ἐδαπανήθησαν εἰς μισθοὺς Δραχ. 37000.—	
Ἀπὸ δικαιώματα ἐγγραφῆς 301 μελῶν	» 64675.—	Εἰς ἐνοίκια	» 35746.—
Ἀπὸ μηνιαίας συνδρομᾶς	» 85725.—	» Γεν. δαπάνας	» 23040,05
Ἀπὸ συγκεντρώσεις	» 8609,30	» ἀπόσβεσιν ἐπιπλῶν.	» 19300.—
Ἀπὸ τόκους	» 870,50	Ἐπόλοιπον	» 65198,75
Ἀπὸ πιστοποιητικὰ	» 135.—		
Ὀλικόν	» <u>180014,80</u>		» <u>180014,80</u>

Ἴσολογισμὸς περιοδικοῦ

Εἰσεπράχθησαν	Δραχ. 65775.—	Ἐδαπανήθησαν εἰς γραφικὴν ὑλὴν ἐκτύπων ἐκ- κλήσεων, δελτίων κ.λ.π. Δραχ. 2228 —	
		Ἐδαπανήθησαν εἰς ἐπιπλα- ἀγορὰν βιβλίων, δευτικὰ αὐτῶν καὶ ὀδηγοὺς	» 4866.—
		Ἐδαπανήθ. εἰς ἀντιμισθίας	» 4500 —
		» εἰς χάρτην περιοδικοῦ	» 3625 —
		» ἐναντι τυπογραφικῶν	» 18625.—
		» εἰς κλισέ διαφορα	» 1870 —
		» « συγγραφ. περιοδ.	» 1500.—
		» « ταχυδρομικὰ	» 575,60
		» « διαφορα ἔξοδα	» 628,90
		Ἐπόλοιπον ἐν τῷ ταμείῳ	» 30981,50
			» <u>65775.—</u>

Γενική κατάσταση 31 Δεκεμβρίου 1927

<table border="0"> <tr> <td>Υπόλ. εσόδων Κέντρου . . . Δραχ.</td> <td align="right">65198,75</td> </tr> <tr> <td>» » περιοδικού . . . »</td> <td align="right">30981,50</td> </tr> <tr> <td colspan="2"><hr/></td> </tr> <tr> <td></td> <td align="right"><u>96180,25</u></td> </tr> </table>	Υπόλ. εσόδων Κέντρου . . . Δραχ.	65198,75	» » περιοδικού . . . »	30981,50	<hr/>			<u>96180,25</u>	<table border="0"> <tr> <td>Προκαταβολή ένοικίου τρι- μηνίας . . . . . Δραχ.</td> <td align="right">8100 —</td> </tr> <tr> <td>Έπιπλα . . . Δρ.</td> <td align="right">39300.—</td> </tr> <tr> <td>Άπόσβεσις . . . . . »</td> <td align="right">19300.—</td> </tr> <tr> <td></td> <td align="right">20000.—</td> </tr> <tr> <td>Έθνική Τράπεζα (Μητρο- πόλεως) . . . . . »</td> <td align="right">20732,80</td> </tr> <tr> <td>Έθν. Τράπεζα (Κεντρικόν)</td> <td align="right">27340.—</td> </tr> <tr> <td>Τομείον . . . . . »</td> <td align="right">20007,45</td> </tr> <tr> <td></td> <td align="right"><u>96180,25</u></td> </tr> </table>	Προκαταβολή ένοικίου τρι- μηνίας . . . . . Δραχ.	8100 —	Έπιπλα . . . Δρ.	39300.—	Άπόσβεσις . . . . . »	19300.—		20000.—	Έθνική Τράπεζα (Μητρο- πόλεως) . . . . . »	20732,80	Έθν. Τράπεζα (Κεντρικόν)	27340.—	Τομείον . . . . . »	20007,45		<u>96180,25</u>
Υπόλ. εσόδων Κέντρου . . . Δραχ.	65198,75																								
» » περιοδικού . . . »	30981,50																								
<hr/>																									
	<u>96180,25</u>																								
Προκαταβολή ένοικίου τρι- μηνίας . . . . . Δραχ.	8100 —																								
Έπιπλα . . . Δρ.	39300.—																								
Άπόσβεσις . . . . . »	19300.—																								
	20000.—																								
Έθνική Τράπεζα (Μητρο- πόλεως) . . . . . »	20732,80																								
Έθν. Τράπεζα (Κεντρικόν)	27340.—																								
Τομείον . . . . . »	20007,45																								
	<u>96180,25</u>																								

Συνεπώς εκ του άνω ποσοϋ τών 96.180,25 ύπάρχουσιν εις μετρητά 76180,25 και ώς έπιπλα κατοπιν άποσθέσεως του ήμισσεως τής αξίας των Δρ. 20000.

Η΄. ΕΟΡΤΑΙ. — Σύμφωνα προς τὸ καταστατικὸν κατηρίσθησαν και ελειτούργησαν διάφοροι Έπιτροπαί. Ο σκοπὸς τών τοιούτων επιτροπών ήτο διττός, νά εργασθῶσι βεβαίως και νά προαγάγωσι τούς ειδικούς σκοπούς, οὗς επεδίωκεν εκάστη τούτων, αλλά δια τής δημιουργίας των και τής αλληλογνωριμίας και επικοινωνίας τών απαρτιζόντων αυτάς μελῶν, νά δοθῆ ή ευκαιρία και εις άλλα μέλη εκτός του Διοικ. Συμβουλίου νά καλλιεργήσωσι και συσφίξωσι τās μετ' άλλήλων σχέσεις και νά αναπτύξωσι πρωτοβουλίας υπέρ τής προαγωγής του Σωματείου. Έκ τών Έπιτροπών τούτων ή τής έγγραφής μελῶν και ή νομική δέν ελειτούργησαν κανονικῶς, και ήναγκάσθη ή Διευθύνουσα επιροπή νά συμπεριλάβη και τὰ καθήκοντα αυτών εις τās ιδικάς της φροντίδας. Αξιόλογος όμως ήτο ή δρᾱσις τών δύο επιτροπών «Θρακικῶν Μελετῶν» και «έορτῶν και συγκεντρώσεων» αίτινες υπό τήν φιλόπονον προεδρείαν τής μὲν πρώτης του κ. Απ. Δοξιάδου τής δε̄ δευτέρας του κ. Ι. Λάγια, μελῶν του Διοικ. Συμβουλίου απέδωκαν εξαιρετικῶς λαμπρά αποτελέσματα.

Και δια μὲν τὰ «Θρακικά» όμιλοῦμεν εν ιδιαίτέρω κεφαλαίῳ, δια δε τās έορτάς και συγκεντρώσεις, αναφέρομεν ότι εγένοντο τρεις τοιαῦται εν απολύτῳ επιτυχία, αποδώσασαι πλήρως τούς σκοπούς τής συγκεντρώσεως, αλληλογνωριμίας και ψυχαγωγίας τών εν τῇ πρωτευούση διαμενόντων Θρακῶν. Οφείλεται ώσαύτως πās δίκαιος επαινος δια τήν φιλοπονίαν και τήν ταχύτητα μεθ' ής ειργάσθη ή εκτατος επιροπή τής τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του εν Ισχύι καταστατικου άποπερατώσασα εντός εβδομάδος τὸ ανατεθέν αυτῇ ζργον. Αί τροποποιήσεις αυται, προιδὼν διδαγμάτων τής πείρας τών κατά τὸ λῆξαν έτος εμφανισθειῶν περιπτώσεων, συζητηθεΐσαι υπό του Διοικ. Συμβουλίου, υποβάλλονται εις τήν

ἔγκρισιν τῆς Γεν. Συνελεύσεως. Μία τῶν ὑποβαλλομένων τροποποιήσεων ἀφορῶσα εἰς τὴν ἐγγραφὴν τακτικῶν μελῶν τοῦ Κέντρου καὶ τῶν Θρακῶν τῶν Ἐπαρχιῶν θὰ προλειάνῃ τὸ ἔδαφος τῆς δημιουργίας τοπικῶν Θρακικῶν Κέντρων εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς ἐπικρατείας καὶ θὰ διευκολύνῃ τὸ ἔργον τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς. Ἡ διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ ἀποδίδουσα ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὸ ἔργον τῶν ἐπιτροπῶν καὶ ἔχουσα ὑπ' ὄψει τὰ ἐν βραχεῖ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα, φρονεῖ ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ, κατανοουμένης τῆς σκοπιμότητος καὶ ὠφελιμότητος των, θὰ ἐκλείψουν τὰ παρατηρηθέντα κροῦσματα ἀπροθυμίας καὶ ὅτι τὰ μέλη τοῦ σωματείου θὰ ἐπιζητῶσι αὐτοπροαιρέτως τὴν συμμετοχὴν καὶ συνεργασίαν των ἐν ταῖς εἰρημέναις ἐπιτροπαῖς.

Θ'. ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ.— Μεθ' ἱκανοποιήσεως καὶ ὑπερηφάνειας εὐρισκόμεθα εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ ἀναγγείλωμεν ὅτι ἔργον ἐξόχως κοινωφελές καὶ σημαντικόν, ἡ ἔκδοσις τοῦ εἰκονογραφημένου ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ τὰ «Θρακικά» κατόπιν συντόνων προσπαθειῶν καὶ ἐργασίας ἐπιπονωτάτης, εὐρίσκεται ἤδη εἰς τὸ τέρας τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ ἐκ 16 τυπογραφικῶν φύλλων πρώτου ἑξαμηνιαίου τεύχους του. Οἱ ἀναλαβόντες ἕνα τόσον δυσχερὲς καὶ ἐπίπονον ἔργον ἔκαλοῦντο ἐξ ἀρχῆς νὰ ἀντιμετωπίσουν δυσκολίας παντοίας μεταξὺ τῶν ὁποίων προεῖχεν ἡ συλλογὴ τῆς δημοσιευομένης ἀποκλειστικῶς Θρακικῆς ὕλης καὶ ἡ κάλυψις τῆς ὕλικῆς δαπάνης. Διὰ τὸ πρῶτον ἀπετελέσθη ἐπιτροπὴ συντακτικὴ ἐκ τῶν λογίων καὶ ἐπιστημόνων κ.κ. Τσουντα Χ., Κυριακίδου Σ., Κουρτίδου Ἄρ., καὶ Παπαχριστοδούλου Πολ., ἧτις ἀνέλαβε τὴν συλλογὴν καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς ὕλης, τὴν προκήρυξιν διαγωνισμοῦ, τὴν ἔγκρισιν ταξιθέτησιν καὶ διόρθωσιν τῶν δημοσιευομένων. Χάρις εἰς τὴν φιλόπονον τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπῆς ἐργασίαν καὶ κυρίως εἰς τὴν ἀξιεπαινον καὶ ἀξιόμιμητον δραστηριότητα τοῦ κ. Παπαχριστοδούλου ἀναλαβόντος τὴν διεύθυνσιν τῆς δημοσιεύσεως, ὁ σκόπελος τῆς ἐξευρέσεως ἐπαρκοῦς ὕλης παρεκάμφθη καὶ σήμερον ὑπάρχον ἔτοιμοι πραγματεῖαι πρὸς κάλυψιν τοῦ πλείστου μέρους καὶ τῶν ὑπολοίπων τευχῶν τοῦ ἔτους ἢ ἔγκαιρος ἔκδοσις τῶν ὁποίων κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐξασφαλίζεται. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κάλυψιν τῶν ὕλικῶν δαπανῶν δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποκρύψωμεν ὅτι παρετηρήθη ἔλλειψις ἐνδιαφέροντος καὶ ἀπροθυμίας πρὸς ἐγγραφὴν συνδρομητῶν ἐκ μέρους τῶν Θρακῶν δυσανάλογος πρὸς τὴν σπουδαιότητα ἐνὸς τοιούτου ἔργου. Εὐτυχῶς φιλότιμα καὶ φιλοπάτριδα τῆς Θράκης τέκνα, οἱ ἐκ Ραιδεστοῦ κ.κ. Ἀδελφοὶ Καλούδη καὶ Ἀδελφοὶ Μανουηλίδη, οἵτινες ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Κέντρου διὰ δεκακισχιλίων ἑκαστοὶ δραχμῶν ἀνεκλήθησαν δωρηταί,

ἀνέλαβον κατόπιν παρακλήσεως τοῦ τακτικοῦ ἡμῶν Προέδρου νὰ μᾶς βοηθήσωσιν ἀποτελεσματικῶς καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην.

Ἐνεγράφησαν οὕτω ὑπὸ τῶν πρώτων διὰ τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἀνωτύμου Ἐταιρίας Ἐξαγωγῆς Ἑλληνικῶν καπνῶν συνδρομηταὶ 139 καὶ δωρηταὶ διὰ Δραχ. 9000. Πρὸς τὸν Γ. Διευθυντὴν τῆς ἐν λόγῳ Ἐταιρίας κ. Δ. Ἀθηνοδώρου ὀφείλεται καὶ δημοσίᾳ πᾶς ἔπαινος διὰ τὰ ἀποτελέσματά ταῦτα. Ἐνεγράφησαν ὡσαύτως ὑπὸ τῆς Ἀτμ/ίως Μανουηλίδη διὰ τῶν διαφόρων πρακτορείων συνδρομηταὶ 47, ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Κέντρου ἐν Ἀθήναις, Θεσσαλονίκῃ καὶ τῷ Νομῷ Ἐβρου συνδρομηταὶ 193, καὶ παρὰ τῶν κ. κ. συναδέλφων συνδρομηταὶ 39. Ἀναφερόμεν ὡσαύτως δωρεὰς διὰ τοῦ κ. Δοξιάδη τῆς Κυρίας Μπενάκη Δραχ. 2000 καὶ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος Δραχ. 5000 διὰ τοῦ κ. Παπαχριστοδοῦλου τῆς Κυρίας Μακκᾶ Δραχ. 500 καὶ τοῦ κ. Σαράντη Παπαδοπούλου Δραχ. 500 καὶ τοῦ Δήμου Ἀλεξανδρουπόλεως ἐκ Δραχ. 500. Πρὸς πάντας τοὺς ἀνωτέρω συνδρομητάς καὶ δωρητάς ἀπευθύνομεν καὶ δημοσίᾳ τὰς εὐγνώμονας εὐχαριστίας μας.

Ἐξασφαλισθεῖσης ἤδη τῆς ἐκδόσεως τῶν πρώτων τευχῶν, ἐλπίζομεν ὅτι πάντες οἱ Θραῖκες καὶ ἰδίᾳ τὰ τακτικά μέλη θὰ μᾶς βοηθήσουν διὰ τὴν συνέχισιν ἔργου, ὅπερ ὄχι μόνον θὰ τιμήσῃ τὸ Θρακικὸν ὄνομα καὶ θὰ περισώσῃ θησαυροὺς κινδυνεύοντας νὰ ἀπωλεσθῶν, ἀλλ' ἡ ἐμφάνισις τοῦ ὁποίου θὰ σημειώσῃ ἓνα ἀκόμη πολύτιμον ἐπιστημονικὸν σταθμὸν εἰς τὴν πρόοδον τῆς πνευματικῆς κινήσεως τοῦ τόπου. Ἡ ἐγγραφή συνδρομητῶν συνεχίζεται ὑπὸ πάντων τῶν ἀνωτέρω καὶ θὰ συμπληρωθῇ καὶ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ περιοδικοῦ. Ἀπεστάλησαν τελευταίως ἐκκλήσεις τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ πρὸς τοὺς ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ Θραῖκας μετ' ἰδιαιτέρων ἐπιστολῶν καὶ δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι ἡ ἐγνωσμένη φιλοπατρία τῶν ἐν τῇ ξένῃ συμπατριωτῶν καὶ ὁμογενῶν θὰ ἐκδηλωθῇ ἐμπράκτως καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει.

Τοιαῦτα, φίλοι κύριοι, ἐν ξηρᾷ ἀφηγηματικῇ συντομίᾳ τὰ κατὰ τὸ διὰ νυθὲν ἐτήσιον διάστημα πεπραγμένα. Ὁμολογοῦμεν ὅτι οἱ συλλαβόντες τὴν ἰδέαν τῆς ἰδρύσεως τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου δὲν ἐφαντάζοντο τόσον γόνιμον τὴν ἐξέλιξιν αὐτοῦ ἐν βραχυτάτῳ διαστήματι. Ἄλλ' αἱ βλέψεις τῶν ἰδρυτῶν δὲν περιορίζονται ἐντὸς τόσῳ στενῶν ὁρίων δράσεως. Βεβαίως αἱ στερεαὶ βάσεις ἐτέθησαν καὶ ἡ καλὴ ἀρχὴ συνετελέσθη. Ἀπαιτεῖται ὅμως ὀργάνωσις συστηματικὴ καὶ ἐργασία, ἐργασία ἐπίμοχθος καὶ ἐνταντικῇ διὰ νὰ προσεγγίσωμεν εἰς τὸ τέρμα καὶ διὰ νὰ πραγματοποιήσωμεν τοὺς ἐπιδιωκομένους σκοποὺς. Τὸ Θρακικὸν ὄνομα ἀπολαμβάνον ἐκτιμήσεως καὶ σεβασμοῦ ἀνα-

λόγου πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν του δὲν δύναται νὰ μὴ φανῇ ἀντάξιον τοῦ ὀνόματος τούτου καὶ νὰ μὴ ἐδραιώσῃ τὴν καλὴν του φήμην. Ἄς ἀποδείξωμεν ὅτι, ὑπάρχουν καὶ ἄτομα καὶ ὀργανώσεις ἅτινα πιστὰ εἰς τὰς ἀναμνήσεις τῆς πατρίδος ἀκολουθοῦντα τὸ σύστημα τῆς ἰδεολόγου κοινοτικῆς των δράσεως ἤμποροῦν ὑπερκεῖμενα παντὸς συνήθους ἐπιπέδου, νὰ ἐξαρθῶσιν εἰς πράξεις γονίμους καὶ εὐγενεῖς ἀλληλεγγύης καὶ ἀλτροῦσμοῦ καὶ νὰ συντελέσωσι γενικώτερον διὰ τὴν προαγωγὴν τῶν ζητημάτων ἐν ἀναποσπάστῳ συνδυασμῷ πρὸς τὸ γενικὸν καλὸν καὶ συμφέρον.

Μὲ τοιαύτας ἰδέας καὶ ἀρχὰς καὶ με φιλόπονον συστηματικὴν ἐργασίαν πιστεύομεν ὅτι δυνάμεθα καὶ νὰ ἀναδειχθῶμεν καὶ νὰ ἐπικρατήσωμεν. Καὶ εἰς τοιαύτην ἁρμονικὴν συνεργασίαν καλοῦμεν τοὺς Θρακὰς συμπατριώτας τῆς πρωτεύουσας, τοὺς ἀνὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν διεσπαρμένους, καὶ τοὺς ἐν τῇ ξένῃ εὐρισκομένους.

Ἄς ἐξαρθῶμεν ὑπεράνω τῶν συνήθων καὶ τετριμμένων. Ὅμοιοῦντες ὀργανούμενοι καὶ ἐργαζόμενοι ἄς ἀποδείξωμεν ὅτι γνωρίζομεν νὰ διατηρήσωμεν τὰς Θρακικὰς παραδόσεις, ὅτι πιστεύομεν εἰς τὴν ζωτικότητα τῆς φυλῆς καὶ εἰς καλλιτέραν αὖριον, ὅτι διατηροῦμεν εὐλαδῆ ἀνάμνησιν τῶν γενεθλίων χωρῶν ἐν αἷς ἀναπαύονται τὰ ὄστα τῶν πατέρων μας καὶ ἀφ' ὧν βίᾳ ἀπεσπάρθημεν, καὶ ὅτι δὲν λημονοῦμεν τὴν ἀγαπητὴν μας πατρίδα.

ΕΤΟΣ Α'. - ΤΟΜΟΣ Α'. - ΤΕΥΧΟΣ Α'. & Β'.

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

“ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,”

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΟΥΝΤΑΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΑΡΙΣΤ. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ

ΣΤΙΑΠ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠ. ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ

ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ — ΜΕΓΑΡΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤ — ΒΟΥΛΗΣ 18

1928

ΔΗΛΩΣΙΣ ΤΩΝ "ΘΡΑΚΙΚΩΝ,,

Διευθυντής τῆς Συντάξεως τοῦ Περιοδικοῦ εἶναι
ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως
ΠΟΛΥΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΔΟΥ, πρὸς ὃν
δέον νὰ ἀπευθύνωνται οἱ ἀλληλογραφοῦντες μετὰ
«Θρακικά».

ΠΡΟΣ
ΤΟΥΣ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΘΡΑΚΑΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ
ΤΩΝ «ΘΡΑΚΙΚΩΝ»

Τὸ «Θρακικὸν Κέντρον» ἀνδρωθὲν καὶ δυναμωθὲν εἰς τὸ ἐλάχιστον διάστημα τῆς διάρκεισός του ἐνός καὶ μόνον ἔτους (ὅπως ὁμιλεῖ εὐγλωττότατα ἢ εἰς τὸ τέλος τοῦ περιοδικοῦ ἐπισυναπτομένη ἐν παραρτήματι ἐτησίᾳ ἔκθεσις τῶν πεπραγμένων) αἰσθάνεται ὑπερηφάνειαν διὰ τὴν πραγματοποίησιν ἐνός τῶν μεγάλων του σκοπῶν, τῆς πνευματικῆς ἐξυπηρητήσεως τῆς Θράκης διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης αὐτῆς ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, ἐφ' ὅσον μέχρι τοῦδε οὐδὲν τοιοῦτον ἐγένετο καὶ ὅτε ὁ Ἑλληνισμὸς εὐρίσκετο καὶ ἐπεκράτει ἐν αὐτῇ, καὶ ὅτε ἀπηλευθερώθη διὰ τὰ ὑποδουλωθῆ καὶ πάλιν.

Ἡ ἀπόκτησις τῶν οικονομικῶν μέσων καὶ ἐξασφάλισις τῶν πνευματικῶν κεφαλαίων διὰ τὴν εὐόδωσιν ἐνός τοιοῦτου σκοποῦ, ἀπήτησαν κόπους πολλοὺς καὶ φροντίδας ὅχι τὰς τυχούσας.

Ἦδη, ὅτε τὸ ἔργον ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν καὶ τὰ «Θρακικά» διὰ τῆς συνεργασίας τῶν διανοουμένων καὶ εἰδικῶν ἐπιστημόνων, καὶ τῆς ὑλικῆς συνδρομῆς τῶν Θρακῶν καὶ ξένων ἐμφανίζονται, ἐκφράζομεν ἱκανοποιημένοι τὴν χαρὰν μας καὶ προσκαλοῦμεν τοὺς ἀπανταχοῦ Θρακᾶς ὅπως ἐκτιμήσουν τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἐμφανιζομένου ἔργου καὶ ἐνισχύσουν αὐτὸ διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον καὶ τελείαν ἐξασφάλισιν μακρᾶς ζωῆς.

Τὰ «Θρακικά» διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν τῶν ἐρευνῶν καὶ τῶν ποικίλων μελετῶν τῶν θὰ διακηρύξουν καὶ πάλιν διὰ μυριοστὴν φορὰν, ὅτι ἡ Θράκη ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἢ κοιτὶς τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἡ Χώρα ὅπου ἦνθισε καὶ ἔζησεν ἀμείωτος ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς.

Ἐπὶ τούτοις διακηρύττοντες ὅτι ἀποβλέπομεν εἰς καλυτέραν αὔριον, προτρέπομεν καὶ καλοῦμεν τοὺς ἀδελφούς Θρακᾶς νὰ ἐνωθῶν καὶ ὀργανωθῶν, ἔτοιμοι πρὸς μεγαλοῦργὸν πατριωτικὴν δρᾶσιν, καὶ ἀπενθύνομεν πρὸς πάντας ἐνθουσιώδεις χαιρετισμούς.

Ἀθῆναι Φεβρουάριος 1928.

Ὁ Πρόεδρος
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥΛΙΑΣ

Πρὸς
τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ
Θρακῆς καὶ λοιποὺς Ἕλληνας.

Φίλοι συμπατριῶται καὶ λοιποὶ ὁμογενεῖς,

Ὁ κατακλυσμός τῆς τελευταίας ἐθνικῆς περιπετείας μεταξὺ τῶν τόσων ἄλλων τραγικῶν συνεπειῶν ποὺ εἶχε διὰ τὴν μητέρα πατρίδα ἐπέφερε, ὡς γνωστόν, καὶ τὴν ὀδυνηροτέραν ὅλων δι' ἡμᾶς, τὴν ἀπώλειαν τουτέστι καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς προσφιλοῦς μας Θρακῆς.

Ἡ ὥραία αὐτὴ καὶ κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικὴ χώρα ἡ ὁποία ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ἐκράτησε καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν μετεβίβασεν ἄσβεστον τὸ πῦρ τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας, ἦτο πεπρωμένον εἰς μίαν ἀτυχῆ διὰ τὸ ἔθνος στιγμὴν ν' ἀποκοπῆ ἐκ τοῦ κορμοῦ τῆς μεγάλης πατρίδος, τὸ δὲ ἱερόν της ἔδαφος, κατὰ τὸ μεγαλύτερον καὶ σημαντικώτερον αὐτῆς μέρος, νὰ περιέλθῃ καὶ πάλιν ὑπὸ ξενικὸν ζυγόν. Οἱ δὲ ἀτυχεῖς Θρακῆς καταφυγόντες εἰς τὸ ἐλεύθερον ἔδαφος, ὅπου εὐρῆκαν φιλοξενίαν καὶ στοργήν, ἐγκατεσπαρμένοι τώρα πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως εἰς τὰς βορειότερας ἐπαρχίας δὲν παύουν ν' ἀποτελοῦν ἐπίλεκτα κύτταρα τῆς ὅλης Ἑλλάδος ὡς γεωργοί, ὡς βιοτέχνη καὶ ἔμποροι ὡς ἐπιστήμονες καὶ διανοούμενοι, στοιχεῖα ὅπου καὶ ἂν εὐρεθῶσιν προόδου καὶ πολιτισμοῦ. Ἔτσι ἔσθυσεν ἐπάνω ἀκριβῶς εἰς τὴν ὠραιότεραν στιγμὴν τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ ἐθνικοῦ ὄνειρου, ἔσθυσεν—ἔστω καὶ προσκαίρως ὅπως θὰ ἠῦχετο κάθε ἑλληνικὴ ψυχὴ—ἕνας ἑλληνικὸς βωμός, ἐπάνω εἰς τὸν ὅποιον ἐλειτούργησεν ἐπὶ αἰῶνας ἀκοίμητη ἡ φλόγα τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς.

Ἄλλὰ μαζὺ μὲ τὴν ἑδαφικὴν ἀπώλειαν τὴν τόσον τραγικὴν καθ' ἑαυτήν, κινδυνεύει τώρα νὰ ἐπέλθῃ καὶ μία ἄλλη, σπουδαιότερα ἴσως διὰ τοὺς δυναμένους νὰ ἐμβαθύνουν κάπως οὐσιαστικώτερον εἰς τὰ πράγματα: Εἶναι ἡ ἐπαπειλουμένη ἀπώλεια τῆς ψυχῆς τῆς Θρακῆς. Καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν ἀκριβῶς, τὴν θρακικὴν, ζητοῦμεν τώρα νὰ περισώσωμεν.

Διότι—ποῖος θὰ τὸ πιστεύσῃ—ἡ χώρα αὐτὴ ἢ κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικὴ, ἀπὸ τῶν μυθικῶν χρόνων τοῦ Ὀρφέως μέχρι τῶν χθесινῶν μαρτύρων τῶν σφαγιασθέντων ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας, ἢ χώρα αὐτὴ οὐδέποτε ἐμελετήθη ἐπαρκῶς καὶ ἰσαξίως τῆς θέσεως καὶ περιωπῆς τὴν ὁποίαν

κατέχει μέσα εἰς τὸ γενικὸν πλαίσιον τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν. Ἡ ἀρχαιο-
λογία τῆς, ἡ ἱστορία τῆς, ἡ λαογραφία τῆς, ἡ γλῶσσα καὶ αἱ τόσαι ἄλλαι
ἐκδηλώσεις τοῦ ψυχικοῦ βίου τῆς, παρὰ τὰς γενομένας τῆδε κακείσε καὶ
σποραδικῶς ἀξιολόγους ἄλλως ἐπ' αὐτῶν μελέτας, παρούμενον ἐν πολλοῖς
ἀκόμη ἀνεξερευνήτοι καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἄγνωστοι διὰ τὸν πολὺν ἑλλη-
νικὸν καὶ ξένον κόσμον. Ἴσως διότι λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς τῆς θέσεως,
ὡς ἀποτελούσης τὸν τελευταῖον κρῖνον τῆς ἑλληνικῆς ὀλοκληρώσεως διὰ
τὴν Νεωτέραν Ἑλλάδα, δὲν εἶχεν ἐφελεύσει ἀκόμη ὅσον ἔπρεπε τὴν πανελ-
λήνιον ἐπιστημονικὴν προσοχὴν. Ἴσως καὶ διότι οὐδεὶς ποτε ἔθεσεν ἐν
ἀμφιβόλῳ τὴν ἐθνικὴν αὐτῆς ὀντότητα καὶ καταγωγὴν, οὐδεὶς ποτὲ ἠμφι-
σβήτησε τὴν ἑλληνικότητά τῆς.

Καὶ ὅμως καιρὸς πλέον νὰ ἐπιστηθῇ ζωηρὰ ἡ προσοχὴ καὶ τὸ ἐνδια-
φέρον τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς ὥραίας ταύτης
χώρας. Εἶναι ἐπείγουσα ἐθνικὴ ἀνάγκη αἱ ὠραῖαι ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς
τῆς νὰ τύχουν μιᾶς συστηματικωτέρας συγκεντρώσεως καὶ περισυλλογῆς,
μιᾶς ἐπιστημονικωτέρας ἐρεύνης καὶ ἐπεξεργασίας, ἰδίᾳ ἐκ μέρους τῶν
τέκνων τῆς, ἵνα τοιουτοτρόπως ἐντονώτερον ἢ ψυχῇ αὐτῆς ἀναδειχθῇ, ἵνα
ἐμφανέστερον καὶ οἶονεῖ ἐν ἀναγλύφῳ ἐξαρθῇ ἡ ἀγλαόμορφη εἰκὼν τῆς
ἀλησμονήτου χώρας. Ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου, οἱ Θραῖκες, ὀπουδήποτε
γῆς εὐρισκόμενοι, ἔχουσιν ἀναμφισβήτητον καὶ ἔξω πάσης ὑπεκφυγῆς ἢ
δικαιολογίας ὑποχρέωσιν. Οὕτε ἐπιτρέπεται ἀναβολή. Ὁ κρατικὸς καὶ κοι-
νωνικὸς ὀδοστρωτῆρ θὰ ἰσοπεδώσῃ αὐριοῖν πᾶν τὸ ὀπωσδήποτε χαρακτη-
ριστικὸν καὶ ἰδιάζον ἐντὸς τῆς ζωῆς τῶν ἑλληνικῶν φύλων, καὶ ἡ ἐπικει-
μένη κρᾶσις αὐτῶν—τόσον φυσικὴ καὶ ἀναμενομένη ἄλλως τε—, συντε-
λουμένη ἤδη γοργῇ καὶ ἀκούραστος μέσα εἰς τοὺς ἐκτεταμένους κάμπους
τῆς βορείου Ἑλλάδος, θὰ καταστήσῃ ἐντὸς ὀλίγου δυσδιάκριτον τὴν ἰδιαι-
τέραν φυσιογνωμίαν ἐνὸς ἐκάστου τμήματος τῆς ὅλης πατρίδος, θὰ ἐξα-
φανίσῃ ἐπὶ ἀνεπανορθώτῳ Ἴσως ζημίᾳ τῆς πραγματικῆς ἱστορίας τῆς
φυλῆς αὐτὴν τὴν ψυχὴν τῶν ἐπὶ μέρους Ἑλλὰδων. Πρέπει νὰ σπεύσω-
μεν, διότι μετ' ὀλίγον θὰ εἶναι Ἴσως ἀργά. Πολύτιμον καὶ ἀνεκτιμήτως
πλούσιον ὕλικόν, ποῦ ἐπεσώρευσαν οἱ αἰῶνες, κινδυνεύει τώρα ν' ἀπολεσθῇ.
Πῶς εἶναι δυνατόν ἡμεῖς οἱ Θραῖκες νὰ μείνωμεν ἀσυγκίνητοι διὰ μίαν
τοιαύτην καταστροφὴν; Ἐχομεν καθῆκον νὰ κινηθῶμεν, εἴμεθα ὑποχρεω-
μένοι νὰ περισώσωμεν τὴν ψυχὴν τῆς Θράκης.

Διὰ τοῦτο κατόπιν πολλῆς καὶ ἐμπεριστατωμένης σκέψεως εὐρομεν
ὅτι ὡς πρῶτον βῆμα πραγματοποιήσεως τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ μας θὰ ἔπρεπε
νὰ εἶναι ἡ ἐκδοσις ἐνὸς περιοδικοῦ δημοσιεύματος ἀποκλειστικῶς θρα-
κικοῦ, μέσα εἰς τὸ ὀποῖον θὰ περιληφθῇ πᾶν ὅ,τι διασώζεται καὶ ὑπάρχει
τὸ ἰδιαιτέρως θρακικόν, πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν Θράκην. Ἐν τῷ περιοδικῷ
τούτῳ, θέλει ἀποταμιευθῇ ὡς ἐν κυψέλῃ πᾶν ὅ,τι ἀμέσως ἢ ἐμμέσως
συνδέεται μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐμφάνισιν τῆς Θράκης, γραπτὸν ἢ προ-
φορικόν, ἱστορία, μνημεῖον, γλῶσσα, παράδοσις, ἔθιμον. Πᾶσα ἐκδήλωσις
τοῦ ψυχικοῦ βίου τῶν Θρακῶν, ἐθνικὴ, κοινωνικὴ, πατριωτικὴ, βιοτεχνικὴ,
καλλιτεχνικὴ καὶ οἰαδῆποτε ἄλλη, θὰ παρελάσῃ διὰ τῶν σελίδων τοι,

κατοπτρίζουσα τό τε παρελθόν και τό παρόν, τῆς θρακικῆς διανοήσεως. Ταῦτα δὲ πάντα ἐπὶ τῷ εὐρυτέρῳ σκοπῷ, ἵνα ἐκ τοῦ πλουσίου τούτου ὕλικου συγκροτηθῆ ἀργότερον και ὀλοκληρωθῆ εἰς χεῖρας ἐμπείρου και δεξιοῦ ἐπιστήμονος ἢ γενικωτέρα ἱστορία τῆς Θράκης ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς ἐμφανήσεως αὐτῆς μέχρι σήμερον.

Ἄλλ' ὡς εἶναι εὐνόητον, ἐν τοιοῦτον ἔργον συνεπάγεται δαπάνας σημαντικὰς, και ἐκτὸς τῆς διανοητικῆς συνδρομῆς ἔχει ἀνάγκην και ὕλικῆς ὑποστηρίξεως οὐ τῆς τυχούσης· ἄλλως ἀδύνατος ἀποβαίνει ἡ καλὴ σταδιοδρομία του. Διὰ τοῦτο κάμνομεν ἔκκλησιν πρὸς πάντας τοὺς δυναμένους ὅπως συντρέξωσι και ὕλικῶς τό ἔργον, και ἀποτεινόμεθα τόσον πρὸς τοὺς πλουσίους Θράκας και λοιποὺς ὁμογενεῖς — ὅπουδῆποτε οὗτοι εὐρίσκονται— ὅσον και πρὸς τοὺς ταπεινοὺς ἐργάτας τῆς ἰδέας και τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ ζητοῦντες τὴν ἠθικὴν και ὕλικὴν αὐτῶν ὑποστήριξιν.

Τὸ ἔργον δὲν εἶναι εὐκόλον. Συναισθανόμεθα πλήρως τὰς δυσχερείας. Πόθος ὅμως ἡμῶν και ὄλων τῶν μελῶν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ἐλπίζομεν δὲ και ὄλων τῶν Θρακῶν, εἶναι νὰ ὑπερπηδήσωμεν τὰ ἐμπόδια ταῦτα. Εἶναι ἀνάγκη νὰ καταβληθῆ πᾶσα προσπάθεια ὅπως ἡ Θράκη ἐρευνηθῆ, ἵνα και ἐπιστημονικῶς καταλάβῃ τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῇ θέσιν μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν χωρῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ δὲ θρακικὸς κόσμος, φιλότιμος, φιλόμουσος και φιλοπρόοδος ὅπως εἶναι, θὰ φιλοδοξήσῃ και ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ νὰ πράξῃ τό καθήκον του. Βασίμως ἐλπίζομεν ὅτι τό ἔργον θέλει ἀχθῆ εἰς αἴσιον πέρας. Διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ὥραιας αὐτῆς ἐλπίδος ἐπικαλούμεθα τὴν ἠθικὴν και ὕλικὴν συνδρομὴν παντὸς Θρακός, παντὸς πατριώτου, παντὸς Ἑλληνοῦ.

Ἐν Ἀθήναις Ἰούλιος 1927.

II ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Χρήστος Τσουντας

Καθηγ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἄριστ. Κουρτίδης

Διευθ. Διδασκαλείου και λογογράφος

Στίλ. Κυριακίδης

Καθηγ. Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Ἀπ. Δοξιάδης

Ἰατρός, τέως Ὑπουργὸς τῆς Προνοίας,
Πρόεδρος Πατριωτ. ἰδρύματος

Ἀναστάσιος Κ. Π. Σταμούλης

Λόγιος, ἐμποροβιομήχανος

Δημοσθ. Ἐλευθεριάδης

Γεν. Γραμμ. Ὑπουργ. Προνοίας, κοινωνιολόγος

Ν. Κωνσταντόπουλος

Φιλολόγος, βουλευτὴς

Πολύδ. Παπαχριστοδούλου

Καθηγητὴς, λογοτέχνης

Ἀλέξανδρος Δήμητσας

Ἰατρός

Δ. Χατζηπαναγιώτου

Καθηγ. τῆς Γαλλικῆς

I. Μαγκριώτης

Δημοδιδάσκαλος

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΘΡΑΚΗ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

Ἡ ἀρχαία φυλὴ τῶν Θρακῶν, καθ' ἃ ἀπέδειξε πρὸ πολλοῦ ἡ γλωσσολογία, ἦτο συγγενῆς τῆς ἐλληνικῆς καὶ ἐπιδεικτικῆ πολιτισμοῦ (πρὸβλ. *Tomaschek. Die alten Thraker*). Γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι καὶ ἐπιγαμίαι ἐγένοντο μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Θρακῶν καὶ πρῶτος γνωστὸς καρπὸς τῆς ἐπιμειξίας ταύτης ἦτο ὁ μέγας Θεμιστοκλῆς, ὅπως καὶ τὸ γνωστὸν ἐπίγραμμα λέγει « Ἀθρότονον Ἐρήϊσσα γυνὴ γένος· ἀλλὰ τεκέσθαι τὸν μέγαν Ἑλλησίν φημι Θεμιστοκλέα ». Ὅτε δὲ κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα ἡ Μακεδονία διὰ τοῦ Φιλίππου ἐπεξετάθη πρὸς ἀνατολὰς, τότε ἡ Θράκη ἀπήρτισε μέρος τοῦ ἐλληνικοῦ τούτου κράτους. Ὀλίγον βραδύτερον ὁ βασιλεὺς Λυσίμαχος ἐν τῇ Θράκῃ ἔσκησε τὸν θρόνον του. Τοσοῦτον δὲ ταχέως ἐξηλληνίσθη αὐτὴ, ὥστε κατὰ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα, ὅτε τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος διηρέθη εἰς Ἀνατολικὸν καὶ Δυτικὸν καὶ τὸ ἐν Θράκῃ Βυζάντιον ὑπὸ τὸ ὄνομα Κωνσταντινουπόλις ἔγινε πρωτεύουσα τοῦ Ἀνατολικοῦ, ἡ Θράκη—τότε τελείως ἐλληνικὴ—ἔγινε μετὰ τῆς Μ. Ἀσίας τὸ κύριον ἔρεισμα τοῦ κράτους τούτου. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ Ἕλληρες βασιλεῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀδιαλείπτως ὑπερήσπιζον τὴν χώραν ταύτην, μαχόμενοι πρὸς τοὺς ἀπὸ βορρᾶ κατερχομένους βαρβάρους: Πεισενέγους, Βουλγάρους κ. λ. καὶ ἔσφριζον τὸν ἐλληνικὸν χαρακτῆρα τῆς χώρας ταύτης μέχρι τοῦ Αἴμου. Μόνον μετὰ τὴν Τουρκικὴν κατάκτησιν καὶ ἰδίως κατὰ τὸν τελευταῖον ΙΘ' αἰῶνα οἱ Βούλγαροι ἠδυνήθησαν νὰ ἐγκατασταθοῦν πυκνότεροι εἰς τὴν ὑπαίθρου χώραν, οὐχὶ δὲ εἰς τὰς πόλεις καὶ μάλιστα τῆς παραλίας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν πάντοτε καθαρῶς ἐλληνικαί. Μετὰ τὸν Ῥωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877—8, ὅτε ἡ Βουλγαρία ἠλευθερώθη καὶ ἀπεσπάσθη διὰ τῶν ἀγῶνων τῶν Ῥώσων ἀπὸ τῆς Τουρκίας, ἡ βορειότερα Θράκη ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀνατολικὴ Ῥωμυλία ἀπήρτισεν ἰδιαίτερον αὐτόνομον ἐπαρχίαν, τὴν ὁποίαν βραδύτερον τῷ 1886 κατέ-

λαβον ἐξ ὑφαρπαγῆς οἱ Βούλγαροι καὶ συνεχώνευσαν μετὰ τῆς πρὸς βορρᾶν τοῦ Αἴμου Βουλγαρίας. Οἱ Ἕλληνες κατόπιν τούτου ἤρχισαν ν' ἀποχωροῦν ἐκεῖθεν καὶ τὸ κακὸν ἔγινε μεγαλύτερον, ὅτε μετὰ εἰκοσαετίαν ἐκινήθη μέγας κατὰ τῶν Ἑλλήνων διωγμὸς καὶ οὗτοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν κατὰ μέγα μέρος τὴν χώραν ταύτην, τὴν ὁποίαν ἐπὶ 2300 ἔτη κατώκουν, ἐδόξαζον καὶ διὰ τοῦ αἱματός των ὑπερήσπιζον. Καὶ ἄλλη συμφορὰ ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸν Θρακικὸν ἑλληνισμόν, ὅτε μετὰ τὰ πρὸ πενταετίας περίπου θλιβερὰ γεγονότα τῆς Μ. Ἀσίας τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἠναγκάσθη νὰ ἐκπατρισθῆ, ἐγκαταλεῖπον εἰς τοὺς Τούρκους καὶ τὴν μεσημβρινὴν Θράκην τὴν πέραν τοῦ Ἑβρου. Ἦδη ὁ Θρακικὸς ἑλληνισμὸς περιορίσθη εἰς τὴν μεταξὺ Νέστον καὶ Ἑβρου στενὴν δυτικὴν Θράκην. Ἄλλ' ἄς μὴ ἀποθαρρυνώμεθα! Θὰ ἔλθῃ καὶ πάλιν ὁ καιρὸς, καθ' ὃν θὰ διαβῶμεν τὸν Ἑβρον καὶ ἡ Θράκη ἢ ἑλληνικὴ θὰ καταλάβῃ τὰ παλαιά, τὰ φυσικά της ὄρια. Ἀρκεῖ μόνον νὰ πιστεύωμεν ἀκραδίντως εἰς τοῦτο, νὰ σωφρονῶμεν καὶ νὰ ἐργαζώμεθα.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Τὰ δύο μάρμαρα τῆς ἀρχαιολογικῆς συλλογῆς τοῦ Θρακικοῦ Φιλεκαπιδευτικοῦ Συλλόγου Ραιδεστοῦ ¹⁾, περὶ τῶν ὁποίων γίνεται λόγος ἐν τοῖς ἐξῆς, εὐρίσκονται ἤδη εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Θεσσαλονίκης, ὅπου ἔχουν μεταφερθῆ μαζὶ μὲ τὸ μέγιστον μέρος τῆς ἐν λόγῳ Συλλογῆς ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1922.

Τὸ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι

1. Η ΚΟΡΗ ΤΗΣ ΒΙΖΥΗΣ

(Εἰκόνες 1—4)

ἦτοι ἀγαλμάτια γυναικός, ἀρχαϊκῆς τέχνης, τοῦ γνωστοῦ τύπου τῶν «κορῶν» ⁴⁾.

Τῆς λείπουν ἡ κεφαλὴ μαζὶ μὲ τὸν λαιμόν, οἱ πόδες ἀπὸ τὰ γόνατα καὶ κάτω, ἡ ἄκρα δεξιὰ χεὶρ καὶ τῆς ἀριστερᾶς ἓνα μεγάλο κομμάτι ἀπὸ τὸ μέσον τοῦ βραχίονος καὶ κάτω. Τὸ ὅλον σωζόμενον ὕψος τῆς ἀνέρχεται εἰς 0,55 μ. Εὐρέθη πιθανώτατα εἰς περιοχὴν τῆς Βιζύης ⁵⁾, εἶναι

¹⁾ Πρὸβλ. «Θρακικὸς Φιλεκαπιδευτικὸς Σύλλογος ἐν Ραιδεστῷ. Ἐκθεσις τῶν πεπραγμένων ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ μέχρι τέλους τοῦ Γ' ἔτους. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1874. Τύποις Βουτυρά καὶ Σ'ας». Κατάλογοι τῆς Συλλογῆς ταύτης ὑπάρχουν: Α' τοῦ Γρ. Καλλίδου εἰς τὰς σελ. 59—73 τοῦ ἄνω φυλλαδίου καὶ Β' τοῦ Παπαδοπούλου Κεραμέως ὡς συμπλήρωσις κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ Παραρτήματος τοῦ ΙΖ' τόμου τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου σελ. 75 κ. ἐξ. Αἱ περιγραφαὶ τῶν περιόπτων ἔργων καὶ κυρίως εἰς τὸν Α δὲν εἶναι πάντοτε σαφεῖς.

²⁾ Ἡ διάσωσις τῆς συλλογῆς κατὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ὀφείλεται εἰς τὸν τότε Γενικὸν Ἐπιθεωρητὴν Ἐκπαιδεύσεως Θράκης κ. Β. Νικολαΐδην καὶ τὸν καθηγητὴν κ. Δρόσον.

³⁾ Πρὸβλ. Lechat, Au Musée de l'Acropole d'Athènes, études sur la sculpture en Attique avant la ruine de l'Acropole par l'invasion de Xerxès. 1903. Τοῦ αὐτοῦ, La sculpture Attique avant Phidias.

⁴⁾ Εἶναι τὸ μόνον ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγάλματα τῆς συλλογῆς, εἰς τὸ ὅποσον δύναται νὰ ἀναφέρεται ἡ τοῦ Α καταλόγου (σελ. 70 ἀρ. 6) περιγραφή: «Κορμὸς γυναικὸς μετὰ χλαμύδος (=ἐννοεῖται προφανῶς τὸ ἱμάτιον) λαμπρῶς ἐπέξευρασμένης. Ἐλλείπουσιν ἡ κεφαλὴ, αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες. Εὐρέθη ἐν Βιζύῃ καὶ ἐδωρῆθη ὑπὸ τοῦ Ἀλληλοδιδάκτου Εὐστρατίου».

δὲ εἰργασμένη ἀπὸ τὸ λευκόν, ἑλαφρῶς κυανίζον καὶ μὲ βαθυκυάνους φλέβας μαρμάρου τῆς Προκοννήσου ⁶⁾ (τοῦ Μαρμαρᾶ).

Ἡ κόρη τῆς Βιζύης κατὰ τὸ σύνηθες σχῆμα τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης φαίνεται νὰ στηρίζεται ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς καὶ νὰ ξεκινᾷ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ, τὸ ὁποῖον προεκβάλλει. Εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα, ἡ ὁποία λείπει, ἐκράτει κάποιαν προσφορὰν ⁷⁾, ἓνα πτηνὸν πιθανῶς, ἂν πρέπη νὰ κρίνωμεν ἀπὸ τὸ σχῆμα τοῦ σπασίματος, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ἀνασύρει (»ἀνέχεις) τὸν χιτῶνα καὶ ἔτσι δίδει εἰς τὸ σῶμα ἑλευθερίαν πρὸς κίνησιν.

Ὁ ἐκ τῶν τοῦ ὑφάσματος χιτῶν πού φορεῖ, ἀρκετὰ ἀνοικτὸς περὶ τὸν λαιμόν, ἐξωσμένος καὶ μὲ κοντὰς χειρῖδας, πὺν καταλήγουν ὀλίγον ὑψηλότερον τοῦ ἀγκῶνος, φέρων δὲ πρὸς τούτοις ποίκιλμα—δέσμας λεπτῶν κυματοειδῶν πτυχῶν κατὰ ὠρισμένα διαστήματα ⁸⁾.—μόνον εἰς τὸ ἄνω μέρος του, κατήρχετο, ἂν πρέπη νὰ κρίνωμεν ἀπὸ ἄλλα καλλίτερα σωζόμενα ἔργα τοῦ ἰδίου τύπου, μέχρι σχεδὸν τῶν ἀστραγάλων. Αἱ πρὸς τὰ κάτω πικναὶ πτυχαὶ αὐτοῦ πηγαίνουν κατὰ τὴν κάθετον τοῦ σώματος καὶ παρεκκλίνουν ταύτης ἐκεῖ μόνον, ὅπου ἀναγκάζονται νὰ ἀκολουθήσουν τὴν φορὰν τοῦ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἀνασυρομένου ἐνδύματος.

Ἄπ' ἐπάνω ἀπὸ τὸν χιτῶνα τοῦτον φέρει τὸ ἱμάτιον, ἧτοι τὸ μακρὸν καὶ στενὸν τεμάχιον ὑφάσματος, τὸ ὁποῖον—κατὰ τὴν μόδαν τῶν ἀρχαϊκῶν χρόνων—ἐφορμύζεται κατὰ τὸ μέσον τοῦ ἀνεπτυγμένου ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν μασχάλην οὕτως ὥστε ὁ ὤμος νὰ μένη ἐλεύθερος, εἶτα, συρόμενον λοξῶς ἐπὶ τοῦ στήθους ἐμπρὸς καὶ ἐπὶ τῶν νώτων ὀπίσω, πιάνεται ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου καὶ τοῦ βραχίονος διὰ πόρπης ἢ ἀραιῶν ραφῶν καὶ ἀφήνεται νὰ χυθῆ περὶ τὸ σῶμα, μακρότερον κατὰ τὴν δεξιὰν καὶ κοντότερον κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευράν. Οἱ ἄριστα διατεταγμένοι καὶ μὲ ἄμεμπτον τσάκιση πλισσέδες τοῦ ἱματίου σχηματίζουν κατὰ τὰ πρὸς τὰ κάτω φερόμενα κράσπεδα αὐτοῦ μίαν συνεχῆ, γεμάτην ἀπὸ ζωῆν τεθλασμένην, ἐνῶ τὸυναντίον τὸ ἄνω κράσπεδόν του, πὺν περνᾷ λοξῶς ἐπὶ τοῦ στήθους—διαφορετικὰ παρὰ εἰς τὰς ἄλλας κόρας—διαγράφει ἀπλῆν εὐθείαν.

Ἡ κόρη, τῆς ὁποίας τὴν διάταξιν ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τῆς κεφαλῆς

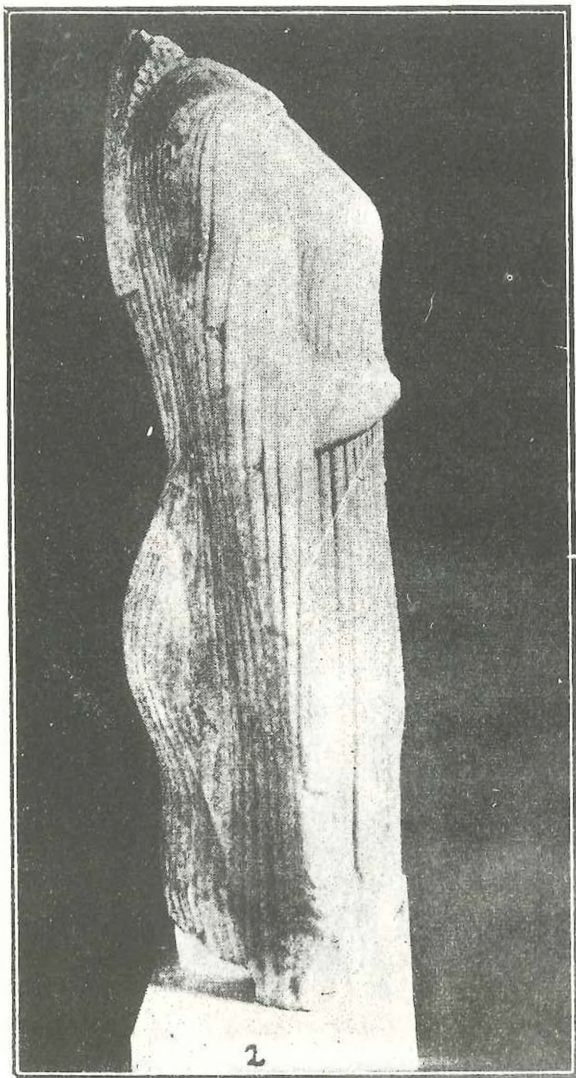
⁶⁾ Πρβλ. »Προκόννησος μετάλλου ἔχουσα τῆς λευκῆς μαρμάρου πολὺ τε καὶ σπουδαῖον «Στραβ. VII, 331 fr. 56 ἢ »μέταλλον μέγα λευκοῦ λίθου σφόδρα ἐπαινούμενον« Στραβ. XIII' 588. Περὶ τῆς μεγάλης χρήσεως τοῦ μαρμάρου κατὰ πρβλ. Dargemberg—Saglio, Diction des antiquités gr. et rom. III σ. 1603, a καὶ b.

⁷⁾ Ἄνθος λ. χ. καρπὸν, πτηνόν, στέφανον. *Μνημεία τῆς Ἑλλάδος* (1906) σ. 74 (Lechat).

⁸⁾ Κατὰ παρόμοιον τρόπον πεποικιλμένος ὁ ἀρχαϊκὸς κοσμὸς τῆς Χίου. F. Winter, *Kunstgesch. in Bildern* VII σ. 200, 1.

ἐν γένει δὲν ἠμποροῦμεν νὰ γνωρίζωμεν, ἐπὶ τῶν νώτων ἐξαπλώνεται λυτὴ ὡς μία μᾶζα κυματιζόντων βοσιφύλων.

Ἰχνη πολυχρωμίας, τῆς ὁποίας ἡ προϋπόθεσις ἐπὶ τῆς ζώνης κυρίως ἐπιβάλλεται, δὲν σῶζονται.

Κατὰ τὴν στάσιν, τὴν ἐνέργειαν τῶν χειρῶν καὶ τὴν περιβολὴν ἀνήκει εἰδικώτερον ἢ κόρη τῆς Βιζύης εἰς τὸν τύπον τῶν ἀρχαϊκῶν κορῶν, τοῦ ὁποίου γνωστότερος ἀντιπρόσωπος εἶναι ἡ κόρη τοῦ Ἀντήνορος. Ἄλλὰ μεταξὺ τῶν ἄλλων κορῶν τοῦ τύπου τούτου καὶ τῆς ἡμετέρας ὑπάρχουν ἀρκεταὶ τεχνικαὶ διαφοραί, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ ἦτο ἴσως δυνατὸν νὰ βασισθῇ ἀκριβεστέρα χρονολογικὴ ἐκτίμησις τῆς τελευταίας :

Πλὴν τῆς αὐστηροτέρας σχηματοποιήσεως, ἡ ὁποία παρουσιάζεται ἰδίως εἰς τὴν πτύχωσιν τοῦ κάτω χιτῶνος καὶ ὑπενθυμίζει τὴν Ἦραν τοῦ Χηραμύου, οἱ πρὸς τὰ ἔμπρὸς ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ τοῦ στήθους ἀναπαυόμενοι πλόκαμοι τῶν ἄλλων κορῶν τοῦ τύπου λείπουν ἐντελῶς ἀπὸ τὴν ἡμετέραν, καὶ ἔτσι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο συμφωνεῖ ἡ τελευταία πρὸς κόρας τῆς παλαιότερας ἀρχαϊκῆς τέχνης, ὅπως εἶναι ἡ Ἦρα τοῦ Χηραμύου ἢ ὑπ' ἀρ. 677 τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως⁹⁾, ἐνῶ ἡ ὀπισθία κόμη αὐτῆς διατάσσεται κατὰ τὸ σχῆμα σχεδὸν τῶν ἀρχαϊκῶν κούρων.

Ἐπίσης κατὰ τρόπον, τοῦ ὁποίου δὲν γνωρίζομεν ἄλλο παράδειγμα, τοῦ ἱματίου τοῦ ἄνω κρασπέδου, ποὺ τέμνει λοξῶς τὸ στήθος, διαγράφεται δι' ἀπλῆς εὐθείας, στερεῖται δὲ τῆς πλισσεδωτῆς παρυφῆς, ἡ ὁποία συνήθως ξεχειλίζει ἀπὸ τὸ ἱμάτιον τῶν κορῶν τοῦ ἡμετέρου τύπου ἢ εἶναι προσεραμμένη¹⁰⁾ εἰς αὐτό.

Πρὸς δὲ τούτοις ἡ δεξιὰ χεὶρ, ποὺ ἐκράτει τὴν προσφορὰν, εἰς τὴν ἡμετέραν κόρην δὲν προσεκτείνεται, ὅπως εἰς τὰς ἄλλας τοῦ τύπου τῆς, προστεθειμένη ἀπὸ ἰδιαιτέρον τεμάχιον μαρμάρου, ἀλλὰ κατὰ τὸν τρόπον τῆς παλαιότερας ἀρχαϊκῆς τέχνης¹¹⁾ πιέζεται πρὸς τὸ στήθος ἐκλαξευομένη ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐξαέδρου μαρμάρου¹²⁾ ἐξ οὗ τὸ ὅλον ἄγαλμα.

Ἡ κατὰ τὸν ἄνω παραλληλισμὸν διαπιστουμένη στενωτέρα συγγένεια

⁹⁾ F. Winter, *Kunstgesch. in Bildern VII* σελ. 201, 2 καὶ 3.

¹⁰⁾ Πρὸβλ. E. Pfuhl, *Athen. Mitteil.* 1923.

¹¹⁾ Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς ἄλλας κόρας τοῦ τύπου πρὸβλ. τὰς ὑπὸ τοῦ *Lermann* (*Altgriech. Plastik* σ. 48) ὡς *altarchaische Frauendarstellungen* χαρακτηριζόμενας κόρας τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως ὑπ' ἀρ. 593 *Dickins catalogue of Acropolis museum* σ. 127), ὑπ' ἀρ. 619 (*Dickins* σ. 150) καὶ ὑπ' ἀρ. 677 (*Dickins* σ. 219), πρὸς δὲ τούτους τὴν Ἦραν τοῦ Χηραμύου, τὴν Ἀφροδίτην τῆς Μασσαλίας καὶ τὴν κόρην τῶν Κλαζομενῶν (*Winter, Kunstgesch. in Bildern VII* σ. 201, 2 καὶ σ. 207, 4, 5. 6) ὡς καὶ τὸ τελευταῖον πρόσκλημα τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου (*Wiegand, Salrhuel XXXX* σ. 395 κ. ἐ.).

¹²⁾ Πρὸβλ. Gardner, *Journal of Hellenic Stud.* XI (1890) σ. 131 κ. ἐ.

τῆς ἡμετέρας κόρης πρὸς τὰ ἔργα τῆς παλαιότερας ἀρχαϊκῆς τέχνης ὀδηγεῖ εἰς τὸ πιθανὸν συμπέρασμα ὅτι αὕτη μεταξὺ τῶν ἄλλων κορῶν τοῦ τύπου της εἶναι ἡ ὀλιγότερον ἐξειλιγμένη, ἐπομένως ἢ σχετικῶς ἀρχαιότερα.

2. Ο ΚΟΥΡΟΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΣΤΟΥ

Ἔργον ἀρχαϊκῆς ὡσαύτως τέχνης παρέχει εἰς ἡμᾶς καὶ τὸ ἕτερον τῶν ἐν λόγῳ μαρμάρων, ὁ ἔφηθος, ὁ ὁποῖος ἀναπαρίσταται διὰ τῶν εἰκόνων 5—8.

Καὶ τούτου λείπουν ἡ κεφαλὴ μαζὶ μὲ τὸν λαιμὸν, ἀμφοτέραι αἱ χεῖρες — ἡ ἀριστερὰ ὑψηλότερον ἀποκεκρουσμένη —, καὶ ἀμφοτέροι οἱ πόδες ἀπὸ τὰ γόνατα καὶ κάτω. Πρὸς δὲ τούτοις φέρει ἐλαφρὰ τραύματα εἰς διάφορα σημεῖα καὶ ἐν ἰσχυρότερον ὀπίσω ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ γλουτοῦ. Τὸ σωζόμενον του ὕψος ἀνέρχεται εἰς 0,58 μ.

Εἶναι εἰργασμένος, ὅπως ἡ κόρη τῆς Βιζύης, ἀπὸ τὸ λευκόν, ἐλαφρῶς κυανίζον καὶ μὲ βαθυκυάνους φλέβας μαρμάρου τῆς Προκοννήσου, καὶ ἔχει εὐρέθῃ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Παιδεστοῦ¹³⁾.

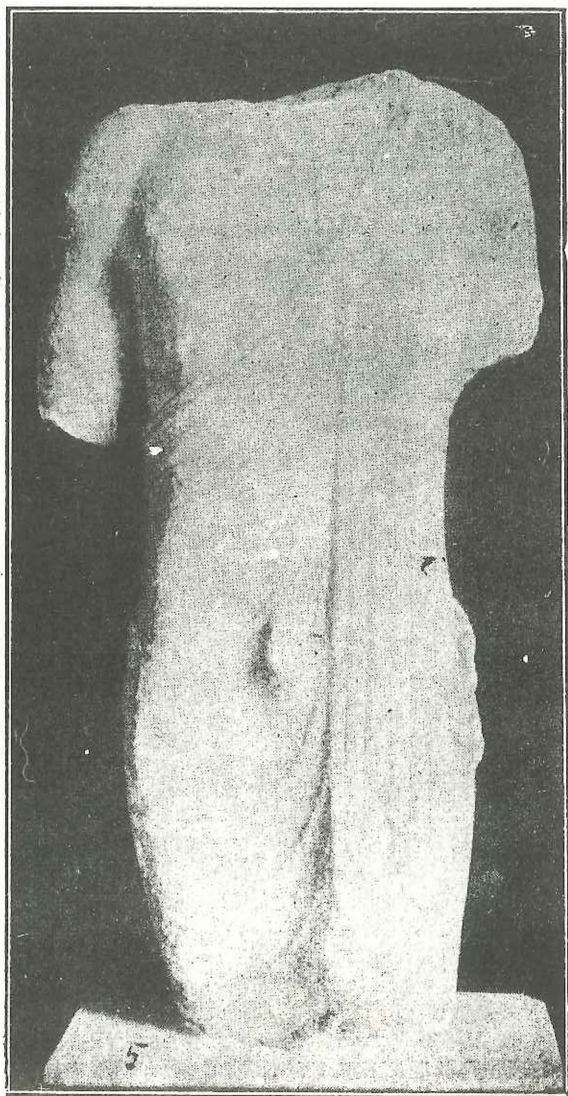
Ὁ ἀρχαϊκὸς χαρακτὴρ τοῦ ἡμετέρου ἐφήθου — παρὰ τὸν ἰσχυρὸν αὐτοῦ ἀκρωτηριασμόν — φαίνεται καθαρῶτα. Ἰσταται μὲ τοὺς πόδας ὀλίγον ἀπέχοντας ἀπ' ἀλλήλων — στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ καὶ προεκβάλλων τὸν ἀριστερόν —, μὲ τὰς χεῖρας παραλλήλως πρὸς τὸ σῶμα κατερχομένας καὶ ἐφαπτομένας αὐτοῦ κατὰ τοὺς γλουτούς, μὲ τὴν μακρὰν κυματίζουσαν κόμην, ἡ ὁποία ξαπλωτῆ ἀναπαύεται ἐπὶ τῶν νώτων. Φέρει πρὸς τούτοις ἱμάτιον, τοῦ ὁποίου τὸ μέσον πιάνεται ἀνεπτυγμένον ὑπὸ τὴν δεξιὰν μασχάλην, ἐνῶ τὰ δύο ἄκρα αὐτοῦ συμπτυσσόμενα ρίπτονται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου, — τὸ ἐν ἑκ τῶν ὀπίσω πρὸς τὰ ἔμπρὸς καὶ ἕτερον ἀντιστρόφως —, οὕτως ὥστε τὸ δεξιὸν στήθος ἀφήνεται γυμνόν. Αἱ περὶ τὸ σῶμα πλατεῖαι καὶ ἀβαθεῖς πτυχαί, ἔνεκα τῆς πρὸς τὸν ἀριστερόν ὤμον ἔλξεως τοῦ ἐνδύματος, στενεύουν ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, αἱ δὲ τῶν ἄκρων αὐτοῦ τῶν ἐξηρημένων ἐκ τοῦ ὤμου βαίνουν κατὰ τὴν κάθετον τοῦ σώματος.

Τὸ ὄλον του σχῆμα ἦτοι ἡ στάσις, ἡ θέσις τῶν χειρῶν καὶ ἡ περιβολὴ δεικνύουν σαφῶς ὅτι πρόκειται περὶ ἐνδεδυμένου¹⁴⁾ »κυρίου«.

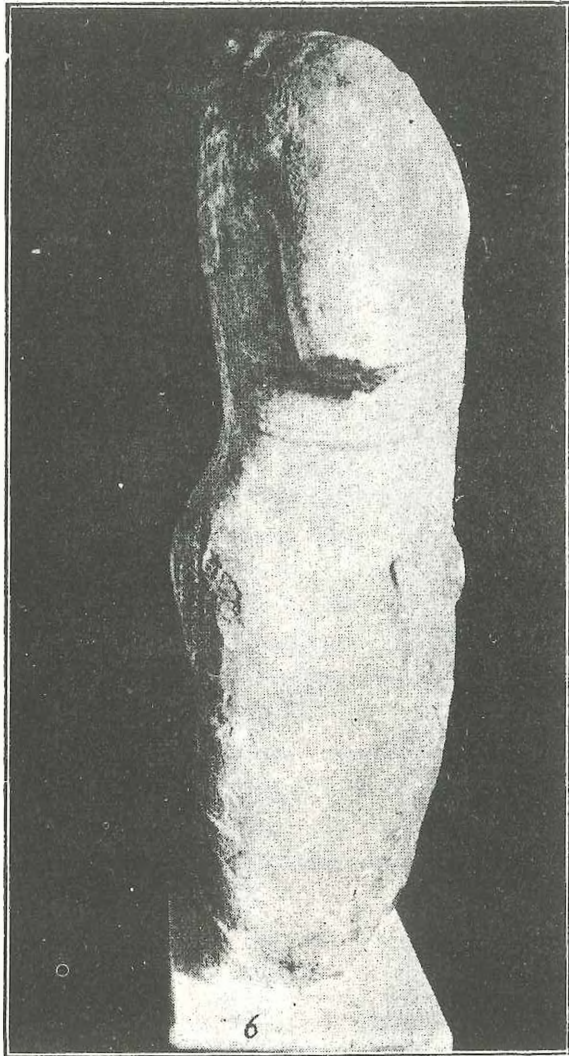
Ὁ τύπος οὗτος, ἄλλοτε ὀλιγότερον καὶ ἄλλοτε περισσότερον ἐξειλιγμέ-

¹³⁾ Ἡ προέλευσις του δίδεται σαφῶς ἀπὸ τὴν περιγραφὴν κατὰ τὸν Β κατάλογον (σελ. 76 ἀρ. 1), ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἐξῆς : »Κορμὸς (ὑψ. 0. 58) ἀνδρικοῦ ἀγάλματος φέρωντος (ἐννοεῖ : ἱμάτιον). Τὸ δεξιὸν ἦμισυ στήθος γυμνόν. Κεφαλὴ, χεῖρες καὶ πόδες ἐλλείπουσιν. Εὐρέθῃ ἐν Τουρκικῷ χωρίῳ περὶ τὴν Παιδεστον».

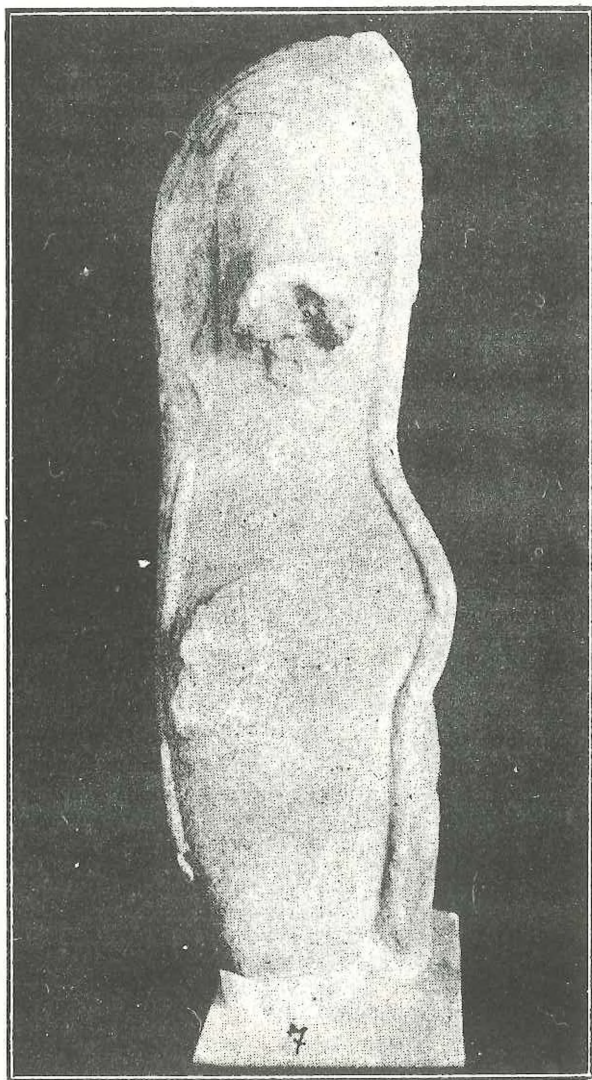
¹⁴⁾ Πρὸβλ. Löwy, Die Typenwanderung. Arch Jahrbuch XII σ. 293.

νος, εἶναι ἀρκετὰ γνωστὸς ἀπὸ διάφορα εὐρήματα ἐκ Κύπρου,¹⁵⁾ ἀπὸ τὸν κοῦρον τῆς Σάμου,¹⁶⁾ ἀπὸ μίαν κεφαλὴν κούρου τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου ἐν Περίνθῳ,¹⁷⁾ ἀπὸ μίαν ἄλλην τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν Ραιδεσιῶ,¹⁸⁾ ἀπὸ τὸ ἀνάγλυφον τῆς βάσεως κίονος τοῦ Ἀρτεμίου τῆς Ἐφέσου,¹⁹⁾ ἀπὸ τοῦ ὑπ' ἀρ. 633 κούρου τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως.²⁰⁾ Ἐδῶ ἀνήκει καὶ ὁ μικρὸς χαλκοῦς Διόνυσος τῆς Μοδένας.²¹⁾ Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ὁ Αἰάνης τῆς Σάμου²²⁾ ἢ ὁ Χάρης καὶ τὰ ἄλλα ὅμοια τῆς Μιλήτου,²³⁾ ἐὰν ἀποβλέψη τις εἰς τὴν τεχνοτροπία τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ ἐνδύματος αὐτῶν, τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ κοῦροι καθήμενοι.

Τὸ ἔνδυμα, τὸ ὁποῖον διακρίνει τὸν τύπον τῶν ἄνω κούρων ἀπὸ τοὺς γυμνοὺς τοιοῦτους, εἶναι συνάμα καὶ τεκμήριον τῆς ἰωνικῆς αὐτοῦ καταγωγῆς: Οἱ Ἴωνες, οἱ ὁποῖοι ἔνεκα ἐπιδράσεως τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς ἀπέδιδον μεγάλην σημασίαν²⁴⁾ εἰς τὴν περιβολήν, φυσικὴν ἦτο νὰ ἀπασχοληθοῦν ἐνωρὶς μὲ τὸ ἔνδυμα καὶ εἰς τὴν τέχνην τῶν²⁵⁾ ἐν ἄκρᾳ ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Δωριεῖς, οἱ ὁποῖοι ὡς θαυμασταὶ μᾶλλον τῆς σωματικῆς ῥώμης προτιμοῦσαν καὶ εἰς τὴν τέχνην αὐτῶν τὸ γυμνὸν ὅπως καὶ εἰς τὰς παλαιστράς.

¹⁵⁾ Perrot et Chipiez, Hist. de l'art III σ. 539 εἰκ. 365. W. Deonna, Les Apollons archaïques σ. 237 n° 140. Ohnefalsch—Richter, Kypros XLII, 4. 7. Ὅμοίως τὸ μετ' ἐπιγραφῆς XLII, 8α καὶ 8β = Mures—Ohnefalsch—Richter, Catalogue n° 5009. De Ridder, Collection Lellercq, Les antiquités Cypriotes σ. 40 Πίν. I. Ἐκ Κύπρου ἐπίσης ὁ κοῦρος τοῦ Λούβρου: Φωτογρ. Alinari n° 23860.

¹⁶⁾ Wiegand, Ath. Mitteil. XXI σ. 87—88.

¹⁷⁾ Beschreibung n° 538.

¹⁸⁾ Mendel, Catalogue des sculptures gr. et rom. du Musée de Constantinople II n° 530.

¹⁹⁾ Murray, Journ. Hellen. Stud. 1889 6. 9 Πίν. III.

²⁰⁾ Dickins, Catalogue of Acropolis Museum.

²¹⁾ Einzelanfnahmen n° 1954—1955.

²²⁾ Wiegand, Ath. Mitt. XXI.

²³⁾ Rayet—Thomas, Milet et le golfe Ionique σ. 25 κ. ε.

²⁴⁾ Πρβλ. Θουκυδ. I, 6, 3-5, ὅπου χαρακτηρίζεται ἡ κοινωνία τῶν χρόνων περὶ τοῦ τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης «Ἐν τοῖς πρώτοις Ἀθηναῖοι . . . καὶ ἀνειμένη τῇ διαίτῃ εἰς τὸ τρυφερότερον μετέστησαν. Καὶ οἱ πρεσβύτεροι αὐτοῖς τῶν εὐδαιμόνων οὐ πολλὰς χρόνος ἐπειδὴ χιτῶνάς τε λινοῦς ἐπαύσαντο φοροῦντες καὶ χρυσῶν τεττίγων ἐνέρσει κρωβύλου ἀναδούμενοι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν. Ἀφ' οὗ καὶ Ἴωνων τοὺς πρεσβυτέρους ἐπὶ πολὺ αὐτῆ ἡ σκευὴ κατέσχε. Μετρίᾳ δὲ αὐ ἐσθῆτι πρώτοι Λακεδαιμόνιοι ἐχρήσαντο . . . ἐγυμνώθησάν τε πρώτοι καὶ εἰς τὸ φανερόν ἀποδύντες λίπα μετὰ τοῦ γυμνάζεσθαι ἠλείψαντο»—Ἴσως ἀντιθέτως πρὸς ὅσα λέγονται ἐνταῦθα, καὶ τῶν Ἀθηναίων ἡ ἀνειμένη διαίτα οφείλεται εἰς τὴν πρὸς τοὺς Ἴωνας καὶ τὴν Ἀνατολὴν ἐπικοινωνίαν αὐτῶν.

²⁵⁾ Πρβλ. Winter, Griechische Kunst Gercke-Norden, Einleitung II 6. 148) De Kidder-Deonna, L'art en Grèce 6. 255.

Ἄλλὰ καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν Ἰώνων καλλιτεχνῶν, τὸ ὁποῖον εἶνε καὶ τῆς καθόλου τέχνης τὸ πνεῦμα, τὸ γυμνὸν σῶμα ἀποτελεῖ τὸ κύριον, ἢ δὲ περιβολὴ δευτερεῖον πλαστικὸν στοιχεῖον, ὅπερ ὑποτάσσεται εἰς ἐκεῖνο : τὸ ἔνδυμα ἔρχεται νὰ κόσμησῃ, ὄχι δὲ καὶ νὰ ἐξαφανίσῃ τὰς γραμμὰς καὶ τὴν κίνησιν τοῦ σώματος, τὴν ζωὴν.

Εἰς τὸ πρόβλημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὀρθῶς ἀντιλαμβάνονται καὶ θέτουν οἱ Ἰῶνες καλλιτέχνη διὰ νὰ ἀπασχολήσουν ὅλην τὴν μετέπειτα τέχνην μέχρι τῶν Μοιρῶν τοῦ Ἀνατολικοῦ αἰτώματος τοῦ Παρθενῶνος ἢ τῆς ἐν Κήποις λεγομένης Ἀφροδίτης ἢ τῶν Νικῶν τοῦ Θωρακείου τοῦ ναοῦ τῆς Νίκης Ἀθηνᾶς — εἰς τὸ πρόβλημα τοῦτο οἱ ἴδιοι εὐρίσκουν καὶ τὴν πρώτην λύσιν : διὰ τῆς περισφίξεως καὶ ἐπικολλήσεως τῶν λεπτῶν ἐνδυμάτων ἐπὶ τοῦ σώματος ὄχι μόνον δὲν ἐξαφανίζονται ὑπὸ τὰς πτυχάς, ἀλλὰ καὶ ἐξαίρονται μὲ ἀφελῆ ἐπίδειξιν αἱ πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ πρὸς τὰ ἔμπρὸς λ, χ. καμπυλότητες τῶν κορῶν καὶ τῶν κούρων ἢ ὅ,τι ἄλλο τῶν κούρων πιέζεται ὑπὸ τὸ ἔνδυμα.

Αὐτὰ πλὴν τοῦ τεχνικοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐνδεδυμένων κούρων, ὅστις ἀναντιρρήτως εἶναι ἰωνικός, συμβαίνει καὶ νὰ προέρχωνται ὅλοι ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς Ἰωνίας ἢ ἀπὸ ἄλλους τόπους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ὑπὸ τῆς ἰωνικῆς τέχνης τὴν ἐπίδρασιν ²⁶⁾, μόνον δὲ περὶ δύο ἐξ αὐτῶν, περὶ τῆς κεφαλῆς δηλ. τοῦ Μουσείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου ἔχει ἐγερεθῆ ἀμφισβήτησις ²⁷⁾, ἂν ἀληθῶς προέρχωνται ἐκ Ραιδεστοῦ καὶ Περίνθου. Ἄλλ' ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Ραιδεστός (παλαιότερα Βισάνθη ²⁸⁾) καὶ ἡ Πέρινθος, ὅπως καὶ ἡ Βιζύη καὶ αὐτὴ ἢ Προκόννησος μὲ τὸ φημισμένο της μάρμαρον ²⁹⁾ καὶ πολλαὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Θράκης, εἶναι ἀποικίαι ³⁰⁾ ἰωνικαί, καὶ ὅτι ἀμφότεραι αἱ ἐν λόγῳ κεφαλαὶ εἶναι ἀπὸ προκοννήσιον μάρμαρον εἰργασμένοι, πρὸς δὲ τούτοις ὅτι καὶ ἄλλα ἰωνικὰ ἔργα ἀσφαλῶς εἰς τὴν Θράκην ἔχουν εὑρεθῆ, ὅπως λ. χ. ὁ ἡμέτερος κούρος τῆς Ραιδεστοῦ καὶ ἡ κόρη τῆς Βιζύης, — ἂν ὅλα ταῦτα ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν, αἱ ἀμφιβολίαι περὶ τῆς ἐκ Θράκης προελεύσεως καὶ τῶν κεφαλῶν τούτων μένουσιν ἄνευ βάσεως.

²⁶⁾ Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἰωνικῆς τέχνης εἰς τὴν Κύπρον πρβλ. Picard, *Historie de la sculpt.* I 216 καὶ 299.

²⁷⁾ Mendel *Catalogue des sculpt. gr. et rom. du Musée de Constantinople.* II 6. 239. Αἱ ὑποψίαι του στηρίζονται εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι αἱ περὶ προελεύσεως τῶν κεφαλῶν τούτων πληροφορίαι ὀφείλονται εἰς τὸν Déthier. ὁ ὁποῖος πραγματικῶς μέχρις ὀρισμένου χρόνου τῆς ζωῆς του συνέχευε τὴν Ραιδεστόν μὲ τὴν Ρόδον.

²⁸⁾ Πτολεμ. *Γεωγρ.* III, 11, 6.

²⁹⁾ Στράβ. VII 331 fr. 56 XIII 587 588

³⁰⁾ Περὶ ἀποικιῶν τῶν Ἰώνων τῆς Σάμου εἰς τὴν Θράκην πρβλ. Pauly *Wissowa Real Enzyklopädie* IA, 2 σελ. 2203

Περὶ τοῦ κούρου τῆς Ραιδεστοῦ πρέπει ἰδιαίτερος νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ὡς περίβλημα ἔχει μόνον τὸ ἱμάτιον, διαφέρων κατὰ τοῦτο τῶν ἄλλων οἱ ὅποιοι φέρουν ὑπ' αὐτὸ καὶ χιτῶνα. Ὡσαύτως ἡ κόμη ἐν συγκρίσει λ.χ. πρὸς τὸν κοῦρον τῆς Σάμου κατέρχεται χαμηλότερον συγκλίνουσα πρὸς τὸ τέρμα καὶ ἐν γένει εἶνε κᾶπως διαφορετικὰ εἰργασμένη.

Πρὸς τὸν τελευταῖον τοῦτον παραβαλλόμενος, ἂν καὶ ἔχη κοινὰ πρὸς αὐτὸν τοὺς εὐρεῖς ὤμους καὶ ἴσως καὶ τὸν βραχὺν λαιμόν, ἂν ἐπιτρέπεται νὰ κρίνωμεν ἀπὸ τὴν θέσιν καὶ τὸ σχῆμα τοῦ σπασίματος, διὰ τὴν φυσικωτέραν ὁμῶς διάταξιν τῶν πτυχῶν τοῦ ἱματίου καὶ τὴν ἐλευθερωτέραν ἐν γένει στάσιν φαίνεται μᾶλλον ἐξελιγμένου τύπου. Παραβαλλόμενος τοῦναντίον πρὸς τὸν τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως, δίδει τὴν αὐτὴν περίπου ἐντύπωσιν, τὴν ὁποῖαν δίδει ἡ κόρη τῆς Βιζύης παραβαλλομένη πρὸς τὴν τοῦ Ἀντήνορος.

ΙΩΑΝΝΟΥ Β. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΣ ΣΤΗ ΛΗ ΕΥΡΕΘΕΙΣΑ ΕΝ ΣΩΣΘΕΝΙΩ ΤΟΥ ΒΟΣΠΟΡΟΥ

Κατὰ μῆνα Μάρτιον τοῦ 1926 ἀνευρέθη ἐν τινι ἀμπελῶνι, κειμένῳ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ χωρίου Σωσθένιον τῆς Θρακικῆς ὄχθης τοῦ Βοσπόρου, ἐπιτύμβιος στήλη, ἣν περιγράφω κατωτέρω.

Μάρμαρον Προκοννήσου, ὕψους 0,ᾞ60, πλάτους 0,ᾞ42, πάχους 0,ᾞ07. Τὸ μάρμαρον παρουσιάζει ὀξειδώσεις καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ· ἡ δὲ δεξιὰ αὐτοῦ πλευρὰ εἶνε βεβλαμμένη, ὡς καὶ τὸ κατώτερον δεξιὸν μέρος. Παρατηροῦνται προσέτι διαβρώσεις τοῦ μαρμάρου, ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ ἄνω πλαισίου.

Ἡ ἀνάγλυφος παράστασις κεῖται ἐπὶ πεδίου κοίλου καὶ ἀπαρτίζεται ἀπὸ τέσσαρα πρόσωπα ὄρθια. Ἐκ δεξιῶν ἀρχόμενοι παρατηροῦμεν πρῶτον παιδίσκην μὲ κατατομὴν τριῶν τετάρτων, φέρουσαν ποδῆρη χιτῶνα· μετὰ δὲ ταύτην γυναῖκα περικεκαλυμμένην διὰ πέπλου ἀφήνοντος ἀνοικτὸν τὸ πρόσωπον καὶ τὸν λαιμὸν καὶ ἔχουσαν τὰς χεῖρας ἑσταυρωμένας ἐπὶ τοῦ στήθους. Ὁ πέπλος ὑπεγειρόμενος ἀφήνει νὰ φαίνεται τὸ κάτω μέρος τοῦ ποδῆρους αὐτῆς χιτῶνος. Παρὰ τὴν γυναῖκα ἴστανται δύο νεανίαι, ἔχοντες τὴν κόμην βραχεῖαν καὶ περιβεβλημένοι διὰ χλαμύδος, ἣτις ἐπιτρέπει νὰ φαίνηται μόνον τὸ πρόσωπον καὶ ὁ λαιμὸς, ὡς καὶ οἱ πόδες μέχρι τῆς κνήμης. Ἡ μὲν γυνὴ στηρίζει τὸ βᾶρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς καὶ ἔχει ὡς ἐκ τούτου τὸν ἀριστερὸν πόδα κεκαμμένον· οἱ δ' ἄνδρες τὸ ἐναντίον.

Τὸ μνημεῖον ἀνήκει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τῷ Γ μ.χ. αἰῶνι.

Ἡ ἐπιγραφή ἔχει ὡς ἑξῆς:

*Κατεσκεύασα τὸ μνη-
μῖον αἰαντῶ καὶ τος
ἐκνυς μου.*

Ἐπιτύμβιος στήλη εὑρεθεῖσα ἐν Σωσθενίῳ τοῦ Βοσπόρου.

Διορθῶ δὲ ταύτην οὕτω :

Κατεσκεύασα τὸ μνη-
μεῖον ἑαυτῶ καὶ τοῖς
τέκνοις μου.

Ἦτοι διώρθωσα ἐν τῇ δευτέρᾳ σειρᾷ τὸν ἰωτακισμόν τῆς πρώτης συλλαβῆς, ἀντεκατέστησα τὸ *αι* τῆς δευτέρας λέξεως δι' *ε* καὶ ἔθεσα ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τὸ *ω* τῆς ληγούσης. Διώρθωσα προσέτι ἐν τῷ τέλει τῆς αὐτῆς σειρᾶς τὸ *τος* εἰς *τοῖς*. Ἡ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ παραλείψις τοῦ *ι* τὸ ὁποῖον προσέθηκα ὀφείλεται προφανῶς εἰς ἀπροσεξίαν τοῦ μαρμαρογλύφου. Ἐν τῇ τρίτῃ σειρᾷ προσέθηκα τὸ *ἐκ* διαβρώσεως ἑξαφανισθέν γράμμα *τ* ἐν ἀρχῇ τῆς πρώτης λέξεως καὶ ἀντεκατέστησα τὸ *υ* δι' *οι* ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτῆς συλλαβῇ : ὅθεν ἔγραψα *τέκνοις* ἀντὶ *τέκνυς*.

Θὰ ἀσχοληθῶ ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς γραφῆς *τέκνυς* τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ.

Εἰς πολλὰς Θρακικὰς ἐπιγραφὰς εὐρίσκομεν τὴν χρῆσιν τοῦ *υ* ἀντὶ τῆς τοῦ *οι*. Βλέπε π.χ. τοὺς ἀριθμοὺς 77, 82 καὶ 83 τῆς Συλλογῆς Σταμούλη¹⁾. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ἀριθμοῦ 83 τὸ τοιοῦτον δις ἀπαντᾷ : ἐμὲ ἀντὶ ἐμοὶ καὶ *τέκνυς* ἀντὶ *τέκνοις*. Ὁ ἐκδοὺς τὰς Θρακικὰς ἐπιγραφὰς τῆς Συλλογῆς Σταμούλη κ. Seure βλέπει ἐν τῷ τοιοῦτῳ « νέον σφάλμα ἰωτακισμοῦ » « une nouvelle faute d'iotacisme »²⁾

Εἶναι γνωστὸν ἐν τούτοις ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ *υ* ἀντὶ τῆς τοῦ *οι* ὀφείλεται εἰς σύγχυσιν προερχομένην ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῆς προφορᾶς αὐτῶν καὶ ὅτι τὸ τοιοῦτον παρατηρεῖται ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Γ. π. Χ. αἰῶνος. Οἱ Βοιωτοὶ ἔγραψαν τότε *Φυκίας*, αὐτῶς, *τῦς*, *τυί*, ἄλλυς, προξένυς *τραγαφυδός*, ἐρχομενῦ, *καταλῦπον*, *φεφυκονομειόντων*³⁾· εὐρέθη δὲ καὶ ἡ γραφὴ *βυωτῶν*⁴⁾, καίτοι προκειμένου περὶ ἐπισήμου αὐτῶν ὀνόματος οἱ Βοιωτοὶ διετήρουν τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν.

Χρῆσιν τοῦ *υ* ἀντὶ τοῦ *οι* βλέπομεν καὶ ἐπὶ αἰγυπτιακῶν παπύρων τοῦ Β'. πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος : ἀνύγω ἀντὶ ἀνοίγω κτλ.⁵⁾

Ἡ χρῆσις τοῦ *υ* ἀντὶ τοῦ *οι* ἐξηπλώθη ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ἀπαντᾷ

¹⁾ G. Seure Collection Stamoulis, Antiquités Thraces de la Propontide, Bulletin de Correspondance Hellénique, XXXVIIe année, σελ 620, 625, 629.

²⁾ G. Seure. ἐνθ' ἀνωτέρω σ 627.

Γ ωργίου Ν. Χατζηδάκι, ἀκαδημαϊκὰ ἀναγνώσματα εἰς τὴν ἐλληνικὴν καὶ Λατινικὴν Γραμματικὴν, Ἐπιτύμβιος στήλη, Ἐπιτύμβιος στήλη, Ἐπιτύμβιος στήλη, Τ. Α. σ 113 καὶ 114.

⁴⁾ Γ. Χατζηδάκι, ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 113. Βλέπε καὶ Bulletin de Correspondance Hellénique, Τ. Θ. σ. 470.

⁵⁾ Edwin Maysen. grammatik der griechischen papyri aus der Ptolemäerzeit, Leipzig, 1906, σ. 110 κ ἐπ.

ἐν ἐπιγραφαῖς διαφόρων χωρῶν τοῦ ἑλληνισμοῦ· ἰδίᾳ δὲ ἐν Ἀτικῇ, Μαδονία, Θράκη καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Ἐν τῷ Μέσῳ Αἰῶνι ἡ σύγχυσις αὕτη περὶ τε τὴν προσφορὰν καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ *υ* καὶ τοῦ *οι* ἐξακολουθεῖ εἰς τοιαύτην δὲ σύγχυσιν τῆς προφορᾶς πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν τὴν γραφὴν Διδκητής, ἦτοι Διουκτητής, ἣν ἀπαντήσας ὁ Παπαδόπουλος Κεραμεὺς ἐπὶ μολυβδοβούλλου δημοσιευθέντος ὑπὸ τοῦ Schlumberger¹⁾ ἀποδίδει εἰς ὀρθογραφικὸν σφάλμα²⁾. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ γραφὴ αὕτη οὐδαμῶς εἶναι ἀήθης, ἀλλ' ἀπαντᾷ λίαν εὐκρινῶς ἀναγινωσκομένη καὶ ἐν ἑτέροις Μολυβδοβούλλοις, εἴτε μὲ ἀκραίαν τὴν λέξιν Διδκητής εἴτε συντομογραφικῶς Διδκτής³⁾.

Καταφανέστερον παρατηρεῖται ἡ ἐν λόγῳ σύγχυσις καὶ ἐν ταῖς ἑλληνοβουλγαρικαῖς ἐπιγραφαῖς, τὰς ὁποίας ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Beschewliew, ἐνθ' ἄφ' ἑνὸς μὲν παρατηροῦνται αἱ γραφαί: ἐπύσιε, ὄκον, Γρικύ, πνίσας⁴⁾, ἄφ' ἑτέρου δὲ τὸ *υ*, ὡς παρατηρεῖ ὁ ἐκδότης, τίθεται καὶ πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ φθόγγου *ου* τῶν ἑλληνιστὶ γεγραμμένων βουλγαρικῶν λέξεων.

Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται εἶναι τοῦ ἐνάτου μ. Χ. αἰῶνος· ἀποτελοῦσι δὲ πολυτιμότεον ὕλικόν διὰ τὴν μελέτην τῆς ἐξελιξέως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης κατὰ τὸν Μέσον αἰῶνα, καθότι δείγματα τῆς ὁμιλουμένης ἑλληνικῆς κατὰ τὴν ἐνάτην ἑκατονταετηρίδα μ. Χ. κατέχομεν ὀλίγιστα.

Θὰ εἶναι εὐχῆς ἔργον νὰ μελετηθῇ ἐπισταμένως ἡ προφορὰ τῶν ἀγροτῶν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης· ἔχω λόγους νὰ νομίζω ὅτι εἰς τὴν περὶ τὴν Σηλύβριαν περιοχὴν διασώζεται εἰσέτι ἐν τισὶ λέξεσι καὶ ἡ προφορὰ τοῦ *υ* ὡς *ου* καὶ ἡ σύγχυσις αὐτοῦ μετὰ τῆς διφθόγγου *οι*⁵⁾.

*
* *

Τὸ χωρίον Σωσθένιον ἔνθα εὐρέθη ἡ ἐπιτύμβιος στήλη, Στένη κοινῶς τὴν σήμερον καλούμενον, κατέχει τὸν καλλίτερον καὶ ἀσφαλέστερον

¹⁾ C. Schlumberger, ἐν Πασισίαις, 1884. σ. 196.

²⁾ Ἄ Παπαδοπούλου Κεραμέως. Διορθωτικὰ εἰς χριστιανικὰς ἐπιγραφάς. Ἐν Δελτίῳ τοῦ Πρωσικοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας νέα σειρά Νο XII, 1907, σ. 506, κ. ἑ. ἀριθ. 80.

³⁾ G. Schlumberger. ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 466, 498 ἀριθ. 14 καὶ 17, σ. 499 ἀριθ. 18. Νίκου Α. Βέη, ἀναγνώσεις καὶ κατατάξεις Βυζαντινῶν Μολυβδοβούλλων ἐν Journal international d'archéologie numismatique. T. X σ. 349.

⁴⁾ W. Beschewliew, Die griechische sprache in der Urbulgariehen inschriften. Sofia, 1926, ἐν σελ. 411, 413, 415, 418, 425.

⁵⁾ Ἴδε κριτικὴν τῆς ἐκδόσεως ταύτης ὑπὸ Γεωργίου Ν. Χατζηδάκι, Μικραὶ Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Μεσαιωνικῆς καὶ Νεωτέρας γλώσσης, ἐν τῇ Ἐπιστημονικῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ἔτος Α, 1927, σ. 10—17.

⁶⁾ Τοῦτο ἀντελήφθη ἐν Ἀθήρᾳ (Μεγάλῳ Τσεκμετζέ) ὅτε ἔγραφεν καθ' ὑπαγό-

λιμένα ἐν τῷ Βοσπόρῳ. Τὰ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ εἰσὶν ὄλως ἀσαφῆ. Τινὲς βασιζόμενοι ἐπὶ Διονυσίου τοῦ Βυζαντίου, τοῦ Πλινίου καὶ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου ὀνομάζουσι αὐτὸ Λασθένιον ἢ Λεωσθένιον ἀπὸ Λασθένους ἢ Λεωσθένους τοῦ Μεγαρέως ιδρύσαντος ἐνταῦθα ἀποικίαν. Παρὰ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων μνημονεύεται συχνάκις ὑπὸ τὸ ὄνομα Σωσθένιον. Ἴδου τὴν γράφει περὶ τῆς ὀνομασίας ταύτης ὁ Μαλάλας²⁾: «Οἱ Ἀργοναῦται... περᾶσαι βουλόμενοι τὸν ἀνάπλου τῆς Ποντικῆς θαλάσσης (Βόσπορον) καὶ ἐπολεμήθησαν πάλιν ὑπὸ τοῦ (βασιλέως) Ἀμύκου καὶ φοβηθέντες τοῦ ἀνδρὸς τὴν δύναμιν κατέφυγον ἐν κόλπῳ τινὶ κατάλω, δασυτάτῳ πάνυ καὶ ἀγρίῳ· καὶ ἐθεύσαντο ἐν ὀπτασίᾳ δυνάμιν τινα ὡς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ προσπελάσασαν πρὸς αὐτοὺς ἀνδρὸς φοβεροῦ, φέροντος τοῖς ὤμοις πτέρυγας ὡς ἀετοῦ, ὅστις ἐχημάτισεν αὐτοῖς τὴν κατὰ τοῦ Ἀμύκου νίκη... νικήσαντες αὐτὸν καὶ εὐχαριστοῦντες, ἔκτισαν ἱερὸν... στήσαντες ἐκτύπωμα τῆς παρ' αὐτῶν θεαθείσης δυνάμεως, καλέσαντες τὸν αὐτὸν τόπον ἢ τὸ ἱερὸν Σωσθένην, διότι ἐκεῖ φυγόντες ἐσώθησαν· ὅστις τόπος οὕτως κέκληται ἕως τῆς νῦν». Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἐπισκεφθεὶς τὸν τόπον καὶ ἰδὼν τὸ παρὰ τῶν Ἀργοναυτῶν στηθὲν ἄγαλμα παρωμοίωσε τοῦτο ὡς ἄγγελον καὶ ἔκτισεν ἐκεῖ ναὸν τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ³⁾.

Ἡ ὑπαρξὶς ναοῦ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ ἐν Σωσθενίῳ μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τῶν συνεχισάντων τὸν Θεοφάνην. Ἐν τῇ βιογραφίᾳ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος βλέπομεν ὅτι ὁ Βασιλεὺς οὗτος ἐπεσκεύασε «τὸν τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ ἱερὸν οἶκον ἐν Σωσθενίῳ, ἐκ μακρῶν διαρρυσθέντα χρόνων καὶ πλείστοις ὀκλάσαντα ρήγμασι καὶ ἤδη πρὸς γόνυ κλιθέντα σχεδόν...»⁴⁾ Ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ σώζεται ἐπίγραμμα Ἀγαθίου τοῦ Σχολαστικοῦ, τοῦ γνωστοῦ ἱστορικοῦ εἰς εἰκόνα τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ «ἐν τῷ Σωσθενίῳ»:

«Κορυκὸς Αἰμολιανὸς Ἰωάννου τε σὺν αὐτῷ,
Ρουφῖνος Φαρίης, Ἀγαθίης Ἀσίης»
πέπρωτον, ἀγγελίαρχε, νόμων λυκάθοντα λαχόντες

ρευσιν γηραιᾶς γυναικὸς τὸ τὴν πρώτην Μαρτίου ὑπὸ τῶν παίδων πρὸς περισυλλογὴν ὁπῶν παλλόμενον ἄσμάτιον

«Μάρτης μᾶς ἦρετε καλῶς μᾶς ἦρετε»

Ἄστίχος ἔνθα διεπίστωσα τὴν προφορὰν τοῦ οἱ ὡς οὐ ἔχει ὡς ἔστις :

«Σήκου σὺ Νουκουκιοῦρά, ἀνοιξ τὸ ντουλάπι σου»

²⁾ Ἰωάννης Μαλάλας, Βόννης, σ. 78.

³⁾ Μαλάλας, σ. 79.

⁴⁾ Συνεχ Θεοφ. Βόννης, σ. 340—341.

ἄνθεσαν εἰς σέ, μάκαρ, τὴν σφετέρην γραφίδα,
αἰτοῦντες τὸν ἔπειτα καλὸν χρόνον· ἀλλὰ φανείης
ἐλπίδας ἰθύνων ἔσσομένου βίότου³⁾

Οἱ Ρῶσοι κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν αὐτῶν (942) κατέστρεψαν τὰ πάντα
ἐν τῷ Σωσθενίῳ καὶ τοὺς ναοὺς καὶ τὸν συνοικισμὸν αὐτοῦ.

---

³⁾ Anthologia graeca, H Stadtmüller, II, Teubner, σ. 14—15.

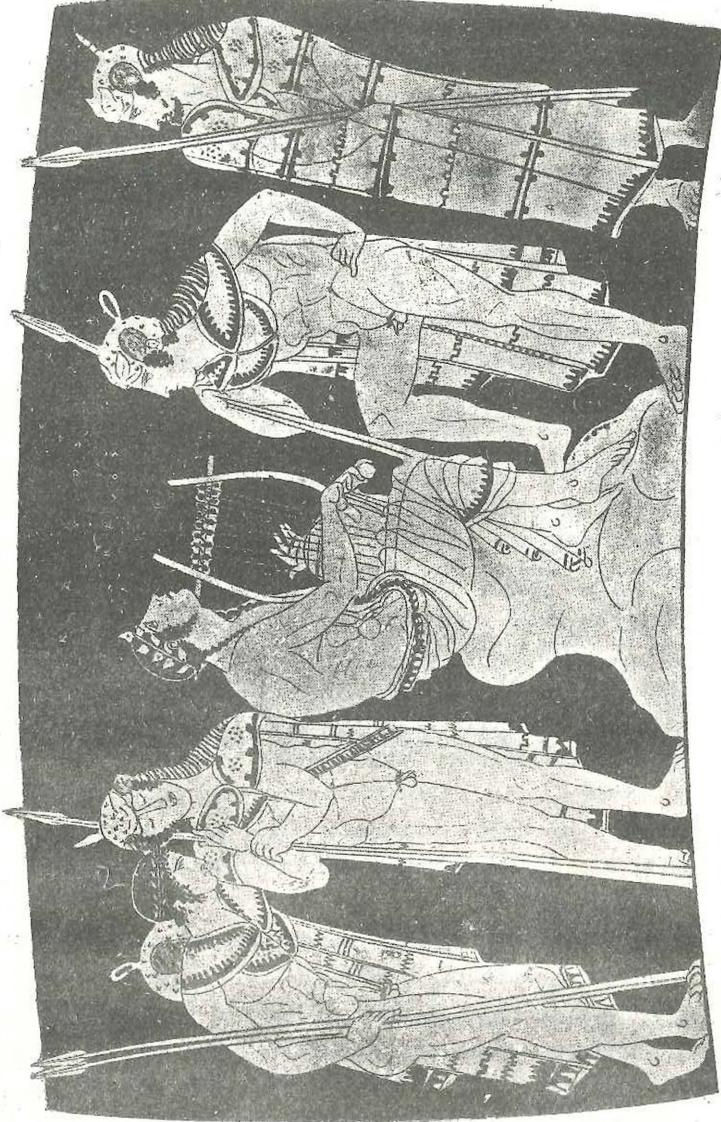
ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΙΣ ΘΡΑΚΩΝ ΕΙΣ ΕΝ ΑΓΓΕΙΟΝ

Ἡ ἑλληνικὴ τέχνη τῶν χρόνων τοῦ Κίμωνος καὶ τοῦ Περικλέους ἐπα-
νελημμένως παρέστησε τὸν Ὀρφέα μεταξὺ τῶν ὁμοειθῶν του, εἰς τὰς
παραστάσεις δὲ ταύτας ἰδιαίτερον ἀξίαν προσθέτει τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ἀκρο-
αταὶ τοῦ ἀοιδοῦ Θραῖκες εἰκονίζονται μὲ τὴν ἐθνικὴν των ἐνδυμασίαν ἢ
τοῦλάχιστον μὲ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα αὐτῆς καὶ μᾶς δίδουν ἐπομένως
μᾶλλον ἢ ἦττον ἀρίστην εἰκόνα τῆς ἐξωτερικῆς των ἐμφάνισως. Διὰ τὸν λό-
γον τοῦτον ἢ ἔκδοσις τοῦ παρόντος περιοδικοῦ ἔκρινε καλὸν ν' ἀνατυπώσῃ
χάριν τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ τὴν ἀξιολογωτέραν ἀπὸ τὰς ἐν λόγῳ παρα-
στάσεις, ἢ ὅποια στολίζει ἐν πῆλινον ἀγγεῖον, καὶ νὰ συνοδεύσῃ τὴν εἰ-
κόνα μὲ σύντομον ὑπόμνημα.

Τὸ ἀγγεῖον εὐρέθη εἰς τὴν Γέλαν τῆς Σικελίας, ἀλλ' εἶναι γνήσιον
ἀττικὸν ἔργον καὶ κατεσκευάσθη εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ 450 π.Χ.,
σήμερον δ' ἀπόκειται εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου. Ἡ τεχντροπία αὐτοῦ
εἶναι ἢ «ἐρυθρόμορφος» λεγομένη, αἱ μορφαὶ δηλαδὴ ἔχουν ὠραῖον στυλνὸν
κοκκινωπὸν χρῶμα καὶ ἐξαίρονται ζωηρότατα ἀπὸ τὸ πεδῖον ἢ βάθος, τὸ
ὅποιον εἶναι μελανόν, τὰ ποικίλματα τῶν ἐνδυμάτων ὅμως, αἱ κόμαι καὶ
ἄλλαι λεπταμέρειαι εἶναι πάλιν μελαναί. Εἰς τὸ μέσον τῆς παραστάσεως
(ἴδε εἰκόνα σελ. 27) κάθεται ὁ Ὀρφεὺς ἐπάνω εἰς ὑψηλὸν βράχον, ὁ
ὅποιος δηλώνει τὸ Πάγγαιον ἢ ἄλλο ὄρος, καὶ ψάλλει μὲ τὴν λύραν εἰς
τὰς χεῖρας, περιστοιχίζουσι δὲ αὐτὸν τέσσαρες Θραῖκες, αἱ στάσεις καὶ τὰ
πρόσωπα τῶν ὁποίων κατοπτρίζουσι παραστατικώτατα τὴν θαυμαστὴν ἐνέρ-
γειαν τοῦ θεοῦ ἄσματος εἰς τὴν ψυχὴν των. Ὁ Ὀρφεὺς δὲν ἔχει τίποτε τὸ
ξενικὸν ἐπάνω του καὶ εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ ἀγγειοφόρος δὲν ἠθέλησε νὰ
τὸν παρουσιάσῃ ὡς ἕνα σύγχρονον αὐτοῦ Θραῖκα ἢ ἐνδυμασία του ἀποτελεῖ-
ται ἀπὸ τὸ ἱμάτιον μόνον, τὸ ὅποιον καλύπτει τὸ κάτω σῶμα καὶ ἀφίνει

γυμνὸν τὸν κορμὸν, μὲ τὴν ἰδίαν δὲ περιβολὴν εἰκονίζει συχρὰ ἢ ἑλληνικὴ τέχνη καὶ θεοὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ θηητοῦς Ἑλλήνας. Τὸ μακρὸν περίβλημα

ἔμωσ μετὰ τὰ ὕφαντὰ ἢ κεντητὰ ποικίλιματτα, τὸ ὁποῖον φοροῦν οἱ ἀκραταὶ τοῦ μυθικοῦ αἰδοῦ εἰς τὸ σῶμα, καὶ τὸ περίεργον κάλυμμα τῆς κεφαλῆς των εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐνδυμασίας τῶν ἱστορικῶν Θρακῶν. Ὁ Ξενοφῶν μνημονεύει εἰς τὴν Κύρου Ἀνάβασιν τὰς ἀλωπεκάς, τὰς ὁποίας ἐφοροῦσαν

οἱ Θυνοὶ Θραῆκες εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ ὦτα («ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς καὶ τοῖς ὠσίν»), καὶ ὁμοίως μὲ ἀλωπεκᾶς ἐκάλυπτον τὰς κεφαλὰς των κατὰ τὸν Ἡρόδοτον οἱ Θραῆκες τῆς Ἀσίας, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον, ὡς ὑπήκοοι τῶν Περσῶν, μέρος εἰς τὴν ἐκστρατεῖαν τοῦ Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἦσαν δὲ αἱ ἀλωπεκαὶ αὐταὶ ὄχι βεβαίως ἀκατάσκευα δέρματα ἀλωπέκων, ἀλλὰ πραγματικά, μᾶλλον ἢ ἦττον τεχνικὰ καλύμματα. καὶ ἔτι τοιαῦτα φοροῦν οἱ Θραῆκες τοῦ ἀγγείου ἡμῶν, — εἰς ἔχει ρίψει αὐτὸ εἰς τὸν τράχηλον — δὲν ἤμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία. Ἀπὸ τὸ ἀγγεῖον μάλιστα βλέπομεν, ὅτι ἔδιδον εἰς αὐτὰ τοιοῦτο σχῆμα, ὥστε ἡ κεφαλὴ τοῦ ζώου νὰ κεῖται ἐπάνω ἀπὸ τὸ μέτωπον τοῦ φοροῦντος καὶ ἡ οὐρὰ εἰς τὸν τράχηλόν του, εἰς τὰ πλάγια δὲ νὰ ὑπάρχουν δύο περισσεύοντα τεμάχια, δύο «παρωτίδες», διὰ νὰ σκεπάζουν ἐν καιρῷ μεγάλου φύχους τὰ ὦτα· προσέτι εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ καλύμματος ἐπρόσθετον μίαν ἀπόφυσιν μὲ σπῆν, διὰ νὰ τὸ κρεμοῦν. Ὅσοι ἐγνώρισαν τοὺς βαρεῖς χειμῶνας τῆς Θράκης, εὐκολα ἐννοοῦν πόσον κατάλληλον διὰ τὸ κλίμα αὐτῆς ἦτο τὸ κάλυμμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐπροστάτευσεν καὶ τὰ ὦτα.

Τὸ μικρὸν περιδῆλμα ἢ ἐπανωφόριον τῶν Θρακῶν τοῦ ἀγγείου μὲ τὰ ὕφαντά ἢ κεντητὰ ποικίλματα γνωρίζομεν πάλιν ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτον καὶ τὸν Ξενοφῶντα, οἱ ὁποῖοι ὀνομάζουσι αὐτὸ μὲ ξενικὸν ὄνομα ζειράν καὶ ρητῶς ἀναφέρουν ὁ πρῶτος τὰ ποικίλματα, ὁ ἄλλος τὸ μέχρι τῶν ποδῶν μῆκος αὐτοῦ. Τὰς ζειράς κατεσκεύαζον ἀναμφιδόλως ἀπὸ χονδρὸν μάλινον ὕφασμα, τὸ σχῆμα των δὲ ἦτο πολὺ ἀπλοῦν, ὅπως ἀπλούστατον ἦτο καὶ τὸ σχῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ ἱματίου, πρὸς τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ· αἱ ζειραὶ δὲν εἶχον χειρῖδας (μανίγια), ἀλλὰ τὰς ἔφεραν ἀνηρημένους εἰς τὰ νῶτα ἀπὸ τὸν λαιμόν, ὅπου συνῆπτον καὶ ἐπόρπωνον δύο ἄκρα των. Ἀπὸ τοὺς Θραῆκας τοῦ ἀγγείου οἱ τρεῖς νεώτεροι ἀφίνουσι τὴν ζειράν των νὰ κρέμεται οὕτω εἰς τὰ νῶτα ἐλευθέρα, ὁ τέταρτος ὁμοῦς συνάγει τὰς δύο καθέτους πλευράς αὐτῆς καὶ τυλίσσει εἰς τὸ φόρεμα ὁλόκληρος, πλὴν τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ποδῶν.

Ἡ συμφωνία αὐτῆ τῆς εἰκόνας τοῦ ἀγγείου μὲ τὰς πληροφορίας τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Ξενοφῶντος ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ εἰς τὰς Ἀθήνας ἐργαζόμενος ἀγγειογράφος εἶχεν ἀκριθῆ γνῶσιν τῆς ἐθνικῆς ἐνδυμασίας τῶν Θρακῶν καὶ ἀπέδωκε πιστὰ τὴν ἀλωπεκὴν αὐτῶν καὶ τὴν ζειράν. Ἀπὸ τοὺς ἰδίως ὁμοῦς συγγραφεῖς μανθάνομεν, ὅτι κάτω ἀπὸ τὴν ζειράν ἐφοροῦσαν οἱ Θραῆκες καὶ χιτῶνα, εἰς τοὺς πόδας δὲ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ὑψηλὰ ὑποδήματα ἀπὸ δέρμα νεβρῶν ἐλάφου. Τὰς μαρτυρίας ταύτας τῶν δύο ἱστορικῶν ἐπιβεβαιώνουν καὶ μνημεῖα τῆς τέχνης, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ ὁ χιτῶν καὶ τὰ ὑποδήματα ἀπαντῶν, δὲν εἶναι ὁμοῦς δύσκολον νὰ ἐννοήσωμεν, διατὶ παρέλειψεν αὐτὰ ὁ τεχνίτης τοῦ ἀγγείου μας. Ὁ σκοπὸς αὐτοῦ

δὲν ἦτο νὰ μιμηθῇ κατὰ πάντα τὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ νὰ δηλώσῃ μόνον σαφῶς τὴν ἐθνικότητα τῶν ἀκροατῶν τοῦ Ὀρφέως καὶ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ ἐνόμισε—πολὺ ὀρθά—ὅτι ἀρκοῦν ἡ ἀλωπεκὴ καὶ ἡ ζειρά· κατὰ τὰ λοιπὰ δὲ ἠκολούθησε τὴν γνωστὴν καὶ τόσον γενικὴν ροπὴν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης νὰ παριστάνῃ γυμνὰ ἢ ἡμίγυμνα ὠραῖα νεανικὰ σώματα καὶ ἐγύμνωσε καὶ αὐτὸς κατὰ τὸ πλεῖστον τοὺς εὐρώστους νεαροὺς Θρακὰς του. Ἄλλως ὡς πρὸς τὰ ὑποδήματα—καθὼς καὶ τὴν ἀλωπεκὴν—πιθανώτατον εἶναι, ὅτι οἱ Θραῖκες ἔκαμνον χρῆσιν αὐτῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μόνον τὸν χειμῶνα καὶ εἰς ἐκστρατείας ἢ ἄλλας παρομοίας περιστάσεις, ὅχι δὲ τὸ θέρος καὶ εἰς τὰ χωρία τῶν πολλοῦς ἀνυποδήτους ἔβλεπέ τις τότε καὶ εἰς τὰς μεγαλύτερας καὶ μᾶλλον πολιτισμένας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, ἐκτὸς ἄλλων δὲ ἀνυπόδητος ἐγύριζε συνήθως εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ Σωκράτης.

Διὰ νὰ σχηματίσωμεν ἄρα πλήρη τὴν ἰδέαν τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως ἐνὸς Θρακικοῦ τοῦ 5ου αἰῶνος, πρέπει νὰ φαντασθῶμεν αὐτὸν μὲ χιτῶνα, ὁ ὁποῖος ἐσκέπαζε τὸ σῶμα ἀπὸ τὸν λαιμὸν μέχρι τῶν γονάτων περίπου καὶ βεβαίως ἐξώνετο εἰς τὴν μέσην, μὲ ἓν μέγα εἰς τὸν λαιμὸν πορπωμένον τεμάχιον χονδροῦ ὑφάσματος—τὴν ζειρά—ἐπάνω ἀπὸ τὴν χιτῶνα, μὲ τὴν ἀλωπεκὴν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ ὑψηλὰ δερμάτινα ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας. Συμπλήρωναν δὲ τὴν στολὴν ταύτην αἱ δύο λόγχαι, τὰς ὁποίας κρατεῖ εἰς τὸ ἀγγεῖον ὁ καθεὶς ἀπὸ τοὺς Θρακὰς· διότι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔφερον αὐτάς οἱ ἄνδρες τακτικὰ ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκίαν, ὅπως ἔκαμναν καὶ οἱ Ἕλληνες ὅχι μόνον εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ὀμήρου, ἀλλὰ πολλοὶ καὶ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Θουκυδίδου ἀκόμη.

BYZANTINA

ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΕΞ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΠΡΟΠΟΝΤΙΔΟΣ

Ἡ παρατιθεμένη ἐνταῦθα εἰκὼν παριστᾷ ἀνάγλυφον ἐπὶ μέλανος λίθου (1,12×0,64 μ.) εἰκόνα τοῦ ἁγίου Γεωργίου, προσερχομένην ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ναοῦ ἐν Ἡρακλείᾳ τῆς Προποντίδος. Ἡ εἰκὼν ἀπόκειται σήμερον ἐν τῇ μητροπολιτικῇ ἐκκλησίᾳ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ τῆς Θεσσαλονίκης, διασωθεῖσα ὑπὸ τῶν προσφύγων Θρακῶν.

Ἐπὶ τῇ βάσει φωτογραφίας, παρασχεθείσης εἰς ἐμὲ ὑπὸ τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» μὲ τὴν παράκλησιν νὰ δώσω ὁπωσδήποτε ἐρμηνείαν τινὰ αὐτῆς, παρέχω κατωτέρω ὀλίγας λέξεις, ἐπιφυλασσόμενος νὰ συμπληρώσω τὴν ἐρμηνείαν τῆς εἰκόνης μετὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ πρωτοτύπου¹⁾.

Ὡς ἐν τῷ φωτογραφικῷ ἀντιτύπῳ διακρίνεται, εἰκονίζεται εἰς χαμηλὸν ἀνάγλυφον ἔφιππος πολεμιστῆς. Ὁ λίθος ἔχει προφανῶς ἀποκρουσθῆ εἰς ἀμφοτέρας τὰς μακρὰς πλευράς, οὕτω δ' ἔχουν ἀποκοπῆ: μέρος τῆς κεφαλῆς, τὸ κάτω ἄκρον ἐνδὸς τῶν ποδῶν καὶ μέρος τῶν ὀπισθίων τοῦ ἵππου μετὰ τοῦ δεξιοῦ ὀπισθίου ποδός. Ὁ ἵππος παρίσταται βαδίζων ὁ

¹⁾ Αἱ παρασχεθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου πληροφορίες εἶναι αἱ ἑξῆς: «Ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγ. Γεωργίου εἶναι ἀνάγλυφος ἐπὶ μαρμάρου (;) μέλανος ἢ μίγματος, εὐρισκομένη ἐν τῇ ἱερᾷ Ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν Ἡρακλείᾳ τῆς Προποντίδος καὶ σεβομένη ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως καὶ τῶν πέριξ. Ἐγένετο δὲ ἐν Ἡρακλείᾳ κατ' ἔτος, τὴν 23 Ἀπριλίου, πανήγυρις, προσερχομένων πολλῶν προσκυνητῶν ἐκ τῶν πέριξ, κομιζόντων διάφορα ἀφιερώματα μεταξὺ ἄλλων καὶ ἀρνία πρόβατα ἢ δαμάλεις, τὰ ὁποῖα καὶ ἐπέρνων ἐμπροσθεν τοῦ Ἁγίου. Κατὰ τὴν 8ην Σεπτεμβρίου πολλοὶ τῶν προσερχομένων εἰς τὴν πανήγυριν Σηλυβρίας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετέβαλλον δι' ἀτμοπλοίου εἰς προσκύνησιν τοῦ Ἁγίου ἐπιστρέφοντες αὐθημερόν²⁾ καὶ πλοίαρχοι δὲ τῶν νήσων, ἰδίως Ὑδραῖοι καὶ Σπετσιῶται, πολλάκις, πλέοντες εἰς Κωνσταντινούπολιν ἢ ἐπιστρέφοντες ἐκεῖθεν, προσωρμίζοντο, ἔχοντες τάξιμον κατὰ τὸν πλοῦν αὐτῶν. Ἡ ἐν λόγῳ εἰκὼν πρὸ 200 σχεδὸν ἐτῶν εὐρέθη αυτομάτως ἐπὶ τινος βελάχου εἰς τὴν παραλίαν, ὅπου εὐρίσκειται καὶ τὸ ἅγισμα τοῦ Ἁγίου καὶ μετεφέρθη εἰς τὸν ναῦσκον τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὁ ὁποῖος κατόπιν μετετράπη εἰς ἐκκλησίαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου».

δὲ ἵππεὺς καθήμενος ἐπὶ ἔριππίου καὶ ἔχων κατ' ἐνώπιον στάσιν, ἔστραμμένον ὅμως τὸν κορμὸν καὶ τὴν κεφαλὴν. Φορεῖ στρατιωτικὸν ἔνδυμα μὲ βραχεῖαν περισκελίδα καὶ χλαμύδα κυμαινομένην ὀλισθεν τοῦ δεξιοῦ ὤμου, ἀμυδρῶς διακρινομένην ἢ ἄνωθεν τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καμπύλη ὑποδηλοῖ πιθανῶς ἀσπίδα (ὅπως βλέπομεν καὶ εἰς παραστάσεις ἐπίπλων ἁγίων ἐπὶ ἐλεφαντοστοῶν). Μεταγενέστεραι ἐπενδύσεις ἀποκρύπτουν τὴν δεξιὰν κνήμην καὶ τὸν δεξιὸν βραχίονα, ὅστις ἀρχικῶς δὲν ἐκράτει τὸ προστεθὲν τόξον καὶ βέλος, ἀλλὰ βραχὺ δόρου πρὸ τοῦ στήθους τοῦ ἵππεως διαγωνίως, φθάνον μέχρι τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ὁ ἵππος δὲν φέρει (πλὴν τοῦ ἐφιππίου) οὐδεμίαν ἐξάρτησιν καὶ ὅτι ὁ θώραξ καὶ ἡ ἀσπίς τοῦ ἵππεως δὲν ὑποδηλοῦται διὰ λεπτομερειῶν οὔτε ἐπιγραφὴ τις ὑπάρχει· πιθανὸν πάντα ταῦτα ν' ἀπεδίδοντο ἀρχικῶς διὰ χρώματος. Ἡ κεφαλὴ ὅλως κατ' ἐνώπιον ἔχει κόμωσιν ἐν εἴδει στεφάνης καὶ περιβάλλεται μὲ μεταγενέστερον ἀργυροῦν φωτιστέφανον.

Τὸ ἀνάγλυφον εἶναι χονδροειδοῦς ἐργασίας, ἀπομακρύνεται δὲ πολὺ τῆς τεχνοτροπίας τῶν λοιπῶν βυζαντινῶν ἀναγλύφων. Ὡς εἶναι γνωστόν, τὰ ἐπὶ μαρμάρου, ἐλεφαντοστοῦ, ξύλου κλπ. ἀνάγλυφα τὰ παριστῶντα σκηναὶς τοῦ εὐαγγελίου καὶ πρόσωπα ἁγίων, Χριστοῦ, ἰδίᾳ δὲ τῆς Θεοτόκου, ἦσαν λίαν διαδεδομένα παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς μέχρι τῆς Τουρκοκρατίας, μεμονωμένως δὲ μέχρι τοῦ 17ου αἰῶνος, τιθέμενα ἐντὸς τῶν ναῶν: ἐπὶ πεσοῶν, εἰς κόγχας, ἄνωθεν τῶν πυλῶν, εἰς ἀγιάσματα κ.λπ. Πολλὰ παραδείγματα σφίζονται εἰς τὰ διάφορα Μουσεῖα, τὸ Βυζαντινὸν δὲ Μουσεῖον Ἀθηνῶν κατέχει δεκάδα τοιούτων. Μεταξὺ αὐτῶν μάλιστα ὑπάρχει καὶ μία ἀνάγλυφος ἐπὶ ξύλου εἰκὼν τοῦ ἁγίου Γεωργίου δεομένου τοῦ 14ου αἰ. μὲ ἐπίδρασιν δυτικῆν. Ἔτερον ἐπὶ ξύλου ὁμοίως ἀνάγλυφον τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τῆς αὐτῆς ἰσως ἐποχῆς εὐρίσκεται εἰς ὁμώνυμον ναὸν ἔξωθεν τῆς Καστοριάς. Ἀρχαιότερον τοῦ 10ου αἰῶνος ἐπὶ σκατίτου ἀνάγλυφον τοῦ ἁγίου Γεωργίου στηρίζοντος τὴν δεξιὰν ἐπὶ δόρατος καὶ τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ ἀσπίδος, κατέχει ἡ μονὴ Βατοπεδίου τοῦ ἁγ. Ὄρους (βλ. εἰκόνα ἐν Diehl, Manuel d'art byzantin, εἰκ. 316), ἐπὶ ἐλεφαντοστοῦ δὲ μὲ ἄλλας παραστάσεις ἔχομεν τὸ ἀνάγλυφον τῶν ἁγ. Γεωργίου καὶ Δημητρίου εἰς τὸ περίφημον τρίπτυχον τοῦ Harbaville (βλ. εἰκόνα ἐν Diehl ἔ.δ. εἰκ. 309). Εἰς πάντα ταῦτα ἀνάγλυφα ὁ ἁγ. Γεώργιος παρίσταται ἐν στρατιωτικῇ στολῇ, ἀλλ' ἄνευ ἵππου, ὅπως καὶ ὁ ἁγ. Δημήτριος, τοῦ ὁποίου ἀνάγλυφα ὑπάρχουσιν ἐν ἁγίῳ Ὄρει (ἐντοιχισμένον ἐπὶ θεσσαλικῷ λίθῳ εἰς τὴν πρόσοψιν τοῦ Καθολικοῦ τῆς Μονῆς Ξηροποτάμου) καὶ ἐν ἁγ. Μάρκῳ τῆς Βενετίας (βλ. εἰκ. ἐν Wulff, Altchr. und byz. Kunst, εἰκ. 519). Οἱ δύο οὗτοι στρατιωτικοὶ ἄγιοι,

*Ανάγλυφος εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐξ Ἡρακλείας τῆς Προποντίδος.

ἐφ' ὅσον γνωρίζω, παρουσιάζονται εἰς τὴν βυζαντινὴν τέχνην ἐφιπποὶ ἀπὸ τοῦ 13ου αἰῶνος καὶ ἐξῆς. Ἐν ἀρχαιότερον παράδειγμα εἶναι τὸ ὠραῖον φορητὸν μωσαϊκὸν τοῦ Λούβρου τοῦ 13ου αἰῶνος (ἐν Diehl ἔ.ἀ. εἰκ. 258), κατὰ δὲ τὸν 14ον αἰῶνα ἔχομεν πολλὰ παραδείγματα εἰς τοιχογραφίας. Εἰς πάσας ταύτας τὰς παραστάσεις τοῦ ἁγ. Γεωργίου ἐφιππου, τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν εἶναι ὁ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἵππου δράκων διαπερῶμενος ὑπὸ τοῦ μακροῦ δόρατος τοῦ Ἁγίου. Ἡ ἔλλειψις τοῦ δράκοντος εἰς τὸ θρακικὸν ἀνάγλυφον, ἡ τεχνοτροπία του καὶ πολλαὶ λεπτομέρειαι ὡς εἶναι : ὁ βαδίζων ἵππος, ἡ κατ' ἐνώπιον στάσις τοῦ ἱππέως, ἡ κόμωσις, ὁ κυμαινόμενος μανδύας, καὶ ἡ στρατιωτικὴ στολὴ μὲ περισκελίδα, συνδέουν τοῦτο στενῶς μὲ τὰ ἀνάγλυφα τοῦ θρακικοῦ ἥρωος ἀρχηγίου (πρβλ. ἰδίως Νῦ 38 καὶ 48 τῆς συλλογῆς Σταμούλη ἐν Bull. de corr. hellénique, 1912, σ. 583 κ. ἔ.).

Θὰ ἠδύνατό τις μάλιστα ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ υποθέσῃ ὅτι τὸ ἀνάγλυφον εἶναι πράγματι ἔθνικόν, τῶν ἐσχάτων δηλ. ρωμαϊκῶν χρόνων ἐπιτυμβία τις στήλη, παριστῶσα ἀφηρωισθέντα νεκρὸν (διότι ὁ ἵππος βαδίζει ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἀνάγλυφα τοῦ ἱππέως κυνηγοῦ Θεοῦ, τὰ παριστάνοντα τὸν ἵππον τρέχοντα), μετατραπεῖσα κατόπιν ὑπὸ τῶν χριστιανῶν εἰς ἀνάγλυφον τοῦ Ἁγ. Γεωργίου. Ἡ κατασκευὴ ὁμως τοῦ λαίμου καὶ ἰδίᾳ ἡ ὁμοιότης τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου πρὸς τὸν τύπον τῶν βυζαντινῶν εἰκόνων : δξὺ ὠοειδὲς πρόσωπον, ὀφθαλμοὶ ἐντὸς σκιᾶς, μακρὰ ρίς καὶ μικρὸν στόμα, μᾶς ἀναγκάζει νὰ υποθέσωμεν, ὅτι μᾶλλον ἐγένετο ὑπὸ χριστιανοῦ τεχνίτου κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ κατασκευὴ τῶν βαθέως εἰσεχόντων ὀφθαλμῶν καὶ τῶν ἄλλων χαρακτηριστικῶν δὲν ἀπαντᾷ εἰς γνωστὰ βυζαντινὰ ἀνάγλυφα ἐπομένως πρέπει νὰ υποθέσωμεν, ὅτι ὁ τεχνίτης δὲν θὰ εἶχεν ὑπ' ὄψιν του βυζαντινὰ ἀνάγλυφα ἀλλὰ γραπτὴν εἰκόνα διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ ἁγίου, ἐνῶ διὰ τὸ λοιπὸν σῶμα καὶ τὸν ἵππον θὰ τῷ ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον ἀνάγλυφον τοῦ ἐγχωρίου Θρακῆς ἱππέως. Ὅτι δὲ ὁ τεχνίτης δὲν προσέθεσε τὸν δράκοντα ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ἵππου, ἀφίνει νὰ υποθέσωμεν, ὅτι δὲν εἶχε διαμορφωθῆ εἰσέτι ὁ τύπος τοῦ ἐφιππου Ἁγίου μὲ τὸν δράκοντα, ὅπως βλέπομεν τοῦτον εἰς μνημεῖα ἀπὸ τοῦ 13ου αἰῶνος καὶ ἐξῆς. Ὁ χρόνος ἄρα τῆς κατασκευῆς του πρέπει νὰ τεθῇ πρὸ τοῦ 13ου αἰῶνος. Ἡ χονδροειδὴς τεχνοτροπία του δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὰ πλείστα τῶν βυζαντινῶν ἀναγλύφων τοῦ 10—12ου αἰῶνος, ἅτινα δεικνύουν πολὺ τεχνικωτέραν ἐργασίαν. Ἀλλ' ἡ ἐξέλιξις τῶν βυζαντινῶν ἀναγλύφων δὲν εἶναι τοσοῦτον ὁμαλή· ἐνίοτε μάλιστα ἐπαρχιακὰ ἔργα εἶναι ἐργασμένα κατὰ χονδροειδέστερον ἀκόμη τρόπον, ὡς εἶναι π. χ. τὸ ἐν τῷ Μου-

σειφ τοῦ Βερολίνου ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας ἀνάγλυφον τοῦ 12ου πιθανῶς αἰῶνος (βλ. εἰκόνα ἐν *Dalton, Byzantin art and Archaeology*, 1911, εἰκ. 92). Ἐν παντί ταῦτα ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν, τὸ ἀνάγλυφον τῆς Ἡρακλείας ἐνέχει μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὴν Ἱστορίαν τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης, ὡς ἔργον ἐπαρχιακῆς τεχνοτροπίας μὲ ἐγγώριον χαρακτῆρα καὶ ὡς τὸ ἀρχαιότερον ἴσως ἀνάγλυφον τοῦ ἐπίπου ἁγίου Γεωργίου.

Ἡ προσωπιὰ «Ἀράπης» προσεδόθη ἀναμφιβόλως εἰς τὸ ἀνάγλυφον ἕνεκα τοῦ βαθέος χρώματος τῆς ὕλης, ἐξ ἧς εἶναι κατεσκευασμένον. Ἀνάλογον μικρὸν ἀνάγλυφον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, πολὺ καλυτέρας τέχνης, ὑπάρχει ἀνέκδοτον ἀκόμη εἰς τὸ Μουσεῖον Ἀργοστολίου τῆς Κεφαλληνίας.

Κ. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ
Ἱατροῦ.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΕΝ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΙ

Τὴν μεγαλυτέραν σπουδαιότητα ἀπὸ ὅλας τὰς ἀρχαιοτήτας τῆς πόλεως τοῦ Ἀδριανοῦ—τὴν ὁποίαν μέχρι τῆς σήμερον οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐξακολουθοῦν νὰ τὴν λέγουν ἢ Ἀδριανοῦ—εἶχον τὰ περιώνυμα αὐτῆς τείχη μὲ τοὺς ὀρθογωνίους καὶ κυκλωτερεῖς πύργους τῶν. Τὰ τείχη ταῦτα μὲ τὰς ἐπάλξεις, τοὺς πύργους καὶ τὰς ποικιλωνύμους πύλας τῶν περιέγραφα ἐν συντόμῳ εἰς ἄρθρον δημοσιευθὲν εἰς τὸν «Πυρσὸν» τοῦ Ἀρίστου Χασηριζιόγλου, ὃ δὲ ἀείμνηστος καθηγητὴς Γεώργιος Λαμπουσιάδης, Ἀδριανουπολίτης, εἰς ἐκτενῆ μονογραφίαν, ἐκδοθεῖσαν δαπάναις τῆς Γεν. Διοικήσεως Θράκης ἐν Κομοτίνῃ.

Τὰ τείχη αὐτὰ, μεγαλοπρεπέστατα καὶ ὀχυρώτατα, περιέκλειον τὸ ἄστυ, τὸ Κάστρο, ὅπως γενικῶς ἐλέγετο ἢ Ἀδριανούπολις εἰς ὅλην τὴν περίεξ αὐτῆς Θράκῃν. Διήρχοντο δὲ αὐτὰ ἀπὸ Ἑλληνικᾶς συνοικίας, τὰς ἐνορίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, Μητροπόλεως, Ἁγίου Γεωργίου (εὐρισκομένων ἔξωθεν τῶν δυτικῶν τειχῶν), Ἁγίου Δημητρίου, Προδρόμου, Ταξιαρχῶν, Χριστοῦ καὶ Παναγίας. Κατεδαφίσθησαν δὲ αὐτὰ ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν μετὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον, ἐπανελθόντων τῶν Τούρκων εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν δυνάμει τῆς Βερολινείου συνθήκης καὶ τὸ ὑλικὸν τῶν ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῶν στρατώνων καὶ νοσοκομείων. Παρεχωρήθη ὁμως τὸ ἀπαιτούμενον λίθινον ὑλικὸν διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν ὠραίων ἐκπαιδευτικῶν μεγάρων τῆς Ἀδριανουπόλεως, τοῦ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου καὶ τοῦ Ζαπέιου Παρθεναγωγείου, ὡς ἀποζημίωσις τρόπον τινὰ διὰ τὴν ἐπελθούσαν φθορὰν εἰς τὰς οἰκίας τῶν ὁμογενῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον αὐτὰς ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν τειχῶν.

Ἀπὸ τοὺς πύργους τῶν τειχῶν παρέμεινεν ἀνελάφος καὶ ὄρθιος εἰς μόνον πύργος, περὶ τοῦ ὁποῖου θὰ ἀναφέρωμεν περαιτέρω.

Εἰς ἓνα ἐκ τῶν κατεδαφισθέντων πύργων ὑπῆρχεν ἡ ἐξῆς ἐπὶ μικροῦ μαρμάρου ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή :

ΑΝΑΞ ΜΙΧΑΗΛ ΑΥΣΟΝΩΝ ΟΝΤΩΣ ΚΛΕΟΣ
ΛΥΤΡΩΣΙΝ ΕΥΡΕ ΔΙ ΟΥ Η ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
ΠΥΡΓΩΜΑ ΤΕΙΧΕΙ ΚΑΤ ΕΝΑΝΤΙ ΒΑΡΒΑΡΩΝ
ΜΕΧΡΙΣ ΠΡΟ ΑΥΤΩΝ ΑΠΤΟΗΤΟΝ ΚΑΘ ΑΓΑΞ

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὴν μεγίστην σπουδαιότητα τῶν τειχῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς-Βυζαντινῆς πρωτεύουσας, ἐχαράχθη πρὸς τιμὴν τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου, ὅστις ἐπεσκεύασε τὸν εἰρημένον πύργον.

Καθὼς εἴπομεν, οἱ Τοῦρκοι κατέρριψαν μὲν τὰ τείχη καὶ τοὺς πύργους τῆς πόλεως, διετηρήθη δὲ ἐκέραιος μέχρι τῆς σήμερον ὁ εὐρισκόμενος ἀκριβῶς εἰς τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ ἀρχαίου ἄστεως ἐπισκευασθεὶς καὶ χρωματισθεὶς. Ἐπ' αὐτοῦ ἐκτίσθη τριώροφον ὑψηλὸν οἰκοδόμημα, εἰδὸς τι μικροῦ πύργου Ἐἰφελ, ἐστήθη ὥρολόγιον καὶ ἀπὸ τὸ ἀνώτατον θεωρεῖόν του ἡ πυροσβεστικὴ ὑπηρεσία βλέπει τὰς πυρκαϊὰς τῆς πόλεως, τὰς ὁποίας ἀναγγέλλει ὁ κρότος μικροῦ τηλεβόλου καὶ ὁ σημαντὴρ φανὸς δεικνύει τὸ μέρος τῆς πυρκαϊᾶς.

Εἶνε πολὺ περιέργον καὶ σημαντικώτατον διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν γεγονός, ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἐπισκευὴν καὶ ἐπίχρισιν τοῦ ἱστορικοῦ τούτου πύργου οἱ Τοῦρκοι ὄχι μόνον δὲν κατέστρεψαν τὴν εἰς τὸν πύργον ὑπάρχουσαν ἐπιγραφὴν, ἀλλὰ καὶ ἐπιδιώρθωσαν τὰ ἐφθαρμένα καὶ ἐκαλλώπισαν αὐτὴν με ὥραϊαν προεσοχὴν τῶν γραμμάτων τῆς, ὥστε μακρόθεν νὰ εἶνε εὐανάγνωστα. Βεβαίως οἱ Τοῦρκοι ὑπῆρξαν ἄριστοι θεματοφύλακες τῶν ἱστορικῶν ὀνομάτων καὶ διετήρησαν τὰ περισσότερα ὀνόματα τῶν μεγαλουπόλεων, πόλεων καὶ τῶν ἑλληνικῶν χωρίων ἀκόμη. Εἶχον ὅμως τὴν κακίστην συνήθειαν ἐξ ἀγνοίας ἢ ἀμαθείας, νὰ ἀντικαθιστοῦν ὄχι μόνον εἰς τὰ Ἑλληνικὰ μνημεῖα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ τουρκικὰ ἀκόμη ἔργα τὰς Ἑλληνικὰς, Ἀραβικὰς ἢ Τουρκικὰς ἐπιγραφὰς δι' ἄλλων νεωτέρων, ἀναγομένων εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπισκευῆς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ δαπανῶντος ἢ διατάξαντος τὴν ἐπισκευήν, ὥστε νὰ εἶναι ἀδύνατος, ἐν πολλοῖς, νὰ ἀνευρεθῇ τὸ ὄνομα καὶ ἡ ἐποχὴ τῶν κητόρων τῶν στοῶν, λουτρῶνων, γεφυρῶν, ἰζαμίων καὶ ἄλλων δημοσίων ἔργων.

Ἡ ἱστορικὴ ἐπιγραφή τοῦ πύργου ἀποτελεῖται ἀπὸ γράμματα μεγάλα ἐκ πλίνθων ἐντειχισμένων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πύργου καὶ ἔχει ὡς ἐξῆς :

ΚΥΡΙΕ ΒΟΗΘΕΙ ΤΩ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΩ ΚΑΙ
ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΩ ΒΑΣΙΛΕΙ ΗΜΩΝ ΙΩΑΝΝΗ.

Ἄλλὰ εἰς ποῖον αὐτοκράτορα καὶ βασιλέα τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννην ἀναφέρεται αὕτη;

Πρὸ τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς καὶ ἀπελευθερώσεως τῆς γηραιᾶς πόλεως τοῦ Ἀδριανοῦ, ὅταν δηλαδὴ πᾶσα ἔθνικὴ κίνησις καὶ ἱστορικὴ ἔρευνά ἐγένετο ἐν κρυπτῷ καὶ παραβύστῳ, εἰς τὰ στόματα τῶν ὀπωσθήποτε εἰδικῶν ἐφέρετο, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἀναφέρεται εἰς τὸν τολμηρὸν καὶ ἐκλεκτὸν τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτορα Ἰωάννην τὸν Τσιμισκῆν. Μετὰ τὴν κατοχὴν ὅμως ἤρχισε γενικῶς ὁ πύργος νὰ ὀνομάζεται πύργος Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ. Τοῦτο ἱστορικῶς εἶνε καὶ τὸ ὀρθότερον. Διότι ὁ Τσιμισκῆς ἀσχολούμενος ἀεννάως καὶ ἀποτελεσματικῶς κατὰ τῶν ἐχθρῶν εἰς τὰ ἀνατολικά θέματα τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, εἶνε ἀμφίβολον ἂν ἔλαβεν ἀνάγκην νὰ ἐπισκευάσῃ τὸν πύργον τοῦτον. Ἄλλως ὅμως ἔχει τὸ ζήτημα διὰ τὸν Ἰωάννην Καντακουζηνὸν καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀδριανουπόλεως, θεωροῦμεν ὑποχρέωσιν ἐπιθεβλημένην διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος ἡμῶν νὰ σημειώσωμεν τὰ ἑξῆς ἐνδιαφέροντα.

Ὁ Ἰωάννης Καντακουζηνός, ἀνὴρ λόγιος, ἦτο συγγενῆς τῶν Παλαιολόγων. Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος ὁ τρίτος ἠσθένησε, διωρίσθη σύμβουλος αὐτοῦ καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του ἔγινε κηδεμὼν τῶν ἀνηλίκων τέκνων του. Πλὴν εὐρισκόμενος εἰς τὸ Διδυμότειχον καὶ ἐπωφελοῦμενος ἀνωμαλίας τινάς, συνηθεστάτας πρὸ πάντων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς παρακμῆς τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν βασιλέα τὸ 1341 καὶ ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1347, κατόπιν δὲ δευτέραν φορὰν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων παρὰ τὴν ἐπικρατήσασαν τάξιν. Μολονότι ὁ Καντακουζηνός δὲν ἐστερεῖτο ἀρετῶν, οὔτε προσωπικῆς ἀνδρείας, ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως ἐπολιτεύθη οἰκτρῶς, καθόσον ὄχι μόνον συνεμάχησε μὲ τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς Τούρκους ἐπικαλεσθεὶς τὴν βοήθειάν των, διὰ νὰ στερεωθῇ εἰς τὸν θρόνον, τὸν ὁποῖον ἤρπασεν ἀπὸ τοὺς νομίμους κληρονόμους καὶ δικαιούχους, ἀλλ' ἔδωκεν εἰς γάμον τὴν νεαρωτάτην θυγατέρα του εἰς τὸν γέροντα Σουλτάνον Ὁρχάν. Τέλος τὸ 1355 ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ τὸν θρόνον καὶ ἔγινε μοναχὸς μετονομασθεὶς Χριστόδουλος. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπεσύρθη εἰς τινὰ μονὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατόπιν ὅμως κατέφυγεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου ἐπὶ τριάκοντα ἔτη συνέγραψεν, ἐκτὸς ἄλλων, τὰς Ἱστορίας του εἰς τέσσαρα μεγάλα βιβλία, πραγματευόμενος εἰς αὐτὰς τὴν ἱστορίαν (χρονογραφίαν) τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἀπὸ τοῦ 1320—1356, δηλαδὴ τὴν σύγχρονόν του.

Αἱ Ἱστορίαι τοῦ λογίου τούτου αὐτοκράτορος καὶ μοναχοῦ εἶνε πράγ-

ματι γραμμέναι εἰς ὕψος εὐλήπτου καὶ γλαφυρόν, εἰς γλῶσσαν ἐπιτυχῶς ἀττικίζουσαν, μὲ περισσὴν τέχνην καὶ εὐχέρειαν. Πλὴν τοῦτο δὲν εἶνε ἐκπληκτικόν, ἂν τις λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν λογογραφικὴν δεινότητα τῆς ἑλληνικωτάτης δυναστείας τῶν Κομνημῶν, τῶν ὁποίων ἡ ὑπέροχος φιλολογικὴ πνοὴ ἐξηκολούθει νὰ ἐμψυχώνῃ τοὺς αὐτοκράτορας καὶ λογίους τοῦ Βυζαντίου καὶ τοῦ Μιστρᾶ μέχρι καὶ πέραν τῆς καταλύσεως τῆς ἀτυχοῦς ἐκείνης αὐτοκρατορίας. Εἶνε δὲ αἱ ἱστορίαι αὗται πολύτιμοι καὶ ἀπὸ Θρακικῆς ἀπόψεως καὶ δι' ἄλλας μὲν εἰδήσεις χρονολογικὰς καὶ τοπογραφικὰς περὶ σημείων τινῶν τῆς Θράκης καὶ δὴ περὶ Διδυμοτείχου—τὸ ὁποῖον διὰ πρώτην φορὰν ἀπὸ τῆς ἀγνώστου ἰδρύσεώς του ἀναφέρεται, ἐκτός, ἐννοεῖται, ἀπὸ τὸ γεγονός τῆς ἐπὶ Φωτίου ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 879 τοπικῆς Συνόδου, τῆς ὁποίας τὸ πρακτικὸν ὑπέγραψε καὶ ὁ ἐπίσκοπος Διδυμοτείχου—ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τὴν πολυτιμοτάτην εἶδησιν, τὴν ὁποίαν μᾶς διεφύλαξε ὁ Καντακουζηνὸς περὶ ἑνὸς ναοῦ τῆς Ἀδριανουπόλεως, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν λέγει ἐπ' ὀνόματι τίνος ἀγίου ἐτιμᾶτο, ἀλλ' ἀπλῶς τὸν τιτλοφορεῖ *Ναὸς ὁ ἐν Κήποις*.

Ἄλλὰ ποῖος εἶνε ὁ ναὸς οὗτος καὶ εἰς ποῖον μέρος τῆς Ἀδριανουπόλεως εὐρίσκετο;

Ἐξω τῆς Ἀδριανουπόλεως πρὸς δυσμὰς εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς περίπου τετάρτου τῆς ὥρας εὐρίσκεται τὸ ἑλληνικώτατον προάστειον αὐτῆς Ἰλδιρίμ μὲ τὰ δύο ἐξαργήματά του Γενῆ Ἰμαρὲτ καὶ Κοῦμ Μαχαλὲ, ἀμφοτέρωτερα ἑλληνοτουρκικά. Ὁ ποταμὸς Τόνσος χωρίζει τὸ προάστειον ἀπὸ τὴν πόλιν, ἐνώνονται δὲ διὰ τῆς γεφύρας Μιχὰλ Κιοπροῦ. Τὸ προάστειον ὠνομάσθη πρὸς τιμὴν τοῦ ἀτρομήτου Σουλτάνου Βαγιαζήτ, ὅστις διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν ταχύτητα μεθ' ἧς ἐνέσκηπτεν εἰς μακρυνὰς ἀποστάσεις κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπωνομάσθη Γιλδιρίμ, δηλαδὴ Κεραυνός.

Μεταξὺ τοῦ προαστείου Ἰλδιρίμ καὶ τοῦ Κοῦμ Μαχαλὲ σώζεται μέχρι τῆς σήμερον ἀκέραιον καὶ ἐντελῶς ἄθικτον τὸ μικρὸν μὲν, πλὴν κομψὸν τζαμίον, τὸ ὁποῖον καλεῖται Σουλτάν Βαγιαζήτ Τζαμισί. Ὁ ναὸς (τζαμίον) εἶνε ἐστραμμένος ἀκριβῶς πρὸς ἀνατολὰς, ὁ δὲ μιναρὲς προσετέθη ἀργότερον ξεχωριστὸς εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τοῦ ναοῦ. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ εἶνε διηρημένον εἰς σχῆμα σταυροῦ, τὸ ὁποῖον σημαίνει, ὅτι εἶνε νεωτέρου ρυθμοῦ, ἐνῶ οἱ ναοὶ τῶν ἀρχαιοτέρων αἰώνων εἶχον συνήθως ὀρθογώνιον σχῆμα, τοῦ λεγομένου βασιλικοῦ τύπου. Οἱ Τοῦρκοι ἐφρόντισαν νὰ καλύψουν ἐπιμελῶς τὰς τοιχογραφίας τοῦ ναοῦ, αἱ ὁποῖαι βεβαίως θὰ ὑπάρχουν κάτω ἀπὸ τὸ ἀσβεστοῦχον ἀμμοκονίαμα. Εἰς τὸ ἱερὸν ὅμως τοῦ ναοῦ καὶ εἰς τι διαμέρισμα ἀνατολικῶς αὐτοῦ εὐρισκόμενον (πιθανῶς φυλακτήριον τῶν ἀμφίων, ἱερῶν σκευῶν καὶ ἱερῶν

λειψάνων) εὐρίσκονται γεγλυμμένα ἐπὶ μαρμαρίνων παραστατῶν καὶ πλαισίων εἰκονισμένα διάφορα Χερουβείμ. Καὶ ἐπεχρίσθησαν μὲν καὶ αὐτὰ ἐπανειλημμένως καὶ μὲ πείσμα, ἀλλὰ τὰ ἀφελῆ καὶ γελαστὰ Χερουβείμ φαίνονται εὐκρινέστατα.

Τὸν ναὸν περιβάλλει τοῖχος ὡς ἀλόγουρος, κατασκευασμένος μὲ λίθους καὶ πλίνθους λεπτούς, Βυζαντινῆς ἐποχῆς καὶ συστήματος. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ τοίχου ὑπάρχουν χωρισμένα μικρὰ διαχωρίσματα, ἐτελῶς πλέον διατηρούμενα καὶ ἡμικατατεστραμμένα, καταφανῆ λείψανα μικρῶν κελλίων καὶ μαγειρείων. Τὰ οἰκήματα ταῦτα ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἔρασιτεχνικῶς ἀρχαιολογοῦντας—φαίνεται δὲ ὅτι οὐδεὶς ἀρχαιολόγος κατώρθωσε νὰ ἀσχοληθῆ ἐπὶ Τουρκοκρατίας σοβαρῶς μὲ τὸ κομψὸν καὶ σημαντικώτατον τοῦτο μνημεῖον τῆς Βυζαντινῆς τέχνης—ὅπως χαρακτηρίσουν τὸν ναὸν τοῦτον ὡς μοναστήριον καὶ δὴ γυναικεῖον. Ποῦ ἐστηρίχθησαν ἱστορικῶς, ἀγνοῶ. Τὴν ἰδίαν γνώμην εἶχε, ὡς ἤκουσα, καὶ ὁ μετὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον γενικὸς τῆς Ρωσίας πρόξενος ἐν Ἀδριανουπόλει Λίσσιν, ἀπόστρατος συνταγματάρχης, δεινὸς Ἑλληνιστὴς καὶ ἀρχαιολόγος.

Ἄλλ' ὁ Καντακουζηνὸς εὐτυχῶς μᾶς λύει τὴν ἀπορίαν ὀνομάζων αὐτὸν «Ναὸν τὸν ἐν Κήποις». Ὅτι δὲ πράγματι ὁ ἐν Κήποις οὗτος ναὸς εἶνε τὸ σημερινὸν ἰζαμίον τοῦ Σουλτάν Βαγιαζήτ, οὐδεμία ἀμφιβολία πρέπει νὰ ὑπάρχη περὶ τούτου, διότι καὶ μέχρι τῆς σήμερον οἱ περιώνυμοι λαχανόκηποι τῆς Ἀδριανουπόλεως ἀρχίζουν ἀκριβῶς ὀλίγον πέραν τοῦ περιωνύμου ναοῦ καὶ ἐκτείνονται πρὸς νότον εἰς τὴν γονιμωτάτην περιοχὴν τὴν περιλαμβανομένην μεταξὺ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τόνσου καὶ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ ποταμοῦ Ἄρδα.

Σουφλίον.

ΝΙΚΟΥ Α. ΒΕΗ
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΜΗΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΣΩΖΟΠΟΛΕΩΣ (1623 - 1636)

Ἐκ τῆς ἀδελφότητος τῆς ἐν τῷ νησίῳ τῆς Σωζοπόλεως κειμένης μονῆς τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ἡ ὁποία μάλιστα ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος μέχρι περίπου τοῦ ἔτους 1625 ὑπῆρξεν ἀξιόλογον φντῶριον τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων,¹⁾ ἀνεδείχθησαν κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος δύο λόγιοι ἀρχιερεῖς, ὁ Νικαίας Πορφύριος καὶ ὁ Μηδείας καὶ Σωζοπόλεως Θεοδόσιος²⁾. Ἐξ αὐτῶν ὁ πρῶτος εἶναι γνωστός μάλιστα ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ συντεθείσης διὰ στίχων πολιτικῶν ἐμμέτρου «Περίοδου τοῦ ἀγιωνύμου ὄρους τοῦ Ἄθωνος».³⁾ Περὶ τοῦ Πορφυρίου Νικαίας θέλω διαλάβει ἄλλοτε διεξοδικώτερον. Ὁ δὲ Μηδείας καὶ Σωζοπόλεως Θεοδόσιος πρὸ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ εἰς τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα διέτριψεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Προδρόμου ἐπὶ τοῦ νησίου τῆς Σωζοπόλεως πολλὰ ἔτη (μεμαρτυρημένως μετὰ τὸ 1612) ἀσχολούμενος μετ' ἀγάπης περὶ βιβλιογραφικὰ ἔργα. Κατ' ἀπρίλιον τοῦ 1613 κατέστρωσεν ὁ Θεοδόσιος ἱερομόναχος ὄν τὰ αὐτοκρατορικὰ χρυσόβουλλα καὶ πατριαρχικὰ γράμματα, τ' ἀναφερόμενα εἰς τὴν προμνημονευθεῖσαν μονὴν τοῦ Προδρόμου, «κατὰ τὸ ὅμοιον καὶ ἴσον» εἰς ἴδιον κώδικα. Ὁ κώδιξ οὗτος μετὰ τὸ 1626 μετηνέχθη εἰς τὴν μονὴν τῆς Παναγίας τῆς Χάλκης, ὁπό-

¹⁾ Πρβλ. τὸ δημοσίευμα τοῦ Α. Παπαδοπούλου—Κεραμέως, «Ἡ ἐν τῷ νησίῳ Σωζοπόλεως βασιλικὴ μονὴ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ ἡ τύχη τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς» ἐν τοῖς «Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς» (Πετροπόλεως), τόμ. Ζ' (1900) σελ. 661—695.

²⁾ Πρβλ. *Μανουὴλ Ι. Γεδεών*, «Ἐπισημείωσις συμπληροῦσα τὰ περὶ τῶν μητροπολιτικῶν Βιζύης καὶ Μηδείας» ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» τόμ. Γ' (1882—83) σελ. 418—419.

³⁾ Ἐξεδόθη πολλάκις, ὑπὸ Β. *Montfaucon*, *Palaeographia graeca* (ἐν Παρισίοις 1708) σελ. 501—509, αὐτοτελῶς ἐν Βενετίᾳ τῷ 1745, καὶ ὑπὸ *Μανουὴλ Ι. Γεδεών*, ὁ Ἄθως (ἐν Κων/πόλει 1885) σελ. 241—244.

θεν οὗτος ὑπεξαιρεθεὶς περιήλθεν εἰς τὴν κατοχὴν βιβλιοκαπήλου τινὸς τοῦ Σταυροδρομίου, ὅστις καὶ ἐπώλησεν αὐτόν, περὶ τὸ ἔτος 1880, εἰς τὸν Ἰωάννην Σακκελίωνα († 1891). Καὶ ἀγνοεῖται μὲν νῦν ἡ τύχη τοῦ πολυτίμου κώδικος, ὁ ὁποῖος εἶχε γραφῆ κατὰ μίμησιν γραφῆς τοῦ IB' αἰῶνος καὶ περιεῖχε καὶ ἀξιολόγους παρεκβολὰς τοῦ ἡμετέρου Θεοδοσίου εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀντιγεγραμμένα αὐτοκρατορικὰ καὶ πατριαρχικὰ γράμματα ¹⁾, ἀλλ' εἶναι γνωστόν, ὅτι ἀκριβῶς ἐκ τοῦ κώδικος αὐτοῦ περὶ τὰ τέλη τοῦ IZ' αἰῶνος ἀντέγραψε τὰ γράμματα ταῦτα ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος Νοταρᾶς. ²⁾ Οὕτω διὰ τῆς προνοίας καὶ ἐπιμελείας τοῦ ἡμετέρου Θεοδοσίου περιήλθον εἰς ἡμᾶς ἐπίσημα καὶ αὐθεντικὰ γράμματα, διαλευκαινόντα μεγάλως τὰς τύχας τῆς γεραῶς μονῆς τοῦ Προδρόμου τῆς Σωζοπόλεως.

Ἐν τῇ μονῇ τῆς Παναγίας τῆς Χάλης ἐναπόκεινται δύο κώδικες γραφέντες χειρὶ τοῦ ἡμετέρου Θεοδοσίου κατὰ τὸ ἔτος ζρκβ' (=1613/4) ἐν τῇ μονῇ τοῦ Προδρόμου τῆς Σωζοπόλεως πρὸ τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ εἰς τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα. Ἐκ τῶν δύο τούτων κωδίκων ὁ μὲν φέρων σύγχρονον ἀριθμὸν κατατάξων 109 περιέχει τὸ Μηναῖον τοῦ Ἰουνίου ὁ δὲ φέρων ἀριθμὸν κατατάξων 144 περιέχει τὰς τρεῖς λειτουργίας γραφείσας χάριν ἱερέως τινὸς ὀνόματι Ἀμβροσίου ³⁾. Τὰς τρεῖς λειτουργίας «ἅμα σὺν τῷ τακτικῷ» περιέχει καὶ ἄλλο καλλιγραφικὸν ἔργον τοῦ Θεοδοσίου, ἔτι ἱερομονάχου ὄντος, ἥτοι ὁ ὑπ' ἀριθ. 329 κώδιξ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου. Καὶ ὁ κώδιξ οὗτος ἔχει γραφῆ κατὰ τὸ ἔτος ζρκβ' (=1613/4) «ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ καὶ βασιλικῇ πατριαρχικῇ μονῇ τοῦ τιμίου Προδρόμου τοῦ ἐν τῇ Μαύρῃ Θαλάσσει, πλησίον Σωζοπόλεως» καθ' ἃ λέγει τὸ σχετικὸν βιβλιογραφικὸν σημεῖωμα ⁴⁾.

¹⁾ Πρβλ. τὰ γεγραμμένα ὑπὸ Ἰωάννου Σακκελίωνος ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Β' (1885—1889) σελ. 612 κ.έ. καὶ Α. Παπαδόπουλον—Κεραμέα, ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 663.

²⁾ Τ' ἀντίγραφα τοῦ Δοσιθέου Νοταρᾶ περιέχονται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 276 κώδικι τῆς πατριαρχικῆς συλλογῆς τοῦ Ὁρθοδόξου Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων (ιδὲ Α. Παπαδόπουλον—Κεραμέως, Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. Α', ἐν Πετροπόλει 1891, σελ. 331—333, πρβλ. καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένα ἐν τοῖς «Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς» Πετροπόλεως, τόμ. Ζ', 1900, σελ. 663 κ. έ.)

³⁾ Α. Παπαδόπουλος—Κεραμεὺς ἐν τοῖς «Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς» τόμ. Ζ' (1900) σελ. 675, ἀριθ. κδ', 677 ἀριθ. λδ'.

⁴⁾ Αὐτόθι σελ. 679, ἀριθ. μγ'. Πρβλ. καὶ Α. Παπαδόπουλον—Κεραμέως, Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. Δ' (ἐν Πετροπόλει 1899) σελ. 304 κ.έ. Περὶ τῶν κωδίκων, τοὺς ὁποίους ἔγραψεν ὁ Θεοδοσίος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Προδρόμου τῆς Σωζοπόλεως πρὸ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ εἰς ἀρχιερέα, ιδὲ καὶ Νίκος Α. Βέης (Βέης), Verzeichnis der griechischen Handschriften des peloponnesischen Klosters Mega Spilaeon, τόμ. Α' (ἐν Λειψίᾳ 1915) σελ. 80 κ. έ.

ἐν ᾧ ὁ Θεοδόσιος ταπεινοφρονῶν χαρακτηρίζει αὐτὸς ἑαυτὸν διὰ φράσεως καὶ ἄλλης ἀγαπητῆς του ¹⁾ ὡς «καὶ τῶν ἐλαχίστων ἱερομονάχων ἐλαχιστότερον». Ἐν τοῖς διπτύχοις τῶν κεκοιμημένων τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἐν τῷ κώδικι τούτῳ (ἀριθ. 329 τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου Κων/πόλεως) ὁ Θεοδόσιος ἔγραψε «*Μνήσθητι, Κύριε, τῆς ψυχῆς τοῦ δούλου σου Θεοδοσίου ἱερομονάχου, καὶ Δεσποινέτας καὶ τῶν γεννητόρων αὐτοῦ, καὶ ἀνάπανσον αὐτοῦς*» ²⁾ κτλ. Πιθανῶς ἡ ἐνταῦθα μνημονευομένη Δεσποινέτα ὑπῆρξεν αὐταδέλφη τοῦ Θεοδοσίου.

Κατὰ τὰ ἔτη 1623—1626 ἡ χριστιανοσύνη τῶν Θρακικῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου ὑπέστη πολλὰ καὶ ἀφόρητα δεινά. Κατὰ τὴν χρονικὴν αὐτὴν περίοδον ἐπέδραμον εἰς τὰ παράλια ταῦτα Κοζάκοι, καθ' ὧν ἀντεπεξῆλθεν ὁ Πιαλῆ—πασσᾶς μετὰ τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου, ἐξεδίωξε τοὺς ἐπιδρομεῖς, ἀλλὰ καὶ κατέστρεψε πολλὰ ἱερὰ καταγῶγια τῆς Παρευξεινίου Θράκης καὶ τὸν χριστιανικὸν πληθυσμὸν αὐτῆς, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι συνέπραξε μετὰ τῶν Κοζάκων ἢ ὑπέθαλψεν αὐτοὺς, ποικίλως κατέθλιψε. Τότε κατεστράφη καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ νησίου τῆς Σωζοπόλεως μονὴ τοῦ Προδρόμου, οἱ δὲ πατέρες αὐτῆς διεσκορπίσθησαν ἄλλοι ἄλλαχού, πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν συναποκομίζοντες κειμήλια, σκεύη, ἄμφια καὶ χειρόγραφα τῆς ὑπ' αὐτῶν ἐγκαταλειφθείσης μονῆς εὗρον ἄσυλον εἰς τὴν μονὴν τῆς Παναγίας τῆς Χάλκης ³⁾.

Λόγφ τῆς ἐρημώσεως τοῦ Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ, τὴν ὁποίαν προεκάλεσαν κατὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐπαρχίας Μηδείας καὶ Σωζοπόλεως ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Κοζάκων καὶ αἱ ἐπακολουθήσασαι καταθλίψεις τῶν Τούρκων, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀπεφάσισε κατ' Αὐγουστον τοῦ 1623 νὰ ἐνώσῃ τὰς δύο ταύτας ἐκκλ. ἐπαρχίας εἰς κοινὴν Μητρόπολιν. ⁴⁾ Βραχὺ πρὸ

¹⁾ Πρβλ. ὅσα γράφει ὁ Θεοδόσιος ἐν τέλει τοῦ ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένου Μηναιίου τοῦ Ἰουνίου, τὸ ὅποιον ἐναπόκειται (κατὰ τὰ προειρημένα σελ. 44) ἐν τῇ μονῇ τῆς Παναγίας τῆς Χάλκης ὑπὸ σύγχρονον ἀριθμὸν κατατάξεως 109.

²⁾ Α. Παπαδόπουλος—Κεραμεύς, ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 365.

³⁾ Δοσιθέου [Νοταρᾶ], Ἱστορία τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων. Ἐν Βουκουρεστίῳ 1715, σελ. 1229. Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, Τὰ μετὰ τὴν Ἄλωσιν, ἐκδ. ἀρχιμανδρ. Γερμανοῦ Ἀφθονίδου (ἐν Κων/πόλει 1870) σελ. 132 κ. ἐ. Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ, Ὑπόμνημα ἱστορικὸν περὶ τῆς κατὰ τὴν Χάλκην μονῆς τῆς Θεοτόκου (ἐν Κων/πόλει 1846) σελ. 16 κ. ἐ., (σπουδαῖον διὰ τὰ κατὰ τὴν καταστροφὴν τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου Σωζοπόλεως εἶναι τὸ αὐτόθι σελ. 174 κ. ἐ. ἐκδεδομένον χρυσόβουλλον τοῦ Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου βοεβόδα, υἱοῦ τοῦ Ράδουλ βοεβόδα, ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας, ἀπολυθὲν τῷ 1630).—Πρβλ. Γ. Σακελιώνα ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Β' (1885—1889) σελ. 611 κ. ἐ., Α. Παπαδόπουλον—Κεραμέα ἐν τοῖς «Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς» τόμ. Ζ' (1900) σελ. 667 κ. ἐ.

⁴⁾ Πρβλ. τὴν περίληψιν τοῦ σχετικοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος παρὰ Κ. Ν. Σάθα,

τούτου, μηνί Ἰουλίῳ 1623, ὁ ἀρχιερεὺς Σωζοπόλεως παρητήθη τοῦ θρόνου αὐτοῦ «διὰ τὴν ἐρήμωσιν τῆς πόλεως ἐκ τῶν συχνῶν αἰχμαλωσιῶν τῶν Ῥώσων [=Κοζάκων] καὶ τοὺς λοιποὺς περιπασμοὺς τῶν Ἀγαρηνῶν», ὡς λέγει ἡ περίληψις τοῦ σχετικοῦ γράμματος.¹⁾ Κατ' Αὐγούστου τοῦ 1623 ὁ ἡμέτερος Θεοδοσίος ὑπέγραψε κατὰ τὰ εἰωθότα ἐπίσημον δημολογίαν πίστεως, μεθ' ὃ προχειρίσθη εἰς μητροπολίτην Μηδείας καὶ Σωζοπόλεως «ἀντὶ τῶν παραιτηθέντων Καλλινίκου καὶ Ἀρσενίου»²⁾.

Συνήθως χάριν συντομίας ὁ ἡμέτερος Θεοδοσίος ἀναφέρεται οὐχὶ «Μηδείας καὶ Σωζοπόλεως», ἀλλ' ἀπλῶς «Μηδείας». Πλὴν καὶ ὁ ἴδιος συνήθως ὑπογράφει ἀπλῶς «ὁ Μηδείας», παραλείπων χάριν συντομίας τὸ «Σωζοπόλεως». Ἐν τούτοις τὸν πατριαρχικὸν τόμον, τὸν ὁποῖον μηνί Ἰουλίῳ τοῦ 1624 συνέταξε καὶ κατέστρωσεν ἐν τῷ κώδικι τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἢ ἐν Κων/πόλει συνηγμένη ἀρχιερατικὴ σύνοδος, ἧς μετέσχεν ὁ Θεοδοσίος, ὑπογράφει οὕτως ἐν πληρεστέρα μορφῇ τοῦ τίτλου του ὡς ὁ «Μηδείας καὶ Σωζοπόλεως». ³⁾ Καθ' ἃ ἐλέγχεται καὶ ὡς μητροπολίτης ὁ φιλόπνοος Θεοδοσίος ἐξηκολούθησε τὸ καλλιγραφικὸν αὐτοῦ ἔργον. Οὕτω κατὰ τὸ ἔτος 1635 ἔγραψε κώδικα ἐναποκείμενον μὲν τανῦν ἐν τῇ Λαυρεντιανῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Φλωρεντίας ὑπ' ἀριθ. 47 μεταξὺ τῶν codices graeci Aequistii, περιέχοντα δὲ τὴν λειτουργίαν τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, πρὸς δὲ τὰς τάξεις ἐπὶ χειροτονία ἀναγνώστου, ὑποδιακόνου, διακόνου, πρεσβυτέρου «καὶ μητροπολίτου ἢ ἐπισκόπου». Ἐν φ. 93^b τοῦ κώδικος κεῖται τὸ βιβλιογραφικὸν σημεῖωμα: «μνήσθητι τοῦ γράφαντος Θεοδοσίου Μηδείας ταπεινοῦ, τοῦ (μη)τροπολίτου: αχλε' ὀκτωβρίῳ, κβ'. ἡμέρα, ε'. ἰνδ. δ'». ⁴⁾ Ἄλλοτερον καλλιγραφικὸν ἔργον τοῦ Θεοδοσίου ἔταξα ἐγὼ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς μεγαλωνύμου μονῆς τοῦ παρὰ τὰ Καλάβρυτα κειμένου Μεγάλου Σπηλαίου καὶ δὴ ὑπ' ἀριθμὸν 81 μεταξὺ τῶν χειρογράφων αὐτῆς. Εἶναι τὸ καλλιγραφικὸν τοῦτο ἔργον κώδιξ ἐκ χάρτου λεῖου περιέχων τὰς τρεῖς λειτουργίας καὶ τὰς τάξεις ἐπὶ χειροτονία ἀναγνώστου, διακόνου, πρεσβυτέρου «καὶ μητροπολίτου ἢ ἐπισκόπου». Κατὰ ταῦτα τὸ περιεχόμενον τοῦ κώδικος εἶναι mutatis mutandis τὸ αὐτὸ πρὸς τοὺς αὐτογράφους κώδικας τοῦ Θεοδοσίου ἐκείνους, τοὺς ἐνα-

Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. Γ' (ἐν Βενετίᾳ 1872) σελ. 563.

¹⁾ Παρὰ *K. N. Σάθα*, ἐνθ' ἀνωτέρω, τόμ. Γ' σελ. 563.

²⁾ Κατὰ τὴν περίληψιν τοῦ σχετικοῦ γράμματος παρὰ *K. N. Σάθα*, ἐνθ' ἀνωτέρω, τόμ. Γ', σελ. 563.

³⁾ *A. Παπαδοπούλου—Κεραμέως*, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας. τόμ. Δ' (ἐν Πειρουπόλει 1897) σελ. 95—97.

⁴⁾ *E. Rostagno—N. Festa*, Indice dei codici greci Laurenziani non compresi nel catalogo del Bandini (ἐν Φλωρεντίᾳ—Ρώμῃ 1893) σελ. 201.

ποκειμένους σήμερον ἐν τῇ μονῇ τῆς Παναγίας τῆς Χάλκης, ἐν τῷ Μετοχίῳ τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν Κων/πόλει καὶ ἐν τῇ Λαυρεντιανῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Φλωρεντίας ¹⁾. Ἐν φ. 100⁶ τοῦ προμνημονευθέντος κώδικος τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου κεῖται κατὰ πιστὸν ἀντίγραφον τὸ ἐξῆς βιβλιογραφικὸν σημεῖωμα: † ἐγράφη διὰ χειρὸς τοῦ | ταπεινοῦ μ(ητ)ροπολίτου | Μηδείας Θεοδοσίου | ἐν τῇ βασιλικῇ θείᾳ καὶ | π(ατ)ριαρχικῇ μονῇ τ(ῆ)⁸ ὑπὸ ἁγίας Θε(οτό)κου. Τῆς ἐν τῇ νή|σω Χάλκης, καίπεδόθη | τῷ ἁγίῳ προηγουμένῳ | πὰ[=παπὰ] κὺρ' Ἰακώβῳ: — | Ἐνέ(ει). ᾱ χ̄ λ̄ ζ̄, σεπτε^{βε}(ίω), | ἰν(δικτιῶν)^ο: 5^ο: 5. Ἀλλὰ καὶ ἐν φύλλῳ 19⁶ ἐν τῇ εὐχῇ τῶν δεήσεων τῆς λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου ἔγραψεν ὁ βιβλιογράφος ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ κειμένῳ: «μνήσθητι κύριε τῆς ψυχῆς τοῦ δούλου σου Θεοδοσίου ἀρχιερέως καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ» ²⁾ Ἐν φ. 98⁶ ἔγραψεν ὁ ἀρχιερεὺς Θεοδοσίος τοὺς ἐξῆς ἀνεπιγράφους στίχους ὧν παραθέτομεν πιστὸν ἐκ τοῦ κώδικος ἀντίγραφον:

Ἴσος τε πατρὶ,	Θεῖος υἱὸς καὶ μία.
Ἄναρχος ἀρχῆ,	Ἐν προβλήματι Ἰοσι ^α .
Κράτησον ὀρθοῦς.	Ἄρθοδόξους νείας.
Ἄρθῶν ἂν ἡμᾶς,	Δείξον οὐκ ^ο σου φά ⁸ .
Βίβλω τε γράψον,	Οὐρανοφρόνων βίω.
Ἄδ' ἂν φέροιμεν,	Σεπτὰ δ' ἄσματ ^α νό ⁶ .
Σοὶ τῷ τριφεγγεῖ,	Ἰσχυρῶ Θεῷ μόνῳ.
Τῷ δόντι πεισῖς	Οὐρανόβροντον χ ^α ριν.
Σὲ γ ^α ρ δ' ἔχοιμεν	Στεμματόχρυσ ^ο κλέ ^ο : —

ᾱ χ̄ μ̄ η̄ Ἰν(δικτιῶν)^ο: ἁ⁸.

Καὶ ἐν φ. 99^α ἔγραψεν ὁ ἀρχιερεὺς Θεοδοσίος ἄλλους στίχους, οὓς παραθέτομεν μεθ' ὄλων τῶν ἐν τῷ κώδικι ἀνορθογραφικῶν καὶ τῶν περὶ τὴν γραφὴν ἰδιορρυθμικῶν:

Ἰθυον ἀγνή,	Θεία μήτηρ τ ^α λόγον.
Ἄνυμφε νύμφη,	Ἐλθὲ τὸν σὸν οἰκέτην.
Κράναν τε ἀντ ^α ,	Ἄπλισον σεφρηφόρ ^ο .
Ἄρθοφ ^ο νεῖν δὸς,	Δεξιὸν ἀντῶ νόον.
Βάθη ἐρευνᾶν,	Ἄρθὰ τῶς θείων λόγ(ων).
Ἄκτιον αὐτὸν,	Ἄτῆσον ἀγν ^ο ν νυμφίω.
Στολῆ τε λαμπρᾶ,	Ἰσχυροβλύτω φά ^α .
Ἄλμυριε φωτὶ,	Ἄρθονυκτι ἐν μέσ ^ο .
Ἄξαν φέροι σ ^ο ,	Σὺν χοροῖς τῶν π ^α ρθέ ^ο (ων)

φευρδ(α)^α(ιδ), κς !

¹⁾ Πρβλ. ἀνωτέρω σελ. 44 κ. ἔ. 46. ²⁾ Πρβλ. ἀνωτέρω σελ. 45.

Καθ' ἃ ὁ ἀναγνώστης παρατηρεῖ τὰ ἡμίστιχα τῶν στίχων τούτων, καὶ τῶν ἐν φ. 98^β καὶ τῶν ἐν φ. 99^α, σχηματίζουν τὴν ἀκροστιχίδα: «*Ἰακώβω... Θεοδοσίος*». Εἶναι δὲ ὁ Ἰακώβος οὗτος ὁ καὶ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ (σελ. 47) παρατεθειμένῳ σημειώματι μνημονευόμενος προηγούμενος τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Χάλκης,¹⁾ εἰς ὃν καὶ ἐπέδωκεν ὁ ἀρχιερεὺς καὶ βιβλιογράφος Θεοδοσίος τὸν ὑπ' αὐτοῦ φιλοτεχνηθέντα κώδικα, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ διὰ καλλιγραμῶν ἐπιτίτλων καὶ πολυχρόμων ἀρκετικῶν γραμμάτων περικεκοσμημένος. Οὕτω πλούσιοι εἰς κόσμον εἶναι καὶ τὰ λοιπὰ καλλιγραφικὰ ἔργα τοῦ ἀρχιερέως Θεοδοσίου καὶ δὴ ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 329 κώδιξ τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν Κων/πόλει.²⁾ Καθ' ἃ φαίνεται ὁ ἀρχιερεὺς Θεοδοσίος συνήθιζε νὰ φιλοτεχνῇ αὐτὸς οὗτος καὶ τὰ διάφορα κοσμήματα τῶν ὑπ' αὐτοῦ γραφομένων κωδίκων. Ἀφιέρωσε δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1682 εἰς τὴν μονὴν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου τὸν ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως Θεοδοσίου γεγραμμένον κώδικα ὁ «πνευματικὸς παπὰ κύρ Σωφρόνιος ὁ Κερτζιτζης», (ἦτοι ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Κέρτζη τοῦ τέως δήμου Καλλιφωνίας ὀρμώμενος), καθ' ἃ λέγει σημείωμα, ἀναγινωσκόμενον ἐν φύλλῳ 97^β τοῦ αὐτοῦ κώδικος³⁾.

Συμφώνως πρὸς περίληψιν πατριαρχικῶν γραμμάτων τῇ 29 Ὀκτωβρίου 1636 ὁ Μηδείας Θεοδοσίος «διὰ τὴν πρὸς τοὺς ἐπαρχιώτας αὐτοῦ συμβάντα σκάνδαλα» ὑπέβαλε παραίτησιν ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ καὶ συγχρόνως ἀντὶ τούτου ἐξελέγη Μηδείας ὁ Μητροφάνης, ὁ ὁποῖος προέστη τῆς ἐπαρχίας ταύτης μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1651 ἐπελθόντος θανάτου του⁴⁾. Ἄν αἱ προκείμεναι ἡμῖν περιλήψεις τῶν πατριαρχικῶν γραμμάτων εἶναι ἀπηλλαγμέναι σφαλμάτων περὶ τὰς χρονίας, τότε ὁ Θεοδοσίος δὲν ἦτο ἐν ἐνεργείᾳ μητροπολίτης Μηδείας [καὶ Σωζοπόλεως], ὅτε ἔγραψε κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1637 τὸ ἐν φ. 100^β βιβλιογραφικὸν σημείωμα⁵⁾ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 81 κώδικος τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, ὃν ὁ αὐτὸς ἐφιλοτέχνησε. Καὶ ποῖα μὲν εἶναι τοῦ Θεοδοσίου «τὰ πρὸς τοὺς ἐπαρχιώτας αὐτοῦ συμβάντα σκάνδαλα», ἅτινα ὑπαινίσσεται ἢ περιλήψις τοῦ σχετικοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος, ἀγνοοῦμεν· ἀλλ' εὐκόλως εἰκάζομεν τὸν λόγον διατὶ κατέφυγεν εἰς τὴν μονὴν τῆς Παναγίας τῆς Χάλκης, ὅπου ἀπαντῶμεν αὐτὸν κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1637⁶⁾. Εἰς τὴν αὐτὴν δήλον ὅτι μονὴν, ὡς προ-

¹⁾ Προσθετός ὁ Ἰακώβος οὗτος εἰς τοὺς ὀλίγους γνωστούς ἡγουμένους τῆς μονῆς τῆς Παναγίας τῆς Χάλκης κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, τοὺς ὁποίους ὁ Βαρθολομαῖος Κουλουμουσιανός, ἐνθ' ἀνωτέρῳ σελ. 43 κ. ἑ., ἀναγράφει.

²⁾ Α. Παπαδοπούλου—Κεραμέως, Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. Δ', σελ. 304.

³⁾ Πρὸς Νίκος Α. Βέης (Βέης), ἐνθ' ἀνωτέρῳ, σελ. 79—82.

⁴⁾ Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. Γ', σελ. 571 κ. ἑ, 585.

⁵⁾ Ἰδὲ ἀνωτέρῳ σελ. 47. ⁶⁾ Αὐτόθι.

είρηται ¹⁾, εἶχον ζητήσῃ καὶ εὖρει ἄσυλον οἱ παλαιοὶ τοῦ Θεοδοσίου συμμονασταὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ἐν τῷ νησίῳ τῆς Σωζοπόλεως μονῆς τοῦ Προδρόμου. Μεταξὺ τῶν παλαιῶν τούτων συμμοναστῶν τοῦ ἡσθάνετο ἀσφαλῶς ὁ Θεοδοσίος ἑαυτὸν εὐτυχέστερον ἢ τοῦλάχιστον ἦτον ἀτυχή ἢ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, δι' ὃ καὶ παραιτηθεὶς τοῦ θρόνου ἔσπευσε πρὸς τοὺς παλαιοὺς συμμοναστάς, ἐγκαθιδρυμένους ἤδη ἐν τῇ μονῇ τῆς Παναγίας τῆς Χάλκης.

Κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1641 ἐν πράξει ψήφων ἐπ' ἐκλογῇ μητροπολίτου Μεσημβρίας ἀναφέρεται ὡς τρίτος συνυποψήφιος «ὁ Θεοδοσίος πρώην μητροπολίτης Μηδείας», ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ καὶ τοῦ δευτέρου συνυποψηφίου (τοῦ πρώην Σοφίας Ἰγνατίου) ἐξελέγη ὁ πρῶτος συνυποψήφιος Δαμασκηνός, πρώην μητροπολίτης Βιζύης. ²⁾ Κατὰ δὲ Φεβρουάριον τοῦ 1642 ἐν πράξει ψήφων ἐπ' ἐκλογῇ μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν, τοῦ τέως τοιοῦτου καθαιρεθέντος, ἀναφέρεται ὡς τρίτος συνυποψήφιος ὁ «Θεοδοσίος πρώην Μηδείας» ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀντὶ τούτου καὶ τοῦ δευτέρου συνυποψηφίου (τοῦ πρώην Γάνου καὶ Χώρας Ἰακώβου) ἐξελέγη ὁ πρῶην Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου ἀρχιερεὺς Θεοφάνης. Πότε ἀπεβίωσεν ὁ ἡμέτερος Θεοδοσίος δὲν εἶναι ἀσφαλῶς ἐξηκριθωμένον. Πάντως ἔζη εἰσέτι κατὰ Φεβρουάριον τοῦ ἔτους 1648. Τοῦτο ἐλέγχεται ἐκ τῆς χρονίας, ὁ ὅποια κεῖται ἐν τέλει τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένων στίχων ἐν φύλλῳ 98^b καὶ 99^a τοῦ ὑπ' ἀριθ. 81 κώδικος τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. ³⁾

Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Θεοδοσίος δὲν ὑπῆρξε μόνον ἐπιμελὴς βιβλιογράφος καὶ συνθέτης ἐμμέτρων βιβλιογραφικῶν σημειωμάτων, ⁴⁾ ἀλλὰ καὶ ποιητὴς ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων καὶ λαμβικῶν ποιημάτων, τὰ ὅποια, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, δὲν ἔχουσι τύποις ἐκδοθῆ. Παραδίδονται δὲ τοῦ «Θεοδοσίου Μηδείας ὕμνοι καὶ λαμβικά ποιήματα» π.χ. ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 315 κώδικι τῆς Ἀγιορειτικῆς μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου ⁵⁾.

¹⁾ Ἴδὲ ἀνωτέρω σελ. 45.

²⁾ Α. Παπαδοπούλου—Κεραμέως, Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. Δ', σελ. 14, ἀριθ. 35, 16, ἀριθ. 42 (ἐνθα ἡ χρονία καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Μηδείας κεῖνται ἐσφαλμένα).

³⁾ Ἴδὲ ἀνωτέρω σελ. 47.

⁴⁾ Πρβλ. ἀνωτέρω σελ. 47 καὶ τὸ σημείωμα τοῦ ὑπ' ἀριθ. 144 κώδικος τῆς μονῆς τῆς Παναγίας τῆς Χάλκης παρὰ Α. Παπαδοπούλου—Κεραμεῖ ἐν τοῖς «Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς» τόμ. Ζ' (1900, σελ. 677, ἀριθ. λδ' (πρβλ. καὶ ἀνωτέρω σελ. 44).

⁵⁾ Sp. P. Lambros, Catalogue of greke manuscripts on Mount Athos, τόμ. Α'. (ἐν Κανταβριγίᾳ 1895) σελ. 199, ἀριθ. 2328, 2.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ – ΥΠΟΔΟΥΛΩΣΙΣ ΘΡΑΚΗΣ

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΘΡΑΚΙΚΗ 1920—1927

Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Θράκης ἦτο ἀποτέλεσμα ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν νικῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἐθελουσίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἱκανότητος τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ προσωπικῆς ἐπιρροῆς τῶν τότε πρωτοστατούντων ἐν αὐτῇ, ἡ δὲ ἐκ νέου ὑποδουλωσίς της πάλιν, ἀποτέλεσμα τοῦ καμάτου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐλαττωμάτων αὐτοῦ ἀφ' ἑνός, οὐχὶ ὅμως ὀλιγώτερον ἀφ' ἑτέρου τῆς ἀδεξιότητος τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν ἀντιπαθειῶν τῶν τότε ἰσχυρῶν πρὸς τοὺς ἰθύνοντας τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα.

Βάσις κυρία ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστηρίχθησαν πάντοτε τὰ ἐπιχειρήματα τῶν διεκδικούντων καὶ ἀμυνομένων καὶ ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Θράκης ὑπῆρξεν ἡ ἐλληνικότης αὐτῆς.

Ταύτην τὴν ἐγνώριζον πολὺ σαφῶς ὄχι μόνον οἱ Τοῦρκοι, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὅλοι οἱ διαμφισβητοῦντες αὐτὴν γείτονες καὶ ταύτην προσεπάθησαν κατὰ καιροὺς νὰ ἐπισκιάσωσιν οἱ μὲν Τοῦρκοι διὰ τῆς πρὸ τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου πολιτικῆς τῶν καταπιέσεων καὶ κυρίως τοῦ ἐποικισμοῦ εἰς ἐπίκαιρα σημεῖα Τούρκων ἀπὸ σκοποῦ μεταφερομένων ἐξ ἄλλων τόπων τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου καὶ κυρίως ἐκ Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης πρῶτον, ἐκ Βουλγαρίας δὲ ἀργότερον ὡς καὶ ἐξ ἄλλων χωρῶν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς ὅμως τοῦ μεγάλου πολέμου οἱ Τοῦρκοι ἀντελήφθησαν καλῶς ὅτι μετὰ τὴν λήξιν αὐτοῦ, τὸ ζήτημα τοῦ καθεστώτος τῆς Θράκης ἴσως θὰ ἀνεκινεῖτο καὶ διὰ τοῦτο προσεπάθησαν νὰ ἀλλοιώσωσιν τὴν ἐθνολογικὴν μορφήν ἀφ' ἑνός μὲν διὰ τοῦ ἐκτοπισμοῦ τῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὀπόθεν δυσκόλως θὰ ἐπέστρεφον, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς στρατολογίας τοῦ ἀκμαίου ἄρρενος πληθυσμοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ εὗρισκε τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ τὰς δυσκόλους συνθήκας τῆς ζωῆς ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐξηναγάζοντο νὰ διάγουν. Οἱ Τοῦρκοι διαβλέποντες τὸν κίνδυνον

ὁ ὁποῖος ἠπείλει τὴν πρωτεύουσαν ἐκ τῆς πλατείας ζώνης τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἢ ὁποῖα περιεκύκλου αὐτήν, ἀπεφάσισαν ἅπαξ διὰ παντός νὰ ἀπομακρύνωσι τοῦτον, γνωρίζοντες ὅτι καὶ ἐν περιπτώσει τελικῆς τροπῆς τῶν ὄπλων ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τῶν συμμάχων των, πάλιν ἡ παρουσία τόσου μεγάλου ὄγκου ἐτέρου ἔθνους, ἀλλοδόξου καὶ ἀλλοθρήσκου, μὲ τοιαύτην βαθεῖαν συνείδησιν τῆς ἱστορίας του, τοῦ προσορισμοῦ του καὶ τοῦ πολιτισμοῦ του, δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ εἶνε τὸ διαρκὲς φόβητρον καὶ ἄμεσος κίνδυνος τῆς αὐτοκρατορίας των.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν Τούρκων ὑπῆρχον καὶ οἱ Βούλγαροι, οἱ ὁποῖοι ὄνειροπολοῦντες πάντοτε τὴν πραγματοποίησιν τῆς συνθήκης τοῦ Ἀγ. Στεφάνου, προσεπάθουν ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Μακεδονο—Ἀδριανοπολιτικοῦ κομιτάτου ἐν Τουρκίᾳ καὶ Βουλγαρίᾳ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς θαυμασίως ὀργανωμένης προπαγάνδας των ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, νὰ τρομοκρατήσουν μὲν πολλάκις ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν τὸν ἐγγώριον πληθυσμὸν διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ κομιτάτου, νὰ διαδώσουν δὲ συγχρόνως μετὰ τῶν εὐπίστων Εὐρωπαίων καὶ Ἀμερικανῶν τὴν γνώμην ὅτι μέγα μέρος τῆς Θράκης καὶ κυρίως τὸ γεινιάζον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν κατωκεῖτο ὑπὸ Βουλγάρων. Εἰς τὰς ἐνεργείας ταύτας μέχρι τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου δὲν ἦτο ἀμέτοχος καὶ ἡ Ρωσσία ἢ ὁποῖα ἐξηκολούθει νὰ αὐταπατάται καὶ νὰ πιστεύῃ ὅτι ἡ Βουλγαρία παρ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις τῆς ἀπιστίας τὰς ὁποίας κατὰ καιροὺς ἐξεδήλωσεν, ἀργὰ ἢ ἐνωρὶς θὰ ἐπανήρχετο εἰς τοὺς κόλπους τῆς μητρὸς Ρωσσίας καὶ θὰ ἐχρησίμευεν ὡς γέφυρα διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκ τῶν ξένων, οἱ Ἀμερικανοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἔπιπτον θύματα τῆς ἀρετῆς των καὶ εὐπιστίας των, καὶ τοῦτο κυρίως διὰ τῶν διαφόρων Βουλγάρων διανοουμένων, οἱ ὁποῖοι ἐξεπαιδεύοντο εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ροβέρτειον σχολήν, καὶ ἐν Ἀμερικῇ ὅπου κατὰ δεκάδας ἐστέλλοντο ὡς ὑπότροφοι, πολλοὶ τῶν ὁποίων διὰ λόγους τόσον ἐξυπηρετήσεως τῆς ἐθνικῆς των Ἰδέας, ὅσον καὶ προσωπικὸς καὶ τὸ θρήσκευμα αὐτῶν ἠροῦντο.

Σύμμαχοι τῶν δύο τούτων ἐχθρῶν ἦσαν κατὰ καιροὺς μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας προξενικοὺς ὑπαλλήλους, καὶ τοὺς προστάτας των εἰς Ἀθήνας, οἱ ὁποῖοι οὐχὶ βεβαίως ἐν ἐπιγνώσει καὶ ἐκ προδοτικῶν σκέψεων ὀρμώμενοι, ἀλλ' ἀπλῶς ἐξ ἀδιαφορίας καὶ ἀνικανότητος, οὔτε τὸ κέντρον ποτὲ ἠθέλησαν νὰ διαφωτίσουν καταλλήλως, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸ ἐπιτόπιον στοιχεῖον νὰ ὀργανώσουν καὶ ἐνδυναμώσουν, ἄνευ δὲ συστήματος καὶ κατευθύνσεως ἐργαζόμενοι, συνετέλουν εἰς συχνὰς ἀπογοητεύσεις τῶν Θρακῶν οἱ ὁποῖοι ἐν τούτοις διετήρησαν ἀκμαῖον τὸ αἴσθημα τῆς ἐνότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι τοῦ 1912—1913 ἦσαν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως σωτήριοι διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, διότι ἐκτὸς τῶν νικῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ συνετέλεσαν ὥστε οἱ Ἕλληνες νὰ ἀποκτήσουν τὴν αὐτοπεποίθησίν των, καὶ τὴν πίστιν πρὸς τὸ Κράτος τὸ ὁποῖον ἐπὶ τόσας δεκαετηρίδας ἐφαίνετο ἀδρανοῦν, συγχρόνως ὅμως ἐκλόνισαν τὴν πίστιν τῶν Βουλγάρων ἐπὶ τὴν πληθὺν αὐτῶν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Βουλγαρικοῦ στοιχείου ἐκτὸς τῶν συνόρων τῆς ἐλευθέρως Βουλγαρίας, καθ' ὅτι τὰ στρατεύματα αὐτῆς διασχίζοντα τὰς Μακεδονικὰς καὶ Θρακικὰς πεδιάδας ἐπέισθησαν ὅτι ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη δὲν ἦσαν Βουλγαρικαὶ χῶραι καὶ ὅτι ὅλα τὰ σχετικὰ τὰ διδασκόμενα εἰς τὰ σχολεῖα των περὶ τῆς Βουλγαρικότητος τῶν δύο αὐτῶν χωρῶν ἦσαν μυθεύματα ἀναγραφόμενα εἰς τὰ βιβλία των, καὶ φαντασιοπληξίαι διαδιδόμεναι ὑπὸ τῶν διδασκάλων των.

Ὁ κ. Γεραγᾶς εἰς τὸ βιβλίον του «Ἀναμνήσεις τῆς Θράκης» ἀναφέρει ὅτι ὁ βασιλόπαις Βόρις κατὰ τὴν κατάληψιν τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων βλέπων μόνον ἀκραιφνῆ Ἑλληνισμόν παντοῦ ὅπου διῆλθεν ἀνεφώνησεν «ποῦ εἶνε ὁ Βουλγαρισμὸς τῆς Θράκης τὸν ὁποῖον ἤλθομεν νὰ ἐλευθερώσωμεν;» Καὶ ἐγώ, δὲν θὰ λησμονήσω τὴν ἀγανάκτησιν ἑνὸς Βουλγάρου στρατηγοῦ, ὁ ὁποῖος μὴ ἀκούσας οὔτε μιὰν λέξιν βουλγαρικὴν ἀπανταχοῦ ὅπου διῆλθε φθάσας μέχρι Τσατάλτζας, εἰς ἓν ἐπίσημον γεῦμα διεκήρυξεν ὅτι εὐθὺς ὡς ἐπιστρέψει εἰς Βουλγαρίαν τὸ πρῶτον του μέλημα θὰ εἶνε νὰ ξυλοκοπήσῃ ὅλους τοὺς διδασκάλους τῆς χώρας του, διότι ἐδίδασκον ψεῦδη εἰς τὰ παιδιὰ, διακηρύττοντες τὴν Βουλγαρικότητα τῆς Θράκης, καὶ θὰ καύσῃ ὅλους τοὺς χάρτας καὶ τὰς γεωγραφίας αἱ ὁποῖαι παρεπλάνουν τὸν Βουλγαρικὸν Λαόν.

Ἡ ὑπεροχὴ αὕτη τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου καθ' ὅλην τὴν Θράκην καὶ τὴν Ἀνατολικήν, Δυτικὴν καὶ Κεντρικὴν Μακεδονίαν, ἦτο μία ἀπὸ τὰς κυριωτέρας ψυχικὰς ἀφορμὰς τοῦ Ἑλληνο-Βουλγαρικοῦ πολέμου, διότι οἱ Βούλγαροι στρατιωτικοί, πολιτευόμενοι, καὶ διανοούμενοι, περιερχόμενοι τὰς κατακτηθείσας χώρας, ἔβλεπον ὅτι ἀντὶ τοῦ Τούρκου ἄρχοντος τὸν ὁποῖον ἐξεδίωξαν, πραγματικοὶ ἄρχοντες τοῦ τόπου ἦσαν οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἐκτὸς τοῦ ἀριθμοῦ των εἶχον ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τὴν κλοσσιαίαν ὑπεροχὴν εἰς πλοῦτον καὶ πολιτισμόν. Ὡς ἐκ τούτου ἐξηγοῦνται ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ διωγμοὶ τοὺς ὁποίους ὑφίσταντο οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ συμμαχικοῦ ἀγῶνος ἀφ' ἑνὸς καὶ οἱ προσεταιρισμοὶ τοὺς ὁποίους διενήργουν οἱ κατακτηταὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀλλοδόξων καὶ ἀλλοθρήσκων στοιχείων κυρίως δὲ τῶν Ἑβραίων καὶ Ἀρμενίων. Ἐπεδίωκον τὴν συμμαχίαν οὕτως εἰπεῖν τῶν ἄλλων μειονοψηφούντων πληθυσμῶν ἐλπίζοντες νὰ στηριξῶσι ἐπὶ τούτων τὰς διεκδικήσεις των. Οἱ δὲ Τούρκοι εἰς τὰς

κατακτημένας χώρας ὑπὸ τῶν Βουλγαρικῶν στρατευμάτων βλέποντες τοὺς νικητὰς συμμαχοῦντας πρὸς τὰς μικρὰς μειονοψηφίας, προσέτρεχον πρὸς τοὺς Ἕλληνας, διότι ἐγνώριζον ὅτι οὗτοι ἰσχυροὶ ἀριθμητικῶς καὶ ποιητικῶς ἦσαν οἱ μόνοι φυσικοὶ τῶν προστάται, καὶ ἐπεκαλοῦντο τὴν συνδρομὴν τῶν ὅπως διασώσουν τὴν ζωὴν καὶ περιουσίαν τῶν. Αἱ Ἕλληνικαὶ μητροπόλεις ἦσαν τὰ ἄστυλα εἰς τὰ ὅποια κατέφευγον οἱ Μωαμεθανοί, τὰ δὲ προυχοντικὰ Ἑλληνικὰ σπίτια ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ἐφιλαξέουν τὰς οἰκογενεῖας τῶν μέχρι τῆς χθὲς ἰσχυρῶν τῆς χώρας. Τὸ γεγονός τοῦτο συνέτεινε εἰς τὸ νὰ ἐπαυξηθῇ τὸ μίσος τῶν Βουλγάρων πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ πληθύνῃ τὰ καταπιεστικὰ ἐναντίον τῶν ὁμοεθνῶν μέτρα. Τὸ λυπηρὸν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης εἶνε ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Θρακῆς διττὸν ὑφίσταντο διωγμὸν. Τὸν ἓνα ἐκ μέρους τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων καὶ ἀτάκτων, οἱ ὅποιοι καθ' ὅλας τὰς διακυμάνσεις τῶν μαχῶν διὰ τὰ κακουργήματα τῶν Βουλγαρικῶν ὁμάδων ἐξεδικοῦντο ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ, καὶ ἐκ μέρους τῶν Βουλγαρικῶν ἀρχῶν ἀφ' ἑτέρου στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν, αἱ ὁποῖαι διαβλέπουσαι κώλυμα διὰ τὴν Βουλγαροποίησιν τῆς χώρας εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον προσεπάθουν νὰ ἐξασθενήσωσι τὸ γόητρον αὐτοῦ καὶ νὰ μειώσωσι τὴν δύναμίν του. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἤρχισαν καὶ οἱ ἐπίσημοι παράγοντες ἀκόμη νὰ μὴ ἀποκρύπτουν τοὺς πόθους καὶ τὰ σχέδια τῶν. Δὲν λησμονῶ τὴν πρόποσιν τὴν ὁποῖαν ἤγειρε κατὰ τὴν διάρκειαν ἑνὸς ἐπισήμου γεύματος εἰς ἓκ τῶν ἀνωτέρων βουλγάρων ἀξιωματικῶν, ὁ ὁποῖος εἶπεν «ὅτι μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, καθήκον ὑπέρτατον ἐκάστου Βουλγάρου εἶναι νὰ προσπαθήσῃ πάσῃ δυνάμει νὰ ἐξοντώσῃ τὸν προαιώνιον ἐχθρόν μας τὸν Ἕλληνα».

Αἱ διαθέσεις αὗται τῶν δύο τούτων κρατῶν δηλ. Τουρκίας καὶ Βουλγαρίας ἐξεδηλώθησαν ἐπισήμως πλέον μετὰ τὴν λῆξιν τῶν βαλκανικῶν πολέμων καὶ κυρίως κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὅλοι οἱ Ἕλληνες τῆς Δ. Θρακῆς ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγαρικῶν ἀρχῶν, ἐνῶ οὐδεὶς Βούλγαρος ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐπεδικάσθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὴν ἰδίαν μοῖραν ὑπέστη καὶ μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀν. Θρακῆς ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν Ἀρχήν. Ὡς ἐκ τούτου καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου μέγας ἀριθμὸς θρακικῶν οἰκογενειῶν εὐρίσκετο ἐν Ἑλλάδι καὶ κυρίως εἰς Θεσσαλονίκην. Ἡ παρουσία τόσων χιλιάδων Θρακῶν μὲ τὸ συναίσθημα τῆς προσωρινῆς αὐτῶν διαμονῆς ἐν τῇ ἐλευθέρῳ πατριδι, συνετέλεσεν ὥστε τόσον εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον ὅσον καὶ παρὰ τῇ κοινῇ γνώμῃ νὰ ἐκφράζωνται ἄλλοτε ἐλπίδες καὶ ἄλλοτε φόβοι περὶ τῆς τύχης τῆς γενετείρας τῶν.

Αἱ σκέψεις αὐται προὐκάλεσαν τὴν ἴδρυσιν διαφόρων συλλόγων ἐργαζομένων πρὸς τὸ αὐτὸν σκοπὸν. Μεταξὺ αὐτῶν τὸ νεώτερον ἦτο ἡ «Παν-
 θρακικὴ Ἐνωσις» ἐν Ἀθήναις, ἡ ὁποία εὐρισκομένη εἰς ἀμεσώτεραν ἐπα-
 φὴν μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν φίλων καὶ οὐδετέρων δυνάμεων καθῶς
 καὶ τῶν κυβερνητῶν, καὶ διαφόρων ἄλλων κοινωνικῶν καὶ δημοσιογραφι-
 κῶν παραγόντων ἐθεώρησεν ὡς πρῶτον τῆς μέλημα τὴν ὑποκίνησιν τοῦ
 ἐνδιαφέροντος τοῦ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ κράτους κόσμου διὰ
 τὴν Θράκην. Γεγονὸς εἶνε ὅτι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ κοινὴ γνώμη
 ἀπησολεῖτο συχνὰ μὲ τὰ ζητήματα τῆς Μακεδονίας καὶ Ἀρμενίας, Συ-
 ρίας καὶ Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ τύπος τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς συνεζήτει
 ἐπιμόνως περὶ τῆς τύχης τῶν χωρῶν αὐτῶν. Θρακικὸν ζήτημα δὲν ἐφαί-
 νετο νὰ ὑπάρχῃ. Ἐκτοτε ἀρχίζει ἡ πρώτη συστηματικὴ προπαγάνδα πρὸς
 τὸν σκοπὸν αὐτόν. Χάρται ἐξετυπώθησαν, στατιστικαὶ ἐδημοσιεύθησαν,
 καὶ μία ἐπιμελὴς ἐνέργεια ἐπέτυχεν ὥστε καὶ ὁ ξένος τύπος, ὁ ὁποῖος ἕως
 τότε δὲν εἶχεν ἐπιδείξει μέγα ἐνδιαφέρον διὰ τὴν τύχην τῆς Θράκης, νὰ
 ἀρχίσῃ νὰ ἐνδιαφέρηται περισσότερον καὶ νὰ δημοσιεύῃ εὐκόλως πᾶν τὸ σχε-
 τικὸν πρὸς τὴν χώραν ταύτην. Ὅλοι οἱ Θράκες οἱ ἐγκατεσπαρμένοι εἰς τὰ
 διάφορα μέρη τοῦ Ἐλευθέρου Βασιλείου, οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὰς χώρας
 μετὰ τῶν ὁποίων ἦτο δυνατὴ ἡ ἐπικοινωνία ὑπεβοήθουν τὸ ἔργον. Οἱ ἐν
 Ἀμερικῇ Θράκες, καὶ πρῶ, κυρίως ὅμως μετὰ τὴν περιοδείαν ἐκεῖ τριῶν
 ἐξ Ἑλλάδος ἀφιχθέντων ἀντιπροσώπων, τῆ ἀρωγῇ καὶ τοῦ τότε Μητροπο-
 λίτου Ἀθηνῶν, ἤρχισαν μετὰ τῶν Ἀμερικανῶν νὰ διεκδικοῦν τὰ δικαιώ-
 ματα τῶν συγχωριτῶν των ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας διὰ τὴν ὁποίαν ἐμάχοντο
 τὰ δημοκρατικὰ κράτη τοῦ κόσμου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἀκριβῶς ἐκείνην τὰ
 Ἑλληνικὰ στρατεύματα συγκεντρωθέντα ἐπὶ τοῦ μετώπου ἤρχισαν τὴν νι-
 κηφόρον προέλασίν των μετὰ τῶν συμμαχικῶν συναγωνιστῶν των. Καὶ
 μετ' ὀλίγας ἡμέρας, δυστυχῶς ἐνωρίτερον ἀπὸ ὅ,τι ἔπρεπε ὑπεγράφετο ἡ
 ἀνακωχὴ μετὰ τῆς Βουλγαρίας. Οἱ Βούλγαροι καὶ τὴν φορὰν ταύτην ἀπι-
 στήσαντες πρὸς τοὺς συμμάχους των, καὶ προτρεπόμενοι ὑπὸ ἀντιπροσώ-
 που μεγάλης δυνάμεως φιλικὰ πρὸς αὐτοὺς διακειμένου, ὑπέγραψαν ἄνευ
 ὄρων τὴν ἀνακωχὴν, λαβόντες ὑπόσχεσιν ὅτι κατὰ τὸν ἔκκαθαρισμὸν τῆς
 καταστάσεως δὲν θὰ ἐλησμονεῖτο ἡ προθυμία των διὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν
 ἐχθροπραξιῶν. Ἡ διαγωγὴ τῆς δὲ αὐτῆς εἶχε μεγάλην σημασίαν, καὶ ἠδύνατο
 νὰ ἔχῃ ἄνευ πάλιν τῆς ἐπιδεξιῦ διαχειρίσεως τοῦ ζητήματος ἐκ μέρους τῶν
 ἀντιπροσώπων τῆς Ἑλλάδος ὅχι εὐχαρίστους συνεπειὰς διὰ τὸ ζήτημα τῆς
 Δυτικῆς Θράκης, ἡ ὁποία συμφώνως μὲ τὰ διαμειφθέντα κατὰ τὴν ἀνακωχὴν
 θὰ κατελαμβάνετο ὑπὸ συμμαχικῶν στρατευμάτων καὶ θὰ ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ
 τοῦ στρατιωτικοῦ διοικητοῦ μέχρι τῆς ὀριστικῆς ἐπιλύσεως τοῦ ζητήματος.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, συνεκροτήθη εἰς Θεσσαλονίκην συλλαλητήριον τῶν Θρακῶν συγχρόνως σχεδὸν μὲ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος διὰ Παρισίους. Τὸ συλλαλητήριον τοῦτο γενόμενον ἐν Θεσσαλονίκῃ τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο ἐκεῖ ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν νικητῶν, ἀντιπρόσωποι ὅλοι τοῦ διεθνοῦς τύπου, συγκεντρώσαν δὲ ὑπὲρ τὰς 50.000 Θρακῶν, διεκήρυξεν ὅτι ὁ λαὸς ὁ Θρακικὸς συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχάς τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν, καὶ τοῦ δικαίωματος τῆς αὐτοδιαθέσεως αὐτῶν, ἀξιοῖ καὶ ἐκεῖνος νὰ ἀπολυτρωθῇ ἀπὸ τὸν ζυγὸν τυραννῶν οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου ἐπέδειξαν ἔναντι τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ τῆς χώρας διαγωγὴν μὴ ἀρμόζουσαν εἰς κράτη καὶ εἰς ἔθνη ἀξιοῦντα νὰ συγκαταλέγωνται μεταξὺ τῶν πολιτισμένων τοῦ κόσμου. Μία ἐπιτροπὴ ἔλθοῦσα ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν συγκατελέγοντο ὡς μέλη καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν φιλελευθέρων λαῶν διὰ τῆς ἐπισκέψεώς των εἰς τὰ ἀνακαταληφθέντα ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ μέρη τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας ἐπιστοποίησε τὰς φρικαλεότητας αἱ ὁποῖαι διεπράχθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγαρικῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν.

Συνέδριον δὲ ἀντιπροσώπων ὅλων τῶν Θρακικῶν περιφερειῶν συγκαληθὲν ἐν Ἀθήναις εὐθὺς μετὰ τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ συλλαλητήριον, συνεδρίασαν ἐπὶ ὀλόκληρον ἑβδομάδα, μελετήσαν ἀπὸ πάσης ἀπύψεως τὸ Θρακικὸν ζήτημα κατέληξεν εἰς συμπεράσματα ὅμοια πρὸς τὸ τοῦ συλλαλητηρίου τῆς Θεσσαλονίκης καὶ διὰ ψηφίσματος καὶ ὑπομνημάτων ἐπιδοθέντων εἰς τὰς συμμαχικὰς καὶ οὐδετέρας πρεσβείας, καὶ τηλεγραφηθέντων εἰς τοὺς κυβερνήτας τῶν συμμάχων χωρῶν ἐζήτησεν τὴν ἀπολύτρωσιν τῶν Θρακῶν ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ καὶ Βουλγαρικοῦ ζυγοῦ. Ὁ Θρακικὸς λαός, μὴ ἀρνούμενος τοὺς δεσμοὺς πρὸς τὴν μητέρα Ἑλλάδα, ἐπιθυμῶν διακαῶς νὰ ἐνωθῇ, μετ' αὐτῆς, ἐν τῇ σωφροσύνῃ του κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἐζήτησε πρὸς τὸ παρὸν τὴν ἐλευθερίαν του, καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν τυραννικῶν ἀρχῶν, ἀφίνων διὰ τὸν μετέπειτα χρόνον τὴν ἐπιδίωξιν τὴν εἰσόδου του εἰς τὴν μεγάλην πολιτείαν ἣ ὁποία θὰ ἐλέγετο «Ἡ Μεγάλη Ἑλλάς».

Ὅσοι σήμερον ἀκόμη ζῶσιν, ὅσοι παρηκολούθησαν τὴν ἐξέλιξιν τῶν διαπραγματεύσεων ἐν Παρισίοις, ὅσοι γνωρίζουν πόσοι καὶ ποῖοι παράγοντες ἐκ τῶν μέχρι χθὲς συμμάχων παρενέβησαν διὰ νὰ ματαιώσουν τὸ ἔργον τῆς ὀλοκληρώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐκεῖνοι μόνον εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσουν καὶ τὰς ὑπερανθρώπους προσπαθείας τῶν ἐν Παρισίοις ἀντιπροσώπων τῆς Ἑλλάδος μὲ ἀρχηγὸν τὸν κ. Ε. Βενιζέλον, καὶ τοὺς κόπους τῶν συνεργατῶν του ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου.

Τὸ ζήτημα κυρίως τῆς Δυτικῆς Θράκης ἦτο τὸ φλέγον καὶ ἐπίμαχον. Φιλόδοξοι στρατιωτικοί, ἐλαυνόμενοι ἀπὸ γνωστὰς καὶ ἀγνώστους αἰτίας,

νομίζοντες ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ ἀλλάξωσι τὰς ἐπωμίδας των μὲ τὸν τίτλον τοῦ ἀρχηγοῦ κράτους αὐτονόμου διοικουμένου τῇ ἐντολῇ τῶν συμμάχων δυνάμεων, προσεπάθησαν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἐπάνοδον τῶν ἐκτοπισθέντων κατοίκων τῆς Δυτικῆς Θράκης, ἐλπίζοντες ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ἦτο εὐκόλον νὰ ἀλλάξωσι τὴν Ἐθνολογικὴν σύστασιν τῆς χώρας καὶ στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς φαινομενικῆς πλειονοψηφίας τῶν Τούρκων καὶ Βουλγάρων νὰ ἐπιτύχωσι τὴν κατοχύρωσιν διοικήσεως συμφώνου πρὸς τοὺς πόθους τῶν παραμενόντων κατοίκων.

Μία παράκλησις ἀποσταλεῖσα ἐκ μέρους τῶν Θρακῶν πρὸς τὸν ἀριστράτηγον τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων εὐρισκόμενον τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν παροχὴν ἀδείας ὅπως ὀλίγοι πρόκριτοι μεθ' ἑνὸς ἱερέως ἀναχωρήσουν ἐκ Πειραιῶς διὰ τὴν Ἀλεξανδρούπολιν, καὶ ἐκεῖ πανηγυρίσουν τὴν πρώτην Ἑλληνικὴν λειτουργίαν. Εὐτυχῶς τῇ σιωπηλῇ συναινέσει τῶν ἐν Ἀθήναις ἀρμοδίων δὲν ἠμποδίσθη ὅπως ἀντὶ τῶν ὀλίγων προκρίτων ἐπιβιασθῶσι τοῦ πρώτου ἀτμοπλοίου μερικαὶ ἑκατοντάδες, καὶ ὅπως διὰ τοῦ τρόπου τούτου διανοιχθῇ ὁ δρόμος πρὸς τὸν ὁποῖον ἤρχισαν νὰ κατευθύνωνται πρῶτον δεκάδες, ἔπειτα ἑκατοντάδες, καὶ ἀργότερα χιλιάδες ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Δ. Θράκης οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τόσα ἔτη ἔζησαν μακρὰν ἀπὸ τὰς ἐστίας των. Εὐθύς δὲ ἐπανέκαμψαν οἱ ἐπιζήσαντες ἀπὸ τοὺς ἐκτοπισθέντας, καὶ ἡ χώρα ἠλλάξεν ὄψιν ἀπὸ ἀπόψεως ἔθνοτης, καὶ οἱ διάφοροι φιλοδοξοῦντες κύριοι, ἤρχισαν νὰ ἀπελπίζονται περὶ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ὄνειρων των καὶ νὰ χαλαρώνουν τὰς προσπάθειάς των διὰ τὴν ματαίωσιν τῶν ὁποίων οὐχὶ ὀλίγον συνεισέφερον καὶ οἱ κατὰ καιροὺς ἀντιπροσωπεύσαντες τὴν Ἑλλάδα παρὰ τῇ Κυβερνήσει ἐν Κομποτινῇ.

Ἡ κατάστασις αὕτη τῆς διασυμμαχικῆς κατοχῆς διήρκεσε μέχρι τῆς 15ης Μαΐου τοῦ 1920 ὁπότε ἤρθη πλέον αὕτη καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ Ἑλληνικαὶ Πολιτικά Ἀρχαί.

Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν ἐν τῇ Δ. Θράκῃ ἀνεμένετο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέρον ἡ προέλασις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν Α. Θράκην. Τὴν 6^{ην} Ἰουλίου κατελαμβάνετο ἡ Ῥαιδεστός. Κατὰ τὴν 12^{ην} Ἰουλίου εἰσῆρχετο ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς εἰς Ἀδριανούπολιν. Τὰ γεγονότα αὐτὰ εἶνε εἰς ὅλους γνωστά. Λεπτομερείας πᾶς ὁ ἐπιθυμῶν εὐρίσκει εἰς τὸ ὠραῖον βιβλίον τοῦ κ. Γεραγᾶ. «Ἀναμνήσεις ἐκ Θράκης». Τὴν δὲ 28 Ἰουλίου, 10 Αὐγούστου 1920 ἐτηλεγράφει ὁ κ. Βενιζέλος ἐκ Παρισίων πρὸς τὸν κ. Σακτούρη.

Ὑπατον Ἀρμοστήν Ἀδριανούπολιν

Χαίρω μεγάλως ἀγγέλων ὑμῖν δι' ἡμέρον ἐβδόμην ἐπέτειον Συνθήκης Βουκουρεστίου ὑπεγράφη συνθήκη εἰρήνης μετὰ Τουρκίας δι' ἧς αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις μεταβιβάσουσιν ἡμῖν Ἀντικὴν Θράκην, καὶ ἡ Συνθήκη δι' ἧς Ἰταλία μεταβιβάξει Δωδεκάνησα.

Βενιζέλος.

Ἐνταῦθα λήγει ἡ ἐνδοξωτέρα περίοδος τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Μόνον ἐπὶ ὀλίγον χρονικὸν διάστημα οἱ Θρακῆς ἀπήλαυσαν ἀμέριμνοι τὴν ἐλευθερίαν των, μόνον ἐπὶ ὀλίγους μῆνας προσευχόμενοι τὴν πρωίαν ἔβλεπον πρὸς Ἀνατολὰς καὶ ἠτοιμάζοντο νὰ ἀποτελειώσουν τὴν διακοπεῖσαν λειτουργίαν. Μόνον ἐπὶ ὀλίγον καιρὸν δολόκληρος ὁ Ἑλληνισμὸς ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων εἶχε τὰ βλέμματά του ἐστραμμένα πρὸς Ἀνατολὰς, μὴ δυνάμενος ἀκόμα νὰ διακρίνῃ ἕως ποῦ θὰ ἔφθανον τὰ ὄρια τῆς Μεγάλῃς Ἑλλάδος. Καὶ ὅμως μέσα εἰς τὴν παραζάλην τῶν μεγαλείων, μία μεγάλη μερὶς τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ παρεφρόνησε. Ἐπῆλθεν ἡ ἀλλαγὴ τῆς Κυβερνήσεως.

Οἱ ἐκ παραδόσεως, αἰσθήματος καὶ ὑπολογισμῶν φίλοι μας ἀπεγοητεύθησαν, οἱ ἐκ παραδόσεως, μόνον καὶ ὑπολογισμῶν μετεστράφησαν, οἱ κατὰ συνθήκην μόνον ἤλλαξαν φανερὰ τὴν κατεύθυνσίν των. Οἱ ἐχθροὶ μας ἐνθουσιάσθησαν. Ἡ Σόφια, ἡ Ἄγκυρα, αἱ Ἀθῆναι ἐώρτασαν συγχρόνως τὴν πτώσιν τοῦ Βενιζέλου. Οὐδέποτε τόσον ἄφθονος καμπανίτης ἔρρευσε εἰς τὸ κυλικεῖον τοῦ Βουλγαρικοῦ Βουλευτηρίου, οὐδέποτε ἠκούσθησαν περισσότερα θούρια εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Κεμάλ, οὐδέποτε διῆλθον διὰ τῶν δρόμων τῶν Ἀθηνῶν περισσότεροι ἀλλόφρονες ἐκ χαρᾶς Ἑλληνας. Οἱ ἄλλοι, οἱ μεγάλοι, οἱ ἰσχυροὶ ἦσαν συντηρητικώτεροι εἰς τὰς ἐκδηλώσεις των.

Καὶ ἀπὸ τότε ἀρχίζει τὸ μαρτύριον τῶν Θρακῶν. Βούλγαροι καὶ Τούρκοι ἠνωμένοι τὴν προπαγάνδαν αὐτῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐντείνουσι περὶ ἀναθεωρήσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου δι' ἑσωτερικῶν περισπασμῶν προσπαθοῦν νὰ κλονίσουν τὸ νέον καθεστῶς. Καὶ μετὰ τῶν ἡμετέρων μία ἀτμόσφαιρα ἀπογοητεύσεως ὑποφώσκει. Εἰς τὴν Θράκην ἀποστέλλονται ὑπάλληλοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπίστευον ὅτι ἡ Θράκη ἦτο ἐλευθέρη, καὶ τὴν παραμονὴν των ἐκεῖ μέσα τὴν ἐθεώρουσι προσωρινήν. Καὶ ὅπως ἡ λαϊκὴ ψυχὴ τῶν Ἑλλήνων διησθάνετο τοὺς κινδύνους τοιουτοτρόπως καὶ ἡ λαϊκὴ ψυχὴ τῶν Τούρκων διησθάνετο τὰς ἐλπίδας. Καὶ τὴν νοοτροπίαν αὐτὴν ἐνίσχυεν ἡ διαγωγὴ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, τῆς Τουρκικῆς, καὶ μερικῶν συμμάχων καὶ φίλων. Ἡ ἴδια

ἡττοπάθεια, ἡ ἰδία ἀπιστία κατεῖχε καὶ τὰς ψυχὰς τῶν κατοίκων τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος. Κτὶ τὸ ἄορατον ρεῦμα τῆς ψυχικῆς ἐπικοινωνίας ἔφθανε μέχρι τῶν τελευταίων φυλακίων εἰς τὸ Μικρασιατικὸν Μέτωπον.

Τὸ παραλήρημα μιᾶς μεγάλης μερίδος τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, κατέστρεψεν δλόκληρον τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, καὶ ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ ἐπῆλθεν. Ὁ στρατὸς μας, ποῦ δὲν εἶχε γνωρίσει ὑποχώρησιν, ἔφευγε πρὸ τοῦ Κεμάλ. Καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἤρχισε νὰ αποβιδάζεται εἰς τὰ πλησιέστερα παράλια τῆς Θράκης. Καὶ ὁ στρατὸς δὲν ὑστέρει.

Τί θὰ ἐγίνετο ἡ Θράκη; Ὅστις ἐνδιαφέρεται διὰ τὰς λεπτομερείας ἄς ἀναγνώσῃ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Γεραγᾶ. Δύναται νὰ παρακολουθήσῃ ἐκεῖ ὅλας τὰς λεπτομερείας τῶν τελευταίων ἡμερῶν.

Τὴν 20ην Σεπτεμβρίου ἔφθασαν εἰς Ἀδριανούπολιν, καὶ ἄλλας πόλεις τῆς Θράκης διασυμμαχικαὶ Ἐπιτροπαὶ ἀποτελούμεναι ἀπὸ ἀξιωματικούς: Ὅλοι διηρωτῶντο ποῖος ὁ σκοπὸς τῆς ἀφίξεώς των; Κάθε ἕνας ἀναλόγως τῆς νοοτροπίας του προσεπάθει νὰ ἐξηγήσῃ τὴν παρουσίαν των, ὁπότε ἐν δελτίον τοῦ τύπου Ἀθηνῶν ἐφανέρωσε τὴν πραγματικότητά τὴν 25ης Σεπτεμβρίου 1922.

«Κατὰ τὴν τελευταίαν σύσκεψιν τῶν Παρισίων τοῦ Ἄγγλου Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ Πρωθυπουργοῦ τῆς Γαλλίας Πουανκαρέ, ἀπεφασίσθη ὀριστικῶς ἡ ἐκκένωσις τῆς Θράκης συντελεσθησομένη κατὰ τρία στάδια». Ἐξητάσθη συγχρόνως ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος τῆς διασκέψεως. Κατ' ἐγκύρους τελευταίας πληροφορίας ἐκ Λονδίνου, ὁ Βενιζέλος ἐπισκεφθεὶς εἰς Παρισίους τὸν Πουανκαρέ ὑπέμνησε μετὰ μακρὰν συνδιάλεξιν ὑποσχέσεις παλαιότερας ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐπικαλεσθεὶς τὴν προσωπικὴν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν τῆς Γαλλίας πρὸς περίσσωσιν τῆς Θράκης. Ὁ Γάλλος πρωθυπουργὸς ἐδήλωσεν ὅτι ἡ ἐπελθοῦσα ἐν Ἑλλάδι καθεστωτικὴ μεταβολὴ ἔφθασε δυστυχῶς πολὺ ἄργά, ὥστε νὰ τυγχάνῃ ἀπολύτως ἀδύνατος οἰαδήποτε μετατροπῆ τῆς Γαλλικῆς Πολιτικῆς εἰς τὴν ἐγγὺς Ἀνατολὴν χαραχθείσης πρὸ τελευταίων γεγονότων. Αἱ ἀπιφάσεις περὶ Θράκης εἶνε εἰλημμένοι ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, ὥστε ἀποβαίνει ἀδύνατος ἡ ἀνατροπὴ ἢ μετατροπὴ αὐτῶν· ὁ Βενιζέλος κατόπιν ἐξανηλύσας πᾶν μέσον καὶ πεισθεὶς περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς διασώσεως τῆς Θράκης, ἀγωνίζεται νὰ ἐπιτύχῃ προθεσμίας ἐπιτροπούσης ἄνετον ἀποχώρησιν ἐκεῖθεν τῶν πληθυσμῶν μετὰ τῶν κινητῶν περιουσιῶν των, Πανταχόθεν ὑποδεικνύεται ὅπως ἡ Ἑλλὰς ὑποταχθῆ εἰς τὰς συμμαχικὰς ἀποφάσεις καὶ ἀποβάλλῃ πᾶσαν ἰδέαν ἐνόπλου ἀντιστάσεως ὡς ἀσυμφόρου. . . . Ὁ Βενιζέλος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ Θρακικὸν ὅπως ἐπιτύχῃ ῥητὰς ὑποσχέσεις Γάλλου Πρωθυπουργοῦ διὰ τὴν Δ. Θράκην.

Συγχρόνως ἐλήφθη καὶ ἕτερον τηλεγράφημα τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς Θρακῆς πληρεξουσίους ἔχον ὡς ἑξῆς :

Ἐνατολικὴ Θράκη ἀπωλέσθη ἀτυχῶς δι' Ἑλλάδα, καὶ ἐπανέρχεται εἰς ἄμεσον κυριαρχίαν Τουρκίας, ἀποκλειομένης πάσης διαμέσου λύσεως οἷα ὑπονοουμένη εἰς τηλεγράφημά σας. Ἐπὶ πλέον ὑποχρεούμεθα νὰ ἐκκενώσωμεν ἀπὸ τοῦδε Θράκην. Ὀλόκληρος προσπάθειά μου στρέφεται πῶς χάνοντες Θράκην σώσωμεν ἐν μέτρῳ δυνατῷ Θράκας. Γνωρίζω ὅτι πᾶσαι αἱ ἐγγυήσεις ἅς συνθήκη εἰρήνης ἠδύνατο νὰ προΐδῃ, καὶ ἅς Τούρκοι θὰ ἐδέχοντο, οὐδεμίαν ἀσφάλειαν πραγματικὴν ἀποτελοῦσι, διὰ χριστιανούς καὶ χαίρω διότι ἐπὶ τούτου συμφωνεῖτε ἐντελῶς. Ὅσον τραγικὸν καὶ ἂν ἦνε, ἀνάγκη Θράκας ἐγκαταλείρωσι γῆν, ἣν ἀπὸ τόσων αἰῶνων κατοικοῦσιν αὐτοὶ καὶ οἱ πρόγονοὶ των, δὲν ὑπάρχει ἄλλο μέσον σωτηρίας δι' αὐτοὺς μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν ἐπιστροφὴν τῶν Τούρκων εἰς Ἐδρῶπην. Κάμνω ὅτι εἶνε δυνατὸν ἵνα ἐπιτύχω, ὅπως τὴν ἀποχώρησιν τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως μὴ ἐπακολοθῆσιν ἀμέσως ἐπαναφορὰ Τουρκικῆς Διοικήσεως καὶ χωροφυλακῆς, ἀλλὰ συμμαχικὰ στρατεύματα ἀναλάβωσι προσωρινῶς Διοικήσιν, ἵνα δοθῆ καὶ εἰς τοὺς θέλοντας ἐκ τῶν κατοίκων νὰ μετεκινήσωσιν ἀποκομίζοντες τὰς κινητὰς περιουσίας των. Νομίζω διὰ τοῦτο ὅτι ἀπὸ τοῦδε πρέπει ν' ἀρχίσῃ ἢ μεταφορὰ, χωρὶς νὰ χάνεται διόλου καιρὸς, καὶ δεόν νὰ φρονίσῃτε συνεννοούμενοι μετὰ τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως πλοῖα χρησιμοποιούμενα μέχρι τοῦδε διὰ μεταφορὰν προσφύγων ἐκ τῆς Ἀσίας διατεθῶσιν εἰς μεταφορὰν προσφύγων Θράκης. Μέρος ὑμῶν πρέπει νὰ μεταβῆ ἐπὶ τόπον, ὅπως ἐκ συμφώνου μετὰ κατοίκων καὶ Κυβερνήσεως καθορίσῃτε τόπον προορισμοῦ των. Ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεως δεόν ν' ἀπαιτήσῃτε τὸν διορισμὸν ἀνωτάτου ὑπαλλήλου, ὅστις νὰ ἐξουσιοδοτηθῆ με ὀργάνωσιν ἐκκενώσεως. Ἐὰν ὡς μανθάνω ἐξ ἐφημερίδων στρατηγὸς Νίδερ διορίσθῃ ἀρχηγὸς στρατιᾶς Θράκης, δύναται οὗτος λαμβάνων σχετικὰς ὁδηγίας Κυβερνήσεως νὰ παράσῃ πολύτιμον ἐπικουρίαν εἰς ἐκκένωσιν ὑπὸ πνεῦμα ἀληθῶς ἀνθρώπινον. Ζήτημα στεγασεως μεταναστευόντων εἶνε σχεδὸν ἄλυτον. Ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεως δεόν νὰ ζητήσῃτε, ὅπως κατὰ δεινοτάτην Ἐθνικὴν αὐτὴν κρίσιν, ἀφοῦ ἐκλεγῶσι καταλληλότερα μέρη προορισμοῦ ἐπιβληθῆ εἰς τοὺς κατοίκους νὰ δεχθῶσιν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν των ἀναλόγους οἰκογενεῖας μεταναστῶν. Ὅχι μόνον εἰς Χριστιανικὰς ἀλλὰ καὶ εἰς Τουρκικὰς οἰκίας πόλεων καὶ ἀγροτικῶν περιφερειῶν πρέπει νὰ ἐπιβληθῆ ἀποδοχὴ ἀναλόγων μεταναστευόντων, ἀποφευγομένων σταθμῶν.

Βενιζέλος - Ρωμάνος

Οὕτω δὲ τηλεγραφήματα τοῦ Βενιζέλου ἀνεκοίνωσαν τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Θράκης, συγχρόνως ὁμως καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν

τοῦ πατρῶου ἐδάφους ἀπὸ τοὺς πρώτους κατοίκους αὐτῆς. Τραγικὴ ἢ μοῖρα καὶ τῶν παθόντων ἀλλὰ καὶ ἐκείνου ὁ ὁποῖος ἐνίκησε καὶ ἔρχεται πάλιν νὰ γνωστοποιήσῃ τὴν ἤτταν τῶν ἄλλων.

Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ὤφειλε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Θράκην ἐντὸς 15 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς 1—2 Ὀκτωβρίου π. ἔ. μέχρι τῆς 14—15 τοῦ ἰδίου μηνός, αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ πολιτικαὶ Ἀρχαὶ καὶ ἡ χωροφυλακὴ μετὰ ἄλλας 30 ἡμέρας ἦτοι τὴν 15ην Νοεμβρίου π. ἔ. Ἐπομένως ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς εἶχε καιρὸν 45 ἡμέρας ὅπως ἐκκενώσῃ τὴν Θράκην.

Δὲν κατέστη ὅμως δυνατὸν νὰ συγκρατηθοῦν οἱ πληθυσμοὶ μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας καταφθάνουσαι εἰδήσεις περὶ τῶν φρικαλεοτήτων αἱ ὁποῖαι ἔλαβον χώραν ἐκεῖ, περὶ τῶν σφαγῶν καὶ ἀτιμιῶν αἱ ὁποῖαι διεπράχθησαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ πολὺ ὀρθὴ ἄλλως τε σκέψις ὅτι μόνον ὁ Στρατὸς ὁ Ἑλληνικὸς θὰ ἠδύνατο νὰ προλάβῃ παρομοίως σκηνάς, ὅτι ἡ χωροφυλακὴ καὶ τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα θὰ ἦτο δύσκολον νὰ προλάβουν αἱματοχυσίας τόσον περισσότερον καθ' ὅσον κρούσματα ἤδη τοιαῦτα ὑπὸ ἀτάκτων τουρκικῶν στιφῶν καθημερινῶς ἀνηγγέλλοντο, ἠνάγκασαν τὸν πληθυσμὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν χώραν πρὶν ἢ λήξῃ ὁ Ὀκτώβριος, ἀπολέσῃ δὲ καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς κινήτῆς του περιουσίας τὴν ὁποῖαν ἐδικαιοῦτο νὰ συναποκομίσῃ μαζύ του.

Ὡς ἐκ τούτου ὁ κ. Κατεχάκης διορισθεὶς Γενικὸς Διοικητὴς πρὸς συντονισμὸν τῶν ἐνεργειῶν μετὰ τῆς Στρατιᾶς, ἀνέλαβε τὴν φροντίδα τῆς συγκεντρώσεως καὶ μετακομίσεως τοῦ Θρακικοῦ πληθυσμοῦ.

Μόνον ὁ πληθυσμὸς τῆς χερσονήσου Καλλιπόλεως ἠδύνατο νὰ παραμείνῃ ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ μέχρι συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης ὅπως ἐτηλεγράφησεν ὁ κ. Κακλαμάνος ἐκ Λονδίνου πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Καὶ ἐπετεύχθη μὲν ἡ συγκράτησις τῶν κατοίκων τῆς Καλλιπόλεως, ἀργότερον ὅμως κατόπιν τηλεγραφήματος τοῦ στρατηγοῦ Χάριγκτων πρὸς τὸν στρατηγὸν Κατεχάκην ὅτι αἱ Ἑλληνικαὶ πολιτικαὶ ἀρχαὶ ὤφειλον νὰ ἀποσυρθῶσι μέχρι τῆς 20ῆς Νοεμβρίου, μετεδόθη καὶ ἐκεῖ ὁ πανικὸς μεταξὺ τῶν ὁμογενῶν οἱ ὁποῖοι ἐν μέσῳ χειμῶνι ἠναγκάσθησαν μέχρι τῆς 11ης Νοεμβρίου νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς ἐστίας των.

Διὰ τῆς ἀποχωρήσεως καὶ τελευταίου κατοίκου Καλλιπόλεως τελειώνει ἡ πρώτη πράξις τῆς τραγωδίας, διὰ νὰ ἀρχίσῃ ἡ δευτέρα κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐν καὶ ἡμισυ ἑκατομμύριον λαοῦ ἀποτελοῦν τὸ $\frac{1}{3}$ σχεδὸν τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος, ταιλαιωρημένον σωματικῶς καὶ ψυχικῶς, ἄνευ τροφῆς, ἐπενδύσεως, ἐζήτησε στέγην καὶ περίθαλψιν παρὰ τῶν ἀδελφῶν του.

Δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ ἡ ἠπέροχος διαγωγή τοῦ στρατοῦ μας, ἡ πολῦτιμος ἀρωγὴ τὴν ὁποῖαν παρέσχεν οὗτος διὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς χώ-

ρας, ὅπως καὶ πρέπει νὰ τονισθῇ ἡ τραγικὴ θέσις τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν καὶ τῆς χωροφυλακῆς τῶν ὁποίων οἱ ἀπομείναντες τελευταῖοι ὑπέστησαν ὅλας τὰς πικρίας, πληρώσαντες καὶ διὰ τῆς ζωῆς των τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὸ καθήκον των.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα τηλεγράφημα τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ στρατηγοῦ κ. Κατεχάκη διὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Θράκης.

«*Πρόεδρον Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, Ὑπουργὸν Περιθάλψεως.*

Κατόπιν συνεννοήσεως μετὰ στρατιᾶς, ἐκανονίσθη ὡς ἐξῆς τρόπος ἀποχωρήσεως ἐπιθυμούντων τοῦτο ἐκ χριστιανικῶν πληθυσμῶν Ἀν. Θράκης, οἵτινες παρὰ πᾶσαν ὀδηγίαν ἤρξαντο πανικόβλητοι ἀναχωροῦντες.

Κάτοικοι περιφερειῶν γειτνιαζουσῶν πρὸς τὰ παράλια Εὐξείνου καὶ Προποντιδος θὰ συγκεντρωθῶσιν καὶ θὰ ἀναχωρήσωσιν ἐκ λιμένων Θυριάδος, Μήδειας, Ἐξαστέρου, Ἐπιβάτων, Σηλυβρίας, Ἡρακλείας, Ῥαιδεστοῦ, Μυροφύτου, Περιστάσεως καὶ ἐνδιαμέσων μικρῶν ὄρμων Προποντιδος. Ἀπαντα ἀτιμόπλοια προοριζόμενα διὰ μεταφορὰν κατοίκων ἐξ ἄνω λιμένων δέον κατευθύνωνται εἰς Ῥαιδεστόν, ὁπόθεν θὰ διατίθενται καὶ εἰς ἄλλους λιμένας ἀναλόγως συγκεντρωθέντων ἐκεῖ κατοίκων ὑπὸ στρατιᾶς ἐν συνεννοήσει μετὰ νομάρχου Ῥαιδεστοῦ. Μετὰ ἀναχώρησιν Ἀρχηγείου στρατιᾶς ἐκ Ῥαιδεστοῦ ἐξουσιοδοτήσαμεν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰδικὴν ἐπιτροπὴν.

Ὑπολογίζομεν κατὰ προσέγγισιν μέλλοντας ἐπιβιθασθῶσιν ἐκ λιμένων Εὐξείνου εἰς 6.000, ἐκ δὲ τῶν λιμένων εἰς 100.000. Στρατιὰ σήμερον ἐτηλεγράφησεν ὅτι ἐλάχιστα ἀτιμόπλοια ἀφίχθησαν εἰς Ῥαιδεστόν, καὶ ὅτι τὰ πρῶτα ἀφιχθέντα ἀπέστειλεν εἰς Μήδειαν καὶ Θυριάδα, καὶ λιμένας Προποντιδος ἀπὸ Ἐξαστέρου μέχρι Ἡρακλείας. Κάτοικοι γειτνιαζουσῶν περιφερειῶν πρὸς Αἰγαῖον θὰ συγκεντρωθῶσιν εἰς κόλπον Ἐηροῦ καὶ ὄρμον Αἴνου. Ὑπολογίζομεν κατὰ προσέγγισιν πληθυσμὸν συγκεντρωθησόμενον εἰς πρῶτον λιμένα εἰς 30.000 καὶ εἰς δεῦτερον 5.000. Μέχρι σήμερον δὲν ἔχομεν πληροφορίας ἂν ἀνεχώρησαν ἀτιμόπλοια μετὰ προσφύγων ἐξ ἄνωτέρων λιμένων. Τόπος προορισμοῦ τῶν ἐκ τῶν λιμένων τούτων ἀναχωρήσεων ὤρισamen βάσει ὀδηγιῶν ὑπουργείου Περιθάλψεως διὰ μὲν ἀστικούς πληθυσμοὺς Θεσσαλονίκην καὶ Καβάλλαν, διὰ γεωργικοὺς Κασσάνδραν καὶ Μοιῆν Ἀγ. Νικήτα. Κατόπιν πληροφοριῶν στρατιᾶς ὅτι πρὸς παρὸν εἶνε ἀδύνατος διάθεσις βαγονίων διὰ μεταφορὰν κατοίκων μεσογειῶν περιφερειῶν σιδηροδρομικῶς καὶ ἐπειδὴ οὐδεμίαν εἰσέτι ἔχομεν πληροφορίαν περὶ ἀριθμοῦ συρμῶν διατεθησομένων εἰς Θεσσαλονίκην συνεστήσαμεν σήμερον εἰς δυναμένους ἀναχωρήσωσιν ὁδικῶς κατευθυνθῶσιν εἰς διαβάσεις Εὐρου πρὸς Ἀντικὴν Θράκην. Εἰς λοιποὺς δὲ μὴ δυναμένους ἀναχωρήσωσιν ὁδι-

κῶς συνεστήσαμεν συγκεντρωθῶσι σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς Σαράντα Ἐκκλησιῶν, Ἀρτισκοῦ καὶ Ἀρκαδιουπόλεως ἔνθα μέχρι διαθέσεως σιδηροδρομικῶν συρμῶν θὰ τεθῶσιν ὑπὸ προστασίαν στρατευμάτων κατοχῆς καὶ Ἑλληνικῆς χωροφυλακῆς. Θέσις τελευταίων εἶνε πολὺ δυσχερῆς μετ' ἀποχώρησιν ἡμετέρου στρατοῦ.

Διὰ τοῦτο ἠψίστη καὶ ἄκρως ἐπείγουσα ἀνάγκη νὰ εἰσέλθωσιν ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ἀνατολικῶν Σιδηροδρόμων Ἑλληνικὰ Βαγόνια εἰς μέγαν ἀριθμὸν ὁπότε μετὰ τῶν κατοίκων θὰ ἐσώζετο μέγα μέρος τοῦ κινητοῦ πλοῦτου αὐτῶν. Ἐπαναλαμβάνομεν παράκλησιν ὅπως ἀποσταλῶσιν ἀπὸ τοῦδε ἄλευρα εἰς Ἀντικὴν Θράκην ὅπου θὰ συγκεντρωθῇ ἄπειρον πλῆθος προσφύγων

Γεν. Διοικ. Κατεχάκης.

Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ τηλεγραφήματος τούτου προκύπτει πόσον δύσκολος ἦτο ἡ ὀργάνωσις τῆς ὑπηρεσιακῆς μεταφορᾶς καὶ πόσον μεγίστας ὑπηρεσίας προσήνεγκον εἰς τὸ ἔργον αἱ σιδηροδρομικαὶ—ἀτμοπλοικαὶ ὑπηρεσίαι τῆς Ἑλλάδος αἱ ὁποῖαι ἔπρεπε νὰ μεταφέρουν τὸν στρατὸν καὶ τὸν πληθυσμὸν Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Θράκης πρὸς τὸ ἐλεύθερον ἔδαφος ἔντός διαστήματος μικροτέρου τοῦ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος μηνός.

Ἡ θέσις τῶν Θρακῶν προσφύγων ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἐκ Μ. Ἀσίας εἶχε τὰ πλεονεκτήματά της καθὼς καὶ τὰ μειονεκτήματα. Ὑπερεῖχε τοῦτο τῶν ἄλλων, ὅτι εἶχε σχετικὴν ἄνεσιν χρόνου νὰ συναποκομίση μέρος τῆς κινητῆς του περιουσίας κυρίως ὅσον ἀφορᾷ τροφίμα καὶ ἐνδύματα, μειονέκτημα δὲ διότι μεταναστεύσαντες οἱ Θρακῆες ὀλίγον ἀργότερον τῶν ἄλλων ἀδελφῶν των εὗρισκον τὰ περισσότερα χωρία ἤδη κατελιημμένα. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ κατάστασις ἀμφοτέρων ἦτο δεινὴ. Ἡ Κυβέρνησις βεβαίως δὲν ἦτο δυνατὸν οὔτε ἐκ μαγείας ν' ἀνεγείρη ἀμέσως στέγην διὰ τοῦλάχιστον 100,000 οἰκογενείας αἱ ὁποῖαι ἦσαν συσσωρευμέναι ὑπὸ τὸν ἀνοικτὸν οὐρανὸν τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης ὁ ὁποῖος πᾶν ἄλλο ἢ εὐνοϊκὸς ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἡ θέα τῶν κυριωτέρων σταθμῶν καὶ περισσότερον ἐκείνων οἱ ὁποῖοι εὗρισκοντο εἰς πόλεις παρθαλασσίους ἦτο ἀπελπιστικὴ. Δεκάδες χιλιάδων κόσμου εὗρισκοντο ἐκτεθειμέναι εἰς τὸ ὕπαιθρον ὑπὸ καιρικᾶς συνθήκας χειμερινᾶς. Ἄλευρα δὲν ὑπῆρχον εἰς τὰς ἀποθήκας, καὶ οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ γείνη προμήθεια, διότι καὶ εἰς τὰ κέντρα κυρίως εἰς Πειραιᾶ καὶ Θεσσαλονίκην ἐσπάνιζον. Εἴδη ρουχιζμοῦ ἐπίσης οὐδαμοῦ εὗρισκοντο. Μόνον μερικαὶ ξένοι ὀργανώσεις ἐκ τῶν ὁποίων πρώτη ἔφθασεν ἡ Νέα East Relief προσεπάθουν νὰ ἐλαφρύνωσι τὰς ἀρχὰς καὶ νὰ περιθάψωσι τοὺς πρόσφυγας. Αἱ ἄλλαι ὀργανώσεις ἔφθασαν πολὺ ἀργότερα. Ὁ ἐντόπιος πληθυσμὸς ἐπέδειξε τὰ ὑψηλότερα

αἰσθήματα ἀλληλεγγύης. Μερικαὶ κοινότητες ἐπὶ πολὺν καιρὸν διέτρεφον τοὺς εἰς αὐτὰς καταφυγόντας πρόσφυγας. Καὶ ἡ σωτηρία τῶν πλείστων ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς τοῦ αὐτόχθονος πληθυσμοῦ. Εἰς τὰς στιγμὰς αὐτὰς τῆς συμφορᾶς συνεσφίχθησαν στερεώτερον οἱ δεσμοὶ οἱ ὅποιοι ἦνωσαν ὅλον τὸν Ἑλληνισμόν.

Τὸ ζήτημα ὅμως δὲν ἦτο μόνον ὀλίγων ἡμερῶν. Ὄφειλεν ἡ Κυβέρνησις νὰ λάβῃ μέτρα συντονωτέρη, καὶ τότε ἠναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐπίταξιν τοῦ ἡμίσεος τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας τῶν μακεδονικῶν καὶ θρακικῶν πληθυσμῶν. Τὸ μέτρον τοῦτο ἔσωσε τὴν κατάστασιν, διότι καὶ στέγην παρέσχε εἰς 100,000 τοῦλάχιστον οἰκογενείας καὶ ἀγροὺς πρὸς καλλιέργειαν, καὶ συγχρόνως ὅ,τι ἄλλο ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἐργασίαν ἦτο. Συγχρόνως δὲ ἐπίδομα ἡμερήσιον εἰς τοὺς ἔχοντας ἀπόλυτον ἀνάγκην τούτου, διευκόλυνε τὴν θέσιν ἐκείνων οἱ ὅποιοι οὔτε νὰ ἐργασθῶσιν ἠδύναντο, οὔτε καὶ τὰ μέσα πρὸς συντήρησιν εἶχον.

Γεγονὸς εἶνε ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους 8-10 μῆνας προσῆλθον πλείστα ὅσαι ξένα ὀργανώσεις ἐκτὸς τῆς Νέας East Relief, αἱ ὅποια δι' ἀφθόνων μέσων ἐφοδιασμένοι προσέτρεχον ἀρωγοὶ πανταχοῦ ὅπου ὑπῆρχεν ἄμεσος ἀνάγκη καὶ ὅπου ἐγένετο ἡ ἀρμοδία ὑπόδειξις ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Τὴν πρώτην θέσιν κατέχει πάντων ὁ Ἀμερικανικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ American Women's hospital, ὁ Ἀγγλικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς, ὁ Ἀγγλικὸς τοιοῦτος, ὁ Σουηδικὸς, ὁ Ἑλβετικὸς, ὁ Διεθνῆς, ἡ Παπικὴ Ἐπιτροπὴ. Πάντοτε ὅμως ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἄνευ τῆς κολοσσιαίας συνδρομῆς τὴν ὁποίαν παρέσχεν ὁ Ἀμερικανικὸς λαὸς διὰ τῶν φιλανθρωπικῶν του ὀργανώσεων ἡ κατάστασις θὰ ἦτο πολὺ δύσκολος. Πρὸς τιμὴν τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας ἐπίσης πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ, ὅτι εἰς ὅλας τὰς πόλεις ὅπου προσέφυγον τὰ θύματα τῆς καταστροφῆς ὀργανώθησαν τοπικαὶ ἐπιτροπαὶ αἱ ὅποια δι' ἐράνων μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν ἐπήρκουν εἰς τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζομένας ἀνάγκας ἐφ' ὅσον δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη τις βοήθεια. Καὶ ὅλα τὰ Ἑλληνικὰ σωματεῖα, ὅλοι οἱ σύλλογοι, αἱ ἀδελφότητες ἐτέθησαν παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ Ἑλληνικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς, τὸ Πατριωτικὸν Ἰδρυμα Περιθάψεως ἦσαν οἱ πρόδρομοι ἐκάστοτε τοιαύτης κινήσεως.

Πρὸς συντονισμόν τῶν ἐργασιῶν τῶν διαφόρων τούτων ὀργανώσεων ἰδρύθη ἐν Ἀθήναις τὸ Συμβούλιον τῶν φιλανθρωπικῶν ὀργανώσεων ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Περιθάψεως τῆ συμμετοχῇ καὶ ἀντιπροσώπου τῆς κοινωνίας τῶν ἔθνῶν. Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας ἐνεφανίσθησαν καὶ μεγάλα νοσήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ ἐξανθηματικὸς τύφος, ἡ εὐλογία καὶ ἄλλα, καὶ ἠπείλησαν πρὸς στιγμὴν αὐτὴν ταύτην τὴν

ὑπαρξῖν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ ταῦτα ὅμως κατεπολεμήθησαν καὶ κατεστάλησαν χάρις εἰς τὴν ἄοκνον ἑλληνικὴν ὑγειονομικὴν ὑπηρεσίαν παρὰ τὴν ὁποίαν ἐτάχθησαν καὶ ξένοι ἰατροὶ ἀποσταλέντες ὑπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ τῶν διαφόρων ἐταιρειῶν κυρίως τῶν Ἀμερικανικῶν καὶ τῶν Ἀγγλικῶν, καὶ τῶν Ἀμερικανίδων νοσοκόμων.

Πρὸς ὀριστικὴν δὲ ἀποκατάστασιν τῶν προσφύγων ἰδρύθη διὰ νόμου τὸ Ταμεῖον Περιθάψεως προσφύγων τὸ ὁποῖον διὰ τῶν παραρτημάτων του εἰς ὅλας τὰς πόλεις, καὶ διὰ κρατικῆς ἐνισχύσεως προερχομένης ἐξ εἰδικῶν πρὸς τὸν σκοπὸν φόρων, ἀνέλαβε τὴν ἐγκατάστασιν κυρίως τῶν ἀστῶν. Τὸν δὲ Νοέμβριον τοῦ 1923 ἔφθασεν ἐνταῦθα καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως μετὰ τοῦ συνεργάτου καὶ ἴσχυσε τὸ ἔργον τῆς ἀγροτικῆς ἀποκαταστάσεως συμφωνήσας μὲ τὸ ἤδη ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἀρξάμενον ἔργον καὶ συνεχίσας αὐτὸ διὰ τοῦ σήμερον ἀκόμη λειτουργοῦντος ὀργανισμοῦ «Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως προσφύγων», ἢ ὁποία διὰ τῶν πρώτων δέκα ἑκατομμυρίων λιρῶν καὶ τοῦ τώρα συναπτομένου δευτέρου δανείου ἐκ 2 1/2—3 ἑκατομμυρίων προσπαθεῖ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ δύσκολον ἔργον.

Οἱ Θράκες σήμερον διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας εἰς ἀστοὺς καὶ τοὺς ἀγρότας. Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι εἶνε ἐγκατεστημένοι εἰς τὰς πόλεις κυρίως Ἀθήνας, Πειραιᾶ, Θεσσαλονίκην, Καβάλλαν, Ἡράκλειον Κρήτης, οἱ δὲ δεῦτεροι κυρίως εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην ὅπως ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ἐπισυναπτομένου πίνακος.

Τόσον οἱ πρῶτοι ὅσον καὶ ὁ δεῦτεροι διακρίνονται μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν των διὰ τὴν φιλεργίαν των, τὴν ἐντιμότητά των καὶ τὸν πολιτισμὸν των. Μὲ τοιαῦτα ἐφόδια οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἀποτελοῦσι σήμερον πολυτιμότεον στοιχεῖον διὰ τὸν τόπον καὶ ὑπάρχει βεβαίως ὅτι θὰ δυνηθῶσι νὰ ἀνταποκριθῶσι πρὸς τὰς προσδοκίας τοῦ Ἔθνους καὶ τὰς θυσίας ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Δεκέμβριος 1927

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

εμφαίνων τον ἀριθμὸν τῶν μέχρι 31 Ἰουλίου 1927 ἐγκατασταθει-
σῶν ὑπὸ τῆς ΕΑΠ. προσφυγικῶν οἰκογενειῶν ἐκ Θράκης κατὰ
ἐπικιστικὰς περιφερείας καὶ γεωργικὰ ἐποικιστικὰ Γραφεῖα.

Ἐποικιστικαὶ περιφέρειαι καὶ γραφεῖα	Οἰκογένειαι κατὰ γραφεῖα καὶ περιφερείας
Μακεδονία :	
Βέροια	657
Βορέμτσα	966
Γενισὰ	2.928
Δράμα	2.864
Ἔδεσσα	709
Θεσσαλονίκη	3.453
Καβάλλα	3.359
Καϊλάρια	903
Καστοριά	44
Κατερίνη	928
Κιλκίς	2.183
Κοζάνη	610
Λαγκαδᾶς	2.774
Σέρραι	3.131
Σιδηρόκαστρον	2.385
Φλωρίνα	699
Χαλκιδική	683
	<hr/>
	29.286
Θράκη :	
Ἀλεξανδρούπολις	2.782
Διδυμότειχον	1.776
Κομοτίνη	2.610
Ξάνθη	1.511
Ὀρεστιάς	2.466
	<hr/>
	11.145
Ἡπειρος :	
Ἰωάννινα	2
Πρέβεζα	23
	<hr/>
	25
Θεσσαλία :	
Βόλος	13
Λάρισα	128
	<hr/>
	141
Εἰς μεταφορὰν	<hr/>
	40.597

Ἐποικιστικαὶ περιφέρειαι καὶ γραφεῖα	Οἰκογένειαι κατὰ γραφεῖα καὶ περιφέρειας	
Ἐκ μεταφορᾶς . . .	40.597	
<i>Παλαιὰ Ἑλλάς :</i>		
Αἰτωλοακαρνανία	8	
Ἀττικοβοιωτία	156	
Ἀχαΐοῦλις	1	
Ἄργος	—	
Εὐβοία	617	
Λακωνία	—	782
<i>Κρήτη :</i>		
Ἡράκλειον	—	
Λασιθί	—	
Ρέθυμνον	—	
Χανιά	1	1
<i>Δῆμος :</i>		
	187	187
	41.567	

(Γραφεῖον Στατιστικῆς Ἀγροτικῆς)

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΘΡΑΚΩΝ¹⁾

§ 1. Οἱ λαοί, οἵτινες κατέκουν ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὴν λεγομένην Ἰλ-
λυρικὴν ἢ Ἑλληνικὴν Χερσόνησον, ὡς καὶ τὰς πλείστας τῶν παραλίων
τῆς Μικρᾶς Ἀσίας χωρῶν, ἀνήκον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Ἰνδοευρωπαϊ-
κῶν ἢ Ἰνδογερμανικῶν ἢ Ἀριῶν²⁾ ἔθνῶν τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας³⁾. Ἡ
πρώτη κοιτίς τούτων ἐτίθειτο ἄλλοτε ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀσίᾳ, σήμερον ὅμως
οἱ πλείστοι τῶν ἱστορικῶν καὶ ἄλλῶν εἰδικῶν, δυναμένων νὰ ἐκφέρωσιν
ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων ἔγκυρον γνώμην, φρονοῦσιν ὅτι οἱ Ἀριοὶ ἐκ τῆς
Εὐρώπης ἐπέξετάθησαν καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν· διότι κοιτίς αὐτῶν εἶναι ἡ
Κεντρικὴ Εὐρώπη ἢ τὰ ἀνατολικά αὐτῆς μέρη, δηλαδὴ τὰ ὄρια τῆς Εὐ-

¹⁾ Ἐκ τοῦ ἀνεκδότου συγγράμματος «Θράκη καὶ Φιλιππούπολις» ἀπὸ τῶν ἀρχαιο-
τάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, Α. Ι.

²⁾ Ἡ λέξις εἶναι σανακριτικὴ «arya» καὶ σημαίνει *εὐγενής, ἀγαθός*.

³⁾ Ταῦτα τὰ ὀνόματα ἐπλάσθησαν ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν καὶ γλωσσολό-
γων καὶ οἱ μὲν Γερμανοὶ καλοῦσι τούτους τοὺς λαοὺς Ἰνδογερμανοὺς, οἱ δὲ Γάλλοι
καὶ Ἄγγλοι Ἰνδοευρωπαίους ἢ καὶ Ἰνδοκελτοὺς καὶ ἄλλοι Ἀριοὺς. Πάντες ὅμως οἱ ὄροι
φαίνονται πλημμελεῖς, ἅτε μὴ συμπεριλαμβάνοντες ἐν τῇ αὐτῇ λέξει πάντας τοὺς ἀνή-
κοντας εἰς τὸ προπάτωρ ἔθνος λαοὺς· ὅθεν προτιμότερος κρίνεται ὑπὸ πολλῶν ὁ ὑπὸ
τοῦ Diefenbach προταθεὶς ὄρος Ἰαπεϊκοὶ λαοί. Ἴδε Whitney-Jolly-Χατζιδόκι Γλωσ-
σικὰ ἀναγνώσματα σελ. 299.

Δυστυχῶς ὁ τελευταῖος ὄρος, καίπερ προσφορύτερος, δὲν ἐπεκράτησεν, ὅθεν καὶ
ἡμεῖς ποιούμεθα χρῆσιν πάντων τῶν ἄλλων ἀδιακρίτως. Σημειωτέον δὲ ὅτι παρὰ τοῖς
Γερμανοῖς ἢ χρῆσις τοῦ ὄρου Ἀριοὶ περιωρίσθη νῦν εἰς τὸν Ἀσιατικὸν κλάδον τῶν
λαῶν τῆς οἰκογενείας, δηλαδὴ εἰς τοὺς Ἰνδοὺς καὶ τοὺς Ἰρανοὺς.

Ὁ γλωσσολόγος Kretschmer ὑπάγει εἰς τὴν οἰκογένειαν τούτων τῶν λαῶν ἐκ μὲν
τῶν Ἀσιατικῶν ἔθνῶν τοὺς Ἰνδοὺς, τοὺς Ἰρανοὺς (Βακτριούς, Πέρσας, Μήδους), εἰς
οὓς διὰ τὴν συγγένειαν τῆς γλώσσης ἀνήκουσι καὶ οἱ πρὸς βορρᾶν τοῦ Εὐξείνου
Πόντου οἰκοῦντές ποτε Σκύθαι, τοὺς Τοχαροὺς, Ἰνδοσκυθικὸν φύλον, οὗ ἡ γλῶσσα
ἐγνώσθη ἐσχάτως ἐκ χειρογράφων εὑρεθέντων ἐν Τουρκεστάν, τοὺς Ἀρμενίους καὶ τοὺς
Φρύγας, ἐκ δὲ τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἔθνῶν τοὺς Σλαῦους, τοὺς Λιθουανούς, τοὺς Γερμανούς,
τοὺς Κέλτας, τοὺς Ἰταλοὺς, τοὺς Ἰλλυριοὺς, τοὺς Θράκας καὶ τοὺς Ἕλληνας. Ἴδε: *Nörde
und Gercke, Einleitung in die Altertums wissenschaft*, τόμ. Ι. ἐκδ. 2. ἔτ. 1912.
σελ. 521, Leipzig.

ρόπης καὶ τῆς Ἀσίας κατὰ τὰς μεσημβρινὰς εὐρείας τῆς Ρωσσίας χώρας, ὁπόθεν ἠδύνατο εὐκόλως καὶ τὴν ἐπὶ τὴν ἀπωτέρω Ἀσίαν ὁδὸν καὶ τὴν ἐπὶ τὴν δυτικὴν Εὐρώπην νὰ τραπῶσιν.

Ἐὰν αὕτη ἡ γνώμη ἀληθεύῃ, ὅπερ καὶ πιθανώτερον, τότε οἱ πλείονες τῶν Ἀρίων τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἐν οἷς καὶ οἱ Φρύγες, πρῶτον εἰς τὴν Θράκην κατῆλθον ἐκ τῶν βορειοτέρων χωρῶν καὶ ἐντεῦθεν διὰ τῶν στενῶν τοῦ τε Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου διεπεραιώθησαν εἰς τὴν ἀπέναντι ἡπειρον. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι οἱ κατοικήσαντες τὴν Θράκην Ἄριοι ἢ ἀπεσπάσθησαν κατὰ τὴν διάβασιν τῶν ἄλλων εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ παρέμειναν ἐν τῇ λεγομένῃ Θράκῃ ἢ ἐπανῆλθον βραδύτερον ἐκ τῆς πλησίον κειμένης Φρυγίας καὶ κατέλαβον τὴν καταληφθεῖσαν πρότερον χώραν, δι' ἧς διῆλθον. Τὴν ἐκ τῆς Θράκης δὲ εἰς τὴν Φρυγίαν ἢ τὰνάπαλιν διάβασιν τῶν Ἀρίων μαρτυρεῖ καὶ ἡ μετὰ τῶν Φρυγῶν συγγένεια τῶν Θρακῶν εἰκαζομένη καὶ ἐκ τῆς στενωτέρας συγγενείας τῆς Φρυγιῆς καὶ Θρακιῆς γλώσσης καὶ ἐξ ὁμωνυμιῶν, ὡς ὁ Στράβων πρῶτος παρετήρησε: «Πολλὰ δ' ὁμωνυμίαι Θραξὶ καὶ Τρωσίν, οἷον Σκαιοὶ Θρακῆς τινες καὶ Σκαιὸς ποταμὸς καὶ Σκαιὸν τεῖχος καὶ ἐν Τροίᾳ Σκαιαὶ πύλαι· Ξάνθιοι Θρακῆς, Ξάνθος ποταμὸς ἐν Τροίᾳ· Ἄρισθος ὁ ἐμβάλλων εἰς τὸν Ἔβρον, Ἄρισθη ἐν Τροίᾳ· Ρῆσος ποταμὸς ἐν Τροίᾳ, Ρῆσος δὲ καὶ βασιλεὺς τῶν Θρακῶν, ἔστι δὲ καὶ τῷ Ἀσίῳ ὁμώνυμος ἕτερος παρὰ τῷ ποιητῇ Ἄσιος»¹⁾. Ἐὰν δὲ ἡ παλαιότερα τῶν ἱστορικῶν γνώμη ἀληθεύῃ, τότε ἐκ τῆς βορειοδυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας, δηλαδὴ ἐκ τῆς Φρυγίας, διῆλθον εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ κατέλαβον τὴν Θράκην οἱ Ἄριοι Θρακῆς ἐκταθέντες κατὰ μικρὸν μέχρι τοῦ Ὀλύμπου καὶ περαιτέρω εἰς τὰ βόρεια τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, ἦτοι εἰς τὴν Φωκίδα, τὴν Βοιωτίαν, τὴν Εὐβοίαν καὶ εἰς τὰς νήσους Θάσον, Σαμοθράκην, Λῆμον καὶ Νάξον.

Ὁ Kretschmer τασσόμενος ὑπὲρ τῆς πρώτης γνώμης φρονεῖ ὅτι ἡ χωρήσασα ἐκ Θράκης πρὸς νότον εἰς τὴν Ἑλλάδα τῶν Ἀρίων μοῖρα ἠναγκάσθη νὰ πράξῃ τοῦτο ἕνεκα τῆς πιέσεως τῶν βορείων λαῶν, οἵτινες ὤθησαν καὶ τοὺς Φρύγας νὰ μεταναστεύσωσιν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐπομένως οὗτοι οἱ Θρακῆς ἦσαν πιθανῶς ἐκ τῶν πρότερον κατελθόντων ἐκ τῆς κεντρῶας Εὐρώπης καὶ ἐγκαταστάντων εἰς τοὺς ἱστορικοὺς τῶν τόπους²⁾. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν οἱ πανάρχαιοι οὗτοι Θρακοφρυγικοὶ λαοὶ ἀπετέλεσαν οὐ μόνον τοὺς προϊστορικοὺς τῆς Θράκης κατοίκους, ἀλλ' ἐν μέρει καὶ τοὺς τῆς κυρίας Ἑλλάδος, ἐν ἧ ἠνώθησαν καὶ μετ' ἄλλων προ-

¹⁾ Στράβωνος, Γεωγρ. XIII, 1, 21. Ἴδε καὶ Kretschmer, Einleitung in die Geschichte der Griechischen Sprache, Göttingen, ἔτ. 1896, σελ. 201—203.

²⁾ Kretschmer, αὐτόθι, σελ. 242.

ὑπαρχουσῶν συγγενῶν φυλῶν, τῶν Ἑλληνοπελασγῶν, δηλαδὴ τῶν Πρωτοελλήνων, πιθανῶς δὲ καὶ μετὰ Ἰλλυρικῶν φυλῶν, ἀνηκουσῶν καὶ τούτων εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Ἰνδοευρωπαϊκῶν λαῶν καὶ ἐπεκταθεισῶν ἤδη πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Εὐρώπης μέρη. Οὗτοι δὲ διεδέξαντο τοὺς ἀγρίους ἢ ἡμιαγρίους τῆς Θράκης κατοίκους τῆς παλαιολιθικῆς καὶ νεολιθικῆς περιόδου, κατὰ τινὰς μὴ ἀνήκοντας εἰς τὴν Ἀριανὴν οἰκογένειαν, ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι ὑπῆρξαν μετὰ τῶν Ἑλληνοπελασγῶν καὶ τῶν Ἰλλυριῶν ἐν μέρει οἱ πρόδρομοι τῶν ὕστερον Ἑλλήνων, οἵτινες ἀποσπασθέντες τῶν συγκατοίκων τῶν Ἰταλῶν κατώκησαν βραδύτερον τὰς Ἑλληνικὰς χώρας¹⁾. Ὁ Oberhummer ὅμως ἐρειδόμενος εἰς τὴν συγγένειαν τῶν ἀρχαίων ὀνομάτων εἰκάζει ὅτι καὶ οἱ πρὸ τῶν Θρακῶν κάτοικοι τῆς χώρας αὐτῶν ἦσαν συγγενεῖς πρὸς τοὺς Καυκασίους καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Κᾶρας, Λυκίους, Λυδούς, πιθανῶς δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ Τυρρηνοὺς (Ἐτρούσκους)²⁾, οἵτινες πάντες, ὡς ἰσχυρίζονται σύγχρονοι ἀρχαιολόγοι καὶ ἱστορικοὶ κατὰ νεωτέρας ἐξηκριθωμένας ἐρεῦνας, ὡς καὶ οἱ Λέλεγες, οἱ Φοίνικες, οἱ Φιλισταῖοι, οἱ Λίβυες καὶ οἱ Ἐτεόκρητες, ἦσαν Ἄριοι Πρωτοελληνες³⁾. Ὡστε ἀνέκαθεν ἡ Θράκη κατώκηθη ὑπὸ Ἀρίων.

§ 2. Οἱ χρόνοι καὶ τὰ αἷτια τούτων τῶν εἰς τὴν χερσόνησον ἡμῶν μεταναστεύσεων τῶν Ἀρίων δὲν εἶναι ἡμῖν ἀκριβῶς γνωστοί. Ὁ Kretschmer νομίζει ὅτι οἱ Θραῖκες κατεῖχον ἤδη τὴν χώραν τῶν κατὰ τὴν τρίτην π. Χ. χιλιετηρίδα καὶ ἤρξαντο ἔκτοτε μεταναστεύοντες εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν⁴⁾. Ὁ ἱστορικὸς Meyer ὑποθέτει ὅτι ἡ ὀριστικὴ αὐτῶν εἰς τὴν χερσόνησον ἐγκατάστασις ἐγένετο κατὰ τὴν δευτέραν π. Χ. χιλιετηρίδα⁵⁾, παραδέχεται ὅμως ὅτι καὶ πρότερον ἤδη μοῖραί τινες αὐτῶν διέβησαν διὰ τῆς Θράκης εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, ἀλλ' ὡς ἀσήμαντοι τὸν ἀριθμὸν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ μεταβάλωσι τὸν ἔθνολογικὸν τῶν ἐκεῖ κατοίκων χαρακτῆρα ὅθεν οἱ Φρύγες καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῶν λαοὶ ἀναφαίνονται ἐκεῖ κατὰ τὸν δωδέκατον π. Χ. αἰῶνα καὶ τὰ λείψανα τῆς Τροίας (δευτέρας πόλεως), ὡς καὶ τὰ παλαιὰ τῆς Φρυγίας χώματα εἶναι προϊστορικὰ καὶ οὐχὶ Θρακικά⁶⁾.

Ἐκ τῶν διασωθεισῶν τοπωνυμιῶν φαίνεται ὅτι οἱ Θραῖκες καταλαβόντες κατ' ἀρχὰς τὸ ἀνατολικὸν τῆς χερσονήσου τμήμα ἐπέξετάθησαν σὺν

¹⁾ Ἴδε, Σ. Λάμπρου, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, τόμ. I, σελ. 28 καὶ 25.

²⁾ Oberhummer, Die Balkanvölker, Wien, ἔτ. 1917, σελ. 5.

³⁾ Ἴδε, Π. Καρολίδου, εἰσαγωγή εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους Κ. Παπαρηγοπούλου, Ἀθῆναι, ἔκδοσις νεωτάτη.

⁴⁾ Kretschmer, αὐτόθι, σελ. 172.

⁵⁾ Meyer, Geschichte des Altertums, τ. I, 2, σ. 665. ⁶⁾ Αὐτόθι, σ. 613, τ. I.

τῷ χρόνῳ προϊόντι καὶ μέχρι τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους καὶ ἑθαλασσοκράτησαν ἐπὶ 79 ἔτη διότι κατὰ τὸν ἱστορικὸν Κάστορα μεταξὺ τῶν 17 θαλασσοκρατησάντων ἔθνων, τῶν ἀπαριθμουμένων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκστρατείας τοῦ Ξέρξου (480 π. Χ.), οἱ Θραῖκες φέρονται τρίτοι ἐρχόμενοι μετὰ τοὺς Λυδοὺς καὶ τοὺς Πελασγούς¹⁾. Ὑστερον ὅμως μετὰ τὴν ἀθρόαν τῶν Ἰλλυριῶν κάθοδον περιορίσθησαν εἰς τὰς ἱστορικὰς τῶν χώρας ὃ δὲ Patsch νομίζει ὅτι ἐκ τούτου τοῦ περιορισμοῦ προεκλήθη ἢ εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης διάβασις καὶ ἐγκατάστασις τῶν Φρυγῶν²⁾. Εἰκάζεται ὅμως ὅτι καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις νέα φύλα κατήρχοντο ἀλλεπάλληλα ἀπὸ βορρᾶ καὶ ἀπὸ δυσμῶν εἰς τὰ καταληφθέντα ἤδη μέρη, ὥστε τούτων τινὰ πιεζόμενα ὑπ' ἄλλων ἰσχυροτέρων καὶ πολυαριθμοτέρων ἐξήτησαν ἄσυλον εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν. Μετὰ τούτων δὲ πιθανῶς μετενάστευσαν καὶ οἱ ἐν Θράκῃ προεγκαθεσταμένοι Φρύγες, πρὸς δὲ καὶ οἱ Ἀρμένιοι καταλιπόντες τὰς προτέρας τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ ἐστίας. Τότε δ' ἴσως ἢ καὶ πρότερον διέβησαν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν καὶ οἱ Μυσοί, ὧν μοῖρα ἀπέμεινεν ἐν τῇ χερσονήσῳ διατηρηθεῖσα μέχρι τῶν χρόνων τῆς Ρωμαϊκῆς κατακτήσεως. Κατὰ δὲ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους διέβησαν καὶ οἱ Θόνοι καὶ οἱ Βιθυνοὶ κατὰ τὸν ἑβδομον π. Χ. αἰῶνα, ὁπότε καὶ οἱ Ἀρμένιοι καταλιπόντες τὴν Φρυγίαν μετέφκησαν εἰς τὴν Ἀρμενίαν, ὅπου ἀφωμοίωσαν τοὺς πρόφην αὐτῆς Ἰνδοευρωπαϊοὺς κατοικοῦς³⁾.

Οὗτοι οἱ πανάρχαιοι Θραῖκες δὲν ἦσαν τότε ὅλως ἄμοιροι πολιτισμοῦ τοῦτο δ' εἰκάζεται οὐ μόνον ἐκ τῶν περὶ αὐτῶν μύθων καὶ παραδόσεων τῶν Ἑλλήνων, ὅτι οὗτοι ἐγένοντο εἰσηγηταὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα πολλῶν λατρειῶν, θεοτήτων, τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως⁴⁾ καὶ ἐκ τῶν μνημονευμένων μετὰ θαυμασμοῦ ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς ἔπεσι τεχνουργημάτων αὐτῶν, οἷον ἀργυροῦλων ξιφῶν, παναργύρων κρατήρων, περικαλλῶν κυπέλλων καὶ ἄλλων⁵⁾, ἀλλὰ καὶ ἐκ προϊστορικῶν τεχνικῶν μνημείων, οἷον πηλίνων ἀγγείων μετὰ σπειροειδῶν γραφῶν⁶⁾, ὀστεινῶν καὶ μαρμαρίνων εἰδωλίων, ὀρειχαλκίνων ξιφῶν, ἀμφιστόμων πελέκεων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων ἀνευ-

¹⁾ C. Mulleri, *Fragmenta Ctesiae, Castoris κτλ.* ἔκδ. Didot, Paris. σελ. 180.

²⁾ *Jahreshefte der Öster. arch. Institut*, X. ἔτ. 1907, σελ. 169 καὶ ἐξῆς.

³⁾ *Kretschmer*, αὐτόθι, σελ. 175 καὶ *Hirt*, *Indogermanen*, I, 132.

⁴⁾ ἴδε: *Gerhard*, *Über Criechenlands Volksstämme und Stammgottheiten*, *Abhandl. der K. Akad. der Wissenschaften zu Berlin*, ἔτ. 1853. Ὡσαύτως *O. Müller*, *Orchomenos*. *Giseke*: *Thrakisch-pelasgische Stämme*. *Preller*: *Griechische Mythologie*, I. *Wilamowitz*; *Staat und Gesellschaft an Griechen*, ἔκδ. 2, σελ. 17.

⁵⁾ Ὀμήρου, Ἰλ. N, 577. Ψ, 808. Ω, 234. Ὀδυσ. I, 200 καὶ ἄλλαχού.

⁶⁾ *R. Popow*, *Bulletin de l'institut arch. Bulgare*, τόμ. III, *Sophia*, σελ. 91.

ρεθέντων μέχρι τοῦ νῦν μετ' ἀνασκαφᾶς καὶ ὁλονὲν ἀνευρισκομένων ἐν τῇ τῇ Θράκῃ καὶ τῇ Μοισίᾳ ¹⁾. Τοῦτο δὲ εὐκόλως ἐρμηνεύεται.

§ 3. Οἱ Θραῖκες ἔνεκα τῆς γεωγραφικῆς τῆς χώρας των θέσεως ὑφίσταντο ποικίλας ἐπιδράσεις ὑπὸ λαῶν συγγενῶν αὐτοῖς, ἀλλ' ἤδη λίαν προηγμένων ἐν τῷ πολιτισμῷ. Ἰσχυρὰ ρεύματα τοῦ Τρωικοῦ, Μυκηναϊκοῦ, Κυκλαδικοῦ καὶ Κρητικοῦ πολιτισμοῦ ²⁾, ἅτινα συνέδεον τὴν μὲν Τροίαν διὰ ξηρᾶς μετὰ τῆς Ἑλλάδος, τὰς δ' ἀκτὰς καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τὴν Κρήτην μετὰ τῶν πεδιάδων τοῦ Δουνάβεως, διέσχιζον τὴν χώραν αὐτῶν ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς καὶ ἀπὸ μεσημβρίας πρὸς βορρᾶν. Ἡ ἀνεύρεσις παναρχαίων πηλίνων ἀγγείων παρὰ τῇ Ἀμφιπόλει καὶ τῇ Θεσσαλονίκῃ, δι' ὧν διήρχετο ἡ ἔμπορικὴ μεταξὺ Τροίας καὶ Ἑλλάδος ὁδὸς καὶ ἀγγείων προϊστορικοῦ καὶ Μυκηναϊκοῦ ρυθμοῦ ἐν τῇ Θράκῃ καὶ τῇ Μοισίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Τρανσυλβανίᾳ, ὡσαύτως καὶ χαλκίνων ξιφῶν ἐν τῇ νῦν Βουλγαρίᾳ, τῇ Οὐγγαρίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλβετίᾳ, πολὺ ὁμοίων πρὸς αὐτὰ τὰ Ἑλληνικά, πρὸς δὲ ἡ ἀνεύρεσις κερατίνων, πηλίνων καὶ μαρμαρίνων μεταγενεστέρων χρόνων εἰδωλίων ἐν τῇ Θράκῃ καὶ αἱ γενόμεναι ἐν τῇ Βοσνίᾳ ἀνασκαφαὶ μαρτυροῦσι τὴν κατὰ ξηρὰν διὰ τῆς Θράκης ἐπικοινωνίαν καὶ τὴν ἀδιάλειπτον κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους συναλλαγὴν τῶν παρὰ τῷ Δουνάβει οἰκούντων καὶ μέχρι τῆς Ἑλβετίας ἐκτεινομένων λαῶν μετὰ τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος, τῶν πρὸς τὸ Αἰγαῖον ἀκτῶν τῆς μικρᾶς Ἀσίας, τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς Κρήτης. Οἱ δὲ Θραῖκες, οἵτινες ἐξυπηρέτουσαν τοὺς πολιτισμοὺς καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν λαῶν τούτων, τῶν προηγμένων ἤδη ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ, δεχόμενοι καὶ μεταθιβάζοντες τὰ προϊόντα αὐτῶν πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς βορρᾶν καὶ τανάπαλιν καὶ συναλασσόμενοι εὐκολώτερον ἔνεκα τῆς συγγενείας καὶ τῆς ὁμοιότητος τῶν γλωσσῶν καὶ τῶν ἠθῶν πρὸς τὰ τῶν ἄλλων λαῶν, πάντως δὲν ἠδύναντο ν' ἀποκρούσωσι τὸν ξένον πολιτισμόν. Ὡστε ἡ ἐπ' αὐτοὺς ἐπίδρασις τὸ μὲν τοῦ τῶν λαῶν τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης πολιτισμοῦ, τὸ δὲ ἰδίως τοῦ Τρωικοῦ, τοῦ Μυκηναϊκοῦ, τοῦ Κυκλαδικοῦ καὶ τοῦ Κρητικοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ τῆς τρίτης ἤδη π. Χ. χιλιετηρίδος οὐδαμῶς πρέπει νὰ ἀμφισβητῆται ἐπομένως καὶ αἱ περὶ τῶν φιλο-

¹⁾ G. Kazarow, Roliata na starite Thraki vif predistoriata i protoistoriata na balkanskia polonostrov i mala Asia. (=Τὸ διαγραμματισθὲν πρόσωπον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Θρακῶν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς καὶ πρωτοϊστορικοὺς χρόνους ἐν τῇ Ἰλλυρικῇ χερσονήσῳ καὶ τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ), ἐτ. 1925, Sophia, σελ. 19 κέξ.

²⁾ Ἴδε περὶ τούτων τῶν πολιτισμῶν: Lehmann-Haupt, ἐν τῇ Einleitung in die Altertums-Wissenschaft τοῦ Norde-Gercke, τόμ. III, ἐκδ. 2, Leipzig, ἐτ. 1914, σελ. 3, § 1-4.

μούσων παλαιῶν Θρακῶν παραδόσεις τῶν Ἑλλήνων φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι μῦθοι, ἀλλὰ στηρίζονται ἐπὶ ἱστορικῆς ἀληθείας ¹⁾. Τοῦτο μαρτυρεῖται καὶ ἐξ ἀρχαιολογικῶν μνημείων.

Τὰ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῆς ἀρχαίας Βερόης (νῦν Στάρα Ζαγόρας) ἀνευρεθέντα μαρμάρινα εἰδώλια ὁμοιάζουσι καταπληκτικῶς πρὸς τὰ τοῦ Κυκλαδικοῦ πολιτισμοῦ, ὅπερ δηλοῖ ἢ ὅτι ἐκομίσθησαν ἐκ τῶν Κυκλάδων ἢ ὅτι ἐποιήθησαν ἐν τῷ τόπῳ, ἀναπτυχθείσης κατὰ ξένην ἐπίδρασιν τῆς πλαστικῆς ἐν τῇ Θράκῃ ²⁾. Ὁ παρὰ τῇ κώμῃ Semtsinovo τῆς περιφερείας τῆς ἀρχαίας Βησσαπάρας (νῦν Τατάρ-Παζαριτζικίου) ἐν τῇ ἄνω τοῦ Ἑβρου κοιλάδι εὑρεθεὶς ἀμφίστομος πέλεκυς οὐδαμῶς διαφέρει τῶν ἐν τῇ Κρήτῃ εὑρεθέντων ³⁾. Οἱ οὐ μακρὰν τῶν Σαράντα-ἐκκλησιῶν ἐν τῇ νοτιοανατολικῇ Θράκῃ εὑρεθέντες Μυκηναϊκοὶ τάφοι εἶναι καθ' ὅλα ὅμοιοι τῇν κατασκευὴν πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἀργολίδι ⁴⁾. Ἡ ἐπίδρασις δὲ τοῦ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ φαίνεται ὅτι ἐξηκολούθησεν ἐν τῇ χώρᾳ ὑφισταμένη καὶ μετὰ τὸν ἔξαφανισμόν ἐκείνου ἐν τῇ Ἑλλάδι διὰ τῆς καθόδου τῶν Δωριέων, διότι εὑρεθέντα ἐν τάφοις κτερίσματα τοῦ πέμπτου π. Χ. αἰῶνος οὐδαμῶς διαφέρουσι τῶν Μυκηναϊκῶν. Οὕτως ἐν τινι παρὰ τῷ Αἴμῳ κώμῃ οὐ μακρὰν τῆς κωμοπόλεως Παναγιούριστε εὑρέθη ξίφος ὀρειχάλκινον τύπου καὶ τέχνης Μυκηναϊκῆς ⁵⁾, δύο δὲ χρυσᾶ διαδήματα, ὧν τὸ μὲν εὑρέθη ἐντὸς χώματος παρὰ τῇ κώμῃ Ἐζέροβο, τὸ δὲ παρὰ τῇ πόλει Τσιρπὰν ἐν τῇ ἄνω τοῦ Ἑβρου κοιλάδι ὁμοιάζουσι καταπληκτικῶς πρὸς τὰ ἐν τοῖς Μυκηναϊκοῖς τῆς Ἑλλάδος τάφοις εὑρεθέντα ⁶⁾. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐντὸς τάφου ἀνασκαφέντος ἐν Βουλγαρίᾳ εὑρέθη ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ νεκροῦ χρυσῇ προσωπὶς οὐχὶ διάφορος τῆς Μυκηναϊκῆς ⁷⁾.

§ 4. Αἱ ἀρχαιόταται περὶ Θρακῶν γραφαὶ εἰδήσεις ἀπαντῶσι παρὰ Ὅμηρῳ καὶ τῷ Ξενοφάνει ⁸⁾. Ὁ Ὅμηρος ἰδίᾳ μὲν Θρακᾶς ὀνομάζει

¹⁾ Ἴδε καὶ Χ. Τσούντα, Ἡ προϊστορικὴ Θράκη· Θρακικὴ ἐπετηρίς, ἔτ. 1897, Ἀθῆναι, σελ. 233 καὶ ἐξῆς.

²⁾ Ἴδε Ρορῶν : Idoles en marbre préhistoriques trouvés en Bulgarie. Bulletin de l'institut arch. Bulgare, τόμ. III, ἔτ. 1925. Sophia, σελ. 108 καὶ ἐξῆς.

³⁾ G. Kazanov : Bulgaria vif drevnosteta (=ἡ Βουλγαρία ἐν τῇ ἀρχαιότητι), Sophia, ἔτ. 1926, σελ. 14.

⁴⁾ Αὐτόθι, σελ. 14 καὶ Χ. Τσούντα, ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 233.

⁵⁾ M. Schmidt, Zeitschrift für Ethnologie, ἔτ. 1912, σελ. 243.

⁶⁾ Filow, Bulletin de la société arch. Bulgare, τόμ. III, σελ. 206 καὶ 217. Sophia.

⁷⁾ Ἴδε καὶ G. Kazanov, Elinisma vif stara Thrakia i Makedonia (=ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Θράκῃ καὶ τῇ Μακεδονίᾳ), σελ. 13. Sophia.

⁸⁾ Κλήμεντος, Στρωματεῖς VII, 4.

«ὄσους Ἑλλήσποντος ἀγάρρους ἐντὸς ἔεργει»¹⁾, ἐκτείνει δ' αὐτοὺς ἱκανῶς πρὸς δυσμάς. Ἄλλους τῆς Θράκης λαοὺς γινώσκει τοὺς Κίκονας, τοὺς Πάιονας, τοὺς Πελασγοὺς καὶ τοὺς Μυσοὺς πρὸς βορρᾶν²⁾, οὓς πάντας καλεῖ ἱπποπόλους κατ' ἐξοχὴν³⁾. Οὐδαμῶς δὲ ἀδαῆς τυγχάνει καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων Θρακῶν, τῶν εἰς τοὺς Ἑλληνας εἰσηγητῶν τῆς τῶν Μουσῶν λατρείας καὶ τῆς ποιήσεως, ὡς ὑποδηλοῦται ἐκ τῶν περὶ Θαμύριδος ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων⁴⁾. Ἐκ δὲ τῶν περὶ τοῦ ἱερέως τοῦ Ἀπόλλωνος Μάρωνος⁵⁾ καὶ τῶν περὶ τοῦ βασιλέως τῶν Ἡδωνῶν Λυκούργου⁶⁾ εἰρημένων φαίνεται ὅτι ὁ ποιητὴς ἐγίνωσκε καὶ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος παρὰ τοῖς Θραξὶ καὶ τὴν ταύτης σκληρὰν ἀντίστασιν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς τοῦ Διονύσου, ἣτις οὔτε εὐχερῶς εἰσῆχθη οὔτε ἠδυνήθη ὀλοσχερῶς νὰ ἐπικρατήσῃ ἐκείνης⁷⁾.

Βραδύτερον ὅμως, ὅτε διὰ τῆς ἐμπορίας καὶ τῆς ἐπικοινωνίας τῶν ἐπὶ τοῦ Πόντου πολυαρίθμων ἑλληνικῶν ἀποικιῶν (ἀπὸ τοῦ 650 π. Χ.) καὶ ἰδίως διὰ τῆς ἐπὶ τοὺς Σκύθας ἐκστρατείας τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Δαρείου (515 π. Χ.) ἐγνώσθησαν καλῶς αἱ πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἰστροῦ χῶραι, ὧν οἱ λαοὶ κατὰ τε τὰ ἦθη καὶ τὴν γλῶσσαν οὐσιωδῶς δὲν διέφερον τῶν πρότερον γνωσθέντων τοῖς Ἑλλησι Θρακῶν διὰ τῶν ἐπὶ Θράκης ἀποικιῶν (700 π. Χ.), ἐξελήφθησαν ὡς Θραῖκες καὶ ἄλλα συγγενῆ αὐτῶν ἔθνη. Ἐκ τούτου ὁ Ἡρόδοτος θεωρεῖ τὸ Θρακικὸν ἔθνος ὡς τὸ μέγιστον τοῦ κόσμου μετὰ τὸ τῶν Ἰνδῶν, ἀλλ' ἀσθενὲς ἕνεκα τῆς διαίρεσεως αὐτοῦ εἰς πολλὰς φυλάς καὶ τῆς καθ' ἑκάστας διοικήσεως: «Θρηίκων δὲ ἔθνος μέγιστόν ἐστι μετὰ γε Ἰνδούς πάντων ἀνθρώπων. Εἰ δὲ ὑπ' ἑνὸς ἀρχοῖτο ἢ φρονέοι κατὰ ταῦτό, ἄμαχον τ' ἂν εἴη καὶ πολλῷ κράτιστον πάντων ἔθνέων κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν»⁸⁾. Ἀλλὰ καὶ ὁ πολλῷ μεταγενέστερος τοῦ Ἡροδότου Πausανίας λέγει ὅτι οἱ Θραῖκες ἦσαν πολυάριθμοι ὑπολειπόμενοι μόνον τῶν Κελτῶν: «Θρακῶν δὲ τῶν πάντων οὐδένας πλείους εἰσὶ τῶν ἀνθρώπων ὅτι μὴ Κελτοί»⁹⁾.

§ 5. Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ὅμως, τοῦ Θουκυδίδου, τοῦ Ξενο-

¹⁾ Ὀμήρου. Ἰλ. Β, 845.

²⁾ Ὀδυσ. Ι 47. Ἰλιάδ. Β, 846 καὶ 848 καὶ 840. Ν. 4. Στραβῶνος, VII, 3, 2.

³⁾ Ἰλιάδ. Κ, 436. Ν. 4 καὶ ἀλλαχοῦ.

⁴⁾ Ἰλιάδ. Β, 594. Περὶ βλ. καὶ *Giseke*, αὐτόθι, σελ. 29.

⁵⁾ Ὀδυσ. Ι, 197 καὶ ἐξῆς.

⁶⁾ Ἰλιάδ. Ζ, 130 καὶ ἐξῆς.

⁷⁾ Ἰδὲ *Giseke*, αὐτόθι σελ. 27.

⁸⁾ Ἡροδότου, ἱστορ. V, 3.

⁹⁾ Πausανίου, Περιηγ. τῆς Ἑλλάδος, Ι, 9, 5.

φῶντος καὶ τῶν μεταγενεστέρων αὐτῶν ἱστορικῶν καὶ γεωγράφων ἀναφερομένων εἰδήσεων περὶ τῶν βαρβάρων ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν συγχρόνων αὐτοῖς Θρακῶν καὶ τῆς ἀγριότητος ἐνίων φυλῶν αὐτῶν γεννᾶται μέγα χάσμα μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν Θρακῶν καὶ τῶν προϊστορικῶν καὶ τῶν μυθολογουμένων· διότι ἐκεῖνοι μὲν ἀπεικονίζονται ὡς βάρβαροι καὶ ἀπολίτιστοι, περιπλανώμενοι κατὰ τὸν Μαρκελλῖνον ¹⁾ μέχρι τῆς ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους ὑποταγῆς αὐτῶν «sine cultu vel legibus» μεθ' ὅλην τὴν τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐπ' αὐτοὺς ἐπίδρασιν, οὗτοι δὲ οὐ μόνον ἐν στενωπᾷ συγγενείᾳ καὶ ἐπικοινωνίᾳ διετέλουν πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς κυρίας Ἑλλάδος διὰ τῶν πρὸς νότον μεταναστεύσεων ²⁾, ἀλλ' ὡς φιλόμουσοι ἦσαν καὶ οἱ πρῶτοι, οὕτως εἰπεῖν, ἐκπολιτισταὶ αὐτῶν, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ Στράβων ³⁾: «Ἀπὸ τοῦ μέλους καὶ τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῶν ὄργάνων καὶ ἡ μουσικὴ πᾶσα Θρακία καὶ Ἀσιάτις νενομίσται· δῆλον δὲ ἔκ τε τῶν τόπων, ἐν οἷς αἱ Μούσαι τετίμηνται· Πιερία γὰρ καὶ Ὀλυμπος καὶ Πίμπλα καὶ Λεῖθηθρον τὸ παλαιὸν ἦν Θρακία χωρία καὶ ὄρη· τὸν τε Ἑλικῶνα καθιέρωσαν ταῖς Μούσαις Θραῖκες, οἱ τὴν Βοιωτίαν ἐποικίσαντες, οἵπερ καὶ τὸ τῶν Λεῖθηθριάδων Νυμφῶν ἄντρον καθιέρωσαν. Οἱ τε ἐπιμεληθέντες τῆς ἀρχαίας μουσικῆς Θραῖκες λέγονται, Ὀρφεὺς τε καὶ Μουσαῖος καὶ Θάμυρις, καὶ τῷ Εὐμόλῳ δὲ τοῦνομα ἐνθένδε καὶ οἱ τῷ Διονύσῳ τὴν Ἀσίαν ὅλην καθιέρωσαντες μέχρι τῆς Ἰνδικῆς ἐκεῖθεν καὶ τὴν πολλὴν μουσικὴν μεταφέρουσιν».

Ἐπειδὴ δὲ ἀφ' ἐτέρου ἐκ τῶν αὐτῶν ἱστορικῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μαρτυριῶν οὐδεμία εἰδικὴ διαφορὰ προκύπτει μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν Θρακῶν καὶ τῶν ἡμέρων αὐτοῖς λαῶν, τ. ἔ. πρὸς δυσμὰς μὲν τῶν Ἰλλυριῶν, τῶν Παιόνων καὶ τῶν Τριβαλλῶν, πρὸς βορρᾶν δὲ τῶν Μοισῶν, τῶν Γετῶν καὶ τῶν Δακῶν καὶ πρὸς ἀνατολὰς τῶν ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ ἔθνῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν Φρυγῶν, τινὲς τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν καὶ γλωσσολόγων φρονοῦσιν ὅτι οἱ τῶν ἱστορικῶν χρόνων Θραῖκες οὐδὲν κοινὸν ἔχουσι μετὰ τῶν προϊστορικῶν, τῶν συγγενῶν τῶν Πρωτοελλήνων ⁴⁾. Διότι οἱ ἱστορικοὶ Θραῖκες κατῆλθον ἀπὸ βορρᾶ πολλῶ βραδύτερον τῶν προϊστορικῶν καὶ καταλαβόντες ὅλην τὴν ἀπὸ τοῦ Στρυμόνος μέχρι τοῦ Ἰστρου χώραν ἐξετόπισαν τοὺς προτέρους κατοίκους, οἱ δ' Ἕλληγες ἀφορῶντες εἰς τοὺς παναρχαίους Θραῖκας ὠνόμασαν διὰ τοῦ αὐτοῦ

¹⁾ *Marcellini*. XXVII, 4.

²⁾ Ἰδε: *Gerhard*, αὐτόθι, σελ. 38.

³⁾ *Στράβωνος*, X, β, 17.

⁴⁾ Πρβλ. *O. Abel*, *Makedonia*, σελ. 27. *Giseke*, αὐτόθι σελ. 25. *Deimling*, *Leleger*. ἔτ. 1862. σελ. 69. *O. Müller*, *Orchomenos* σελ. 381 καὶ ἑξῆς.

ὀνόματος πάντας τοὺς βαρβάρους τούτους λαοὺς, οἵτινες εἶχον ποικίλα τοπικὰ καὶ φυλετικὰ ὀνόματα καὶ ὧν ἀγνοοῦμεν τὸ κατ' αὐτοὺς ἔθνικὸν ὄνομα.

§ 6. Ὁ Gerhard ἀντιτασσόμενος εἰς ταύτην τὴν γνώμην ὑπολαμβάνει τὴν οὐσιώδη τῶν προϊστορικῶν πρὸς τοὺς ἱστορικοὺς Θρακᾶς ἀντίθεσιν ὡς διάφορον τῆς αὐτῆς φυλῆς τάσιν κατὰ διαφόρους χρόνους. Παραδεχόμενος δὲ ὡς παναρχαίους τῆς Ἑλλάδος κατοίκους τοὺς Πελασγοὺς πειράται διὰ μακρῶν ν' ἀποδείξῃ τὴν συγγένειαν αὐτῶν πρὸς τοὺς Θρακᾶς ¹⁾ διὰ τῆς ἀντιπαραθέσεως Πελασγικῶν καὶ Θρακικῶν ὀνομάτων καὶ διὰ τῆς προσαγωγῆς καὶ ἄλλων τεκμηρίων, ἐξ οὗ συμπεραίνει τελικῶς ὅτι δύσκολος καθίσταται ἡ ἐξεύρεσις ὁρίαν μεταξὺ Θρακῶν καὶ Πελασγῶν ²⁾. Τῆς αὐτῆς ὡσαύτως γνώμης εἶναι ὁ τε Hock ³⁾ καὶ ὁ Welcker ⁴⁾. Ὁ δὲ Helbig, ὅπως ἐρμηνεύσῃ τὴν ἀντίθεσιν, ὑποθέτει ὀξυνούστατα ὅτι ὁ παλαιὸς τῶν Θρακῶν πολιτισμὸς ὠφείλετο εἰς τὴν ἐπίδρασιν λαῶν πεπολιτισμένων, πρὸς οὓς ἐπεκοινωνοῦν οἱ προϊστορικοὶ Θρακᾶς, οἳ ἦσαν οἱ λαοὶ τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ οἱ Φοίνικες, οἵτινες ἐκέκτηντο ἀποικίας ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς Θράκης καὶ ἐπὶ τῶν ὁμόρων νήσων (Θάσου ⁵⁾). Μετὰ δὲ τὸν ἀποικισμὸν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς Θρακίας ἀκτὰς καὶ τὸν ἐκτοπισμὸν τῶν Φοινίκων ἀποκοπείσης τῆς ἐπικοινωνίας τῶν Θρακῶν πρὸς τὰ Ἀσιατικὰ ἔθνη οὗτοι ἀποχωρήσαντες εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας ἐπανέπεσον εἰς τὴν βαρβαρικὴν κατάστασιν.

Ὁ Giseke ⁶⁾ διακρίνων τὰς ἐν Θράκῃ φυλάς εἰς κυρίως Θρακικὰς καὶ εἰς Παιωνικὰς καταλέγει εἰς τὰς πρώτας τοὺς Δίους, τοὺς Βησσοὺς, τοὺς Σάτρας, τοὺς Σαπαίους, τοὺς Μαΐδους, τοὺς Βισάλτας, τοὺς Τράλλεις καὶ τοὺς Βιθυννοὺς, οὓς μόνους θεωρεῖ συγγενεῖς τῶν Ἑλληνοπελασγῶν ⁷⁾, δηλαδὴ τῶν Πρωτοελλήνων, καὶ ἀποτελοῦντας τοὺς Θρακᾶς τοῦ Διακοῦ γένους ⁸⁾. Οὗτοι πάντες κατ' αὐτὸν παρέμειναν στασιμοὶ ἐν τῷ ἀρχικῷ των πολιτισμῷ δι' ἀγνώστους ἡμῖν αἰτίας καθ' ὃν χρόνον οἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι συγγενεῖς των προήγοντο ἀλματωδῶς. Ὁ Lejan οὐδαμῶς

¹⁾ Gerhard, αὐτόθι, σελ. 460 καὶ ἐξῆς

²⁾ Αὐτόθι, σελ. 466.

³⁾ Hock, Kreta I, σελ. 112 καὶ ἐξῆς.

⁴⁾ Welcker, Götterlehre. σελ. 425 καὶ ἐξῆς.

⁵⁾ Helbig, die Homerische Epos. σελ. 7 καὶ ἐξῆς. Ὁ Μυκηναϊκὸς, Κυκλαδικὸς καὶ Κρητικὸς πολιτισμὸς ἦσαν ἀγνώστοι αὐτῷ ἅτε μήπω ἀποκαλυφθέντες διὰ τῶν ἀνιμσκιρῶν.

⁶⁾ Giseke, αὐτόθι, σελ. 16 καὶ ἐξῆς.

⁷⁾ Αὐτόθι, σελ. 25 καὶ 36.

⁸⁾ Θουκυδίδου, II, 97 καὶ VII, 27.

ἀμφιβάλλων περὶ τῆς συγγενείας τῶν Θρακῶν καὶ τῶν Πρωτοελλήνων λέγει¹⁾: «ὁ ἀρχέτυπος τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν Πελασγικὸς κορμὸς φαίνεται ὅτι ἀντιπροσωπεύθη ἐν μὲν τῷ μάλιστα πεπολιτισμένῳ στοιχείῳ του ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐν δὲ τῷ μάλιστα βαρβάρῳ ὑπὸ τῶν Θρακῶν». Ὁ δὲ ἱστορικὸς Gutschmid²⁾ ἀποδίδει τὴν κατάπτωσιν τούτου τοῦ μεγάλου ἔθνους κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους καὶ τὴν σὺν τῷ χρόνῳ προΐοντι ἀποθρίωσιν αὐτοῦ εἰς πολιτικὰς ἀνωμαλίας, ἀναζητῶν δὲ τὴν αἰτίαν τούτου εἰς τὴν τῶν Σκυθῶν ἀπὸ βορρᾶ πίεσιν καὶ ἐπιμεξίαν εὐρίσκει ἀναλογίαν τινὰ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἰρλανδῶν, οἵτινες ἄλλοτε ἐκέκτηντο πολλῷ ἀνώτερον τοῦ νῦν πολιτισμόν.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ προσκεθέντα ὁ Tomasehek³⁾ τοὺς μυθικοὺς καὶ Ὀμηρικοὺς Θρακίας διακρίνει ὅλως τῶν ἱστορικῶν. Οὗτος παραδεχόμενος κατ' ἀρχὴν ὅτι οἱ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας Θρακίαι οὐδαμῶς μετεβλήθησαν μέχρι τοῦ ἐξελληνισμοῦ των, τ. ἔ. παρέμειναν ἀπολίτιστοι καὶ βάρβαροι, ὥσπερ εἰ πρωτογενεῖς Ἰνδοευρωπαῖοι, ἐν ᾧ χρόνῳ οἱ ἐν τοῖς παραλίοις ὁμόφυλοί των ἕνεκα τῆς ἐπικοινωνίας πρὸς τὰ προηγμένα ἤδη τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἔθνη ἐξήρθησαν ὑψηλότερον ἀπὸ τε πνευματικῆς καὶ ὑλικῆς ἀπόψεως, φρονεῖ ὅτι οἱ παράλιοι Θρακίαι ἦσαν αἱ πρῶται ἀπὸ βορρᾶ κατελθοῦσαι Μυσοφρυγικαὶ φυλαί, οἱ δὲ τοῦ ἐσωτερικοῦ κατῆλθον βραδύτερον ἐκ τῶν πρὸς δυσμὰς τῶν Καρπαθίων ὄρεων χωρῶν, ὅπου ἡσχολοῦντο περὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Οὗτοι οἱ βραδύτερον κατελθόντες κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπέταξαν τοὺς πρὸς βορρᾶν τοῦ Αἴμου οἰκοῦντας Μυσοὺς, εἶτα δὲ ὑπερβάντες τὸ ὄρος κατέκτησαν καὶ τὴν Θρακίαν, ἧς τοὺς συγγενεῖς αὐτοῖς λαοὺς ἀπὸ τε καταγωγῆς καὶ γλώσσης ποὺ μὲν ἀφωμοίωσαν, ποὺ δὲ ἐξετόπισαν πρὸς τὰς ἀκτὰς τοῦ Αἰγαίου· ἐκ δὲ τῶν ἐκτοπισθέντων οἱ μὲν κατῆλθον εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν καὶ νοτιώτερον εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ δὲ διεπεραιώθησαν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν⁴⁾. Λεῖψανα δὲ τούτων τῶν πρώτων Θρακῶν ἐν Ἑλλάδι παρέμειναν ἐν Ἀθήναις μὲν οἱ *Ἐθμολπίδαι*, ὧν οἱ ἀπόγονοι ἦσαν ἱερεῖς τῆς Δήμητρος, τὴν λατρείαν ἧς ὡς καὶ τὴν τοῦ Διονύσου εἰσήγαγον οἱ Θρακίαι εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἐν Δελφοῖς δὲ οἱ *Θρακίδαί*. Τὰ δὲ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μυθολογούμενα περὶ τῶν αἰοιδῶν Ὀρφῆος, Φιλάμμονος, Θαμύριδος, Μουσαίου καὶ περὶ τῆς λατρείας τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Διονύσου δηλοῦσιν ἀκριβῶς ὅτι οἱ πρῶτοι Θρακίαι προῖμως ἤρθησαν εἰς βαθμίδα πολιτισμοῦ ὡς θεραπεύοντες τὰς

¹⁾ *Lejan*: Ethnographie de la Turquie d'Europe. Gotha, ἔτ. 1861, σελ. 5.

²⁾ *Gutschmid*, Kleine Schriften IV, σελ. 85.

³⁾ *Tomasehek*, die alten Thraker, I, σελ. 113, Wien, ἔτ. 1893-94

⁴⁾ Ἀυτόθι, σελ. 111—112.

Μούσας καὶ γινώσκοντες τὴν καλλιέργειαν τοῦ σίτου καὶ τῆς ἀμπέλου. Ἡ διάκρισις δὲ τῶν ἀπργόνων τῶν παλαιότερων Θρακῶν, δηλαδὴ τῶν κατακτηθέντων, ἀπὸ τῶν νεωτέρων Θρακῶν; δηλαδὴ τῶν κατακτητῶν, ὑπῆρχε καὶ κατὰ τοὺς ὑστέρους χρόνους ἐν τῇ μεταξὺ τοῦ Αἴμου καὶ τῆς Ροδόπης χώρα· διότι οἱ μὲν κατακτηταὶ ἐξηκολοῦθον ἀσχολούμενοι περὶ τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν θήραν καὶ τὸν πόλεμον, οἱ δὲ κατακτηθέντες, δηλαδὴ οἱ Μυσοὶ καὶ οἱ Θρακοφρύγες, περὶ τὴν γεωργίαν, τὴν μεταλλουργίαν, τὰς τέχνας καὶ τὴν ἐμπορίαν, ἰστάμενοι οὕτως ὑψηλότερον ἐκείνων ἐν τῷ πολιτισμῷ ¹⁾).

Πρὸς ταῦτα διαφωνεῖ ὁ Kretschmer, νομίζει ὅμως ὅτι οἱ βόρειοι Θραῖκες ἀνέκαθεν διέφερον τῶν παραλίαν καὶ τῶν νοτιῶν δημοφύλων των, διότι οὗτοι ζῶντες ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Κυκλαδικοῦ πολιτισμοῦ ἀνῆλθον εἰς ὑψηλότερας πολιτισμοῦ βαθμίδας, ἐκεῖνοι δὲ ἀπομεμονωμένοι παρέμειναν πάντῃ βάρβαροι ²⁾. Καὶ ὄντως φυλαί τινες ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας καὶ κατὰ τοὺς ὑστέρους χρόνους ἴσταντο τοσοῦτον ταπεινῶς ἀπὸ πνευματικῆς ἀπόψεως, ὥστε δὲν ἠδύναντο ν' ἀριθμήσωσι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους πλέον τῶν τεσσάρων : «Μόνον δ' ἀριθμοῦσι τῶν Θρακῶν γένος τι εἰς τέτταρα διὰ τὸ ὥσπερ τὰ παιδιά μὴ δύνασθαι μνημονεύειν ἐπὶ πολὺ, μηδὲ χρῆσιν μηδενὸς εἶναι πολλοῦ αὐτοῖς ³⁾». Ἡ δὲ ἀλογιστία καὶ ἡ κτηνώδης ἄγνοια τῶν Κεβρηνίων καὶ Σκαιβοῶν Θρακῶν μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Πολυαίνου βεβαιούντος ὅτι οὗτοι ἐπίστευσαν ὅτι ὁ ἱερεὺς αὐτῶν ἦτο δυνατὸν ν' ἀνέλθῃ διὰ ξυλίνης κλίμακος εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπως καταγεύῃ αὐτοὺς ἐπὶ ἀπειθείᾳ εἰς τὴν θεὰν Ἥραν ⁴⁾.

§ 7. Τὸ ὅτι οἱ τῶν ἱστορικῶν χρόνων Θραῖκες διέφερον τὸν πολιτισμὸν καὶ τὰ ἦθη τῶν συγχρόνων των Ἑλλήνων, οἷτινες διὰ τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν προαγόμενοι ἀλματωδῶς διέπλασαν τὸν μοναδικὸν ἐκεῖνον ἐν τῷ κόσμῳ πολιτισμὸν ἐν ᾧ χρόνῳ ἐκεῖνοι διέμενον στάσιμοι ἢ προώδευον λίαν βραδέως, δὲν δύναται βεβαίως νὰ λογισθῇ ὡς ἀσφαλὲς τεκμήριον τοῦ ὅτι ἦσαν ἄλλης φυλῆς καὶ οὐχὶ συγγενεῖς τῶν Πρωτοελλή-

¹⁾ Αὐτόθι, σελ. 112.

²⁾ Kretschmer, Einleitung κτλ. σελ. 172.

³⁾ Ἀριστοτέλους, προβλήμ. XV, 3.

⁴⁾ Πολυαίνου, VII, 22. «Παρὰ τοῖς Κεβρηνοῖς καὶ Σκαιβοῖς νόμος τῆς Ἥρας τοὺς ἱερεῖς ἡγεμόνας ἔχειν. Ἦν αὐτοῖς ἱερεὺς καὶ ἡγεμὼν Κόσιγγας. Οἱ Θραῖκες οὐκ ἐπειθάρχουν. Ὁ Κόσιγγας κλίμακος πολλὰς καὶ μεγάλας ξυλίνας ἤγειρε συνθεῖς ἄλλας ἐπ' ἄλλαις καὶ λόγος ἦν ὡς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβήσεται κατερῶν πρὸς τὴν Ἥραν τῶν Θρακῶν ὡς ἀπειθοῦντων. Οἱ δὲ οἶα δὴ Θραῖκες ἀνόητοι καὶ ἄλογοι δείσαντες τὴν εἰς οὐρανὸν τοῦ ἡγεμόνος ἀνάβασιν ἰκέτευσαν καὶ ᾄωσαν ἢ μὴν ὑπακούσεσθαι πᾶσιν αὐτοῦ τοῖς προστάγμασιν».

νων. Τὰ Θρακικά ἦθη καὶ ἔθιμα ἦσαν ἀναμφισβητήτως βάρβαρα ἀλλ' εἶναι γνωστὸν σήμερον ἢ εὐκόλως δύναται ν' ἀποδειχθῇ ὅτι πάντα ἢ τὰ πλεῖστα τούτων, οἷον ἡ σφαγή τῆς εὐνοουμένης συζύγου ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἀποθανόντος ἀνδρός, ἡ περὶ τὰς παρθένας ἐλευθερία, ἡ ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ ἐξαγορὰ τῆς νύμφης παρὰ τῶν γονέων της, ὁ πρὸς κόσμον στιγματισμὸς τοῦ σώματος τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν, αἱ ἐπὶ τῶν τάφων θυσία σφαγίων καὶ τῶν ἀγαπητῶν τῷ νεκρῷ ἵππων, αἱ μετὰ τοῦ νεκροῦ συγκατορῦξεις ὄπλων, σκευῶν καὶ ἄλλων οἰκιακῆς χρήσεως ἀντικειμένων, αἱ εὐωχίαι καὶ οἱ ἀγῶνες κατὰ τὰς τασὰς καὶ ἄλλα, ἦσαν ποτὲ καὶ Ἑλληνικά, ἐπεκράτουν δὲ ταῦτα ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ὅτε ἀκόμη ὁ βίος κατὰ τὰ ἄλλα ἀπέχετο πολὺ τῆς πρωτογενοῦς βαρβαρότητος ¹⁾. Τοῦτο δὲ εἶναι πολὺ φυσικόν· διότι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ οὐδὲν ὑπάρχει δυσεξαλειπτότερον τῶν προλήψεων, τῶν δεισιδαιμονιῶν καὶ τῶν πατροπαραδότων ἠθίμων. Ἡ θρησκεία καὶ αὐτὴ ἡ μητρικὴ γλῶσσα μεταβάλλονται ἢ ὅλως ἀποβάλλονται, τὰ ἔθιμα ὅμως διατηροῦνται καὶ ὅταν ἀκόμη αἱ ἰδέαι, ἕξ ὧν ἐγεννήθησαν, πρὸ πολλοῦ μετηλλάγησαν ²⁾.

Ἄλλὰ καὶ πολλὰ συνηγοροῦσι περὶ τῆς ταυτότητος τῶν παναρχαίων καὶ τῶν ἱστορικῶν Θρακῶν καὶ περὶ τῆς μετὰ τῶν Ἑλλήνων συγγενείας αὐτῶν. Οὕτως ἡ μέχρι τῆς Ρωμαϊκῆς τῆς Θράκης κατακτήσεως συνεχὴς ὑπαρξίς τῶν *Δίων Θρακῶν*, τῶν ὑπὸ τοῦ Τακίτου ³⁾ καλουμένων *Diohesi* (=διοὶ Βησοῖ), ἡ ἐν ἐπιγραφαῖς καὶ παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι διατήρησις τῶν αὐτῶν ἐθνικῶν ὀνομάτων, ὅπερ σημαίνει τὴν ἀδιάλειπτον τῶν ἀρχαίων φυλῶν συνέχειαν, καὶ ἡ ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις διατήρησις τοῦ προϊστορικοῦ βασιλικῶν ὀνόματος *Τήρης* ὑποδεικνύουσι ταυτότητα τῶν παναρχαίων καὶ ἱστορικῶν Θρακῶν.

Ἄφ' ἑτέροις δὲ ἡ αὐτῆ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Θρακῶν θρησκεία καὶ λατρεία καὶ οἱ αὐτοὶ σχεδὸν θεοί, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων καὶ ἀνευρισκομένων ὀσημέραι ἐν τῇ Θράκῃ ἀναγλύφων καὶ ἀγαλμάτων θεῶν καὶ ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν θρακικῶν νομισμάτων ἀπεικονιζομένων θεῶν ἢ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Βισαλτῶν τύφλωσις τῶν ἕξ νιῶν του, διότι ἠκολούθησαν

¹⁾ Ἴδε καὶ Χ. Τσούντα, αὐτόθι.

²⁾ Παράδειγμα τοῦτου μνημονευτέον ὁ στιγματισμὸς, τ. ἔ. ἡ συνήθεια τῶν πρωτογενῶν ἀνθρώπων τοῦ νὰ κοσμῶσι τὰ γυμνά των σώματα διὰ ποικιλμάτων ἐνστιζομένων διὰ πεπυρακτωμένης βελόνης ἐπὶ τῆς ἐπιδερμίδος, ὅστις δὲν ἐξέλιπεν ἀκόμη ἐντελῶς οὔτε ἀφ' ἡμῶν οὔτε ἀπὸ λαῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων, οἷον τῶν Ἀγγλων, τῶν Γερμανῶν, τῶν Γάλλων καὶ ἄλλων. Τὰ βάρβαρα λοιπὸν ἔθιμα δὲν ἀποδεικνύουσιν ἀείποτε παντελῆ ἔλλειψιν πολιτισμοῦ. τούναντίον δὲ συνπάρχουσι πολλάκις μετὰ μεγάλης προόδου ἐν ταῖς τέχναις καὶ ἐν τῇ γενικῇ κοινωνικῇ ἀναπτύξει καὶ προόδῳ.

³⁾ *Taciti annal.* 38, 39.

ἐκ περιφροσύνης τὸν Ξέρξην εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὡς χώρας συγγενικῆς ἐκστρατείαν¹⁾ ἢ ἀνάμνησις τῆς μετὰ τῶν Ἑλλήνων συγγενείας ἢ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Σεύθου πρὸς τὸν Ξενοφῶντα γενομένη: οὐδενὶ ἂν ἀπιστήσιεν Ἀθηναίων καὶ γὰρ ὅτι *συγγενεῖς εἰεν εἰδέναι καὶ φίλους εὖνους ἔφη νομίζειν*²⁾ καὶ «σύνθημα εἶπον (οἱ περὶ τὸν Σεύθην) Ἀθηναίαν κατὰ τὴν συγγένειαν³⁾ αἱ ἐπιγαμίαι τῶν Θρακῶν βασιλέων μεθ' Ἑλληνίδων καὶ ἐπισήμων Ἑλλήνων καὶ δὴ Ἀθηναίων μετὰ Θρασσῶν, οἶον ταῦ Σιταίικου μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀβδηρίτου Νυμφοδώρου⁴⁾, προξένου τῶν Ἀθηναίων, τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Σεύθου μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως Περόδικα, Ἡρακλείδου, Στρατονίκης⁵⁾, τοῦ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἠττηθέντος καὶ ἐκθρονησθέντος Κερσοβλέπτου μεθ' Ἑλληνίδος, ἣς οἱ παῖδες ἔφερον πάντες καθαρῶς Ἑλληνικὰ ὀνόματα καὶ κατὰ τινὰ ἐπιγραφὴν τῶν Δελφῶν ἀνευρεθεῖσαν ἐτύγγανον ξενίας καὶ τιμητικῆς θέσεως ἐν τῷ θεάτρῳ ὡς Ἑλληνας, τοῦ Σαδάλα μετὰ τῆς Ἑλληνίδος Πολεμοκρατείας⁶⁾ τοῦ Ρομιτάικου μετὰ τῆς Ἑλληνίδος Πυθοδωρίδος⁷⁾, πρὸς δὲ τοῦ Ἀθηναίου Μιλτιάδου, ἡγεμόνος τῆς Θρακικῆς χερσονήσου, μετὰ τῆς Ἡγησιπύλης, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῶν Θρακῶν Ὀλόρου⁸⁾, τοῦ Νεοκλέους, πατρὸς τοῦ μεγάλου Θεμιστοκλέους, μετὰ τῆς Θράσσης Ἀβροτόνου⁹⁾, τοῦ ἱστορικοῦ Θουκυδίδου μετὰ ζαπλοῦτου Θράσσης ἐκ τῆς Σκαπτῆς ὕλης¹⁰⁾, τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Ἰφικράτους μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Κότους¹¹⁾, τοῦ Ὠρείτου ξεναγοῦ, Ἀθηναίου δὲ πολίτου Χαριδήμου μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως Κερσοβλέπτου καὶ οἱ στενοὶ συγγενικοὶ δεσμοὶ ἄλλων Ἀθηναίων μετὰ τῶν Θρακῶν ἡγεμόνων Βηρισάδου καὶ Ἀμαδόκου¹²⁾ ἵποδεικνύουσι τὴν συγγένειαν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Θρακῶν, διασφραζομένην ἴσως συγκεχυμένως ἐν τῇ συνειδήσει καὶ ταῖς παραδόσεσι τῶν μεταγενεστέρων Θρα-

¹⁾ Ἡροδότου, VIII, 116 καὶ Αἰλιανῶ. Ποικίλης ἱστορίας, V, 11.

²⁾ Ξενοφῶντος, Κ. Ἀν. VII, 2, 31.

³⁾ Αὐτόθι, VII, 39.

⁴⁾ Θουκυδίδου, II, 29.

⁵⁾ Αὐτόθι, VII, 3, 39.

⁶⁾ Dumont - Homolle. Mélanges d'archéologie et d'épigraphie, Paris, ἐτ. 1892: κατ' ἐπιγραφὴν εὐρεθεῖσαν ἐν Βιζύῃ, σελ. 30: «Βασιλεὺς Κότους βασιλέα Σαδάλαν καὶ βασίλισσαν Πολεμοκράτειαν. τοὺς ἑαυτοῦ γονεῖς θεοὺς πατρώους.»

⁷⁾ Αὐτόθι, κατ' ἐπιγραφὴν εὐρεθεῖσαν ἐν Σηλυβρία. σελ. 377, ἀρ. 62²: «... ἡμέτερῆς Ρομιτάικου καὶ Πυθοδωρίδος σωτηρίας...»

⁸⁾ Ἡροδότου, VI, 39.

⁹⁾ Πλουτάρχου, βίος Θεμιστοκλέους, I.

¹⁰⁾ Μαρκελλίνου, βίος Θουκυδίδου, 19.

¹¹⁾ Ἀθηναίου. Δειπνοσοφιστῶν IV, σελ. 131.

¹²⁾ Ἴδε Foucart, Les Athéniens dans la Chersonèse of Thrace, σελ. 9.

κῶν, οἵτινες περιέπεσον σὺν τῷ χρόνῳ εἰς βαρβαρότητα ἕνεκα χαλεπῶν περιστάσεων.

§ 8. Αὗται δὲ αἱ χαλεπαὶ περιστάσεις ἦσαν οὐ μόνον πολιτικαὶ ἐπὶ αἰῶνας ἀνωμαλίαι καὶ ταραχαί, ὡς ἀγνοοῦμεν, καὶ πῆσεις ἀπὸ βορρᾶ τῶν βαρβάρων Σκυθῶν, ὡς ἔκρινε καὶ ὁ ἱστορικὸς Gutschmid, ἀλλὰ καὶ συμμείξεις τῶν Θρακῶν μετὰ μετακινήθεντων βαρβάρων λαῶν, καίπερ συγγενῶν, αἵτινες καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἐξηκολούθησαν, ὅτε πλέον ὁ Ἑλληνισμὸς ἐξηπλοῦτο ἀνὰ τὴν χώραν αὐτῶν. Ἐκ τούτων τῶν λαῶν γνωστοὶ τυγχάνουσιν ἡμῖν οἱ *Μυσοὶ* καὶ οἱ *Τεῦκροὶ*, οἱ διαβάντες εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ Βόσπορον τοὺς τε Θρηάκας κατεστρέψαντο πάντας¹⁾· οἱ *Σκύθαι*, οἵτινες μνημονεύονται ὡς ἐπιδραμιόντες τὴν Θράκην μέχρι τῆς χειρρονήσου, ἐκδιωχθέντες δ' ἐκεῖθεν μετὰ χρόνον ὑπὸ τῶν Δολόγκων, οὐδαμῶς ὁμῶς ἀπιθάνου ὄντος ὅτι παρέμειναν ἐν τῷ ἑσωτερικῷ τῆς χώρας: «Σκύθαι γὰρ οἱ νομάδες ἐρεθισθέντες ὑπὸ βασιλέως Δαρείου συνεστράφησαν καὶ ἤλασαν μέχρι τῆς χειρρονήσου ταύτης»²⁾· οἱ *Τριβαλλοί*, οἵ ἐπὶ Ἀλεξάνδρῳ τοῦ μεγάλου εὐρίσκομεν μετὰ τοῦ Αἴμου καὶ τοῦ Ἰστρου οἰκοῦντας³⁾· οἱ *Γέται*: «παρὰ μὲν οὖν τοῖς Ἑλλησῖν οἱ Γέται γινώσκονται μᾶλλον διὰ τὸ συνεχεῖς τὰς μεταστάσεις ἐφ' ἑκάτερα τοῦ Ἰστρου ποιεῖσθαι καὶ τοῖς Θραξὶ καὶ τοῖς Μοισοῖς ἀναμειχθῆναι»⁴⁾· ὁ τούτων δὲ εἰς τὴν Θράκην ἐποικισμὸς ἐξηκολούθει καὶ βραδύτερον ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων γινόμενος· ἔτι γὰρ ἐφ' ἡμῶν Αἴλιος Κάτος μετόπισεν ἐκ τῆς περαιᾶς τοῦ Ἰστρου πέντε μυριάδας σωματίων παρὰ τῶν Γετῶν, ὁμογλώττων τοῖς Θρηξίν ἔθνευσι, εἰς τὴν Θράκην· καὶ νῦν οἰκοῦσιν αὐτόθι Μυσοὶ καλούμενοι, ἦτοι καὶ τῶν προτέρων οὕτω καλουμένων, ἐν δὲ τῇ Ἀσίᾳ Μυσῶν μετονομασθέντων ἢ ... τῶν ἐν τῇ Θράκῃ Μυσῶν καλουμένων πρότερον⁵⁾.

Ὡσαύτως οἱ ἐπιδραμιόντες τὴν Θράκην *Κέλται* ἀνemieύθησαν τοῖς Θραξί: τοῖς τε Κελτοῖς τοῖς ἀναμειγμένους τοῖς Θραξί⁶⁾· καὶ τινὰ τούτοις (τοῖς Θρακίοις ἔθνεσι τοῖς οἰκοῦσιν ἐν τῇ ἐντὸς τοῦ Ἰστρου χώρᾳ πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τῆς Προποντίδος) ἀναμεικτικαὶ *Σκυθικά* ἢ *Κελτικά*⁷⁾. Ἀλλὰ καὶ οἱ *Ἀνταριάται*, Ἰλλυρικὸν ἔθνος, ἐπῆρξαν καὶ τῶν ἄλλων Θρακῶν τε καὶ Ἰλλυριῶν⁸⁾, καὶ οἱ *Σκορδιόκοι* ἐπὶ

¹⁾ Ἡροδοτῶν, VII, 20.

²⁾ Αὐτόθι, VII, 40.

³⁾ Ἀρριανὸς, Ἀλ. Ἐν. I, 2.

⁴⁾ Στραβῶνος, VII, 3, 13.

⁵⁾ Αὐτόθι, VII, 3, 10.

⁶⁾ Αὐτόθι, VII, 3, 11.

⁷⁾ Αὐτόθι VII, 5, 1.

⁸⁾ Αὐτόθι, VII, 5, 11.

τοσοῦτον ἠδὲξήθησαν, ὥστε καὶ μέχρι... Θρακίων ὄρων προήλθον: ¹⁾ καὶ «Σκύθαι καὶ Σαρμάται καὶ γὰρ νῦν ἀναμείμικται ταῦτα τὰ ἔθνη τοῖς Θραξὶ καὶ τὰ Βασταρνικά, μᾶλλον μὲν τοῖς ἐκτὸς τοῦ Ἰστροῦ, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐντὸς: τοῦτοις δὲ καὶ τὰ Κελτικά, αἶ τε Βόιοι καὶ Σκορδίσκοι καὶ Ταυρίσκοι» ²⁾ καί: «τῶν μὲν ἐκ τῆς περσείας Σκυθῶν καὶ Βασταρνῶν καὶ Σαυροματῶν ἐπιζωοτούντων πολλάκις, ὥστε καὶ ἐπιβαίνειν... καὶ καταμένειν τινὰς αὐτῶν... ἐν τῇ Θράκῃ» ³⁾. Ἐκ τῶν προειρημένων λοιπὸν μαρτυριῶν καταφαίνεται ἡ τῶν Θρακῶν μεγάλη καὶ συνεχὴς ἐπὶ αἰῶνας ἐπιμειξία μετ' ἄλλων βαρβάρων ἔθνων καὶ διη μετὰ τῶν Σκυθῶν ἀνέκαθεν, ὅπερ βεβαίωτ' καὶ ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Ρόδιος λέγων «Θρήξιν μειγάδες Σκύθαι» ⁴⁾, καὶ ἡ ἐκ τούτων στασιμότης αὐτῶν ἐν τῷ πολιτισμῷ καὶ ἡ εἰς βαρβαρότητα σὺν τῷ χρόνῳ μετέπτωσης. Ἐντεῦθεν ὅμως δὲν ἔπεται, ὡς ὑπὸ τινων νομίζεται, ὅτι οἱ Θραῖκες ἀπέβαλον καὶ τὸν ἀρχέτυπὸν τῶν χαρακτῆρα μεταβληθέντες εἰς Σκυθικὸν ἔθνος πάντως καὶ μετ' ὄλην αὐτῶν τὴν ἐπιμειξίαν δὲν ἀπέξενώθησαν, ἀλλὰ παρέμειναν ἀνήκοντες εἰς τοὺς Θρακοφρονιζομένους λαοὺς, οἵτινες κατὰ τὸν Gerhart μετὰ τῶν συγγενῶν Πελασγοελληνικῶν καὶ Κυρολελεγικῶν ἀπετέλεσαν ἐν μέρει κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους τοὺς τῶν Ἑλλήνων προπάτορας, δηλαδὴ τοὺς Πρωτοελλήνας ⁵⁾.

§ 9. Διὰ δὲ τῶν ἐπὶ τῶν Θρακικῶν παραλίῳν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, μετ' ὧν οἱ Θραῖκες διετέλουν εἰς ἀδιάλειπτον ἐπικοινωνίαν, διὰ τῶν ἀμοιβαίων ἐπιγαμιῶν Ἑλλήνων καὶ Θρακῶν, τῶν ἐπισήμων, ὡς προερρήθη, διδόντων τὸ παράδειγμα καὶ διὰ τῆς ἀναγνωριζομένης ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν ἔθνων παλαιᾶς φυλετικῆς συγγενείας ὁ Ἑλληνισμός, τ. ἔ. ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, ἤρξατο ἐπιδρῶν ἐπ' αὐτοὺς βεβαρβαρωμένους βραδέως μὲν, ἀσφαλῶς δέ. Τοῦτο τεκμηριοῦται καὶ ἐκ τῶν νομισμάτων τῶν βασιλέων τῶν Ὀδρουσῶν, ἅτινα εἶναι ἀποτυπώματα τῶν τῶν παραλίῳν Θρακικῶν Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ τῶν τῶν Μακεδόνων βασιλέων, ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Σπαραδόκου καὶ τοῦ Σεύθου I εἰσαγωγῆς τοῦ Ἀθηναϊκοῦ νομισματικοῦ συστήματος πρὸς διενκόλυνσιν τῶν ἀμοιβαίων μεταξὺ Θρακῶν καὶ Ἀθηναίων συναλλαγῶν καὶ σχέσεων καὶ ἐκ τῆς μιμήσεως τῶν συμβόλων τῆς Μαρωνείας μὲν ὑπὸ τοῦ Μηδόκου I (405—391), τῆς Θάσου δὲ ὑπὸ τοῦ Κετριπόλεως βραδύτερον, ὑφισταμένων ὅμως καὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἔθνικῶν συμβόλων, τοῦ Ἰλπου καὶ τοῦ ἱππέως. Ἀπὸ τῆς κατακτῆσεως δὲ τῆς Θρά-

¹⁾ Αὐτόθι. VII, 5. 12.

²⁾ Αὐτόθι, VII, 3, 2 καὶ VII, 5. 2.

³⁾ Αὐτόθι. VII, 3, 13.

⁴⁾ Ἀπολλωνίου Ροδίου, Ἀργοναυτικά, IV, 320.

⁵⁾ Ἴδε καὶ Βλ. Σκορδέλη, Θρακικαὶ μελέται, Λευκίς, ἔτ. 1877, σελ. 99 καὶ ἐξῆς.

κης ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Ἰσχυροῦ καὶ ἰδίως κατὰ τοὺς χρόνους τῶν διαδόχων καὶ τῶν ἐπιγόνων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅποτε καὶ αἱ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἰδρυμένα Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, αἱ χρησιμεύουσαι ὡς στρατιωτικοὶ σταθμοὶ τε καὶ ἐμπορία, ἤκμαζον, ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐποιήσατο μεγάλας προόδους παρὰ τοῖς Θραξίν, ἰδίως παρὰ τοῖς ἐν ταῖς πεδιάσιν οἰκοῦσιν. Ἐκ 46 ὀνομάτων λ. χ. μισθοφόρων Θρακῶν ὑπηρετούντων παρὰ τῷ Ἀθηναϊκῷ στρατῷ φθίνοντος τοῦ τετάρτου π. Χ. αἰῶνος τὰ 15 μόνον εἶναι Θρακικά, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ Ἑλληνικά κατὰ τινα ἐπιγραφὴν¹⁾. Κατ' ἄλλην δὲ τῶν αὐτῶν χρόνων εὐρεθεῖσαν παρὰ τῇ Βησσοπύρῳ φαίνεται ὅτι οἱ ἐν τῇ πεδιάδι οἰκοῦντες Βησσοὶ καὶ προφανῶς συνοικοῦντες Ἑλλήσιν οὐ μόνον ἐλάλουν καὶ ἐγγραφον ἑλληνιστί, ἀλλὰ καὶ ἐπολιτεύοντο ὡς οἱ Ἕλληνες καὶ ἀγῶνας ἐτέλουν²⁾. Βραδύτερον δέ, ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι ἀπὸ τοῦ πρώτου π. Χ. αἰῶνος ἤρξαντο ἀναμειγνύμενοι εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Θράκης πράγματα, οἱ πλείστοι τῶν Θρακῶν σχεδὸν φαίνονται ὅτι ἑλληνίζουσι μεταχειριζόμενοι καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Μεθ' ὅλα ταῦτα ἀναμφίβολον εἶναι ὅτι ὁ ἔθνικὸς τῶν Θρακῶν χαρακτῆρ δὲν ἐξηλείρετο τελείως, διότι πολλὰ τῶν ἀρχαίων αὐτῶν παραδόσεων καὶ ἰδίως πολλὰ θρησκευτικὰ καὶ ἐπιχώρια θέσμια παρέμενον διατηρηθέντα ἐπὶ πολὺν καὶ βραδύτερον χρόνον, ὅποτε φαίνονται ἐντελῶς πλέον ἐξηλληνισμένοι, ὡς τεκμηριοῦται ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων ἀναγλυφῶν καὶ ἐπιγραφῶν³⁾. Οὗτο λ. χ. τινὲς τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν, οἵτινες ἀντικατέστησαν ἢ ἀρρωμιώθησαν πρὸς παλαιότερους καθαρῶς θρακικοὺς, λαμβάνουσι πολλάκις θρακικὰς προσηγορίας, ἐξ οὗ εἰκάζεται ὅτι αἱ παλαιαὶ τοῦ λαοῦ θρησκευτικαὶ ἰδέαι καὶ πεποιθήσεις δὲν ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν καθαρῶς θρακικῶν θεῶν ἢ ἡρώων θεοποιηθέντων ἀπαντῶσιν, εἰ καὶ σπανίως, οἷον Μηδιζεύς, Σουριγέθης, Τιλθαΐης, Ἀσοδούλης, Λεοζελάτης, Ἰαμβοδοούλης, καὶ ἐνίοτε παρὰ τῷ ἑλληνικῷ ὀνόματι τοῦ ἀρρωμιωθέντος θρακικοῦ θεοῦ παρατίθεται καὶ τὸ θρακικόν, οἷον Ἀρτεμις-Γερμεθίς, Ζεὺς-Ζβελσθοῦρδος⁴⁾.

¹⁾ CIA, II, 964.

²⁾ Dumont-Homolle, Mélanges κτλ. σελ. 322.

³⁾ Αὐτόθι, σελ. 213.

⁴⁾ Τοῦτο φρονεῖ ὁ τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Σοφίας καθηγητῆς Καζαροῦ· ἀλλὰ ἡμῖν πιθανώτερον φαίνεται τὸ μὲν Γερμεθίς (Germetilla) νὰ ἐκκληφθῇ ὡς τοπικὴ τῆς θεᾶς προσηγορία ἐκ τοῦ ὀνόματος Γερμη, πόλεως ἱερᾶς κατὰ τὸν Πτολεμαῖον ἐν τῇ ἐλάσσονι Μυσίᾳ τῆς Ἀσίας ἢ ἐκ τοῦ Κελτικοῦ Germa, ὀνόματος πόλεως ἐν Γαλατίᾳ, πρβλ. καὶ τὸ Germizera-Zermi-Zirga παρὰ Πτολεμαῖον (Kretschmer, αὐτόθι, σελ. 231)· τὸ δὲ Ζβελσθοῦρδος, ὡς ἐπίθετον τοῦ θεοῦ, ἀναλογοῦν τῷ ἑλληνικῷ γεραῖος καὶ μᾶλλον ξενικόν, Σκυθικόν.

Ἐπὶ τῆς Ρωμαιοκρατίας ὁ Ἑλληνισμὸς συνετέλεσεν ἐν τῇ Θεράκῃ τὸ ἔργον τοῦ διότι, εἰς κρίνη τις ἐκ τῆς ἐπικρατουσίης ἐν τῇ χώρᾳ γλώσσης καὶ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπὶ τῶν μνημείων τέχνης, δύναται ἀσφαλῶς νὰ εἴπῃ ὅτι οἱ Θεραῖκες ἦσαν ἀπὸ τοῦ δευτέρου μ. Χ. αἰῶνος ἐξηλληνισμένοι, ὅπερ μαρτυροῦσι καὶ οἱ ἐπίσημοι λόγοι τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ: «οἱ περὶ τὴν Θεράκην καὶ τὴν Ἰωνίαν οἰκοῦντες Ἑλλάδος ἑσμέν ἐκγονοὶ»¹⁾. Θεραῖκαί τινες φριλαὶ διεφύλαξαν ἐπὶ μακρότερον χρόνον τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἦθη αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ αὐταὶ ἀπὸ τοῦ πέμπτου μ. Χ. αἰῶνος, ὁπότε ἄρχονται αἱ ἄλλεπάλληλοι ἀπὸ βορρᾶ τῶν Σλαβῶν ἐπιδρομαί, ὑπεχώρησαν εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ οὕτω πάντες οἱ Θεραῖκες ἀνεξαιρέτως ἐνομιζόντο καὶ ἐκαλοῦντο *Ρωμαῖοι*, τ. ἔ. «Ἑλληνες»²⁾. Τοῦτο δ' ἐπετεύχθη διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ, ὅστις εἶχεν ὡς ὄργανον τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὰ Ἑλληνικὰ τὸ πλεῖστον ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῆς νέας πρωτευούσης τῆς Βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας, ἣτις κατέστη τὸ κέντρον ἤδη τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ πολιτισμοῦ.

¹⁾ Ἰουλιανῶς, λόγ. Γ.

²⁾ Πρβλ. καὶ *Λέξαν.* αὐτόθι σελ. 13.

ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΕΞΗΣ

Ἡ λύσις τοῦ θρακικοῦ ζητήματος ἀπὸ τῆς ἀνακαχῆς τοῦ 1918 καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῶν διαπραγματεύσεων τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιών συνεδέθη ἀρρήκτως μετὰ τῆς λύσεως τοῦ ὅλου τουρκικοῦ προβλήματος καὶ δὴ τοῦ ζητήματος τῆς Κων/πόλεως καὶ τῶν στενῶν. Ἐφ' ὅσον ἐπυρ-τάνευεν ἡ γνώμη ὅτι ἀκανόνιστος τῆς Κων/πόλεως καὶ τῆς Θράκης θέσις καὶ ἡ διατήρησις ἰδίᾳ τῆς πρώτης ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν καθίστα ἐφήμερον τὴν εἰρήνην τῶν Βαλκανίων ζήτημα θρακικὸν μεμονωμένον δὲν ὑφίστατο, ἡ λύσις δὲ τοῦ ζητήματος τῆς ἐκ Κων/πόλεως ἀπομακρύνσεως τοῦ Σουλτάνου συνεπήγετο τὴν παροχὴν εἰς τὴν Θράκην τῆς φυσικῆς αὐτῆς θέσεως, τῆς ἐνώσεώς της δηλ. μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ καὶ οὐδεὶς ἕτερος ἀπαιτητῆς ἠδύνατο νὰ ὑφίσταται τότε. Θρακικὸν ζήτημα ἀνεφύη ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἐξ Ἰνδιῶν μουσουλμανικῆς ἀντιδράσεως κατὰ τῆς ἀπομακρύνσεως ἐκ Κων/πόλεως τοῦ Σουλτάνου, ἀντιδράσεως, ἣτις ἐνεφρανίσθη ὡς λίαν ἀπειλητικὴ διὰ τὴν Μ. Βρετανίαν, ἵνα ἐπηρεασθῆ αὕτη ἐκ τοῦ μουσουλμανικοῦ κινδύνου τῶν Ἰνδιῶν. Χάρις εἰς τὴν ἐνέργειαν ταύτην προσῆλθον οἱ Τούρκοι πρὸ τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου τῆς Διασκέψεως μετὰ θάρρους, ἡκιστα δικαιολογημένου ἐκ τῆς ἡττης των καὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1919 ὑπέβαλον τὸ ὑπόμνημα αὐτῶν διὰ τοῦ ὁποίου ὑπεστήριξαν τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὴν Τουρκίαν ὅλων τῶν ἐδαφῶν αὐτῆς, διότι δῆθεν ὁ τουρκικὸς λαὸς δὲν ἦτο ὑπεύθυνος διὰ τὰ γενόμενα, οὐδένα εἶχε φανατισμὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν, παρεσύρθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεώς του καὶ διότι ἐν τέλει ἡ διατήρησις τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας ἦτο ἀναγκαία διὰ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ θρησκευτικὴν ἰσορροπίαν.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου εἰς τὸ ὑπόμνημα τοῦτο οὔτε τὰ ἐπιχειρήματα, ἀλλ' οὔτε τὰ συμπεράσματα αὐτοῦ ἐδέχετο, πλὴν ὅμως καὶ ἦτο γνωστὸν ὅτι αἱ ἐν τῇ ἀπαντήσει ταύτῃ σκέψεις τοῦ Συμβουλίου δὲν θὰ ἐπραγματοποιούντο, ὅτι δὲ θὰ διετηρεῖτο ἐν Κων/πόλει ὁ Σουλτᾶνος καὶ ὅτι ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ διατηρηθῆ καὶ ἐν Θράκῃ ἡ καὶ ἐπὶ μέρους αὐτῆς. Ἀπόδειξις τούτου, ἐξ οὗ δικαιολογεῖται καὶ τὸ ἐπιδειχθὲν κατὰ τὴν ἐμφάνισιν πρὸ τοῦ Συμβουλίου τῶν πέντε θάρρους τῶν Τούρκων, αἱ ἐντυπώσεις ὡς ἀπεκόμιζε τότε ἐκ Παρισίων ἡ τουρκικὴ ἀντιπροσωπεῖα ἐπὶ τῇ βάσει ἰδιαιτέρων της πληροφοριῶν καὶ αἵτινες συνίσταντο μεταξὺ ἄλλων εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Σουλτᾶνος θὰ διε-

τηρεῖτο ἐν Κων/πόλει καὶ Θράκη μέχρι Δαρδανελλίων, ἐνθα ἡ διοίκησις ἀπολύτως μεταρρυθμιζομένη ἐπὶ τὸ φιλελεύθερον θὰ παρέμενε τουρκικὴ καὶ ὅτι ἡ ἐντολὴ τῆς Ἀμερικῆς θὰ συνίστατο εἰς εἶδος ἐποπτείας, μὴ θιγούσης ποσῶς τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν. Ὅτι αἱ ἐντυπώσεις αὗται τῶν Τούρκων δὲν ἀπείχον πολὺ τῆς ἀληθείας, κατεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων. Πρέπει μάλιστα νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι εἰς ταύτας κυρίως ὀφείλεται ἡ προετοιμασθεῖσα ἐνοπλος τῶν Τούρκων ἀντίστασις, ἣς διεκηρύχθη ἀμέσως καὶ τὸ πρόγραμμα, καὶ ἣτις ἦτο πόδειξις πρὸς δημιουργίαν προσχέματος, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐκαλύφθησαν ἀλληλοσυγκρουόμενα τῶν Δυνάμεων τῆς συνεννοήσεως συμφέροντα, πρὸς ἀνατροπὴν τῶν ἀρχικῶν περὶ Τουρκίας σχεδίων, ὑπὲρ ὧν κοινὴ ἐπεκράτει γνώμη ἐν τε τῇ Εὐρώπῃ καὶ τῇ Ἀμερικῇ.

Πρὸ τῶν συνεδριάσεων δηλ. τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου ἐν Λονδίῳ, ὅπου συνεζητήθη τὸ Τουρκικὸν ζήτημα, ἐπίσημοι πληροφορίαι ἐκ Λονδίνου καὶ Παρισίων (Ἰανουάριος τοῦ 1920) μετέδιδον τὰς ἐπικρατούσας σκέψεις, αἵτινες κατ' αὐτὰς περιεστρέφοντο εἰς τὴν τάσιν τοῦ περιορισμοῦ τῶν ἐδαφικῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα παραχωρήσεων ἐν Θράκῃ. Αἱ πληροφορίαι αὗται ἐβεβαιοῦντο καὶ ἐκ τῶν σχετικῶν δημοσιευμάτων τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ τύπου, εἶναι δὲ γνωστὴ ἡ ἐξ αὐτῶν δημιουργηθεῖσα ἐν Κων/πόλει ἀναστάσις, ἣτις ἐξέσπασεν εἰς διαμαρτυρίας ἐντόνους. Αἱ διαμαρτυρίαι αὗται οὐδόλως ἐπηρεάσαν τὰς γνώμας τῆς Διασκέψεως, ἣτις μᾶλλον ἔτινεν εἰς τὴν ἐξέυρεσιν τρόπου ἐξασφαλίσεως τῶν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν ὑπολειφθησομένων χριστιανικῶν πληθυσμῶν. Μαρτυρεῖ δὲ περὶ τούτου τὸ ὑποβληθὲν τῷ 1920 ὑπόμνημα τοῦ κ. Μπάλφουρ, δι' οὗ προϋτάθη ἡ Κοινωνία τῶν Ἑθνῶν νὰ ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν τῶν ἐν Τουρκίᾳ μειονοτήτων. Δὲν ἦτο δυνατὸν ἄλλως τε νὰ ἐπηρεάσωσιν αἱ διαμαρτυρίαι, ἐφ' ὅσον δύο ἰσχυροὶ παράγοντες τῆς Συνεννοήσεως, ἡ Γαλλία καὶ Ἰταλία, ἐνόμιζον ἴδιον συμφέρον νὰ περισώσωσι κατὰ τὸ ἐνὸν τὴν Τουρκίαν. Ἐντεῦθεν καὶ αὕτη ἐνθαρρυνομένη ἐπεζήτησε κατὰ τὰς ἐν Σπᾶ συνεδρίας τῆς Διασκέψεως τὴν μεταβολὴν τῶν ὄρων τῆς συνθήκης τῆς συνταχθείσης ἐν Λονδίῳ, ἐπιμένουσα ὅπως διὰ λόγους στρατηγικῆς προφυλάξεως τῆς Κων/πόλεως, ὡς συνοριακὴ γραμμὴ ἐν Θράκῃ ὀρισθῇ ἡ γραμμὴ Αἴνου—Μηδείας.

Καὶ ἡ μὲν μεταβολὴ αὕτη δὲν ἐγένετο ἀποδεκτὴ, οὕτω δὲ τὸ Θρακικὸν ζήτημα ἐφάνη ἐπιλυθὲν διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Ἡ λύσις ὅμως αὕτη ἔφερεν ἐν τῇ γενέσει τῆς τὴν δημιουργίαν ἀκριβῶς τοῦ ζητήματος τούτου. Χωρισθὲν ἐκ τῆς Κων/πόλεως ἠκολούθησε τὴν φυσικὴν του πορείαν καὶ ἀπώλεσθη δι' ἡμᾶς μετὰ ταῦτα διὰ τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς, διότι ἡ ἀπώλειά του ἐνυπῆρχεν ἐν τῇ γενέσει του.

ΑΧΙΛΛΕΩΣ Θ. ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ

Ἰατροῦ.

ΒΑΣΙΛΕΥΣ - ΠΟΙΗΤΗΣ

ΚΟΤΥΣ Ο Ε΄

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Τὸ ὄνομα Κότυς ¹⁾ φέρουσι πέντε βασιλεῖς τῶν ἀρχαίων Θρακῶν, τῶν ὁποίων ἡ καταγωγή ἀνάγεται εἰς τὸν Εὐμόλπον ²⁾, τὸν μυθικὸν ἥρωα τῆς ἀρχαίας Θράκης. Τούτων Κότυς ὁ Ε΄, ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πρώτου μ. Χ. αἰῶνος, θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν ἀρίστων ποιητῶν ³⁾ καὶ ὁ μόνος ἑστεμμένος ποιητὴς τῆς ἀρχαιότητος.

¹⁾ Ἀρχαῖοι βασιλεῖς τῆς Θράκης φέρουσι τὸ ὄνομα Κότυς, τὸ ὁποῖον ἦτο λίαν διαδεδομένον εἰς τὰς μεγάλας ἰθαγενεῖς οἰκογενεῖας τῆς Θράκης. Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος διατείνεται ὅτι ἀπὸ τοῦ VI ἤδη π. Χ. αἰῶνος βασιλεὺς τις, φέρων τὸ ὄνομα τοῦτο, ἐβασίλευε τῆς Μοισίας καὶ ὅτι εἶχε στείλει εἰς τὸν Ἀλυάτην, πατέρα τοῦ Κροίσου, ἐλεκτὴν τινα ομάδα ἐκ τῶν ὑπηκόων του (Θεμ. I, 23). Τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο δὲν εἶχε βεβαίως οὐδένα ἄλλον σκοπὸν παρὰ νὰ προσφέρῃ μίαν ψευδῆ ἱστορικὴν ἀπόδειξιν τῆς ταυτότητος τῶν Μυσῶν τῆς Μ. Ἀσίας πρὸς τοὺς Μαισοὺς τῆς Θράκης. Ἰδέαν γεννηθεῖσαν εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀναμφιβόλως ἐκ τῆς συνηχίσεως τῶν δύο λέξεων.

Τὸ ὄνομα Κότυς ἔφερον ἐπίσης καὶ δύο ἄλλοι βασιλεῖς τῆς ἀρχαιότητος. Εἰς τῆς Μικρῆς Ἀρμενίας ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κλαυδίου (Τακίτου Annal. XI, 9) καὶ ἄλλος τοῦ Βοσπόρου, ἀδελφὸς τοῦ Μιθριδάτου (αὐτόθι, XII, 15, 18).

ὑπὸ τὸ ὄνομα Κότυς ἢ Κοτυττὸ ἐλατρεύετο θρακικὴ θεότης, τῆς ὁποίας ἡ λατρεία πλήρης ἦδονων καὶ ἀκολασίας εἰσῆχθη ἐκ τῆς Θράκης εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἰδίως δὲ τὴν Χίον, Κόρινθον καὶ Ἀθήνας. Ἐξ Ἑλλάδος μετεδόθη ἡ λατρεία αὐτῆς εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὑπὸ τὸ ὄνομα Κοτύτις ἢ Κοτύττια. Ἡ λατρεία τῆς εἶναι ἀγεδὸν ἢ αὐτὴ ὅπως καὶ τῆς Φρυγικῆς Κυβέλης, γινομένη ἐπὶ τῶν ὄρεων μετὰ θορύβου καὶ βακχικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Οἱ δὲ, τελοῦντες αὐτὰ ἐκαλοῦντο Βάλτια, ἐνεκα τῶν καθαρμῶν τοὺς ὁποίους μετήχοντο.

²⁾ Ὁ Εὐμόλπος ἦτο υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Χιόνης, θυγατρὸς τοῦ Βορέου. ἀοιδὸς καὶ πολεμιστὴς συγχρόνως. Κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα αὐτὸς πρῶτος εἰσήγαγε τὰ Ἑλευσίνια μυστήρια πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Διονύσου (Ὀμηρ. ἕμνος εἰς Δήμητραν, 154 καὶ 176). Οἱ δ' ἀπόγονοι αὐτοῦ ὀνομάζοντο Εὐμόλιπται, ἄγοντες τὸ ἀποκλειστικὸν προνόμιον τῆς τελέσεως αὐτῶν.

³⁾ Ὁβιδίου, Ἐπιστολαὶ ἐκ Πόντου. Βιβλ. II, 9

ΚΟΤΥΣ Ο Α'

382—351 π. Χ.')

Κότυς ὁ Α', βασιλεὺς τῶν Ὀδρουσῶν, διεδέχθη τὸν πατέρα του Σεύθην²⁾ περὶ τὸ 382 π. Χ. Ἦτο γνωστότατος εἰς τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν κόσμον. Μάλιστα οἱ Ἀθηναῖοι ἐτίμησαν αὐτὸν διὰ χρυσοῦ στεφάνου καὶ παρέσχον εἰς αὐτὸν τὸ δικαίωμα τοῦ Ἀθηναίου πολίτου. Ἐν τούτοις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πολλάκις ἦλθεν εἰς ῥῆξιν, διότι οὗτοι ὑπεστήριζον τοὺς ἀντιπάλους του ἐν Θράκῃ. Κατ' αὐτοῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν τὸν στρατηγὸν Ἴφικράτην, ὅστις ἐπανειλημμένως ἐπολέμησε πρὸς αὐτόν. Τέλος ὁμως συνεμάχησε μετὰ τοῦ Κότυος καὶ τὸ 382 ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα του, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέκτησε υἱὸν τὸν Μενεσθέα³⁾.

Καθ' ἣν ἐποχὴν Ἀλέξανδρος ὁ Φεραῖος κατώρθωσε νὰ δηώσῃ τὸ Δεῖγμα⁴⁾ τοῦ Πειραιῶς, αἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐκινδύνεον νὰ χάσωσι τὰς σπουδαιοτέρας τῶν κτήσεών των, ὁ Κότυς ἐπωφελήθη τῆς περιστάσεως ταύτης ὅπως παγιωθῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ του Ἴφικράτους. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε χάριν τῆς ἐξυψώσεως τοῦ γοήτρου αὐτῶν καὶ τῆς ἐπανορθώσεως τῶν ἐν Θράκῃ ἀτυχιῶν, αἱ ὁποῖαι προεκάλεσαν τὴν κατάλυσιν τοῦ Καλλιστράτου, στρατηγοῦ τῶν Ἀθηναίων, ἀπεφάσισαν νὰ ἐνεργήσωσι κατ' αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο ἀπέστειλαν τὸν Αὐτοκλή, ὅστις δὲν ἠδυνήθη νὰ κατορθώσῃ γενναῖόν τι κατὰ τοῦ Κότυος. Οἱ στρατηγοὶ διεδέχοντο ὁ εἰς τὸν ἄλλον, ἀλλὰ καὶ οὗτοι δὲν ὑπῆρξαν εὐτυχέστεροι τῶν προκατόχων των. Ὁ Τιμόμαχος, γυναικάδελφος τοῦ Καλλιστράτου, ἠναγκάσθη καὶ αὐτὸς νὰ καταλίπῃ ἅπασαν τὴν χερσόνησον. Οὕτω δὲ καὶ αὐτὴ ἢ Σηστός, ὁ κυριώτερος σταθμὸς τῶν Ἀθηναίων παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον, ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Κότυος τῷ 360 π. Χ.⁵⁾ Τὸ δ' ἐπὶ ἔτος, ὁπότε οἱ Ἀθηναῖοι εὗρισκοντο εἰς προστριβάς μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φεραίου, κατέλαβεν ἅπασαν τὴν χερσόνησον.

Διὰ τοῦτο, ὅταν ὁ Κότυς ἐδολοφονήθη ἀρχομένου τοῦ 359 π. Χ. (Ὀλυμπ. 105, 1) ὑπὸ τοῦ Πείθωνος καὶ Ἡρακλείδου, ἀδελφῶν ἐξ Αἴνου, ὁ θάνατός του ἐχαροποίησε τοὺς Ἀθηναίους, οἱ δὲ φονεῖς του ἐξυμνήθησαν ὡς ἥρωες τῆς ἐλευθερίας καὶ εὐεργέται τῶν Ἀθηναίων⁶⁾.

1) Κατὰ τὸν Droysen ὁ Κότυς ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 380—357 π. Χ. (Ἱστορία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, μετάφρ. Ἰ. Πανταζίδου, σελ. 449 ἐν ὑποσημείωσει).

2) Ὁ Σεύθης διεδέχθη τὸν θεῖόν του Σιτάκην περὶ τὸ 424 π. Χ. Περὶ αὐτοῦ γίνεται λόγος κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Ἀλκιβιάδου.

3) Κορνηλίου Νέπωτος, Βίος Ἴφικράτους β. Δημοσθένους κατὰ Ἀριστοκρ. 156.

4) Δείγματα ἐκάλουντο καὶ τὰ δειγμάτια τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τὸ δημόσιον κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἰστορίαν. ὅπου ἐξετίθεντο αὐτά. 5) Δημοσθ. κατὰ Ἀριστοκράτους. 158.

6) Κατὰ τὸν Πλούταρχον οἱ φονεῖς τοῦ Κότυος δὲν ἦσαν τυχαῖοι. Οἱ δύο Αἰνί-

Πρὶν ἢ ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι ἐπωφεληθῶσιν ἐκ τῆς μεταβολῆς ταύτης ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Κότυος Κερσοβλέπτης¹⁾ κατώρθωσε βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ τολμηροτάτου στρατηγοῦ Χαριδήμου²⁾ νὰ ἐδραιωθῆ ἐπὶ τοῦ θρόνου. Κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰφικράτους συνεδέθη καὶ οὗτος μετὰ κηδεστίας μετὰ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Θράκης λαβὼν σύζυγον τὴν ἀδελφὴν τοῦ Κερσοβλέπτου. Κατ' αὐτοῦ ἀπέστειλαν οἱ Ἀθηναῖοι τὸν Κηφισσόδοτον³⁾ μὲ στρατὸν καὶ στόλον, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ ἀναγνωρίσας τὴν ἀρχὴν τοῦ Κερσοβλέπτου.

Ὅταν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περγάμα τοῦ Γ' (365—359 π. Χ.) διεδέχθη αὐτὸν ὁ ἀνήλικος υἱὸς του Ἀμύντας καὶ ἐνεφανίσθησαν οἱ διάφοροι μνηστῆρες τοῦ Μακεδονικοῦ θρόνου, μετὰξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Πausanίας, ὁ βασιλεὺς τῶν Λυγκηστῶν, ὁ Κότυς φίλα φρονῶν πρὸς αὐτὸν ἔστειλεν ἀρκετὴν βοήθειαν. Περὶ τῆς ἐνεργείας ταύτης τοῦ Κότυος δὲν ἔχομεν λεπτομερείας. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ὁ Φίλιππος κατώρθωσε νὰ καταβάλλῃ ὅλους τοὺς ἀντιπάλους του καὶ νὰ ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ Μακεδονικοῦ θρόνου.

Ὁ Κότυς ἦτο διαβόητος εἰς τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον διὰ τὰ πλοῦτη του, τὴν ὡμότητα καὶ τὴν οἰνοποσίαν. Πρὸς τοὺς ὑπηκόους του ἐφέρετο σκαιότατα καὶ ὡς ἄληθης τύραννος. Ὅταν δέ τις τῶν φίλων του παρετήρησεν εἰς αὐτόν, ὅτι ἡ τοιαύτη συμπεριφορὰ του δὲν ἦτο βασιλική, ἀλλὰ παραφροσύνη, ἐκεῖνος ἀπήντησεν: «Ἄλλ' ἀκριβῶς ἡ συμπεριφορὰ μου αὕτη καθιστᾷ τοὺς ὑπηκόους μου σώφρονας καὶ λογικούς»⁴⁾.

ταὶ ἀδελφοὶ διετέλεσαν μαθηταὶ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος. Ἴδε: Ἐρνέστου Κουρτίου, Ἑλληνικὴ Ἱστορία, μετάφρ. Σπ. Π. Λάμπρου, Τόμ. Ε' σελ. 125 καὶ 271.

1) Ὁ Κότυς ἀποθανὼν κατέλιπε τρεῖς υἱούς: τὸν Κερσοβλέπτην, τὸν Ἀμάδοκον καὶ τὸν Βαρισάδην ἢ Βηρισάδην. οἱ ὅποιοι διενεμήθησαν τὸ πατρικὸν βασιλεῖον. Ὁ Κερσοβλέπτης ἔλαβε τὸ κυρίως λεγόμενον βασιλεῖον τῶν Ὀδρυσῶν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἐβρου, ὁ Ἀμάδοκος τὴν πρὸς δυσμὰς ἐκτεινομένην χώραν μέχρι Μαρωνείας, καὶ τέλος ὁ Βηρισάδης τὴν ἀπὸ τῆς Μαρωνείας χώραν μέχρι τῶν ὄριων τῆς Μακεδονίας περιλαμβάνουσαν τὰ περὶ τὸ Παγγαῖον χρυσορυχεῖα. Τοῦτου ἀποθανόντος μετ' ὀλίγον (τῷ 357 π. Χ.) ὁ Κερσοβλέπτης ἀπεξένοσε τοὺς υἱούς του τοῦ πατρικοῦ βασιλείου, καθὼς καὶ αὐτὸν τὸν Ἀμάδοκον, καὶ οὕτως ἐγένετο κύριος ὀλοκλήρου τῆς Θράκης (πρὸβλ. Droysen, Ἱστορία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, σελ. 449 ἐν ὑποσημείωσει).

2) Ὁ Χαριδήμος οὗτος κατήγετο ἐξ Ὀρεοῦ τῆς Βόβοιαις. Ὑπερέτησεν ὑπὸ τὸν Ἰφικράτην καὶ Τιμόθεον, ἀλλ' ἦτο ἄστατος τὸν χαρακτήρα. Κατηγορηθεὶς ἐπὶ ἀπιστίᾳ κατέφυγε τῷ 360 π. Χ. πρὸς τὸν Κότυν, βασιλέα τῆς Θράκης, τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὴν θυγατέρα σύζυγον τῷ 358 π. Χ.

3) Ὁ Κηφισσόδοτος διὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Δημοσθένης, εἰς πρόστιμον πέντε ταλάντων (κατὰ Ἀριστοκράτους 163), ἡ δὲ ἀποστολὴ του ἐγένετο πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κότυος.

4) Ἐκ τοῦ Ἑλληνομνήμονος τοῦ Σπ. Π. Λάμπρου, Τόμ. VI, σελ. 164.

Παρ' Ἀθηναίῳ¹⁾ σφίζεται ἀστεία καὶ τερατώδης ἀφήγησις τοῦ κατὰ τοὺς γάμους τοῦ Ἰφικράτους δοθέντος συμποσίου, ὅπου φέρεται ὁ Κότυς ὑπηρετῶν καὶ περιποιοῦμενος τοὺς συνδαιτημόνας.

*Κατὰ τὴν ἀγορὰν μὲν ὑπεστρωῶσθαι
στρώμαθ' ἄλουργῆ μέχρι τῆς ἄρκτου
δειπνεῖν δ' ἄνδρας βουτυροφάγους,
ἀρχμηροκόμας μυριοπληθεῖς·
τοὺς δὲ λέβητας χαλκοῦς εἶναι
μείζους λάκκων δωδεκακλίνων
αὐτὸν δὲ Κότυν περιεζῶσθαι
ζωμόν τε φέρειν ἐν τῇ χροσῆ
καὶ γεύομενον ἀπὸ τῶν κρατήρων
πότερον μεθύειν τῶν πινόντων.*

Κότυς τοῦ Α' σφίζεται ἢ ἐξῆς ἐπιγραφῆ²⁾ ἀνακαλυφθεῖσα παρὰ τοὺς Φιλίππους:

ΚΟΤΥΣ ΔΙΟΝΥ
ΣΩ ΚΑΙ ΗΡΑ

Οὐδόλως ἀπίθανον, ὁ Κότυς διερχόμενος τῶν Φιλίππων πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Μαντείου τοῦ Διονύσου³⁾, νὰ ἀφιέρωσε πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Ἥρας ἀνάγλυφόν τι ἢ ἱερόν.

Κότυς τοῦ Α' σφίζονται ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα⁴⁾. Τὰ μὲν ἀργυρᾶ ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς φέρουσι κεφαλὴν πωγωνοφόρον, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης ἀγγεῖον τοῦ αὐτοῦ σχήματος πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν Κυψέλων εἰκονιζόμενον μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: ΚΟΤΥΟΣ ἢ ΚΟΤΥ ἢ ΚΟΤΟ. Τὰ δὲ χαλκᾶ ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἱππέα, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης ὄπως καὶ τὰ ἀργυρᾶ.

ΚΟΤΥΣ Ο Β'

168—162 π. Χ.

Κότυς ὁ Β' ἦτο υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Σεύθου. Ὑπῆρξεν ὁ ἰσχυρό-

¹⁾ Ἀθηναίου, βιβλ. IV 131.

²⁾ Τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης δύο ἀκόμη στίχοι ὑποτελοῦντες συνέχειαν εἶναι διασπαρτιστοὶ, σχεδὸν κατεστραμμένοι. (βλ. Σταύρου Μερεζίδου, οἱ Φίλιπποι, σελ. 118).

³⁾ Ἐπὶ τοῦ Παγγαίου ὄρους ὑπῆρξε τὸ Μαντεῖον τοῦ Διονύσου, τὸν ὅποιον οἱ μὲν Θράκες τοῦ Παγγαίου ἐλάτρευον ὡς «Κράτιστον», οἱ δὲ τῆς ὀρεινῆς Θράκης ὡς «Μέγιστον». Αὐτόθι, σελ. 41.

⁴⁾ βλ. Ἱστορία τῶν νομισμάτων Barclay V. Head μετάφρ. I. N. Σβορώνου. Τόμ. Α', σελ. 355

τατος τῶν Θρακῶν ἡγεμόνων καὶ βασιλεὺς τῶν Ὀδρουσῶν, ἄρχων πάσης τῆς Ἀνατολικῆς Θρακίης ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου μέχρι τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Προποντίδος. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν Κότυν τὸν Α' ὑπῆρξε συνετὸς καὶ ἀνδρεῖος βασιλεὺς καὶ ἀπηλλαγμένος τῶν ἐλαττωμάτων τῶν ὑπάρχοντων του. «Κότυς δὲ τῶν Θρακῶν βασιλεὺς, ὡς ἀναφέρει ὁ Διοδώρος ὁ Σικελιώτης ¹⁾, ἦν ἐν πολέμοις ἀνὴρ ἐμπράκτως ἐμφορομένος καὶ γνώμη διαφέρων, ἐν τε τοῖς ἄλλοις σπουδαῖος καὶ φιλίας ἄξιος. Ἦν δὲ νήπιος καὶ σώφρων καθ' ὑπερβολήν, ἔτι δὲ τὸ μέγιστον πάντων τοῖς Θραξί ²⁾ παρακολουθούτων κακῶν ἀλλοτριώτατος.

Ὅταν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Περσεὺς ὁ Β' (179—168 π. Χ.) υἱὸς Φιλίππου τοῦ Γ', ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ῥωμαίων τῷ 172 π. Χ., ὁ Κότυς συνεμάχησεν εἰλικρινῶς μετ' αὐτοῦ ἀποστείλας μεγάλην δύναμιν ἱππικοῦ.

Ἡ πρώτη μάχη δοθεῖσα παρὰ τὸ Συκούριον (παρὰ τὴν Ὀσσαν) ὑπῆρξεν ὑπὲρ τοῦ Περσέως. Ὁ Κότυς ἡγούμενος τοῦ Θρακικοῦ ἱππικοῦ ἀπέκρουσε καὶ διεσκόρπισε τὸ Ῥωμαϊκὸν ἱππικόν. Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ ἦττα τῶν Ῥωμαίων, ὥστε οἱ Ῥωμαῖοι ἀπώλεσαν 2.000 ἱππεῖς νεκροὺς καὶ ἑξακοσίους αἰχμαλώτους. Αἱ ἐμπειροπόλεμοι Μακεδονικαὶ φάλαγγες καὶ τὸ θανατάσιον θρακικὸν ἱππικὸν ἐνίκησαν τὰς ἀπειροπόλεμους ἔτι Ῥωμαϊκὰς λεγεῶνας.

Ὁ Περσεὺς ἐπωφεληθεὶς τῆς νίκης ταύτης ἐζήτησεν εἰρήνην παρὰ τῶν Ῥωμαίων, διατεθειμένος μάλιστα νὰ καταβάλῃ καὶ χρηματικὴν ἀποζημίωσιν. Ἄλλ' οἱ Ῥωμαῖοι, ἂν καὶ ἠττημένοι, ἀπέρριψαν τὴν πρότασιν τοῦ Περσέως, διότι ἐθεώρουν ὅτι τοιαύτη εἰρήνη θὰ ἐσήμεναι καὶ ἀπώλειαν ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Περσεὺς θὰ ἠδύνατο λαμπρὰ νὰ ἔχῃ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς νίκης ταύτης, ἀλλ' ἦτο μόνον καλὸς στρατιώτης, οὐχὶ δὲ καλὸς στρατηγός, ὅπως ὁ πατὴρ του Φίλιππος. Ἐνῶ ὁ Κότυς ἐξεδίωκεν ἐκ τῆς Θρακίης πάντας τοὺς Ῥωμαϊζόντας Θρακας, καθὼς καὶ τὰ στρατεύματα τοῦ βασιλέως τῆς Περγᾶμου Εὐμένους, τὰ ὁποῖα συνέπραττον μετὰ τῶν Ῥωμαίων, ὁ Περσεὺς ἀπεσύρθη εἰς τὰ ἀνάκτορά του, διερχόμενος τὸν καιρὸν του ἐν μέσῳ χλιδῆς καὶ ἀκολασίας. Ἐπὶ πλέον ἔνεκα τῆς φιλαργυρίας του

¹⁾ Διοδ. Σικελιώτου, 30.

²⁾ Γενικῶς τοὺς Θρακας ἐθεώρουν ὡς οἰνοπότας καὶ ἐκδότους εἰς κάθε εἶδους ἠδυπαθείας. Πρβλ. Τὸ τοῦ Καλλιμάχου Αἶτια, II 11—12.

Καὶ γὰρ ὁ Θρακικὴν μὲν ἀπέστρυψε χανθὸν ἄμυστον οἰνοποτεῖν, ὀλίγον δ' ἤδετο κισσυβίω.

Δηλ. Ἀπεστρέφετο νὰ πίνῃ τὸν οἶνον μὲ τὴν κανάταν κατὰ τὸν τρόπον τῶν Θρακῶν, καὶ προετίμα νὰ πίνῃ μὲ κοινὸν ποτήριον κατεσκευασμένον ἀπὸ ξύλου κισσοῦ.

δὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῆ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Γαλατῶν Κλωνδίκου προσφερομένην στρατιὰν ἀνερχομένην εἰς 10.000 πεζοὺς καὶ 10.000 ἵππεις, μὴ συμφωνήσας ἐπὶ τοῦ ζητουμένου χρηματικοῦ ποσοῦ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐτοιμασθέντες οἱ Ῥωμαῖοι ἀπέστειλαν τῷ 168 π. Χ. κατ' αὐτοῦ τὸν Λεύκιον Αἰμίλιον Παῦλον, ἄνδρα ἐμπειροπόλεμον, ὅπως ἀπῆλθον αἱ περιστάσεις.

Ἡ σύγκρουσις τῶν ἀντιπάλων στρατοπέδων ἐγένετο παρὰ τὴν Πύδναν τῇ 4 Σεπτεμβρίου τοῦ 168 π. Χ. κατὰ τὸ Ῥωμαϊκὸν ἡμερολόγιον ¹⁾. Ἡ μάχη ὑπῆρξε φονικωτάτη. Εἴκοσι χιλιάδες Μακεδόνων ἔπεσαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ 11.000 ἠχμαλωτίσθησαν, καὶ οὕτως ἔληξεν ὁ πόλεμος 15 ἡμέρας ἀφ' οὔτου ἀνέλαβε τὴν ἀρχιστρατηγίαν ὁ Αἰμίλιος Παῦλος, ἡ δὲ Μακεδονία ὀλόκληρος ὑπετάχθη ἐντὸς δύο ἡμερῶν ²⁾.

Ὁ Περσεὺς φεύγων μετὰ τῶν θησαυρῶν του, τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ ἐμπίστου στρατηγοῦ του Εὐάνδρου τοῦ Κρητὸς διεσώθη εἰς τὴν νῆσον Σαμοθράκην. Ἐκεῖ ἠλπίζεν ὅτι θὰ τὸν ἔσωζεν ἡ ἀσυλία τῶν Διοσκουρέων. Ἀλλ' οἱ θεοὶ τῆς Σαμοθράκης δὲν ἠδύναντο νὰ ἀνεχθῶσιν εἰς τὸ ἄσυλόν των ἓνα φονεῖα ³⁾. Καὶ κατώρθωσε μὲν ὁ Περσεὺς διὰ δωροδοκίας τοῦ ἱεροφάντου Θεώνδα νὰ ἀθρωθῆ ἀπὸ τῆς ἀποδιδομένης εἰς αὐτὸν κατηγορίας, ἀλλ' οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἐξηγέρθησαν κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐξηνάγκασαν νὰ ἀπέλθῃ τῆς νήσου. Κατ' ἀρχὰς προσεπάθησε νὰ δραπετεύσῃ καὶ νὰ καταφύγῃ ὡς εἰς πλησιέστερον πρὸς τὸν σύμμαχόν του Κότυν. Ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσε, διότι ὁ Ῥωμαϊκὸς στόλος κατεῖχε τὸν λιμένα τῆς νήσου. Ἐγραψε τότε πρὸς τὸν Αἰμίλιον Παῦλον, ἀλλ' οὕτως ἐκώφευσεν εἰς τὰς παρακλήσεις του ἐπιστρέψας καὶ τὴν ἐπιστολὴν του, διότι ἐν αὐτῇ ὠνόμαζεν ἑαυτὸν βασιλέα. Τότε ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῆ ἄνευ ὄρων εἰς τὸν νικητὴν καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ εἰς Ῥώμην τὸν θρίαμβον τοῦ στρατηγοῦ.

Ἐν τούτοις οἱ Ῥωμαῖοι, παρ' ὄλην τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐχθρότητα τοῦ Περσεῶς, τῇ συστάσει τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, μετεχειρίσθησαν αὐτὸν ἐπιεικῶς, ἀπέθανε ⁴⁾ δὲ δεσμώτης δύο ἔτη μετὰ τὴν παράδοσίν του τῷ

¹⁾ Τῇ 22 Ἰουνίου τοῦ 168 π. Χ.

²⁾ Βλ. Mommsen, Ῥωμαϊκὴ Ἱστορία, μετάφρ. Σ. Σακελλαροπούλου. Τόμος Β', σελ. 456.

³⁾ Διότι τῇ ἐντολῇ αὐτοῦ ὁ Εὐάνδρος ἀπειριώθη νὰ δολοφονήσῃ τὸν βασιλέα τῆς Περγάμου Εὐμένην, καὶ διότι ἀγρότερον ἐφρόνευσεν ἐν αὐτῇ τῇ Σαμοθράκῃ τὸν Εὐάνδρον διαδώσας ὅτι ἠτόκιστόνησεν. Λεπτομερείας βλ. Tit. Liv. Βιβλ. XLV, 5, 6.

⁴⁾ Τὸ ὅτι δῆθεν οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ἐθανάτωσαν, μὴ ἀφίνοντες αὐτὸν νὰ ζομιοθῆ, εἶναι ἀτόχρημα μῦθος. Βλ. Mommsen, Ῥωμαϊκὴ Ἱστορία, μετάφρ. Σακελλαροπούλου, Τόμ. Β', σελ. 456.

166 π. χ. έν "Αλβα της Ίταλίας. 'Ο δ' επίζησας νεώτερος τών υιών του 'Αλέξανδρος ήναγκάσθη νά εργάζεται ως κοινός γραφεύς διά νά προσπορίζεται τά προς τό ζήν.

Ότω λοιπόν 144 έτη μετά τόν θάνατον του Μεγάλου 'Αλεξάνδρου κατελύθη τό Μακεδονικόν κράτος, αί δέ έπαρχίαι του άπετέλεσαν μέρος της μεγάλης 'Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

"Όσον άφορᾷ τόν Κότυν, οί 'Ρωμαίοι δέν ήθέλησαν νά τόν τιμωρήσωσιν. 'Απ' έναντίας του έδόθη συγγνώμη και τās κυριευθείσας πόλεις άφήκαν έλευθέρως άποδώσαντες και τόν έν 'Ρώμη ως ύμηρον κρατούμενον υιόν του Βίθυν. Τοῦτον ό Κότυς είχε παραδώσει ως ύμηρον εις τόν Περσέα. 'Αλλ' οὔτος συνελήφθη μετ' άλλων Θρακῶν αιχμάλωτος υπό τών 'Ρωμαίων και ένεκλείσθη εις τās φυλακάς τών Καρσεόλων ¹⁾ της Ίταλίας. 'Ο Κότυς προσέφερε μεγάλα λύτρα προς άπελευθέρωσιν του υιού του, άλλ' οί 'Ρωμαίοι άπέρριψαν αυτά, κρατούντες αυτόν ως ύμηρον. Μόνον μετά την ήτταν του Περσέως ή Γερουσία απέδωκε την έλευθερίαν του άνευ λύτρων. ²⁾ 'Η τοιαύτη προς τόν Κότυν συμπεριφορὰ τών 'Ρωμαίων ήτο πολιτικωτάτη, διότι, ως ορθῶς έσκέπτοντο, θα ήδύναντο νά μεταχειρισθῶσιν αυτόν κατά του Εϋμένους, βασιλέως της Περγάμου.

'Ολίγον μετά την ήτταν της Πύδνας ό Κότυς άπήτησε την κατοχήν τών 'Αβδήρων, καθ' ήν εποχήν ό Εϋμένης, ως σύμμαχος άκόμη τών 'Ρωμαίων, έπετύγχανε την κατοχήν της Αΐνου και Μαρωνείας ³⁾. Κατά της ενεργείας ταύτης του Κότυος οί 'Αβδηρίται έπεμψαν διά μέσου της Μητροπόλεως αυτών Τέω ⁴⁾ πρεσβείαν εις Ρώμην, ίνα ύπερασπίση αυτούς κατά της φιλοδοξίας του Κότυος. Οί Τήϊοι έμεσολάβησαν πράγματι ύπέρ τών 'Αβδήρων ως μητρόπολεις αυτών· εις άνάμνησιν δέ της επιτυχούς έπεμβάσεως αυτών οί Αβδηρίται εξέδωκαν ψήφισμα ⁵⁾, τό όποιον σφάζεται ανακαλυφθέν εις *Senri-Hissar* παρά την Τέων.

Κότυς ό Β' άπέθανε τῷ 142 π. Χ. άγνωστον τίνα καταλιπών διάδοχον.

¹⁾ Σήμερον Carsoli.

²⁾ Tit. Liv. XLV. 42. Πολυβ. XXX 18.

³⁾ Tit. Liv. XLV, 19. Πολυβ. XXX, 33.

⁴⁾ Τό τοιοῦτο δέν ήτο άσύνηδες. Οί Μασσαλιῶται, παραδείγματος χάριν, έμεσολάβησαν ύπέρ της Λαμψάκου, πόλεως άδελφής, άποικίας τών Φωκαέων, όπως και ή Μασσαλία.

⁵⁾ Ίδε : *Mélanges d'Archéologie et d'Épigraphie* του Albert Dumont, έκδόθεντα υπό του Th. Homolle. σελ. 442 ύπ' άριθμ. 110^b4.

ΚΟΤΥΣ Ο Γ'

57-48 π. X.

Περὶ Κότυς τοῦ Γ' ἐλάχιστα διέσωσαν ἡμῖν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς τοῦτο μόνον γνωρίζομεν, ὅτι ἔπεισε τὸν ἀνθύπατον Πείσωνα ¹⁾ νὰ δολοφονήσῃ τοὺς πρέσβεις πολλῶν Θρακικῶν φυλῶν καὶ ὅτι συνετάχθη ἀκολούθως μετὰ τοῦ Πομπηίου εἰς τὸν κατὰ τοῦ Καίσαρος ἀγῶνα διὰ 500 ἀνδρῶν. Καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Λεύκιος Κάσιος Λογγῖνος, στρατηγὸς τοῦ Καίσαρος, ἤρχισε νὰ ὀχυρώνῃ τὰς πύλας τῶν Τεμπῶν, αἰφνιδίως ἀνεφάνη πρὸ αὐτοῦ μοῖρὰ τις ἱππέων Θρακῶν ὑπὸ τὸν Κότυν. Νομίσας ὁ Λογγῖνος ὅτι βλέπει τὴν πρωτοπορίαν τοῦ στρατοῦ τοῦ Μετέλλου Σκηπίωνος, πενθεροῦ τοῦ Πομπηίου, ἐξεκένωσε τὴν Θεσσαλίαν καὶ ὑπεχώρησε μέχρι Ἀμβρακίας. Ταῦτα ἐγένοντο τῷ 48 π. X. ²⁾.

Κότυς τοῦ Γ' σφύζονται ὠραιότατα ἀργυρᾶ τετράδραχμα φέροντα ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τὴν κεφαλὴν τοῦ Κότυς, ἐστραμμένην πρὸς τὰ δεξιὰ μετὰ διαδήματος, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης τὴν ἐπιγραφὴν: ΚΟΤΥΟΣ ἢ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΟΤΥΟΣ μετ' αὐτοῦ ἐπὶ κεραινοῦ ³⁾.

ΚΟΤΥΣ Ο Δ'

11 π. X.—6 μ. X.

Κότυς ὁ Δ' ἦτο ἐξάδελφος τοῦ Ραισκουπόριδος. Θέλων μόνος νὰ καταλάβῃ τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον ὁ Αὔγουστος εἶχε διανεμίει μεταξὺ τοῦ πατρὸς του καὶ τοῦ θείου του, συνέλαβεν αὐτὸν δολίως καὶ παρὰ τὰς ἀπειλὰς τοῦ Τιβερίου ἐθανάτωσεν αὐτόν ⁴⁾.

ΚΟΤΥΣ Ο Ε'

12—17 μ. X.

Μετὰ τὸν θάνατον Ῥοιμητάλκους τοῦ Α' ⁵⁾ (Ραισκουπόριδος κατ'

¹⁾ Κικέρ. Piss. XXXIV. Καίσαρος, De bello Gallico, III, 4.

²⁾ Χερτσβέργ, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας Τόμ. Α', σ. 568.

³⁾ Νομισματολογία Head—Σβορώνου, Τόμ. Β', σελ. 59.

⁴⁾ Δίων. Κασσ. ΝΔ, 34. Τακίτου. Annai II, 61.

⁵⁾ Ῥοιμητάλκης ὁ Α' (11 π. X.—12 μ. X.) ἦτο ἀδελφὸς Κότυς τοῦ Δ' καὶ φίλος τοῦ Ἀντωνίου. Συνταχθεὶς κατ' ἀρχὰς μετὰ τοῦ Ἀντωνίου εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ὄκταβίου ἀγῶνα ἔγκρατέλιπε τὴν Τριανδρίαν μετὰ τὴν ἐν Ἀζτίῳ ναυμαχίαν (31 π. X.) καὶ προσῆλθε μὲ τὸ μέρος τοῦ νικητοῦ. Ὡς κηδεμὼν Ῥαισκουπόριδος τοῦ Β' καὶ τινος ἄλλου ἀγνώστου τὸ ὄνομα, υἱὸν Κότυς τοῦ Δ' διεξήγαγε φοβερὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Βέσσων, Θρακικοῦ λαοῦ, τοῦ ὁποίου ἠγεῖτο ὁ Βογολέξος, πρωτογευὸς τοῦ Διονύσου. Κατὰ τινὰ μάχην ὁ Ῥαισκούπορις ἐφονεύθη, ὁ Ῥοιμητάλκης ἐγράπη εἰς φυγὴν. οἱ

ἄλλους) ἀνήλθεν εἰς τὸν θρόνον Κότυς ὁ Ε΄, ὁ ἐπικληθεὶς Σαππαῖος ¹⁾, υἱὸς τοῦ βασιλέως Σαδάλα ²⁾ καὶ τῆς Πολεμοκρατείας, ὅστις θεωρεῖται, ὅπως εἶπομεν ἄνωτέρω, εἰς τῶν καλλιτέρων Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ ὁ μόνος ἐστεμμένος ποιητῆς τῆς ἀρχαιότητος.

Κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ Ὀβιδίου ³⁾ καὶ τοῦ Τακίτου συνέγραψεν ἀρκετὰ ἔμμετρα συγγράμματα. Δυστυχῶς ὅμως οὐδὲν τούτων περιεσώθη μέχρις ἡμῶν.

Κατὰ τὸν Τάκитον μετὰ τὸν θάνατον Ῥοιμητάλκους τοῦ Α΄, βασιλέως τῆς Θράκης καὶ συμμάχου τῶν Ῥωμαίων, ὁ Αὔγουστος ἕνεκα πολιτικῶν λόγων διένειμε τὸ βασιλεῖον τῆς Θράκης μετὰ τοῦ Ῥαισκουπόριδος τοῦ Γ΄, ἀδελφοῦ του, καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Κότυος τοῦ Ε΄.

Κατὰ τὴν διανομὴν ταύτην αἱ παραλιακαὶ πόλεις καὶ χῶραι, αἱ γεινιάζουσαι μὲ τὸ Ἑλληνικὸν ἐμπόριον καὶ κείμεναι ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Θράκης ἀπὸ τοῦ Σιτυμόνος μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰστρου, ἐδόθησαν εἰς τὸν Κότυν, αἱ δὲ ἄγρονοι καὶ βραχώδεις εἰς τὸν Ῥαισκούποριν. Καί, ὅπως ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Τάκитος ⁴⁾, ὁ χαρακτὴρ τῶν δύο τούτων βασι-

δὲ στρατιῶται του πιστεύοντες ὅτι οἱ θεοὶ συμμαχοῦσι μετὰ τοῦ Βογολέζου ἔφευγον ἄνευ μάχης. Ὁ Ῥοιμητάλκης ἠναγκάσθη τότε νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν χερσόνησον, ἀλλ' οἱ Βέσσοι κατεδίωξαν αὐτὸν ἐρημώσαντες τὴν χώραν. Οὕτως ἅπανα ἡ Θράκη περιήλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Βέσσων, οἱ ὁποῖοι ἐστράφησαν κατὰ τῆς Μακεδονίας καὶ αὐτῆς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ Ῥωμαῖοι τότε διέταξαν τὸν Λ. Πείσωνα νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τοῦ Ῥοιμητάλκους καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὸν κατὰ τῶν Βέσσων ἀγῶνα. Κατὰ τὴν πρώτην μάχην αἱ Ῥωμαϊκαὶ λεγεῶνες ἠττήθησαν. Ἀλλὰ ταχέως ἀναλαβὼν ὁ Πείσων κατενίκησε τοὺς Βέσσους, ὡς καὶ πάντας τοὺς μετ' αὐτῶν συμπράξαντας, κατορθώσας ἐντὸς ἐνὸς ἔτους τελείως νὰ καθυποτάξῃ αὐτούς. Ὁ Ῥοιμητάλκης ἀνήλθε τότε εἰς τὸν θρόνον διαδεχθεὶς τὸν ἀνεμίον τοῦ Ῥαισκούποριν καὶ τὸν ἀδελφόν του, ὅστις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπολέσθη κατὰ τὰς μάχας. Τῷ 6 μ. Χ. βοηθήσας τοὺς Διοικητὰς τῆς Μοισίας τῆς Θράκης πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν Δαλματῶν καὶ τῶν λαῶν τῆς Παννονίας, οἱ ὁποῖοι ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἠδυνήθη ν' ἀποδιώξῃ αὐτοὺς ἐκ τῆς Μακεδονίας καὶ νὰ νικήσῃ ἐν τινὶ μάχῃ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν Βάτωνα. Ἀπέθανε τῷ 10 μ. Χ.

Αἱ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ὑπηρεσίαι του αὐταὶ προσεπόρισαν τὴν εὐνοίαν τοῦ Αὔγουστου, τῆς ὁποίας τρανὰ δείγματα σφίζονται ἐπὶ τῶν νομισμάτων του. Ἐπὶ τῆς μιᾶς ἡμερῶς φέρουσι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ μετὰ διαδήματος καὶ τὴν ἐπιγραφήν ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΡΟΙΜΗΤΑΛΚΟΥ, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης τὴν κεφαλὴν τοῦ Αὔγουστου καὶ τὸ γράμμα ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΥ. Ἐπὶ πλέον πανταχόθεν πληροφοροῦμεθα ὅτι ὁ Ῥοιμητάλκης ἔφερε καὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ ἐπώνυμα Γάιος, Ἰούλιος, τὰ ὁποῖα ἀναμφιβόλως τοῦ παρέσχεν ὁ Αὔγουστος.

¹⁾ Οἱ Σαππαῖοι ἦσαν μία ἐκ τῶν 22 αυτοχθόνων φυλῶν τῆς Θράκης, κατοικοῦντες παρὰ τὰ Ἀβδηρα πρὸς βορρᾶν τῆς λίμνης Ἰσμαρίδος.

²⁾ Albert Dumont. *loc. cit.* σελ. 365.

³⁾ Ὀβιδίου, Ἐπιστολαὶ ἐκ Πόντου, II, 9.

⁴⁾ «Illi (δηλ. τοῦ Κότυος) mihi et amoenum, huic (δηλ. τοῦ Ῥαισκουπόριδος) prox, avidum et societatis impatiens». *Annal.* βιβλ. II, 64.

λέων διέφερον, ὅσον καὶ ἡ φύσις τῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας ἐξουσίαζεν ἕκατος. Καὶ τοῦ μὲν Κότυος ὁ χαρακτήρ ἦτο γλυκὺς καὶ πρᾶος (*junvenum mitissimus* κατὰ τὸν Ὀβίδιον), τοῦ δὲ Ῥαισκουπόριδος ὑπεροπτικός, σκληρὸς καὶ φθονερός.

Ὁ Κότυς ἐνυμφεῦθη τὴν Ἀντωνίαν Τρύφαιναν ¹⁾, Ἑλληνίδα τὸ γένος, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Πολέμωνος ²⁾ καὶ τῆς Πυθοδώριδος, ἐγγονῆς τοῦ πρώτου ὑπάτου τῆς Ῥώμης Μάρκου Ἀντωνίου. Ἡ Ἀντωνία εἶχε καὶ ἀδελφὸν τὸν Ζήνωνα, ὅστις ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ βασιλεὺς τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας τῷ 18 μ. Χ. καὶ ἐβασίλευσεν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀρταξίας ὁ Γ΄ ³⁾ μέχρι τοῦ 35 μ. Χ. ⁴⁾.

Ὡς τὼς ἐπὶ Κότυος τοῦ Ε΄ ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια τῆς Θράκης συνεδέετο μετὰ στενῶν δεσμῶν συγγενείας ὄχι μόνον μετὰ τῆς Αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας τῆς Ῥώμης, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν βασιλικῶν οἰκογενειῶν τοῦ Πόντου καὶ τῆς Ἀρμενίας.

Ἐκ τῆς Ἀντωνίας ὁ Κότυς ἀπέκτησε τρεῖς υἱούς, τὸν Ῥοιμητάλκην, Πολέμωνα καὶ Κότυν. Τούτων τὸν Ῥοιμητάλκην ἀπέστειλεν εἰς Ῥώμην πρὸς ἐκπαίδευσιν, ἔνθα συνδέθη στενωτάτα ὡς φίλος καὶ συμπαίκτηρ μετὰ τοῦ Γαίου Καίσαρος, ὅστις ἀργότερον ἐγένετο Βασιλεὺς τῆς Ῥώμης, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Καλλιγούλας.

Κότυος τοῦ Ε΄ ἀνεκαλύφθησαν ἐσχάτως παρὰ τὴν Βιζύην καὶ τὰ περιχώρα αὐτῆς πλεῖστα νομίσματα φέροντα τὴν προτομὴν τοῦ Κότυος ἐστεμμένου διὰ διαδήματος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΟΤΥΣ,

¹⁾ Ἡ Ἀντωνία ὀνομάσθη οὕτω πρὸς τιμὴν τῆς Ἀντωνίας, μητρὸς τοῦ Γερμανικοῦ. Τῆς Ἀντωνίας σφίζονται ἀργυρᾶ νομίσματα μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΤΡΥΦΑΙΝΑ ἢ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΤΡΥΦΑΙΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΟΛΕΜΩΝΟΣ. Head—Σβορώνου, Τόμ. Β΄, σελ. 13.

²⁾ Ὁ Πολέμων, υἱὸς Ζήωνος τοῦ ρήτορος ἐκ Λαοδικείας, ὡς ἀνταμοιβὴν τῶν πρὸς τὸν Ἀντώνιον ὑπηρεσιῶν του διωρίσθη διοικητὴς μέρους τινὸς τῆς Κιλικίας. Βραδύτερον ἀντήλλαξε τὴν ἐπαρχίαν ταύτην πρὸς τὸ βασίλειον τοῦ Πόντου, ἀλλ' ἄγνωστον πότε. Κατὰ Δίωνα τὸν Κάσιον, ὁ Πολέμων ἦτο βασιλεὺς τοῦ Πόντου κατὰ τὸ 36 π. Χ., ὅποτε ἐβοήθησε τὸν Ἀντώνιον εἰς τὴν κατὰ τῶν Πάρθων ἐστρατείαν. Ἡ βασιλεία του ὑπῆρξε μακρὰ καὶ εὐτυχής, αἱ δὲ κτήσεις του πλὴν τοῦ Πόντου περιλαμβάνον τὴν Κολχίδα καὶ ἄλλας ἐπαρχίας μέχρι τοῦ Βοσπόρου. Τούτον ἀποθανόντα περὶ τὸ 2 π. Χ. διεδέχθη ἡ δευτέρα σύζυγός του Πειθοδώρις, θυγατὴρ Πυθοδώρου τοῦ ἐκ Τράλλεων, φίλου τοῦ Πομπηίου, βασιλεύσασα μέχρι τοῦ 38 μ. Χ. Ὁ σύγχρονος αὐτῆς Στράβων ἀναφέρει περὶ αὐτῆς ὅτι ἦτο γυνὴ ἐνάρετος καὶ μεγάλῃς διοικητικῆς ἱκανότητος. οὕτως. ὥστε αἱ ὑπ' αὐτὴν χώραι ἤμαζον.

³⁾ Τὸ ὄνομα Ἀρταξίας ἔλαβεν ἐκ τῆς πόλεως Ἀρτάξατα. τὴν ὁποίαν κατέλαβεν ὁ Γερμανικός (Τακίτου *Annai.* II, 56).

⁴⁾ Αὐτόθι, II, 56.

ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης πλευρᾶς τὴν νίκην κρατοῦσαν στέφανον μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΡΑΙΣΚΟΥΠΟΡΙΔΟΣ ¹⁾).

Τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κότυος εἶχον μεταβληθῆ εἰς ἐντευκτήριον πίντων τῶν διασήμων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων ποιητῶν τῆς ἐποχῆς του, οἱ ὅποιοι πλεῖστα ὄσα ἐπιγράμματα καὶ ἐλεγεία ἀφιέρωσαν πρὸς τιμὴν του.

Ἀντίπατρος ὁ Θεσσαλονικεὺς μεταξὺ καὶ ἄλλων ἔγραψε καὶ τὸ ἑξῆς ἐλεγείον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκθειάζει τὰς ἀρετὰς τοῦ Κότυος.

*Ζηλὴ καὶ Ἀπόλλωνι καὶ Ἄρει τέκνον ἀνάκτων
εἵκελον, εὐκταίῃ μητέρος εὐτοκίῃ
πάντα τοι ἐκ Μοιρέων βασιλῆϊα, πάντα τέλεια
ἦλθεν ἐποιήθης δ' ἔργον αἰδοπόλων
Ζεὺς σκῆπτρον βασίλειον, Ἄρης δόρυ, καλλοσύνην δὲ
Φοῖβος ἔχει παρά σοι δ' ἀθρόα πάντα, Κότυ.*

Ἐφ' ὅσον ἔζη ὁ Αὐγουστος, οἱ δύο βασιλεῖς, ἂν καὶ ἀντιθέτων χαρακτηριστικῶν καὶ ἰδεῶν, ὡς ἱστορεῖ ὁ Τάκιτος, ἔζων ἐν ἁρμονίᾳ, τοῦ Ῥαισκουπόριδος φοβουμένου τὴν ὀργὴν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐπιμελῶς κρύπτοντος τὰ κατὰ τοῦ ἀνεψιοῦ του ἐχθρικά σχέδια. Μετὰ τὸν θάνατον ὁμοῦ τοῦ Αὐγούστου τῷ 14 π. Χ. καὶ τὴν ἀνοδὸν τοῦ Τιβερίου εἰς τὸν θρόνον ὁ Ῥαισκούπορις ἀπέρριψε τὸ προσωπεῖον καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν τοῦ Κότυος.

Ὁ Τιβέριος μαθὼν τοῦτο συνεβούλευσε τοὺς δύο βασιλεῖς νὰ συμφιλιωθῶσι καὶ νὰ παύσωσι τὰς ἐχθροπραξίας. Καὶ ὁ μὲν Κότυς ἀπέλυσε τὰ στρατεύματά του, ὁ Ῥαισκούπορις ὁμοῦ δολίως φερόμενος προσέκαλεσε συνέντευξιν καὶ συνδιαλλαγὴν μετὰ τοῦ Κότυος, ὅστις μὴ ὑποπτευόμενός τι, ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν. Ἀλλὰ κατὰ τὸ παραταθὲν πρὸς τιμὴν του συμπόσιον συνέλαβεν αὐτὸν αἰχμάλωτον. Εἰς μάτην ὁ Κότυς διεμαρτύρητο ἐπικαλούμενος τοὺς νόμους τῆς φιλοξενίας. Ὁ Ῥαισκούπορις εἰς ἀπάντησιν τὸν ἐκράτησε σιδηροδέσμιον, ἐνῶ τὰ στρατεύματά του κατελάμβανον τὴν χώραν του. Πρὸς δικαιολογίαν δὲ τῆς τοιαύτης ἀτίμου συμπεριφορᾶς του ἀνήγγειλεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὅτι ἀνεκάλυψε συνωμοσίαν κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ αὐτοκράτορος, τὴν ὁποίαν κατέβαλε διὰ τῆς συλλήψεως τοῦ Κότυος.

Ὁ Τιβέριος μαθὼν τοῦτο καὶ θέλων νὰ ἀποφύγῃ κάθε ῥῆξιν μετὰ τοῦ Ῥαισκουπόριδος, ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς «Ἐὰν ἡ διαγωγὴ του δὲν ἦτο δολία, ἡδύνατο νὰ βασιλεύει ἐπὶ τῆς ἀθρόότητός του. Ἐν πάσῃ ὁμοῦ

¹⁾ Νομισματολογία Head - Σβορώνου, Τόμ. Β', σελ. 360.

περιπτώσει οὔτε αὐτὸς οὔτε ἡ γερούσια ἠδύναντο νὰ ἀποφανθῶσι, πρὶν ἢ βεβαιωθῶν περὶ τῆς ἐνοχῆς του». Συνεβούλευσε δὲ τὸν Ῥαισκούποριν νὰ ἀπολύσῃ τὸν Κότυν, αὐτὸς δὲ νὰ προσέλθῃ εἰς Ῥώμην, ἵνα ἀποδείξῃ τὴν κατὰ τοῦ Κότυος κατηγορίαν.

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἔστειλεν εἰς τὸν Ῥαισκούποριν διὰ μέσου τοῦ Λατινίου Πάνδου, ἀντιστρατήγου (propraetor) τῆς Μοισίας, μετὰ στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος, εἰς τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ παραδώσῃ τὸν Κότυν. Ὁ Ῥαισκούπορις ὅμως φοβηθεὶς, μήπως ἀνακαλυφθῆ ἡ ἐνοχὴ του, ἐφόνησε τὸν Κότυν καὶ διέδωκεν ὅτι ἠτύοκτόνησε, συνάμα δὲ προφασιζόμενος ὅτι διεξάγει πόλεμον κατὰ τῶν Σκυθῶν καὶ Βασταρῶν συνήθροϊζε στρατόν. Ἐπὶ πλέον ἦλθε καὶ εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ Ἀνισίου Betus ἐκ τῶν ἐπιφανῶν Μακεδόνων, ὅστις εἶχεν ἐξορισθῆ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ὡς ἐνοχος ἐσχάτης προδοσίας¹⁾.

Καὶ οὕτως ἐτελεύτησε δολοφονηθεὶς ἀγρίως ὁ γλυκὺς καὶ εὐγενὴς ἐκεῖνος βασιλεὺς κατὰ τὸ 17 μ. Χ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἁ Λατίνιος Πάνδος ἀπέθανεν, ἀντ' αὐτοῦ δὲ ἀπεστάλη ὁ Πομπώνιος Φλάκκος, ἀρχαῖος συμπολεμιστὴς καὶ στενὸς φίλος τοῦ Ῥαισκουπόριδος, ὅστις κατῴρθωσε δι' ἀπατηλῶν ὑποσχέσεων νὰ προσελκύσῃ αὐτὸν μέχρι τῶν Ῥωμαϊκῶν προφυλακῶν, ὅπου ὑπὸ τὸ πρόσχημα βασιλικῶν τιμῶν ἔθεσε φρουρὰν πρὸς φύλαξίν του. Ὅταν ὅμως ἠθέλησεν ὁ Ῥαισκούπορις νὰ ἐπιστρέψῃ, τότε ἐνόησεν ὅτι ἦτο αἰχμάλωτος τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἀργότερον μετεφέρθη εἰς Ῥώμην, ὅπου ἡ καταφυγοῦσα σύζυγος τοῦ Κότυος Ἀντωνία κατηγορήσεν αὐτὸν δημοσίᾳ ὡς φονεὰ τοῦ συζύγου της. Ἀποδειχθείσης καταφανῶς τῆς ἐνοχῆς του, κατεδικάσθη νὰ διελθῇ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του ἐν ἐξορίᾳ μακρὰν τῆς Θράκης. Ὡς τόπος δ' ἐξορίας ὤρίσθη ἡ Ἀλεξάνδρεια τῆς Αἰγύπτου, ὅπου κατηγορηθεὶς ὅτι προσεπάθει νὰ δραπετεύσῃ, συνελήφθη καὶ ἐθανατώθη τῷ 19 μ. Χ.²⁾.

Μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Ῥαισκουπόριδος ἡ Θράκη διενεμήθη μεταξὺ τοῦ Ροιμητάλκου τοῦ Β', υἱοῦ τοῦ Ῥαισκουπόριδος, ἀντιφρονούντος πρὸς τὸν πατέρα του διὰ τὴν ἐν γένει διαγωγὴν του, καὶ τῶν τέκνων Κότυος

¹⁾ Τακίτου Annal. III. 38.

²⁾ Ἡ διήγησις αὕτη τοῦ Τακίτου εἶναι σπουδαιότατη, καθ' ὅσον τὸ συμβῆν τοῦτο ἐπ' αὐτοῦ ἀναφέρεται. Οὔτε ὁ Σουητώνιος οὔτε Δίων ὁ Κάσιος ἀναφέρουσι τι. Μόνον ὁ V. Patriculus συνοπτικώτατα ἀναφέρει τοῦτο (Hist. Rom. Βιβλ. II, 129) ἀποδίδων τὴν φυλάξιν τοῦ Ῥαισκουπόριδος εἰς πανουργίαν τοῦ Τιβερίου, ὑποσημομένου ὑπὸ τοῦ ἐπιτηδείου Πομπωνίου Φλάκκου.

τοῦ Ε΄. Ἐπειδὴ ὁμως τὰ τέκνα τοῦ Κότυος ἦσαν ἀνήλικα, ὁ Τιβέριος ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ κηδεμόνος αὐτῶν διώρισεν ἔπαρχον ἐν Θράκῃ τὸν Ῥωμαῖον Τριβελλῖνον Ῥούφον, ἀρχαῖον στρατηγὸν (praetor), νὰ διοικῆ προσωρινῶς τὴν χώραν κατ' ἀρχαῖον παράδειγμα, ὅτε ἔστειλαν εἰς Αἴγυπτον Μάρκον τὸν Λέπιδον κηδεμόνα τῶν υἱῶν Πτολεμαίου τοῦ Ἐπιφανοῦς.

Ὁ διαδεχθεὶς ὁμως τὸν Τιβέριον Γάιος ἀπέδωκε τὸν θρόνον εἰς τὸν παιδικὸν του φίλον Ῥοιμητάλκην τὸν Β΄, ὅστις εἶναι καὶ ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Θράκης. Οὗτος ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ 46 μ. Χ., ὅποτε ἀπέθανεν ὑπὸ ὄλως τραγικῆς περιστάσεως. Καταληφθεὶς ὑπὸ σφοδροῦ ἔρωτος πρὸς τὴν ἀνεψιάν του ἐξήγειρε τὴν ζηλοτυπίαν τῆς συζύγου του ¹⁾, ἣτις καὶ τὸν ἐθανάτωσεν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ῥοιμητάλκου ἡ Θράκη κατέστη Ῥωμαϊκὴ ἔπαρχία προσαρτηθεῖσα ὀριστικῶς τῷ 46 μ. Χ. εἰς τὴν κοσμοκράτειραν Ῥώμην.

Ῥοιμητάλκος τοῦ Β΄ σφίζεται ὡραῖον νόμισμα, φέρον τὴν αὐθεντικὴν εἰκόνα αὐτοῦ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΡΟΙΜΗΤΑΛΚΑΣ, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης πλευρᾶς τὴν εἰκόνα τοῦ Καλλιγούλα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΓΑΙΩ ΚΑΙΣΑΡΙ ΣΕΒΑΣΤΩ ²⁾.

Ὁ Ῥοιμητάλκῃς ἦτο φίλος τῶν Ἀθηναίων, ἀναφέρεται δὲ καὶ ὡς ἐπώνυμος ἀρχῶν ³⁾ αὐτῶν κατὰ τὸ ἔτος 37-38 μ. Χ.

* * *

Ἡ Ἀντωνία Τρύφαινα ἱκανοποιήθη διὰ τῆς τιμωρίας τοῦ Ῥαισκονπόριδος καὶ κατώρθωσε τὴν ἀναγνώρισιν τῶν δικαιωμάτων τῶν τέκνων τῆς ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ ἀτυχοῦς πατρός των. Ἀλλ' ἡ προστασία αὕτη καὶ εὐνοια, διὰ τῆς ὁποίας ἡ γερουσία τῆς Ῥώμης περιέβαλλεν αὐτὴν καὶ τὰ τέκνα τῆς, ἐξήγειρον τὴν γενικὴν κατ' αὐτῆς δυσἀρέσκειαν τῶν ὑπηκόων τῆς, οἱ ὅποιοι διέβλεπον τὴν ἐπικράτησιν τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτικῆς καὶ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἀνεξαρτησίας των.

Δύο ἔτη μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ Ῥοιμητάλκου εἰς τὸν θρόνον τοῦ πατρός του καὶ τὴν τοῦ ἀντιβασιλέως Τριβαλλιανοῦ Ῥούφου διὰ τοὺς ἀνηλικίους υἱοὺς τοῦ Κότυος, κατὰ τὸ 25 μ. Χ. σπουδαία ταραχαὶ

¹⁾ Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο διεσώθη εἰς τὰ Ἑλληνικὰ τοῦ Εὐσεβίου ἀποσπάσματα, καὶ συνέβη κατὰ τὸ ἕκτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Κλαυδίου τῷ 46 μ. Χ.

²⁾ Ἐν τῇ Συλλογῇ τοῦ Tschon. Ἴδε Λεξικὸν Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας Σ. 1. Βουτυρᾶ ἐν λέξει Ῥοιμητάλκῃς. Ἐπίσης Νομισματολογία Head-Σβορώνου, Τόμ. Α' σελ. 360.

³⁾ Πρβλ. Χερτσβέργ, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας Μετάφρ. Π. Καρολίδου, Τόμ. Α', σελ. 419.

συνέβησαν καθ' ὅλην τὴν Θρακίην συνεπείᾳ κατακραυγῆς κατὰ τῶν νέων διοικητῶν τῆς χώρας, τῶν ὁποίων ἡ ἀνικανότης, ὅπως διετείνοντο, δὲν ἠδύνατο νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ταραξίας τῆς δημοσίας ἡσυχίας.

Ἐπιβεβαιωθῆναι ἀναφέρει ὅτι τρεῖς φοβεραὶ βάρβαροι φυλαί, οἱ Κοιλαεῖται, οἱ Ὀδρῦσαι καὶ οἱ Δῖοι, ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγούς, ἄλλοι μὲν προέβησαν εἰς λεηλασίας, ἄλλοι δὲ διαβάντες τὸν Αἴμον ἐπολιόρησαν τὴν Φιλιππούπολιν, ὅπου εἶχε καταφύγει ὁ Ῥοιμητάλκης.

Ἐπειδὴ οἱ Velleius, ὅστις ἐστρατήγει τῶν παρὰ τὴν Θρακίην Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων, μαθὼν τὰς κινήσεις τῶν ἐπιδρομῶν μέρος μὲν ἀπέστειλε κατ' αὐτῶν, λαβὼν δὲ τὸ πλεῖστον μεθ' ἑαυτοῦ ἐστράφη κατὰ τῶν πολιούκων τὴν Φιλιππούπολιν. Ἡ ταχύτης καὶ ἡ στρατιωτικὴ ἰκανότης τοῦ Velleius διεσκόπισε τοὺς ἐπιδρομῆς, ὁ δὲ Ῥοιμητάλκης δι' ἐπιτυχούς ἐξόδου, καθ' ἣν στιγμὴν ἀνεφάνησαν αἱ Ῥωμαϊκαὶ λεγεῶνες, κατάρθωσε νὰ σωθῆ. Κατὰ τὴν ἐξοδὸν συνήφθη συμπλοκή, καθ' ἣν ἐκ τῶν βαρβάρων πολλοὶ ἐφονεύθησαν, χωρὶς νὰ χυθῆ οὔτε ῥανὶς αἵματος ἐκ μέρους τῶν Ῥωμαίων.

Ἀλλὰ παρ' ὅλην τὴν λαμπρὰν ταύτην ἐπιτυχίαν αἱ θρακικαὶ φυλαὶ μετὰ μεγαλυτέρας ἐντάσεως ἐξηκολούθησαν τὸν κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἀγῶνα μέχρι τοῦ 26 μ. Χ., ἐπὶ τέλος ὅμως ἐκάμφθησαν καὶ ἡ νίκη ἔσπευε τὸν Ποππαῖον Σαβῖνον, ὀδηγοῦντα τὰς Ῥωμαϊκὰς λεγεῶνας²⁾. Οἱ ἀποσιτάται χαρακωθέντες ἐπὶ τῶν μᾶλλον ἀποκρήμων κορυφῶν τοῦ Αἴμου ἐπολέμησαν μετὰ λύσεως μέχρι τελευταίας ῥανίδος αἵματος ἔχοντες παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτῶν τοὺς γονεῖς, συζύγους καὶ τέκνα των, οἱ ὅποιοι ἐνεθάρον αὐτοὺς διὰ τῆς παρουσίας των καὶ πατριωτικῶν ῥημάτων. Τοιαύτη ἦτο ἡ λύσσα καὶ ἡ ἐπιμονὴ των, ὥστε οἱ μὴ φονευόμενοι ἠτύχουν διὰ τῶν ἰδίων ξιφῶν των προτιμῶντες τὸν θάνατον τῆς δουλείας.

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τῆς ἐξεγέρσεως τῶν θρακικῶν ἐκείνων φυλῶν. Εἰς ἀνάμνησιν δὲ τῆς νίκης ἐκείνης ἀνήγειραν μνημεῖον, τοῦ ὁποίου τὰ εἰρηστικά σφύζονται ἐν Βιζύῃ, μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: «Θεῷ τῷ ὑψίστῳ ὡς εὐχαριστήρια ὑπὲρ σωτηρίας Ῥοιμητάλκους καὶ Πυθοδορίδος (βασιλέων) ἐκ τοῦ κατὰ Κοιλαλητικὸν πόλεμον κινδύνου»³⁾.

Ἐπιβεβαιωθῆναι ἀναφέρει ὅτι τρεῖς φοβεραὶ βάρβαροι φυλαί, οἱ Κοιλαεῖται, οἱ Ὀδρῦσαι καὶ οἱ Δῖοι, ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγούς, ἄλλοι μὲν προέβησαν εἰς λεηλασίας, ἄλλοι δὲ διαβάντες τὸν Αἴμον ἐπολιόρησαν τὴν Φιλιππούπολιν, ὅπου εἶχε καταφύγει ὁ Ῥοιμητάλκης.

¹⁾ Τακίτου Annal. III, 38—39.

²⁾ Τακίτου, Annal. IV, 46—51. Πρβλ. Χερτσοβέργ, loc. cit. Τόμ. Β', σελ. 30 καὶ ἐξῆς.

³⁾ Ἐκ τῆς Θρακικῆς Ἐπετηρίδος τοῦ 1897, σελ. 103.

ρησεν εις αυτον το βασιλειον του εξαδέλφου του, ενω εις αυτον παρεχώρει ως αντιστάθμημα το βασιλειον της Μικρας Ἀρμενίας.

Ἐν τούτοις, ως αποδεικνύεται εκ τινων επιγραφων της Κυζίκου¹⁾, χρονολογουμένων απο του 38 π. Χ., εποχης της εις τον θρόνον ανόδου του Καλλιγούλα, μολονότι ειχον παρέλθει ενδεκα ετη απο της περιλάμπρου ταύτης νίκης, οι υιοι του Κότυος δεν ειχον λάβει ακόμη την άδειαν να επιστρέψωσιν εις το βασιλειόν των. Κατά τα ψηφίσματα ταυτα η χήρα του Κότυος Ἀντωνία μετα των υιών της ηλθεν εις Κυζικον, όπου παρεμεινεν επι αρκετά ετη μέχρι της εις την Θράκην επιστροφης των.

Οι Κυζικηνοι εις ανάμνησιν της εν τη πόλει αυτών διαμονης της Ἀντωνίας και των υιών της εξέδωκαν δύο ψηφίσματα, περιέχοντα συμπαθητικωτάτας εκφράσεις υπέρ αυτης και των τέκνων της, ως και την εκφρασιν της προς τον αυτοκράτορα Γάιον ευγνωμοσύνης της δια τας ευεργεσίας, των οποίων ετυχε παρ' αυτου μετα των ορφανών τέκνων της.

II.

Μετα τα ανωτέρω επανερχόμεθα εις τον βασιλέα-ποιητήν.

Ἄ Ο'Οβίδιος, οστις, ως γνωστόν, ειχεν εξορισθῆ τῷ 9 μ. Χ. υπό του αυτοκράτορος Αύγουστου εις τους Τόμους του Ευξεινου παρα τας εκβολας του Δουνάβεως, απήϋθυνε τῷ 12 μ. Χ. προς τον Κότυν μακράν και εμμετρον επιστολήν εξ 81 στίχων, εις την οποίαν τον ικετεύει, όπως του επιτρέψη να διέλθῃ το υπόλοιπον του βίου του εν Θράκη. Ἡ επιστολή αυτη, φέρουσα την επιγραφην Coty Regi²⁾, θεωρεϊται ως εν των αριστουργημάτων της Λατινικης ποιήσεως, αρχεται δε δια των εξῆς εγκωμιαστικῶν φράσεων :

«Ὁ Κότυ, απόγονε βασιλέων, του οποίου η ευγενής καταγωγή
 »φθάνει μέχρι του ενδόξου Ευμόλπου. Ἐάν εφθασεν ἤδη εις την ακοήν
 »σου ἡ περι της εξορίας μου εἴδησις, εἰαν γνωρίζῃς ὅτι φθίνω εις μίαν
 »χώραν γείτονα της ιδικῆς σου, εισάκουσον, ὦ ἄριστε των πριγκίπων, την
 »φωνήν, ἡ ὁποία σε ικετεύει και, αφοῦ δύνασαι, γίνε το στήριγμα ενός
 »εξοριστου. Ἡ τύχη—και δεν παραπονοῦμαι δι' αυτό—με παρέδωκεν εις
 »τάς χεῖράς σου. Κατά τουτο τουλάχιστον δεν εφάνῃ εχθρά προς ἐμέ.
 »Δέξου μετ' εὐνοίας εις τας παραλάσις σου τὰ συντριμματα του ναναγίου

¹⁾ Αἱ επιγραφαὶ αὗται ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1873, σφζονται δὲ ἤδη εις τὸ αὐτοκρατορικὸν μουσεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Βλέπε : J. Millingen, περὶ δύο ἀνεκδότων Κυζικηνῶν ψηφισμάτων, ἐν τῷ περιοδικῷ του Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως, Τόμ. Ζ', σελ. 23--28.

²⁾ Ὁβιδίου. Ἐπιστολαὶ ἐκ Πόντου. Βιβλ. II, ἐπιστολὴ 9.

μου, καὶ εἴθε ἡ χώρα, τῆς ὁποίας βασιλεύεις, νὰ μὴ μοῦ γίνῃ σκληροτέρα τῶν κυμάτων.

» Πίστευσέ με, εἶναι ἄξιον ἑνὸς βασιλέως νὰ παρηγορῇ τὴν δυστυχίαν. Τοῦτο ἀρμόζει εἰς τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα ποῦ κατέχεις, καὶ ἡ τύχη ποῦ σὲ ἀξίζει, ὅσον μεγάλη καὶ ἂν εἶναι, δὲν εἴμπορεῖ νὰ φθάσῃ τὴν » μεγαλυτέραν καρδιά σου. Ποτὲ ἡ ἰσχὺς δὲν θαυμάζεται περισσότερον παρὰ ὅταν συγκινηθῆται ἀπὸ τὴν ἰκεσίαν. Αὐτὸ τὸ ἀπαιτεῖ τὸ μεγαλεῖον » τῆς καταγωγῆς σου, αὐτὸ εἶναι τὸ καθῆκον μιᾶς εὐγενείας ἐκ θεῶν καταγομένης, σοῦ τὸ συνιστᾷ ὁ Εὐμόλπος, ὁ ἑνδοξος ἰδρυτὴς τῆς δυναστείας σου, καὶ ὁ δίσπαλπος αὐτοῦ Ἐριχθόνιος. Αὐτὸ εἶναι τὸ προνόμιον, τοῦ » ὁποίου συμμετέχεις μετὰ τῶν θεῶν. Σοῦ ἀπευθύνουν ἰκεσίας, ὅπως εἰς » αὐτοίς. Καὶ σὺ, ὅπως ἐκεῖνοι, ἀνακουφίζεις τοὺς ἰκετεύοντάς σε. . . . . » . . . . Καὶ σὺ ἐπίσης, ὦ Κότυ, ἄξιε υἱὲ ἑνδοξοῦ πατρός, βοήθησον ἕνα » δυστυχῆ ἔξοριστον εἰς τὴν χώραν, τῆς ὁποίας ἄρχεις. . . . . ».

Ἐξακολουθῶν ὁ ποιητὴς παραβάλλει τὴν γενναιοφροσύνην τοῦ Ἄλκινούου καὶ ἄλλων μεγάλων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐξαιρεῖ τὸ μείλιχον τοῦ χαρακτῆρος, τὴν πραότητα καὶ τὴν ποιητικὴν φύσιν τοῦ Θρακικοῦ βασιλέως διὰ τῶν ἐξῆς.

« Νὰ προσθέσω ἀκόμη, ὅτι ἡ σπουδὴ τῶν ὤρειων τεχνῶν πρᾶννει » τὰ ἦθη καὶ ἀπαλύνει τὴν σκληρότητα; Ἐξ ὅλων τῶν βασιλέων οὐδεὶς » πλειότερον σοῦ ἐκαλλιέργησε τὰς γλυκείας αὐτὰς σπουδὰς καὶ οὐδεὶς » ἀφιέρωσε περισσότερον χρόνον δι' αὐτάς. Οἱ στίχοι σου τὸ ἀποδεικνύουν. » Ἀφαίρεσον τὸ ὄνομά σου ἐκ τῶν στίχων τούτων καὶ θὰ ὤρκιζόμην » ὅτι αὐτοὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἔργον ἑνὸς Θρακικοῦ. Ὅχι! Ὁ Ὅρ- » φεὺς δὲν εἶναι πλέον ὁ μόνος ποιητὴς τῆς χώρας ταύτης καὶ ἡ χώρα » τῶν Βιστόνων ὑπερηφανεύεται διὰ τὸ πνεῦμά σου. . . . . »

Περαιτέρω ὁ Ὀβίδιος ἐπαινεῖ τὴν ἀνδρείαν καὶ γενναιότητα τοῦ Κότυς καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὸ ποιητικόν του τάλαντον λέγων :

« Ὅπως τὸ θάρρος σου σὲ παρακινεῖ νὰ λάβῃς τὰ ὄπλα, ὅταν εἶναι » ἀνάγκη καὶ νὰ βᾶψῃς τὰς χεῖράς σου μὲ τὸ αἷμα τῶν ἐχθρῶν σου. » Ὅπως γνωρίζεις νὰ δρίπτῃς τὸ ἀκόντιον διὰ στιβαρᾶς χεῖρός καὶ νὰ » ὀδηγῇς ἐπιδεξιῶς ἕνα κέλῃτα. Ὅπως εὐρίσκεις τὸν ἀναγκαῖον καιρὸν » νὰ ἐξασκήσῃς εἰς τὰ ὄπλα τῶν προγόνων σου. . . . . διὰ τῆς καλλιερ- » γείας τῶν Πιερίδων διανοίγεις ὁδὸν πρὸς τὰ λάμποντα ἄστρα. Μᾶς » συνδέει ἕνας ἐπὶ πλέον δεσμός. Καὶ οἱ δύο μας εἴμεθα μεμνημένοι εἰς » τὰ ἴδια μυστήρια. Ὡς ποιητὴς ἐκτείνω πρὸς ποιητὴν τὰς ἰκέτιδας χεῖ- » ράς μου καὶ ζητῶ εἰς τὴν χώραν σου ἄσυλον καὶ προστασίαν. »

Τελευτῶν ὁ Ὀβίδιος ὑπεραμύνεται ἑαυτοῦ διὰ μακρῶν ὅτι ἀδίκως ἐξωρίσθη καὶ καταλήγει διὰ τῶν ἐξῆς.

«Ἐφοῦ δὲν μοὶ παρέχεται τὸ δικαίωμα νὰ παραμείνω εἰς τὴν πα-
»τρίδα μου, ζητῶ τοῦλάχιστον, ὅπως δυνηθῶ πλησίον σου νὰ ζήσω ἐν
»ἀσφαλείᾳ εἰς τὴν ξένην ταύτην χώραν».

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ὀβιδίου. Ἄλλ' ἄρα γε ἠξιώθη ἀπαντή-
σεως ἐκ μέρους τοῦ Κότυς; Ἐκ τῶν ὑστέρων κρίνοντες φρονοῦμεν ὅτι
ὁ Κότυς παρ' ὅλην τὴν εὐγενῆ ψυχὴν του καὶ τὴν καλὴν θελησιν του
νὰ ἔλθῃ ἀρωγὸς εἰς ἓνα ἱκετεύοντα ποιητὴν θὰ ἐδίστασε νὰ γράψῃ πρὸς
τὸν Ὀβίδιον φοβούμενος τὴν ὀργὴν τοῦ αὐτοκράτορος, τοῦ ὁποίου ἐξε-
τελεῖτο αὐστηρὰ διαταγή.

Εἶν' ἀληθὲς ὅτι ὁ Αὐγουστος ἀπέθανε τῷ 14 π. Χ. καὶ ὅτι ὁ Κότυς
ἠδύνατο, ἂν ἤθελε, νὰ βοηθήσῃ αὐτόν. Ἄλλ' ἡ ἀτυχὴς μετὰ τὸν θάνατον
τοῦ Αὐγούστου μετὰ τοῦ θείου του συμβασιλεία, τῆς ὁποίας ἀνεφέρομεν
τὰς λεπτομερείας, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἀμελήσῃ εἰς ἓνα στοιχειῶδες καθῆ-
κον, χωρὶς νὰ δυνηθῆ νὰ φανῆ χρήσιμος εἰς τὸν ἀτυχήσαντα ποιητὴν.
Καὶ οὕτως ἀπέθνησκε μετ' ὀλίγον τῷ 17 μ. Χ. εἰς τὴν ἄξενον ἐκείνην
παραλίαν ὁ γλυκὺς τῶν Μεταμορφώσεων ποιητής.

Ο ΚΑΠΟΥΚΙΝΟΣ ROBERT DE DREUX ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ ΣΤΑ 1666

Μέσα στὴ φτώχεια ποὺ ἔχουμε ἀπὸ εἰδήσεις γιὰ τὰ σκοτεινὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας οἱ πληροφορίες ποὺ μᾶς δίνουν οἱ Εὐρωπαῖοι ταξιδιωτὲς, ὅσοι ἔτυχε στὰ χρόνια αὐτὰ νὰ περάσουν ἀπ' τὶς ἑλληνικὲς χώρες εἶναι πράγματι πολύτιμες. Δὲν πρέπει βέβαια νὰ περιμένει κανένας ἀπ' αὐτὰς πάντα πολὺ σπουδαῖα πράγματα, γιὰτὶ περαστικοὶ ὅπως ἦταν δὲν εἶχαν τὸν καιρὸ οὔτε καὶ τὸ σκοπὸ νὰ ἐξετάσουν μὲ προσοχὴ τὸν τόπο μας καὶ νὰ δώσουν ὀλόκληρη τὴν εἰκόνα του. Αὐτὸ μονάχα γιὰ λίγους μπορεῖ νὰ εἰπωθῆ. Οἱ περισσότεροὶ περνοῦσαν γιὰ ἄλλες δουλειές, καὶ τὸ συνηθέστερο μαζὶ μὲ διάφορες διπλωματικὲς ἀποστολές, καὶ στὸ δρόμο τους ἀπάνω ἀπ' ὅσα ἔβλεπαν σημείωναν ὅ,τι τοὺς ἔκανε κάποια ἐντύπωση ἀνάλογα μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασία καὶ τὰ ἰδιαίτερα ἐνδιαφέροντα τοῦ καθενός. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ πληροφορίες τῶν δὲν εἶναι συστηματικὲς καὶ μερικὲς μάλιστα φορὲς ὄχι καὶ πολὺ σωστές. Ἄλλες φορὲς στὸ βιαστικὸ πέρασμά τους δὲν προφταίνουν νὰ ἀντιληφθοῦν καλὰ καλὰ ὅ,τι βλέπουν ἢ δὲν ἀκοῦν καλὰ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ παραμορφώνουν ἢ δὲν καταλαβαίνουν καλὰ καὶ παρεξηγεῖν ὅ,τι τοὺς λές, κι ἄλλες φορὲς δίνουν πίστη καὶ προσοχὴ σ' ἕτι ἀκούσουν ἀπ' τοὺς ντόπιους, ποὺ δὲν τοὺς λέν πάντα τὴν ἀλήθεια, καμιά φορὰ δὲ γιὰ νὰ κάνουν φαίνεται περισσότερη ἐντύπωση στοὺς ἀπλοῖκούς ἀναγνώστες τους τερατολογεῖν καὶ οἱ ἴδιοι. Μ' ὅλα αὐτὰ κοντὰ στὸ τίποτα οἱ πληροφορίες ποὺ βρίσκουμε στὰ ταξιδιωτικὰ βιβλία εἶναι κάτι τι, ἀρκεῖ νὰ μὴ τοὺς παραδεχόμαστε ἀνεξέταστα, ἀλλὰ μὲ κάποια προσοχὴ καὶ κριτικὴ.

Εἶπαμε παραπάνω πὼς οἱ περισσότεροὶ ἀπ' τοὺς ταξιδιωτὲς δὲν ταξίδευαν γιὰ περιήγηση, ἀλλὰ γιὰ ἄλλες δουλειές, καὶ τὸ συνηθέστερο πήγαιναν καὶ ἤρχονταν ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολη. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ πληροφορίες τους σχετίζονται μὲ τοὺς τόπους, ποὺ βρίσκονται ἀπάνω στοὺς μεγάλους δρόμους, ποὺ πᾶν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολη. Γιὰ τὴ Θράκη δυὸ μεγάλοι δρόμοι εἶναι ποὺ ὀδηγοῦν ἀπ' τὴν Εὐρῶπη πρὸς τὴν Πόλη. Ὁ

ἕνας, ὁ πιὸ συνηθισμένος, εἶναι ὁ δρόμος ποὺ περνᾷ ἀπ' τὴν Ἀδριανούπολι, ὁ ἄλλος εἶναι ἡ περιφέρη Ἐγνατία ὁδὸς ποὺ ἀρχίζει ἀπ' τὸ Δυρράχιο, περνοῦσε ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη, ξακόλουθοῦσε μέσ' ἀπ' τὴ Θράκη καὶ τελείωνε ἔς τὴ Κωνσταντινούπολη. Τοὺς δυὸ αὐτοὺς δρόμους ἀκολουθοῦν ἀπάνω κάτω καὶ σήμερα ἀκόμα οἱ δημοσιές. Τὸν ἕνα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς δυὸ, αὐτὸν ποὺ πάει πρὸς τὴ Θεσσαλονίκη ἀκολούθησε ἔς τὰ 1669 καὶ ἡ συνοδεία τοῦ Γάλλου πρεσβευτῆ De la Haye-Vantelet πηγαίνοντας ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολη ἔς τὴ Λάρισα, ὅπου ἔμενε τότε προσωρινὰ ὁ Σουλτάνος γιὰ νὰ βρίσκεται πιὸ κοντὰ στὴν Κρήτη, ποὺ τὴν πολιορκοῦσαν τὰ στρατεύματα τοῦ Μεγάλου Βεζίρη-του. Ὁ πρεσβευτῆς πῆγαινε γιὰ νὰ τακτοποιήσει μερικές γαλλικὲς ὑποθέσεις, σχετικὲς μὲ τὰ προνόμια τῶν ξένων στὴν Τουρκία (Capitulations), καὶ μέσα στὴ συνοδεία του εἶχε καὶ τὸν πνευματικὸ τῆς πρεσβείας, ἕνα συγγενῆ του καπουκίνο τὸν Robert de Dreux. Ὁ de Dreux αὐτὸς ἦταν τρία χρόνια ποὺ εἶχεν ἔρθει ἀπ' τὴ Γαλλία καὶ ἔμενε στὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ πνευματικὸς τῆς πρεσβείας, φιλοπερίεργος δὲ καθὼς ἦταν βρῆκε σ' αὐτὸ τὸ ἀναμεταξὺ εὐκαιρίες νὰ ταξιδεύει καὶ σ' ἄλλα μέρη τῆς Τουρκίας. Πρῶτα πρῶτα ἐπειδὴ ὁ πρεσβευτῆς ἀναγκάστηκε νὰ ταξιδεύει στὴν Ἀδριανούπολη, ὅπου βρισκόταν ὁ Σουλτάνος, ὁ πάτερ Robert τὸν συνώδεψε γιὰ νὰ δῆ τὴν Ἀδριανούπολη. Ἐπειτα βρῆκε εὐκαιρία νὰ ταξιδεύει μόνος του καὶ στὰ νησιά καὶ στὴ Σμύρνη καὶ στὸ τέλος συνώδεψε τὸν πρεσβευτῆ καὶ στὴ Λάρισα, καὶ ἀπ' ἐκεῖ κατέβηκε στὴν Ἀθήνα καὶ στὸ Ναύπλιο, ὅπου μπάρακαρε γιὰ τὴ Γαλλία. Τις ἐντυπώσεις ἀπ' τὴ διαμονή του στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τὰ ταξίδια του περιέγραψε σὲ μιὰ ἔκθεση, ποὺ τὴν ἐσημείωσε πρῶτα ὁ Omont, ἐξέδωκε δὲ στὰ τελευταῖα χρόνια (1925) ὁ Pernot ἀπὸ ἕνα χειρόγραφο τῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων μὲ τὸν τίτλο Voyage en Turquie et en Grèce du R. P. Robert de Dreux aumonier de l'ambassadeur de France (1665—1669) publié et annoté par Hubert Pernot. Paris 1925. (Collection de l'Institut Néo-hellénique. Fasc. 3).

Ὁ de Dreux δὲν ἀνήκει βέβαια ἔς τὴν τάξη τῶν μεγάλων περιηγητῶν, ὅπως ὁ Belon, ὁ Tournefort καὶ ἄλλοι, εἶναι ὅμως περίεργος καὶ φιλόμαθης καὶ προσεκτικὸς καὶ ἐνδιαφέρεται πολὺ γιὰ τὰ ἀρχαῖα καὶ ὅπου τὰ ἀπαντήσει, δὲν ἀφήνει νὰ τοῦ διαφύγουν. Ἐνδιαφέρεται ἐπίσης καὶ γιὰ τὴ σύγχρονη κατάσταση τῶν κατοίκων καὶ μᾶς δίνει καὶ γι' αὐτὴ χρήσιμες πληροφορίες. Ἐτσι μᾶς περιγράφει τὴν Ἀδριανούπολη, τὴν Κωνσταντινούπολη μὲ τὰ τζαμιά της, τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα της καὶ τὰ σαράγια της, τὴ Χαλκηδόνα, τὸ Ἐφταλύργιο, τὸ Βόσπορο, καθὼς καὶ τὸ παιδομάζωμα καὶ τὴν ἀγορὰ τῶν σκλάβων. Ἐπειτα μᾶς διηγεῖται τὸ ταξίδι του στὰ

νησιά καὶ τὴ Σμύρνη, καθὼς καὶ τὸ ταξεῖδι του στὴ Λάρισα, ὅπου μᾶς δίνει πληροφορίες γιὰ ὅλες τὶς πόλεις ποὺ ἀπάντησε στὸ δρόμο του ἀπ' τὴ Σηλυβρία ὡς τὴν Καβάλλα, κι ἐδῶ ἐκεῖ ὡς τὴ Θεσσαλονίκη καὶ τὴ Λάρισα. Τελευταῖα μᾶς περιγράφει τὸ ταξεῖδι του στὴν Ἀθήνα καὶ στὸ Ναύπλιο, καὶ μᾶς ἀναφέρει ὅσα ἀρχαῖα εἶδε καὶ θαύμασε στὴν πόλη τῆς Παλλάδος. Τὴν ἐξιτόρηση τοῦ ταξειδιοῦ του δὲν φαίνεται νὰ τὴν ἔγραψε προσχεδιασμένα, γιατί ἀλλιῶς θὰ ἦταν ἴσως πλουσιώτερη. Κάποιος, ποὺ θὰ τοῦ εἶχε ὑποχρέωση, τοῦ τὴ ζήτησε ἐπίμονα, κι αὐτὸς δὲν μπόρεσε νὰ ἀρνηθῆ. Ἔτσι, καθὼς μᾶς λέγει ὁ ἴδιος, δὲν τὴν ἔγραψε ἀπὸ σημειώσεις, ἀλλ' ἀπὸ ὅ,τι θυμότανε, τρία μάλιστα χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὸ γυρισμὸ του 'ς τὴ Γαλλία. Μ' ὅλα ταῦτα φαίνεται νὰ εἶχε ζωηρὴ μνήμη, γιατί σὲ πολὺ λίγα πράγματα θὰ μπορούσε νὰ πῆ κανένας πὼς δὲν τὰ λείε σωστά, ὅπως τὰ εἶδε καὶ τὰ ἀντελήφθηκε ἢ ὅπως τοῦλάχιστον τοῦ τὰ εἶπαν.

Γιὰ τὴ Θράκη οἱ πληροφορίες τοῦ de Dreux ἔχουν ἀρκετὴ σημασία, γιατί μᾶς δίνουν ὄχι μόνον τὴ γενικὴ εἰκόνα τῆς χώρας, ποὺ φαίνεται νὰ ἦταν ἀρραῖα κατοικημένη καὶ σχεδὸν ἐρημωμένη, ὄχι μόνον εἰκόνες ἀρκετὰ περιεργές γιὰ τὰ ταξείδια στὰ χρόνια ἐκεῖνα, ἀλλὰ καὶ μερικὲς ἀρκετὰ σημαντικὲς πληροφορίες γιὰ πόλεις, ποὺ καὶ σήμερα εὐημεροῦν καὶ ἀκμάζουν, καθὼς καὶ γι' ἄλλες ποὺ εἶναι πιά ἐρημες κι ἀκατοίχτες. Ἀφοῦ περάσαν τοὺς Τσεκμετζέδες, τὴ Σηλυβρία καὶ τὴ Ραιδεστό, ποὺ φαίνεται πὼς καὶ τότε εἶχε σημαντικὴ ἐμπορικὴ κίνηση, πέντε δλόκληρες μέρες περπατοῦν ὡς τὸν Ἔβρο χωρὶς νὰ βροῦν καμιὰ σημαντικὴ ὄπωση πόλη, παρὰ μόνον πεδιάδες μὲ ἄφθονο κυνήγι, πράγμα ποὺ μαρτυροῦ πόσο ἐρημος ἦταν ὁ τόπος. Τὸν Ἔβρο τὸν περνοῦν μὲ καίκια, ὅπως καὶ σήμερα, καὶ φτάνουν στὰ Φέρζαι, ὅπως λὲν σήμερα οἱ ντόπιοι, ποὺ τότε ἀκόμη διατηροῦσαν τὸ βυζαντινὸ τους ὄνομα Βήρα. Ξέρουμε δὲ ἀπ' τοὺς Βυζαντινοὺς πὼς ἔξ ἀρχῆς ἦταν ὄχυρὸ μοναστήρι, ποὺ χρησίμεψε κάποτε καὶ γιὰ φυλακὴ μεγιστάνων, πιθανώτατα δὲ γιὰ τὴν ὄχυρότητά του αὐτὴ σιγὰ σιγὰ ἔγινε καὶ κέντρο συνοικισμοῦ¹⁾, ἀφοῦ μάλιστα βρισκόταν καὶ ἀπάνω στὸ δημόσιο δρόμο. Ὁ καπουκίνος ἐπισκέπτεται τὸ τζαμί, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ μιὰ ἀπ' τὶς πιὸ ὁμορφες βυζαντινὲς ἐκκλησιᾶς ποὺ ἔχουμε καὶ βλέπει καὶ τὶς ἐπιτύμβιες ἐπιγραφὰς ποὺ σφίζονται ἀκόμα καὶ τώρα. Μετὰ τὴ Βήρα ἔρχεται στὴ Μάκρη, ὅπου διαβάζει μιὰ ἐπιτύμβια ἐπιγραφή καὶ ἐπισκέπτεται κ' ἕναν τουρκικὸ τουρμπὲ θαυματουργό. Ἀπὸ κεῖ φτάνει 'ς τὴν Γκιουμουρτζίνα. Εἶναι περιεργὸ πὼς τὸ κάστρο της, ποὺ ὡς τὰ 1922, ποὺ τὸ γκρέμισε ὁ γενικὸς διοικητὴς Δάσιος γιατί τὸ ἐθεώρησε

¹⁾ Κατακοιζηνός III 310,17 Βόννης, Πρβλ. Στ. Κυριακίδου, Γλωσσογεωγραφικὰ σημεῖωματα ἐν Ἀγγλοκρατικῷ Ἀρχεῖῳ Τομ. 7 σ. 366.

ἄχρηστο, ἦταν πολὺ καλὰ διατηρημένο, τὸ χαρακτηρίζει ὡς ἐρειπωμένο, ὅπως καὶ πρωτύτερα ἀπ' αὐτὸν ὁ Belon. "Ἄξια προσοχῆς εἶναι ὅσα κατόπι λέγει γιὰ τὸ Περιθῶρι, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ Μπουροῦ, γιὰτὶ βέβαια ἡ γνώμη τοῦ Pernot πὼς μπαροῦσε νὰ εἶναι ἡ Μαρώνεια δὲν εἶναι σωστή. Ἡ Μπουροῦ λοιπὸν καὶ τότε ἀκόμα, στὰ 1669, ὅπως καὶ στὰ χρόνια τοῦ Belon, εἶχε κατοίκους, ἔλεινους ὅμως καὶ ἀξιοδάκρυτους, βρισκόταν δὲ ἀκόμα καὶ ἄνθρωποι ποὺ θυμόνταν τὸ παλιότερό της ὄνομα Περιθῶρι, δηλαδὴ Περιθεῶριον. Τὸ κάστρο της, ποὺ σήμερα μόνο λείψανα ἀξιοσημείωτα εἶδα μὲ διάφορες ἐπιγραφὰς κτιστὲς μὲ τοῦβλα, σφζόταν τότε δλάκερο, ὀρθὸς δὲ ἦταν ἀκόμη καὶ οἱ βυζαντινὲς της ἐκκλησιᾶς. "Ὅ,τι δὲν καταλαβαίνω καλὰ εἶναι ὁ περίβολος μὲ τὰ τύξα γῦρο γῦρο στὴν πόλη. Τέτοιο πρᾶμα ἐγὼ τουλάχιστο δὲν διέκρινα. Ἴσως τώρα νὰ γκρεμίστηκε. Ἡ περιγραφή αὐτὴ τοῦ de Dreux μᾶς δείχνει πόσο χρησιμὴ θὰ ἦταν ἡ ἐξέταση τοῦ τόπου αὐτοῦ ἀπὸ ἓναν βυζαντινολόγο καὶ μάλιστα καὶ ἡ ἐνέργεια ἀνασκαφῶν. Ἔχουμε μπροστὰ μας μιὰ δλόκληρη νεκρὴ πόλη, ποὺ βέβαια ἂν ἀνασκαφῆ, κάποιες σελίδες ἀπ' τὴ βυζαντινὴ ζωὴ τῆς Θράκης θὰ φωτίσει. Γιὰ τὶς σημερινὲς γι' αὐτὴ παραδόσεις τῶν γῦρο χωριῶν ἔγραψα ἄλλοτε στὸ Ἡμερολόγιο τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος τοῦ Δροσίνη¹⁾. Ἐξω ἀπὸ κεῖνα ποὺ ἀναφέρω ἐκεῖ οἱ κάτοικοι τοῦ σημερινοῦ Γιασίκοι μοῦ εἶπαν πὼς κατοικοῦσαν ἄλλοτε ἔς τὴ Μπουροῦ καὶ πὼς ἔφυγαν, γιὰτὶ δὲν μποροῦσαν νὰ ζήσουν ἐκεῖ ἀπ' τοὺς κουρσάρους, τὴν παράδοσή των βεβαιώνει ὁ de Dreux ὁμιλῶντας γιὰ τὶς αἰτίες τῆς δυστυχίας τῶν κατοίκων. Ἄλλως τε ἀπ' ὅλα τὰ παράλια αὐτὰ οἱ κάτοικοι φύγαν ἀπ' τὴ θάλασσα γιὰ τὸν ἴδιο λόγο καὶ σήμερα καὶ ἡ Μαρώνεια καὶ τὰ Ἄβδηρα (σήμερα Μπουλούστρα) εἶναι ἀρκετὰ μακριὰ ἀπ' τὴν παραλία. Ἄλλ' ἂς ἀφήσουμε τὸν de Dreux νὰ μᾶς διηγηθῆ τὸ ταξίδι του²⁾.

Τὴν πρώτη μέρα τοῦ ταξιδιοῦ μας φτάσαμε στὸ Τοπτσιλάρ, ὅπου βρήκαμε καλὸ καὶ φτηνὸ κρσί, κ' ἐπειδὴ θέλαμε νὰ ἐξακολουθήσουμε τὸ δρόμο μας καὶ τὴ νύχτα, πήραμε μαζί μας ἓνα Χατζῆ. Χατζῆδες εἶναι ἄνθρωποι ποὺ κουβαλοῦν ἓνα φανό, γιὰ νὰ φωτίζουν τὸ δρόμο. Στὴν ἄκρα δηλαδὴ μιάνης μεγάλης βέργας ἔχουν ἓνα εἶδος σκάρας καὶ μὲ διάφορα κουδάρια ἀπὸ παννιὰ κατραμωμένα διατηροῦν μέσα σ' αὐτὴ τὴ φωτιά, ποὺ βγάζει

¹⁾ 1922 σ. 247 κέ.

²⁾ Ὁ ἐκδότης εἶχε τὴν ἐπιμέλεια νὰ ἐφοδιάσῃ τὴν ἐκδοσὴ καὶ μὲ διάφορες σημειώσεις ἀπὸ ἄλλους ταξιδιωτὲς, τὸν Belon κυρίως καὶ τὸν Ducas. Νόμισα πὼς θὰ ἦταν καλὸ νὰ τοὺς διατηρήσω καὶ τοὺς διετήρησα.

μεγάλη φλόγα. Κάποτε τὴ φλόγα αὐτὴ τὴ συντηροῦν μ' ἓνα ξύλο παχύ, πὸν καίει σὰν λαμπάδα.

Ὅταν εἶχαμε νὰ περπατήσουμε δώδεκα λεῦγες, ξεκινούσαμε στὶς ἑντεκα τὸ βράδυ, καὶ ὅταν εἶχαμε μικρότερο δρόμο, φεύγαμε τὰ μεσάνυχτα γιὰ νὰ φτάσουμε στὸ σταθμὸ ἀπάνω κάτω τὸ μεσημέρι. Τὸ φαγητὸ τὸ βρίσκαμε ἔτοιμο, γιὰτὶ τὸ ἀμάξι μὲ τὸ μαγειρεῖο πήγαινε πάντα μπροστὰ καὶ κάθε μέρα φρόντιζαν νὰ σφάζουν ἓνα ἀρνὶ καὶ πουλερικά γιὰ τὴν ἄλλη μέρα, γιὰτὶ καθὼς εἶπα στὰ μέρη αὐτὰ δὲν ἦταν ξενοδοχεῖα, ὅπου μπορεῖ κανένας νὰ καταλύσει, οὔτε καπηλειὰ ἢ μαγειρεῖα, ὅπου βρίσκει κανένας μαγειρεμένο κρέας, καὶ πρέπει οἱ ταξειδιῶτες νὰ εἰσιμᾶζον μοναχοὶ τοὺς τὸ φαεῖ πὸν θέλουν νὰ φάν.

Ὅταν ἀρχίζει νὰ σκοτεινιάζει ὁ χατζῆς ἀνάφτει τὸ φανὸ του καὶ τὸν βάζει στὴν πόρτα τοῦ χανιοῦ, ὅπου μαζεύονται οἱ ταξειδιῶτες, καὶ βαστώντας τὸ φανὸ στὸ χέρι τραγουδοῦν κάτι τι ἀράπικα γιὰ νὰ χαιρετίσει τὴ συντροφιά, γιὰτὶ ὁ θεὸς θέλησε νὰ μᾶς χαρίσει τὸ φῶς, καὶ ἔπειτα ἀπλώνει τὸ χέρι γιὰ νὰ πάρει ἕ,τι ὁ καθένας ἔχει εὐχαρίστηση νὰ τοῦ δώσει.

Ἄπ' τὸ Τοπποτσάρ ξεκινήσαμε γιὰ νὰ φάμε τὸ μεσημέρι στὸ Ponte-Piccolo καὶ ἀπὸ κεῖ στὸ Ponte-Grande¹⁾. Αὐτὰ εἶναι δυὸ χωριὰ ὅπου βρίσκονται δυὸ πέτρινα γεφύρια πάρα πολὺ μακριὰ καὶ ἀπ' αὐτὰ περνοῦν κάτι λαιμοὶ τῆς θάλασσας, πὸν κάνει ἐδῶ δυὸ ὁμορφες λίμνες. Τὴν ἄλλη μέρα φτάσαμε στὴ Σηλυβρία (Silivri), πολιτεία πολὺ παλιά, ἀπάνω σ' ἓνα ὑψωμα κοντὰ στὴ θάλασσα. Ὡς αὐτὴ βλέπει κανένας πολὺ ὄρατα λείψανα τοῦ κάστρου, ἔχει δὲ καὶ πολλοὺς Χριστιανοὺς, ἀλλὰ σχισματικοὺς. Δὲν ἀμέλησα νὰ πάω νὰ δῶ τὸν παπᾶ τους, τὸν παρεκάλεσα δὲ νὰ μὲ ὀδηγήσει στὴν ἐκκλησιά του, πρᾶγμα πὸν τὸ ἔκαμε μὲ πολλὴ προθυμία, γιὰτὶ ἤθελε νὰ μοῦ δεῖξει ἓνα ἅγιο λείψανο, πὸν τὸ τιμοῦν οἱ Ἕλληνες καὶ βλέποντας ἓνα μικρὸ σακκουλάκι μετάξινο μενεξεδένιο κρεμασμένο στὸ σταυρὸ τῆς Ἁγίας Τράπεζας τὸν ρώτησα τί ἦταν καὶ μ' ἀπάντησε πῶς μέσα στὸ σακκουλάκι ἦταν ἓνα μικρὸ κουτάκι καὶ μέσα σ' αὐτὸ πήγαινε τὴν ἅγια μετάληψη στοὺς ἄρρωστους.

¹⁾ Kutehuk-Tehkemédje καὶ Bujuk-Jehkemédje. Αὐτὰ τὰ δυὸ γεφύρια ἦταν ξύλινα τὸν καιρὸ πὸν πέρασε ὁ Belon πὸν ἐρχότανε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος (Observations, Paris 1688 σ. 150). Ὁ Paul Lucas ἔκανε δυὸ φορές τὸ ταξίδι ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολη στὴ Λάρισα. στὰ 1706 (ἐκδ. Paris 1712) (καὶ στὰ 1714) ἐκδ. Rouen 1719, Amsterdam 1720, Rouen 1721) Τὴν πρώτη φορά οἱ κυριότεροι σταθμοὶ τοῦ ἦσαν ἡ Ἀδριανούπολη, ἡ Φιλιππούπολη, ἡ Δράμα, ἡ Θεσσαλονίκη καὶ τὸ Ἅγιον ὄρος καὶ ἀπὸ κεῖ πίσω πάλι ἡ Θεσσαλονίκη γιὰ νὰ πάη στὴ Λάρισα, ἔπειτα δῆθεν στὴν Ἀθήνα· τὴ δευτέρα ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολη στὴ Λάρισα ἀκολούθησε σχεδὸν τὸ δρομολόγιον τοῦ Robeat. Γιὰ τὸν Paul Lucas βλ. Omont, Missionsarehèol. σ. 317 κέ. (Σημείωση τοῦ ἐκδότη).

Ἀπὸ κεῖ πήγαμε στὴν Ραιδεστό (Rodosto), μιὰ πόλη πολὺ ὁμορφη καὶ πολὺ ἐμπορικὴ¹⁾. Εἶναι στὴν ἄκροθαλασσιὰ καὶ γι' αὐτὸ ἔχει μεγάλη συγκοινωνία μὲ τὴν Πόλη. Οἱ ἔμποροι ἀπλώνουν στὰ μαγαζιά τους τὰ πιὸ ὁμορφα ἐμπορεύματά τους, ὅπως γίνεται στὰ παζάρια. Ἐνας ἀπ' τοὺς ἄμαξαδες ὅμως, ποὺ ἦταν ἀπ' τὴ Μακεδονία, τσακώθηκε στὴν πύλη αὐτὴ μ' ἕναν Τούρκο, κι αὐτὸς ἔβαλε στὸ νοῦ του νὰ μᾶς σφάζει. Ὁ καπιτζῆ μπασῆς δηλαδὴ ποὺ μᾶς ὠδηγοῦσε θύμωσε γιὰ τὴν κακομεταχείριση τοῦ Τούρκου ἀπ' τὸν ἄμαξα τὸν δικό μας καὶ θέλησε ἀμέσως νὰ πάρει τὸ δίκιο δίνοντάς του ραβδίες στὶς πατούσες, τιμωρία πολὺ συνηθισμένη στοὺς Τούρκους. Ὁ πρεσβευτὴς τὴν ὥρα ἐκείνη ἦταν περίπατο στὴν ἄκροθαλασσιὰ καὶ εἶχε μαζὶ τοῦ ἕνα μέρος ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους του καὶ τὸ ἄλλο μόνο ἔμενε στὸ χάνι, ὅπου εἶχαμε καταφύγει, ἕνα χάνι τόσο μεγάλο καὶ εὐρύχωρο ποὺ ἔπαιρνε ὅλα τὰ ἄμαξια καὶ τὰ ζῶα μᾶς χωρὶς νὰ μᾶς στενοχωρήσει. Περπάτουσα μαζὶ μὲ τὸν χαντζῆ, ἔταν εἶδα τὸν δυστυχημένο τὸν ἄμαξα, ποὺ οἱ Τούρκοι τοῦ ἔδραζαν τὰ παπούτσια γιὰ νὰ τοῦ δώσουν τίς ξυλιές. Αὐτὸ μού κίνησε τὴ συμπάθεια καθὼς καὶ τοῦ χαντζῆ κι ἄρχισε νὰ μιλῶναι τὸν καπιτζῆ μπασῆ· κ' ἔτσι ποὺ μιλοῦσε πολὺ δυνατὰ καὶ μ' ἀγανάκτηση τὸν ἄκουσαν οἱ ἵπποκόμοι καὶ οἱ ἄλλοι ὑπηρετὲς τοῦ Ἐξοχώτατου καὶ ἔτρεξαν ἀμέσως καὶ ρίχτηκαν ἀπάνου στοὺς τούρκους, ποὺ κρατοῦσαν τὸ δυστυχημένο τὸν ἄμαξα, καὶ τοὺς ἀνάγκασαν νὰ τὸν παρατήσουν. Τραυήξαν ἀμέσως τὰ μαχαίρια τους κι ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος κι ἀπὸ τ' ἄλλο. Ἀλλὰ οἱ Τούρκοι βλέποντας τοὺς δικούς μας φρενιασμένους, τοῦ δὲν θ' ἄφηναν κανένα, τό σκασαν. Οἱ δικοὶ μας θέλουν νὰ τοὺς πάρουν τὸ κατόπι καὶ μὲ πολλὴ δυσκολία τὰ κατάφερα νὰ τοὺς κρατήσω. Γλήγορα εἰδοποίησα τὸν πρεσβευτὴ κι αὐτὸς γυρνώντας ἀμέσως στὸ χάνι μάλωσε τὸν καπιτζῆ μπασῆ γι' αὐτὸ ποὺ ἔκαμε· ἐπειδὴ δὲ μάθαμε πὼς οἱ Τούρκοι μαζεύονταν γιὰ νὰ μᾶς προσβάλουν προφυλαχτήκαμε τόσο καλά, ὥστε δὲν τόλμησαν νὰ μᾶς ἐπιτεθοῦν.

Τὴν ἄλλη μέρα φύγαμε πολὺ πρωὶ καὶ περπατήσαμε πέντε ὀλόκληρες μέρες χωρὶς νὰ βροῦμε καμιά πολιτεία τῆς προκοπῆς, μολοντί ὁ κάμπος εἶναι ὠραιότατος καὶ τόσο γεμάτος ἀπὸ κυνήγι, ὥστε ὁ Ἐξοχώτατος συχνὰ μᾶς σταματοῦσε γιὰ νὰ διασκεδάσει στὸ ἀναμεταξὺ κυνηγώντας· κι αὐτὸ μιὰ μέρᾳ μ' ἔκανε νὰ κινδυνέψω νὰ χάσω τὴ συντροφιά. Γιατὶ κατεβαίνοντας ἀπ' τ' ἄμαξι καὶ περπατώντας πάντα μπρὸς πῆρα ἕνα δρόμο, ποὺ τόσο μὲ ξεμάκρυνε ἀπ' αὐτὸν, ποὺ πῆραν τ' ἄμαξια μᾶς, ὥστε δὲν θὰ μπορούσα πιὰ νὰ τοὺς φτάσω, χωρὶς τὴ βοήθεια ἐνὸς Τούρκου, ποὺ μού

¹⁾ Ὁ de Bruyn (σ. 67--208) λέει πὼς ἔχει 15000 κατοίκους (Σημ. τοῦ ἐκδότου).

ἔδωσε στὴν περίστασι αὐτὴ πίσω μιὰ μικρὴ χάρη, ποὺ τοῦ εἶχα κάνει λίγο πρωτότερα. Ἦταν ἕνας καλὸς γεροντάκος, ποὺ τ' ἀμάξι του βρισκόταν στὴ μέση τοῦ δρόμου, ποὺ πήγαινα, καὶ ἤθελε νὰ τὸ τραβήξῃ στὴν ἄκρη γιὰ νὰ διευκολύνῃ τὸ δρόμο στ' ἀμάξια μας, ποὺ νόμιζε πὼς θὰ περνοῦσαν ἀπὸ κεῖ, καὶ μὲ παρεκάλεσε νὰ τὸν βοηθήσω, γιατί τὰ βόδια του ἦταν ξεζεμένα καὶ ἔβασκαν ἐκεῖ κοντά. Τὸ ἔκανα μ' εὐχαρίστηση καὶ δὲν φάνηκε ἀχάριστος. Γιατὶ βλέποντας πὼς τ' ἀμάξια μας ἔπαιρναν ἄλλα δρόμο χωρὶς ἐγὼ νὰ τὸ ἀντιληφθῶ, γιατί εἶχα ξεμακρύνει, ἔδαλε τίς φωνές γιὰ νὰ μὲ εἰδοποιήσῃ· καὶ ἐπειδὴ ἔβλεπε πὼς ἂν γύριζα πίσω ἀπὸ κεῖ ποὺ εἶχα παραστρατήσῃ δὲν θὰ μπορούσα πιά νὰ φτάσω τ' ἀμάξια, ποὺ ἔτρεχαν γλήγορα, μοῦ ἔδειξε ἕνα συντομώτερο δρόμο ἀπὸ ἕνα ποταμάκι, ποὺ τὸ πέρασα ἀπὸ ἕνα κορμὸ δέντρου καὶ γιὰ νὰ στηριχθῶ μοῦ ἔδωκε καὶ τὴ βέργα του, ποὺ κέντρωνε τὰ βόδια του. Τὸν εὐχαρίστησα γλήγορα γλήγορα καὶ τρέχοντας δυνατὰ ἔφτασα τ' ἀμάξια, καὶ τότε σκέφτηκα πὼς ἔχουν δίκιο νὰ λέν πὼς τὸ καλὸ δὲν χάνεται ποτὲ καὶ πὼς πρέπει πάντα νὰ τὸ κάνει κανένας ὅπου μπορεῖ.

Περάσαμε τέλος τὴ Θράκη διαβαίνοντας τὸν ποταμὸ Μαρίτσα (Marissa), ποὺ τὴν χωρίζει ἀπ' τὴ Μακεδονία¹⁾. Τὸν ποταμὸ τὸν περάσαμε μὲ κόπο καὶ κίνδυνο, γιατί ἐκτὸς ποὺ εἶναι πλατὺς καὶ ὀρμητικός, οἱ βάρκες, ποὺ χρησιμοποιοῦν γιὰ τὸ πέρασμα, εἶναι τόσο ἄβαστες, ὥστε ἔπρεπε νὰ σηκώνουμε μὲ τὰ χέρια μας τ' ἀμάξια γιὰ νὰ τὰ μπάσουμε μέσα. Ἐπειδὴ δὲ δὲν μπορούσε νὰ περάσῃ παρὰ ἕνα μόνο ἀμάξι σὲ κάθε ταξειδί, χρειαστήκαμε πολὺν καιρὸ γιὰ νὰ περάσουμε τὰ ἀμάξια μας καὶ εἴκοσι ἄλογα ποὺ εἶχαμε γιὰ καβάλλα. Ἐπὶ ἀναμεταξὺ ἦρθε μιὰ συνοδεία ἀπὸ Τούρκους, ποὺ ἤθελαν κι αὐτοὶ νὰ περάσουν. Κι ὅταν τοὺς εἶπαμε πὼς ἀφοῦ ἡμεῖς εἶχαμε ἀράδα ἔπρεπε νὰ περιμένουν γιὰ νὰ περάσουμε ὅλοι μας, δὲν ἔδωσαν καμιὰ σημασία καὶ εἶπαν πὼς ἤθελαν τὴ μιὰ ἀπ' τίς δυὸ βάρκες γιὰ νὰ περάσουν αὐτοὶ καὶ ἡ ἀκολουθία τους, πράγμα ποὺ ἤθελαν τρία ἢ τέσσαρα ταξειδία γιὰ νὰ τὸ κάμουν· καὶ βλέποντας πὼς δὲν εἶχαμε κα-

¹⁾ *Belon. Observations* σ. 141. «Γεφυρὶ στὴ Marissa δὲν ἔχει, γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὴ περάσῃ κανένας μὲ τὴν βάρκα. Τὸ συνηθισμένο εἶναι νὰ δίνει ὁ ἄνθρωπος μαζί μὲ τὸ ζῶο γιὰ τὸ πέρασμα ἕνα ἄσπρο. Μόλα ταῦτα δὲν ξεμπερδέψαμε παρὰ μὲ 15 ἄσπρα γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τὸν ὀδηγὸ μας. Γιατὶ ἡ φιλαργυρία τῶν Τούρκων εἶναι τόση, ὥστε ὅταν βροῦν εὐκαιρία μ' ἕναν ξένο, παίρνουν ὅσα μπορέσουν καὶ θέλεις δὲ θέλεις θὰ πληρώσεις ὅ,τι ζητήσουν. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ φιλαργυρία τους ὥστε οὔτε τὸν πατέρα τους δὲν θ' ἄφηναν ἂν εἶχαν εὐκαιρία νὰ τοῦ πάρουν κάτι τι». [Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ de Dreux τὴ Θράκη, ποὺ εἶναι πέρα ἀπὸ τὸν Ἐβρο, τὴν ὀνομάζει Μακεδονία. Ἴσως αὐτὸ δὲν εἶναι ἄσχετο πρὸς τὴν παλιὰ βυζαντινὴ διαίρεση ποὺ ἔφερε τὴ Μακεδονία ὡς τὸν Ἐβρο καὶ θεωροῦσε ὡς πρωτεύουσά της αὐτὴ τὴν Ἀδριανούπολη.— Σημ. τοῦ μεταφραστῆ.]

μιὰ ὄρεξι νὰ τοὺς κάνουμε τὴ χάρη, ἄρχισαν νὰ ζητοῦν διὰ τῆς βίας ὅ,τι δὲν θέλαμε νὰ τοὺς δώσουμε μὲ τὸ καλὸ, καὶ κοντεύαμε νὰ πιαστοῦμε, ὅταν ὁ πρεσβευτῆς βλέποντας πῶς ἓνα μέρος ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους μας βρισκόταν πιά ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ ποταμοῦ, αὐτὸ δὲ πού ἔμενε δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἀντισταθῆ, καὶ πῶς γι' αὐτὸ θὰ ἦταν προτιμότερο νὰ υποχωρήσουμε παρὰ νὰ τσακωθοῦμε σὲ ὦρα ἀκατάλληλη, μᾶς εἶπε νὰ βάλουμε μέσα τὰ ὄπλα μας καὶ ν' ἀφήσουμε τοὺς ἀντιπάλους μας νὰ πάρουν τὴ μιὰ βάρκα. Τὴ διαταγὴ του τὴν ἀκούσαμε καὶ μείναμε πέντε ἢ ἕξ ὥρες γιὰ νὰ περάσουμε τὸ ποτάμι, κ' ἔτσι φτάσαμε ἀργὰ στὴ Βήρα. Ἡ Βήρα εἶναι μιὰ μικρὴ πόλη πολὺ παλιά, ὅπου μόνο μερικὲς πλευρὲς μένουν ἀπ' τὸ κάστρο²⁾. Ἐδῶ μείναμε ἀρκετά, κ' ἔτσι βρῆκα καιρὸ νὰ πάω νὰ δῶ τὸ τζαμί, πού εἶναι πολὺ ὁμορφο. Ὁ ἱμάμης, πού εἶναι ὁ παπᾶς του, μοῦ ἔδειξε πολλὰ μνήματα μὲ ἐπιτάφια ἐπιγράμματα, καὶ ἀπ' αὐτὰ κατάλαβα πῶς ἦταν ἄλλοτε ἐκκλησιά. Πέντε ἕξ ἀνεβήκαμε ψηλὰ στὸ μιναρὲ, πού εἶναι ἓνας μικρὸς πύργος πολὺ ψηλὸς κι ἀπ' αὐτὸν ὁ ἱμάμης φωνάζει τοὺς Τούρκους νὰ προσευχηθοῦν. Ἀπὸ ψηλὰ ἀπ' τὸν πύργο αὐτὸν θαυμάζαμε τὴν ὁμορφιὰ τοῦ κάμπου πού ξανοίγαμε, ὅταν σηκώθηκε ἓνας ἀέρας, πού τράνταζε τὸν πύργο μὲ τόση δύναμη, ὥστε νομίσαμε πῶς θὰ τὸν ἔρριχνε, κ' ἔτσι κατεβήκαμε πολὺ γληγορώτερα παρ' ὅτι ἀνεβήκαμε. Τὴν ἄλλη μέρα πήγαμε στὴ Μάκρη, μιὰ πόλη πολὺ παλιά, ὅπου βρῆκα ἓναν τάφο πέρα πέρα ἀπὸ ἄσπρο μάρμαρο καὶ παρατήρησα στὶς τέσσερες γωνιὲς στὸ βάθος του τέσσαρα ἐξογκώματα ἀπάνω κάτω ἓνα πόδι, πού ἀπάνω τους ἀκουμποῦσαν μιὰ πλάκα μαρμαρινή, γιὰ νὰ σκεπάσουν ὅ,τι οἱ ἀρχαῖοι συνήθιζαν νὰ κλείνουν μέσα στοὺς τάφους. Ἀπάνω στὴν πλάκα αὐτὴ ἔβαζαν τὸ νεκρὸ σῶμα καὶ τὸ σκέπαζαν μ' ἓνα ἄλλο μάρμαρο. Εἶδα αὐτὸ τὸ ἐπίγραμμα χαραγμένο μὲ ἑλληνικὰ γράμματα Ὁ πατὴρ Κόϊντος εἰς τὸν ἀγαπητὸν υἱὸν Ἀυθῆλιον Κόϊντον, παιδίον χρηστόν. Κοντὰ στὸ μνήμα αὐτό, πού βρίσκεται ἀπάνω σ' ἓνα ὕψωμα πλησίον τῆς θάλασσης, εἶναι ἓνα εἶδος παρεκκλησιοῦ, πού ἔχει στὸ μέσο ἀπάνω σ' ἓνα στρίποδο ἓνα μεγάλο φέρετρο, σκεπασμένο μ' ἓνα νεκρικὸ πέπλο πράσινο· καὶ πρὸς τὸ μέρος τοῦ κεφαλιοῦ εἶναι ἓνα μεγάλο σαρίκι, πού τὸ διατήροῦν τόσο καθαρὸ σὰν νὰ ἐπρόκειτο νὰ τὸ χρησιμοποιήσουν, καὶ στὶς δυὸ πλευρὲς εἶναι δυὸ βάζα γεμάτα ἀπὸ λίπος. Ρώτησα τὸν Τούρκο πού φυλάγει τὸ μνήμα, τί χρειάζεται τὸ λίπος, καὶ μ' ἀπάντησε πῶς ἦταν ἱερὸ πρᾶμα, πού μ' αὐτὸ ἔτριβαν τοὺς ἀρρώ-

2) *Belon* σ. 141. «Ἀντίκει ἀπ' τὸ λιμένα, σὲ ἀπόσταση ἑνὸς τέταρτου τῆς λεύγας περάσαμε μιὰ μικρὴ πόλη ἀπάνω σ' ἓνα λόφο σὲ πολὺ ὁμορφο μέρος, πού τὴν λέν Βήρα, πού εἶναι κλεισμένη γύρω μ' ἓνα παλιὸ κάστρο». Πρόκειται γιὰ τὴ κομόπολη Φήρα. 10 ὥρες βορείως τῆς Μάκρης καὶ 1/2 ὥρα ἀπ' τὴ Μαρίτσα. [Σημ. τοῦ ἐκδότη].

στους, και πώς τιμούσαν πολύ αυτόν, που ήταν το σώμα του εκεί, γιατί ήταν ένας από τους πιο γενναίους αξιωματικούς του στρατού των, που πέρασε απ' την Ασία στην Ευρώπη. Είδα επίσης σε μια άκρα της πλατείας ένα υψωμα από πέτρες. Εκεί μου είπαν ήταν το θέατρο, όπου οι αρχαίοι μιλούσαν στο δημόσιο.

Φεύγοντας απ' εκεί την άλλη μέρα περάσαμε απ' την Γκιουμουρτζίνα (Kymargina)¹⁾, μια μικρή πόλη πολύ παλιά, όπου βρίσκονται ακόμα μερικά ερείπια ενός μεγάλου κάστρου και πέντε λευγές απ' εκεί βρήκαμε μια άλλη πόλη, που όλα τα τείχη της σφύζονται ολόκληρα, έξω απ' τα χαλάσματα που έκαναν όταν την πήραν. Ο δρόμος μας πήγαινε πλάι απ' τα τείχη αυτής της πόλης χωρίς να παρουσιάζεται ανάγκη να μπούμε μέσα. Αλλά ο πρεσβευτής διέταξε να σταθμεύσουμε, για να μας δώσει την ευκαιρία να πάμε να δούμε τι άξιζε να δη κανένας. Πρώτα απ' όλα θαύμασα τον περιεργο τρόπο που είναι κτισμένα τα τείχη, γιατί στο μέρος του περιβόλου έκαμαν γύρο γύρο από την πόλη πάρα πολλά μικρά τόξα και άπάνω σ' αυτά είναι ο δρόμος που χρησιμεύει για τις περιπολίες.

Μόλις μπήκαμε, οι κάτοικοι βγήκαν απ' τα σπίτια τους για να μας δουν και να μας περιεργαστούν μ' άλλη τόση περιέργεια, όσο είχαμε και μες για να περιεργαστούμε την πόλη τους. Και βλέποντας πως οι περισσότεροι ήταν χριστιανοί τους παρακάλεσα να μου δείξουν την εκκλησιά τους πράγμα που το έκαμαν με ευχαρίστηση. Είδα τότε με λύπη μου ότι η εκκλησιά αυτή, που άλλοτε ήταν μια απ' τις όμορφότερες εκκλησιές της Ελλάδας, είχε αρχίσει να γκρεμίζεται γιατί δεν τη συντηρούσαν και μια καλή γυναικοῦλα βλέποντας τη λύπη μου μ' έκαμε νόημα να την ακολουθήσω για να δώ μια άλλη εκκλησιά, που μου δείξε κλαίοντας, σε κατάσταση πολύ πιο αξιοδάκρυτη, και με τα χέρια και μ' άναστενάγματα μου

¹⁾ Gumur djina. *Belon* σ. 137. «Βρήκαμε μια μικρή πόλη Commerceine, που είναι μισή μέρα δρόμο μακριά απ' την Μπουρου (Bouron), όπου είχε ο,τι είδος κρέας θέλαμε ν' αγοράσουμε. Έχει ερείπια ενός μικρού κάστρου, και μέσα είναι η εκκλησία των Ελλήνων χριστιανών. Γιατί στο χωριό κατοικοῦν Έλληνες και λίγοι Τουρκοί». Σελ. 139, 140. «Ξακολουθώντας το δρόμο μας προς την Κωνσταντινούπολη, όταν αρχίσαμε να ανεβαίνουμε το βουνό και είμαστε πια ψηλά, κοιτάσαμε πίσω μας... Βλέπαμε το χωριό Commercein που είναι μέσα σε μια μεγάλη πεδιάδα. Ο δρόμος του κάμπου αυτού ήταν ο ίδιος και μεγάλος παλιός δρόμος που πήγαινε απ' τη Ρώμη στην Πόλη και ήταν στρωμένος με πολύ μεγάλες πέτρες πελεκημένες με τον αρχαίο τρόπο, γιατί απ' τη Μπουρου ως τη Γκιουμουρτζίνα και έπειτα απ' τη Γκιουμουρτζίνα ως το Σαπτοιλάρι επειδή ο δρόμος ήταν δύσκολος μέσα σε χώματα παλιά οι Ρωμαίοι τον έστρωσαν και ακόμα και τώρα σφύζεται ολόκληρος». Για το ρωμαϊκό αυτό δρόμο που ήταν η Via Egnatia που πάει απ' το Δυρράχιο στην Κωνσταντινούπολη βλέπε *Tafrahi, Thessalonique au quatorzieme siècle* σ. 121—122.

δωσε να καταλάβω πώς τὰ γκρεμίσματα αὐτὰ ἦταν χειροπιαστὰ σημάδια τῆς μεγάλης δυστυχίας τους.

Περιεργάστηκα μὲ προσοχὴ τὴν ἐκκλησιὰ αὐτὴ, μικρότερη ἀπ' τὴν ἄλλη ποὺ εἶχα δεῖ πρωτότερα, μὰ πολὺ εὐκολα ἐδλεπε κανένας πὼς ἦταν πολὺ πιὸ ὁμορφότερη καὶ πλουσιώτερη. Κατάλαβα πὼς ἦταν ἀφιερωμένη 'ς τὴν Παναγία, ποὺ ἡ εἰκόνα τῆς ἔμενε ἀκόμα, μολονότι δὲν ἦταν πιὰ δυνατὸ ἡ ἐκκλησιὰ νὰ λειτουργήσῃ, γιατί ὄχι μόνον ἡ ἄγία τράπεζα ἦταν καταστραμμένη, ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ ἐκκλησιὰ ἦταν γεμάτη ἀπὸ κολῶνες καὶ τετράγωνους μαρμάρινους στύλους, ποὺ τὰ συντρίμματά τους δειχνανε πόσο μεγάλο ἦταν τὸ ρήμαγμα σ' αὐτὸ τὸ δυστυχημένο τόπο. Παρατήρησα ἀκόμα καὶ στοὺς τοίχους λείψανα ἀπὸ ζωγραφιὲς κι' ἀπὸ κοσμήματα χρυσᾶ (filets d' or), ποὺ ἐδειχναν φανερά πὼς ἡ ἐκκλησιὰ ἦταν ἄλλοτε πολὺ καλὰ στολισμένη. Σ' ὅλη τὴν πόλη δὲν εἶχε παρὰ ἓνα μόνον φτωχὸ παπᾶ, ποὺ μοῦ εἶπε πὼς δυσκολευότανε πολὺ νὰ ζήσει, γιατί ὁ φτωχὸς αὐτὸς λαὸς ἦταν πέρα καὶ πέρα καταστραμμένος ὄχι μονάχα ἀπ' τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ κι' ἀπ' τοὺς κουρσάρους, ποὺ συχνὰ κούρσευαν σ' αὐτὰ τὰ μέρη. Ἡ πόλη αὐτὴ ποὺ τὴν λέν Περιθῶρι (Peritory)¹⁾ εἶναι τόσο παλιὰ ὥστε μᾶς ἐβεβαίωσαν ὅτι εἶναι περισσότερο ἀπὸ δυὸ χιλιάδες χρόνια ποὺ εἶναι χτισμένη.

Ἐδῶ τελειώνει τὸ ταξίδι τῆς Θράκης. Καθὼς θὰ εἶδε ὁ ἀναγνώστης οἱ εἰδήσεις δὲν εἶναι βέβαια ἀφθονες, εἶναι ὅμως ἀρκετὲς γιὰ νὰ μᾶς δώσουν μιὰ ἰδέα γιὰ τὴ γενικὴ τότε κατάσταση τῆς χώρας, καθὼς καὶ γιὰ τὶς πόλεις μὲ τὰ ἀξιοπεριεργὰ τους. Εὐχῆς ἔργον θάταν σιγὰ σιγὰ νὰ μαζευτοῦν αὐτὲς οἱ εἰδήσεις κι' ἀπ' τοὺς ἄλλους ταξιδιωτὲς, γιατί μόνον ἔτσι σιγὰ σιγὰ θὰ συγκεντρωθῇ τὸ ἀναγκαῖο ὕλικὸ γιὰ κείνον ποὺ θάποφάσιζε μιὰ μέρα νὰ γράψῃ τὴν τοπικὴ ἱστορία τῆς Θράκης στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας.

¹⁾ Περιθῶρι? Ὁ Belon στὴν σ. 136 μιλά γιὰ τὴν πόλη Μπουροῦ (Bourou) κοντὰ στὴ λίμνη Μπουροῦ. Ἄν ἡ πόλη ποὺ περιγράφεται ἐδῶ ἀπ' τὸν πατέρα Robert εἶναι ἡ Μαρώνια, πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε πὼς ἔκανε κύκλο γιὰ νὰ πᾶ νὰ δῆ τὴ Γκιουμουρτζίνα [Τίποτα ἀπ' αὐτὰ. Περιθῶρι καὶ Μπουροῦ καὶ Ἀναστασιούπολις τῆς Θράκης εἶναι ἡ ἴδια βυζαντινὴ πόλις. — Σημ. τοῦ μεταφραστῆ].

ΕΝΑ ΤΑΞΕΙΔΙ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ ΣΤΑ 1433

Ἐνῶ ἡ Τουρκικὴ κατάκτησις τῆς Θράκης ἦτο εἰσέτι πρόσφατος, καὶ ἡ Ἑλληνικὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Αὐτοκρατορία ἔπνεε τὰ λείψια, ὁ Bertrundon de La Broquière, premier ecuyer tranchant καὶ conseiller de Philippe le Bon, Δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, διέσχισε τὴν Θράκην καὶ εἶδε ἐνδιαφέρουσαν περιγραφὴν τῆς καταστάσεως τῶν πόλεων διὰ τῶν ὁποίων διήλθε. Ἀναμφιβόλως τὸ ἀπόσπασμα θὰ ἀναγνωσθῆ με ἐνδιαφέρον.

Τὸ χειρόγραφον τοῦ Voyage d'Ontremer σώζεται ἐν τῇ Βιβλίῳ θήκῃ τῶν Δουκῶν τῆς Βουργουνδίας. Ἐκτυπωθὲν πρὸ τριακονταπενταετίας περίπου, εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν ἄγνωστον.

A. A. Σ.

Je me partis de la dicte ville de Constantinoble le 23^e jour de janvier 1433 en la compaignie de Messire Benedic de Fourlino, ambaxade de par le duc de Milan devers le Turc. Et estoit en sa compaignie ung gentilhomme qui estoit aussi au duc de Milan et l'appelloit on Jehan Visconte, et avoit ledit ambaxadeur en sa compaignie VII personnes et X chevaulx, car il fault porter par la Grece tout ce de quoy on a necessité par le chemin.

Et au partir de Gonstantinoble a ung passage qui est sur la mer que l'on nomme Rigory (Ρήγιον) qui fut jadis assés fort car la mer y entre au long d'une vallée bien XX miles et illec a ung pont et une tour. Mais les Turcz l'ont abattue et y a une moult longue chaudié et ung village de Grecz. Et qui vuelt venir à Constantinoble par terre il fault passer par là ou à ung autre passaige qui est ung peu au dessus sur une rivyere qui vient là cheoir en la mer, lequel me fu dit qu'il est aussi fort ou plus que cestuy.

De là je vins à Athyra qui souloit estre bonne ville. Mais les Turcz l'ont toute destruite et si avoit ung moult fort passage, car la mer se boute samblablement que j'ay dit de l'autre et le pont qui y est grand et fort et à chascun bout y a une

«Έφυγα από την ξακουσμένη Κωνσταντινούπολη στις 23 του Γενάρη στα 1433 με τη συντροφιά του κ. Βενέδικτου Ντε Φουρλίνο, πρεσβευτή του Δούκα του Μιλάνου στη Τουρκία. Μαζί του εΐτανε κι' ένας υπατριδής ο Jehan Visconté, πού κι αυτός υπηρετοΐσε τόν δούκα του Μιλάνου.

» Η ακολουθία του πρεσβευτή εΐτανε εφτά άνθρωποι με δέκα άλογα, μιὰ και έπρεπε, αφού θά περνούσε την Ελλάδα, νά πάρει μαζί της ό,τι θά χρειαζότανε στο δρόμο.

» Έξω από την Κωνσταντινούπολη και στη θάλασσα πάνω βρίσκεται στενό πέραμα με τΐνομα Rigozy (Ρήγιο), πού άλλοτε εΐτανε πολύ δυνατό, γιατί εκεί ή θάλασσα μπαίνει μέσα στην κοιλάδα σε βάθος από 20 πάνω - κάτω μίλλια. Έκει βρίσκεται ένα γεφύρι και ένας πύργος. Όμως οί Τουρκοί γκρέμισαν τόν πύργο. Επίσης βρίσκεται κΐνα μακρό πρόσχωμα και ένα ελληνικό χωριό.

» Κείνος πού θάθελε νά πάγει στην Κωνσταντινούπολη δια ξηρᾶς πρέπει νά περάσει ή από κεί ή από ένα άλλο πέρασμα, πού βρίσκεται λίγο πάρα πάνω, πάνω σε ποτάμι πού περνᾶ από εκεί και βγαίνει στη θάλασσα. Μοΐπαν πώς τὸ πέρασμα αυτό είναι κι αυτό δχυρό όσο και τ΄άλλο ή και πιὸ δχυρό.

» Από κεί ήλθα στα Άθυρα (Athyra), πού άλλοτε εΐταν καλή πολιτεία. Μὰ οί Τουρκοί την κατάστρεψαν κι αυτήν όλότελα, αν κείχαν ένα πολύ δχυρό πέραμα, γιατί ή θάλασσα προχωρᾶ στην ξηρά, καθῶς ανάφερα και προτΐτερα, και τὸ γεφύρι, πού βρίσκεται εκεί, είναι μεγάλο κι' δχυρό και από τις δυὸ μεριές υπάρχει και από ένας ωραιὸς πύργος. Και όμως οί Τουρκοί παίρνοντιὰς τους τούς κατάστρεψαν. Στην πολιτεία αυτή ακόμα μένουν Έλληνες.

» Από κεί πήγα σ΄άλλη πολιτεία πού την λένε Salubrie (Σηλυβρία) και πού είναι του αυτοκράτορα της Κωνσταντινούπολης.

» Όλη ή περιφέρεια από την Κωνσταντινούπολη ως την πολιτεία αυτή, διάστημα δυὸ ημερῶν, είναι του αυτοκράτορα, μὰ έχει παρὰ πολύ φτωχὰ χωριά.

» Η Σηλυβριὸ είναι μιὰ πολιτεία, πού οί Τουρκοί δὲ μπόρεσαν νά

belle tour et forte. Ce nonobstant, les Turcz l'ont tout gaignié et gasté et sont encoires tous Grecz en ladite ville.

De là je vins à une cité que l'en nomme Salubrie qui est à l'Empéreur de Constantinoble.

Et tout depuis la ville de Constantinoble jusgues à la dite cité de Salubrie qui sont deux journées, si est en l'obeissance de l'Empereur. Mais il n'y a que villaiges bien povres.

Et est ceste ville de Salubrie celle que le Turc n'a oncques peu prendre. Et toutefois n'est elle point trop forte de la part qui est sur la mer. Et il il y a ung pou de havre.

De là je vins à une ville que l'on nomme Chourleu qui a esté assés bonne par samblant, car les Turcz l'ont abatue et est repeulée de Grecz et de Turcz.

De là je alay à une ville que l'on nomme Misterio qui est une petite place fermée et n'y demeurent que Grecz excepté ung Turc à qui le Grant Turc l'a donnée.

Et de là, je vins à une ville que l'en nomme Pirgasi qui est aussi tous les murs abbatus et n'y demeure que Turcz.

De là je vins à une ville nommée Zambry qui est aussi toute abattue.

Et depuis Constantinoble jusques à Andrenopoly sont VI journées à tres beau pays, montées et vallées fertiles de tous biens excepté de boys, car il n'en y a nulz, nenulz arbres et y a moult de rivyeres et est assés mal peuplé de gens.

De Zambryz, je alay avec ledit ambaxateur à Andrenopoly qui est une tres bonne ville et la millieure que le Turc ayt en la Grece.

Cette ville cy est tresgrande et bien marchande et fort peuplée de gens. Et cy se tient le Seigneur plus que en nulle autre ville de la Grèce. Et demeurent en ceste ville plusieurs marchans Venissiens, Cathelans, Jenevois et Flourentins.

Je ne party de ceste ville de Andrenopoly avec ledit Messire Benedicto... De la je alay à Dimodicque qui est assés bonneville et y a tresbeau chastel et grant sur une montaigne presque toute reonde et si est tresbien fermé de doubles murailles et y passe par une part une rivyere et puet bien avoir dedans ledit chastel IIIe maisons et y a ung dongon où le Turc tient son tresor, ainsi que l'en m'a dist.

τὴν πᾶρουν, μῶλο πού δὲν εἶναι δυνατὴ πρὸς τὸ μέρος τῆς θάλασσης, ὅπου βρίσκεται καὶ κάποιο λιμάνι.

» Ἀπὸ τὴν Σηλυβριά ἔφτασα σὲ μιὰν ἄλλη πολιτεία, τὴν Chorlou (Τσορλοῦ). Ἡ πολιτεία αὐτὴ ὅτι εἵτανε πολὺ ὀχυρὴ, φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι οἱ Τοῦρκοι τὴν χάλασαν καὶ ὕστερα τὴν ἔχτισαν ξανά καὶ τὴν κατοικοῦν Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι.

» Ἀπὸ κεῖ ἐπῆγα στὸ Misterio (Μυστήριον) μιὰ πολιτεία,—κλειστὴ καὶ μικρὴ τοποθεσία—πού τὴν κατοικοῦν μονάχα Ἕλληνες, ἔξὸν ἀπὸ ἓνα Τοῦρκο, πού τοῦ τὴν ἔχει χαρίσει ὁ Σουλτᾶνος.

» Ἀπὸ κεῖ ἐπῆγα στὴν πολιτεία πού τὴν λένε Pirgasi (Λουλὲ Βουργάς) καὶ τὰ τεῖχη τῆς εἶναι γκρεμισμένα. Σαυτὴν μονάχα Τοῦρκοι κατοικοῦν. Ἀπὸ κεῖθε ἔφτασα στὴν πολιτεία Zambry ὀλότελα γκρεμισμένη.

» Κι ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη ὡς τὴν Ἀδριανούπολη εἶναι ἑπτὰ ἡμέρες δρόμος ἀνάμεσα σὲ ὄμορφη ἔκταση σκεπασμένη ἀπὸ μικροὺς λόφους καὶ κοιλάδες εὐφορώτατες, καὶ προικισμένες ἀπ' ὅλα τὰ γαθὰ τῆς φύσης, ἔξὸν ἀπὸ δάση, γιατί πουθενὰ δὲν εἶναι δέντρα. Εἶναι ὅμως ἀμέτρητα ποτάμια. Ὅλη αὐτὴ ἡ ἔκταση εἶναι πολὺ λίγο κατοικημένη.

Ἀπὸ τὸ Ζαμπρὺ πῆγα μὲ τὸν πρεσβευτὴ, πού ἀνάφερα πάρα πάνω, στὴν Andrenopoly (Ἀνδριανούπολη), πολὺ καλὴ πολιτεία. Εἶναι ἡ καλύτερη ἀπόσες ἔχουν οἱ Τοῦρκοι στὴν Ἑλλάδα.

» Ἡ πολιτεία αὐτὴ πού ἔχει μεγάλη ἔκταση, εἶναι ἐμπορικώτατὴ καὶ πυκνοκατοικημένη. Ἐκεῖ μένει πλιότερο ὁ Σουλτᾶνος παρὰ σὲ κάθε πολιτεία Ἑλληνικὴ. Ἐπίσης ἐκεῖ κάθονται πολλοὶ ἔμποροι Βενετοί, Κατελᾶνοι, Γενοβέζοι καὶ Φλωρεντίνοι.

» Ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολη ἔφυγα μαζί μὲ τὸν κ. Βενέδιχτο ντὲ Φουρλίνο. Ἀπὸ κεῖ ἐπῆγα εἰς τὸ Dimotiesue (Διδυμότειχον), ἀρκετὰ καλὴ πολιτεία, ὅπου βρίσκεται μεγάλο καὶ ὠραιότατο κάστρο πάνω στὸ βουνὸ στρογγυλὸ πάνω—κάτω. Τὸ κάστρο περιτρογυρίζεται ἀπὸ παντοῦ μὲ τεῖχη διπλά. Ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ περνᾷ τὸ ποτάμι. Τὸ κάστρο αὐτὸ μαρεῖ νὰ πάρει μέσα τέσσαρα σπίτια. Τὸ μικρὸ πύργο, καθὼς μοῦ εἶπαν, μεταχειρίζονται οἱ Τοῦρκοι γιὰ θησαυροφυλάκιο. Ἀπὸ τὴν πολιτεία αὐτὴ—τὸ Διδυμότειχο, πῆγα στὰ Ypsala (Ἰψαλα), καλὴ πολιτεία μὰ κι αὐτὴ γκρεμισμένη. Ξαναπέρασα τὸ ποτάμι Μαρίσσα (Marisse)—Ἐβρος μὲ βάρκα ὅπως καὶ τὴν ἄλλη φορὰ.

» Τὸ πέρασμα σ' αὐτὸ τὸ μέρος ὀλότελα γιομαῖτο ἀπὸ τέλματα, εἶναι πολὺ κουραστικὸ γιὰ τὸν καβαλλᾶρη ταξιδιώτη. Τὸ διάστημα ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολη ἕως ἐδῶ εἶναι δυὸ ἡμέρες.

» Ἀπὸ κεῖ πῆγα στὴν Ayne (Αἶνο), πού στὴν ἐποχὴ τῆς Μεγάλης

Je alay de cette ville de Dimodicque à une ville que l'en nomme Ypsala qui est assez bonne ville et est aussi toute abattue et passay encoires la rivyere de la Marisse en bateau, ainsi que j'avois faict autrefois, et est ceste marche de pays tout marescage et mal aysée à chevaulehier et furent deux journées depuis Andrenopoly.

De cy je alay à une ville que l'en nomme Ayne (Αἴνος) qui fu jadis une grant cité du temps de Troye la grant et y souloit avoir ung roy. Et maintenant en est seigneur le frere du seigneur de Matelin, lequel est tributaire au Turc. Et est ceste dite ville sur la mer et entre ceste grosse rivyere cy en la mer, qui a bien deux milles de large. Il y a une sepulture qui est sur une petite montaigne reonde et dient que jadis le Roy Priam envoya ung sien filz moinsné qu'on appelloit Polidoire, avec grant foison de tresor à ce roy de Ayne, lequel, aprez la destruction de Troye, tant pour crainte des Grecz que pour la convoitise du tresor, l'avoit faict morir.

Devant ceste ville, je traversay en gros vaisseau la Marisse et alay envers ponant en une ville que l'en nomme Macry qui jadis, par samblant, a esté bonne ville et grande et, de present est toute abbatue, excepté une partie du chastel qui souloit estre bel et fort. Et est habitée de Grecz et de Turcz et est sur la mer et est près de l'isle de Samandra qui est au seigneur de Ayne.

De là je passay une montaigne non par trop grande et vins en une ville que l'en nomme Caumussin qui est assés bonne petite ville et est bien fermée de murs et est assise sur une petite rivyere en tresbeau pays et bon et plain et près des montaignes devers ponant.

De là je passay par une ville nommée Mussi, qui fu jadis, par samblant, bonne et bien fermée, mais elle est ors toute destruite, et une partie des murs abbatue et n'y habite personne.

De là Peritoq, je alay en une ville champestre nommée Jangibatzar qui a esté eddiffiée des Turcs...

Nous partismes lendemain de Jangibatzar et retournasmes à Camussin et de là, venismes à passer une assés male montaigne. Et quant j'eus passé ladite montaigne, je vins sur une

Τροίας εΐτανε τρανή και είχε βασιλιά. Και τώρα άρχοντας της είναι ο αδερφός του άρχοντα της Μυτηλήνης (Seigneur de Matelin) ύποτελής στον Τούρκο. Η πολιτεία αυτή βρίσκεται κοντά στη θάλασσα και από μέσα της περνά το μεγάλο ποτάμι πλάτος δύο μίλλια.

» Πάνω σένα στρογγυλό βουνό βρίσκεται το νεκροταφείο. Τον παλιό καιρό, όπως λένε, ο βασιλιάς ο Πρίαμος έστειλε το πιο μικρό παιδά του τον Πολύδωρο με πολλούς θησαυρούς στο βασιλιά της Αΐνου. Αυτός είτ' από το φόβο του στους Έλληνες, είτε από άπληστία για το θησαυρό, σκότωσε το νέο.

» Μπροστά στην πολιτεία τούτη, πέρασα τη Μαρίτσα με μιá μεγάλη βάρκα και τράβηξα δυτικά στην Macry (Μάκρη), πού άλλοτε, ως φαίνεται, εΐτανε καλή πολιτεία και μεγάλη μá τώρα δλότελα γκρεμισμένη έξδν από ένα μέρος του κάστρου, πού θά εΐτανε πολú ώραίο κι' όχυρό. Την κατοικοϋν Έλληνες και Τούρκοι κοντά στη θάλασσα και στη νήσο Samandra (Σαμοθράκη) πού είναι του Seigneur του Ayne. Από κείθε περνώντας κάποιο βουνό όχι και πολú ψηλό, έφτασα στην Caumussin (Γκιουμουλτζίνα), πού την περιτρογυρίζουν καλά τείχη κοντά σένα ποτάμι μέσα σε μιá ωραιότατη έχταση καλή και όμαλή δίπλα στα δυσμικά βουνά της.

» Από κείθε πέρασα μέσ' από μιá πολιτεία πού την λέγαν Mussi, πού καθώς φαίνεται, εΐτανε άλλοτες καλή και καλοχρωμένη μá σήμερα δλότελα γκρεμισμένη. Και μέρος από τα τείχη της είναι γκρεμισμένο. Είναι δέ δλότελ' άκατοίκητη. . . . .

» Από την Periton τράβηξα σε μιá πολιτεία άγροτική το Jaugibatzar, πού την έχτισαν οι Τούρκοι.

» Την άλλη μέρα φύγαμε από το Jaugibatzar και γυρίσαμε πίσω στη Γκιουμουλτζίνα, απ' όπου ανεβήκαμε σένα βουνό δυσκολοπορεύτητο. Περνώντας τούτο το βουνό φτάσαμε σένα ποτάμι πού περνά μέσ' από δυό ψηλά βράχια. Στο ένα απ' αυτά άπάνω βρίσκεται ένα κάστρο για να φυλάει το πέρασμα με τ'όνομα Coulony (Περιστερία), πού εΐτανε πολú όχυρό και κατόπι το πλιότερο έρειπωμένο.

» Το πλιότερο το βουνό σκεπάζεται από δάσος. Οι κάτοικοι είναι άξεστοι και άγριοι. Περνώντας τούτο το βουνό έφτασα στην πολιτεία Trajanopoly (Τραιανούπολη). Αυτή ή πολιτεία βρίσκεται πλάγι στη θάλασσα και στο ποτάμι πού το λένε Μαρίτσα. Εΐτανε μιá φορά πολú μεγάλη πολιτεία, μá τώρα δλότελα χαλασμένη και πάνω κάτω άκατοίκητη.

» Έδω υπάρχουν λουτρά πού τα λένε «νερό άγιασμένο» στις ρίζες του βουνού, πού βρίσκεται αντίθετα στο ήλιο το έβγα. Η δέ θάλασσα βρίσκεται αντίθετα προς την νοτιά.

rivyere qui passe entre deux haultes roches et sur l'une a ung chastel qui garde celluy passage nommé Coulouy (Περιστέρια) lequel estoit moult fort et a esté abbatu la plus grant partie. Et de ceste montaigne la plupart est bois, et sont males gens et murdriers ceulx qui y habitent,

Et quant j'euz passé ladite montaigne, je vins en une ville que l'en nomme Trajanopoly. Cette ville de Trajanopoly est près de la mer et de ceste rivyere que l'on appelle la Marisse et a esté assés grande ville et est toute abbatue et n'y demeure que ung pou de gens. Et y a en ceste ville ung baing que l'on nomme eau sainte et est au pié d'une montaigne qui luy est devers le soleil levant et la mer luy est devers midy.

De là, je vins à une ville que l'en nomme Vira. En ceste ville souloit avoir ung beau chastel lequel est abbatu en aucun lieu. Et m'a dit ung Grec qu'il y souloit avoir IIIe chanoines et y est encoires le cuer de l'eglise, de quoy les Turcz ont fait leur musquée et ont edifié autour de ce chastel une grande ville qui est peuplée de Grecz et des Turcz. Et est ceste ville sur ung mont près de la Marisse.

De là je revins à Dimotiq qui est une tresbelle place ainsi que j'ay dit cy devant. Elle est bien grande ville et m'a samblé encoires plus belle la dernière fois que la première. Et me semble que se ledit seigneur Grant Turc y tient son tresor qu'il y est bien seurement.

Et de là je retournay à Andrenopoly, où je attendis jusques à ce que ledit seigneur fu venu.

» Ἀπὸ κεῖ τραβήξα στὴν πολιτεία ποὺ τὴν λένε Vira (Βήρα). Σαὐτὴ τὴν πολιτεία φαίνεται πὼς εἶτανε ὠραῖο κάστρο, ποὺ τώρα εἶναι χαλασμένο σ'ένα μέρος. Κάποιος Ἕλληνας μοῦ εἶπε πὼς ἐκεῖ, φαίνεται, ζοῦσαν τρεῖς καλόγηροι, ἀκόμα δὲ βαστᾶ ὁ σηκὸς τῆς ἐκκλησιᾶς ποὺ οἱ Τοῦρκοι τὸν ἔκαμαν τζαμί.

» Γύρω αὐτοῦ οἱ Τοῦρκοι ἔχτισαν μεγάλη πολιτεία ποὺ τὴν κατοικοῦν Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι. Βρίσκεται δὲ ἡ πολιτεία αὐτὴ πάνω σὲ βουνὸ κοντὰ στὴν Μαρίτσα.

» Ἀπὸ κεῖ ἐγύρισα πίσω στὸ Διδυμότειχο, μέρος ὠραῖο, πὼς εἶπα πάρα πάνω. Ἡ πολιτεία αὐτὴ μοῦ φάνηκε τώρα ὠραιότερη ἀπὸ τὴν πρώτη φορά, καὶ μοῦ φαίνεται πὼς, ἂν ὁ Σουλτᾶνος κρατᾶ ἐκεῖ τοὺς θησαυροὺς του, τοὺς ἔχει καλὰ ἀσφαλισμένους.

» Ἀπὸ κεῖ γύρισα πίσω στὴν Ἀδριανούπολη, ὅπου περίμενα τὸν ἐρχομὸ τοῦ Σουλτάνου».

Ἀκολουθεῖ ἡ περιγραφή τῶν ὑποδοχῶν τοῦ Σουλτάνου καὶ τῶν ἀκροάσεων τοῦ πρεσβευτοῦ τοῦ Δουκὸς τοῦ Μιλάνου καὶ τῆς ἐκείθεν ἀναχωρήσεως των τὴν 12 Μαρτίου.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ
ΓΛΩΣΣΙΚΑ
ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΑ
ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΑΡΑΝΤΗ (ΣΤΑΜΟΥΛΗ)

ΑΠΟ ΤΑ ΘΡΑΚΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

ΚΡΑΤΗΤΙΚΑ ¹⁾

“Οποια γυναίκα κάνει αποβολαίς και ξανά μείνει έγκυος ή μαμή την δίνει το κρατητικό ²⁾, το φορεϊ στο λαιμό της μέρα νύχτα και το βγάζει όταν την πιάσουν οι πόνοι.

Τα κρατητικά κρατούν το παιδί και δεν αποβάλνει ή γυναίκα.

Είνε τρία ή και ένα, σαν γυαλιστερά κομπολόγια, μεγάλα ως δυο δάχτυλα και έχουν μέσα γραμμαίς και στύλο κρατητικό.

Τα παλιά χρόνια έπεφταν από το αστροπελέκι και τα εύρισκαν μέσα στη βροχή που έτρεχαν τα νερά με όρμη.

Δεν αγοράζονται, μερικαίς πρωτιναίς μαμαίς τα έχουν, ή κερά που με τα είπε αυτά λέγει δεν είναι γιαπμάδαις ³⁾, αλλά θεϊκά.

Τα αυγά που οι όρνιθες την Μεγάλη Πέμπτη τα βάρουν, το βράδυ τα βάζουν σε μαντήλι, τα πηγαινουν στην εκκλησία και τα αφήνουν κάτω από το δισκέλι που διαβάζονται τα δώδεκα Ευαγγέλια.

Αφού διαβασθούν τα παίρνουν και το ένα αφήνουν στο εικόνισμα του σπιτιού. Εάν αυτό το γέννησε μαύρη όρνιθα στα έφτα χρόνια γίνεται κρατητήρα.

Το αυγό ραγίζει, από μέσα μαζεύεται, ξεραίνεται και γίνεται σαν πέτρα. Το δίνεις στον κουγμουτζή ⁴⁾ να κάνει μια τρύπα στη μέση, περνās κλωστή κόκκινη και το φορεϊ στο λαιμό όποια όίχνει το παιδί όσο που να γεννήσει και ύστερα το δίνει στη νοικοκερά.

¹⁾ Η γλώσσα εις τα Κρατητικά ως και ή γραφομένη εις τα Θρακικά έθιμα είναι ή λαλουμένη εις τα γύρω μας χωριά. Προσπαθούσα να τα γράφω όπως τα ήκουσα εκ στόματος των άπλοϊκών γυναικών της πατρίδος μου. Ε. Σ. Σ.

²⁾ Άλλως λέγεται κρατητήρα (ή) ή χαμαλιό. ³⁾ λέξ. Τ. χεροποίητα.

⁴⁾ Λεξ. Τ. χουσοχός.

ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΓΚΥΜΟΣΥΝΗ

Τὰ Συμόγιорта

Ἁγίου Τρύφωνος, Ἑπαπαντῆς καὶ Ἁγίου Συμεῶν. 1, 2 καὶ 3 Φεβρουαρίου.

Τὰ Συμόγιорта καὶ τὶς τρεῖς μέραις οἱ ἔγκυαις δὲν πρέπει νὰ ἐργασθοῦν, διότι τὰ σημεῖα τρίβονται καὶ πλάθονται τὶς δύο πρώταις μέραις καὶ τὴν τρίτη τοῦ Ἁγίου Συμεῖου φαίνονται.

Ἄσπρον τρύφος τρεῖς τὰ κόκκαλα
ἢ Παναγιά τὰ πλάθ'
καὶ ὁ Συμεῖος τὰ δείχν'.

Ὁ Ἁγῆ-Συμεῖος πῆγε στὸ ἀμπέλι νὰ κλαδεύσει, γυρνᾷ τὸ κλαδευτήρι καὶ κόβει τὴν μύτη του καὶ ἔμεινε συμειωμένος.

Τὸ πρῶτὸ τοῦ Ἁγίου Τρύφου ποῦ θὰ σηκωθῆ ἢ βαρούμενη γυναῖκα θὰ ἀγκαλιάσει μὲ τὰ δύο τῆς χέρια τῆ γωνιά¹⁾ τοῦ σπιτιοῦ τῆς καὶ θὰ πῆ:

Ὅτ' ἀγκαλιάσω σήμερα, καὶ αὐταῖς τὶς τρεῖς τὶς μέραις
στὴ θάλασσα καὶ στὰ βουνὰ καὶ στ' ἄκαρπα τὰ δένδρα.

Ἐπιπλέον σέρνει τὰ χέρια τῆς στὸ ἥλιον²⁾ ντουβάρη καὶ λέγει:

Στὰ ἄγρια βουνὰ καὶ στ' ἄκαρπα τὰ δένδρα
καὶ στὰ καμποπούλια νὰ γεῖνε τὰ σημεῖα.

Μερικαῖς στολίζονται, βάζουν κοκκινάδι στὰ μάγουλα γιὰ νὰ γίνῃ τὸ μωρὸ ὠμορφο.

Ἡ βαρούμενη εἴαν κατ' ἀνάγκην ἐργασθῆ, θὰ ἐργασθῆ κρυφά, ἂν τὴν δὴ κανεῖς καὶ τὸ μελετήσῃ, τότε τὸ παιδί γεννιέται σημειωμένο, ἐλαττωματικὸ μὲ δάκτυλα κομμένα, ἢ κολημμένα, μύτη κομμένη, μὲ μελανιὰ ἢ σημάδι σχήματος ὅ,τι πράγματος κρατοῦσε στὰ χέρια τῆς ἐκείνη τὴν ὥρα. Ὅταν ἔξαφνα τὴν διοῦν πὼς ἐργάζεται, γιὰ νὰ μὴ βγῆ τὸ σημειὸ σὲ μέρος ποῦ φαίνεται καὶ ἀσχημίζει τὸ παιδί, πιάνει μέρος τοῦ σώματος ποῦ καὶ νὰ βγῆ νὰ μὴ φαίνεται καὶ λέγει μέσα τῆς: ἔδῳ νὰ βγῆ.

Ὅταν γεννηθῆ τὸ μωρὸ ἔχει τὸ σημάδι σ' ἐκεῖνο τὸ μέρος.

Καὶ ὁ ἄνδρας ὅταν ἢ γυναῖκα του εἶναι ἔγκυος πρέπει καὶ αὐτὸς νὰ μὴ ἐργασθῆ φανερὰ μήπως τὸν δὴ ἄλλος καὶ τὸ μελετήσῃ.

Ὁ πατέρας μου, ἢ διηγηθεῖσά με τὰ ἄνω μὲ εἶπε, ἦταν χασάπης, ἔκοπτε κρέας στὸ χασαπεῖο καὶ εἶχε τὸ ματωμένο μαχαίρι στὸ στόμα του.

¹⁾ Ἐστία.

²⁾ Στὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου.

Νὰ καὶ περνᾷ μιὰ γρηᾷ καὶ τὸν λέγει :

— Μὰ, ἡ γυναῖκά σου βαρσούμενη καὶ σὺ δὲ φοβᾷσαι μὴ γεννηθῆ τὸ παιδί μὲ κομμένο χεῖλ¹⁾ ;

Ὅταν ἡ μητέρα μου γέννησε τὸν ἀδελφό μου, αὐτὸς γεννήθηκε μὲ κομμένο χεῖλ²⁾ καὶ φαίνονταν τὰ δόντια του.

Ἀπὸ ἄλλη ἤκουσα ὅτι ὁ θεὸς τῆς ἦταν ἔξω στὸ ἀμπέλι καὶ κλάδευε.

Περνᾷ ἕνας ἀπ' ἐκεῖ καὶ τὸν λέγει :

— Δὲ φοβᾷσαι σήμερα τοῦ ἈἭ-Συμειοῦ νὰ κλαδεύεις ποὺ εἶνε γαστρομένη ἡ γυναῖκά σου ;

Τὸ παιδί γεννήθηκε μὲ κομμένο τὸ ἕνα χέρι σὰν νὰ ἦταν κομμένο μὲ τὸ κλαδευτήρι. Ὁ Θεὸς τὸ πῆρε γλήγορα καὶ γλύτωσε.

Δὲν ἐργάζονται καὶ ὅταν ἔχουν γαστρομένα ζῶα.

Ἐνας ποὺ εἶχε πολλὰ πρόβατα ἔγκυα καὶ δὲν κράτησε τὴ μέρα καὶ δούλεψε, ὅταν γεννήθηκαν τὰ ἀρνιά ἦταν ὅλα σημειωμένα, μὲ κεφάλια ζουλισμένα, μὲ πόδια στραβά καὶ κομμένα.

Οἱ βαρούμεναι οὔτε μαγειρεύουν οὔτε ζυμώνουν .

Εἰς τὴν Τυρολόην δὲ λούγουνται καὶ δὲν πλύνουν καὶ οἱ μὴ ἔγκυαις γυναῖκες.

Εὐχὴ στὴν ἐτοιμόγεννη ποὺ κοιλοπονάει.

Ὅταν μπαίνεις στὴν κάμαρα ρίχνεις τὴν ποδιά σ' ἐπάνω τῆς, τὴν δίνεις λίγο νερὸ καὶ λές :

*Καλὴ λευθεριά, ἦλθε ἕνα καίμι λάδι,
νὰ γλυστρήσ' τὸ παιδί σὰν τὸ λάδι.*

ΤΑ ΓΕΝΝΗΤΟΥΡΙΑ

Ἡ λεχοῦσα.

Ὅταν μὲ τὴν βοήθεια τῆς Παναγίας γεννηθῆ τὸ σαλό¹⁾, ἡ μαμὴ ἀφοῦ βολέψει τὴ λεχοῦσα στὸ στῶμα, θὰ πάρει μεταξωτὸ κόσκινο, θὰ κοσκινίσει ἐπάνω στὴ λεχοῦσα κουφέτα, καρύδια, σταφίδαις, φουντούκια, καὶ ἀμύγδαλα καὶ τὴν ῥωτᾷ :

— Ποῦ ἦταν ἐψέ, ποῦ ἦταν προπὲ τὸ σαλό ;

— Ἦταν στοῦ Γκογκόν²⁾ τὸ μῦλο.

— Φαίνονταν τὰ πράματά τ' ;

— Τᾶδαν τὰ κορίτσια ὅλα καὶ ξεροκακάνισαν³⁾.

¹⁾ Τὸ μωρό.   ²⁾ Ἀερόμυλος ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό.   ³⁾ Γέλασαν δυνατά.

Καὶ ὅλοι γελοῦν γιὰ νὰ γίνῃ τὸ σαλὸ γελοῦμενο.

Ἡ μαμὴ πάλι τὴν ῥωτάει:

— Ἄρνελ¹⁾ τὸ θέλς, Πετρέλ;²⁾

— Ὁχ ἄρνελ νὰ μελάζει σὰν ἀρνί,
Πετρέλ λεγώ, νὰ κοιμᾶται σὰν παιδί.

Τὸ κολύμπημα τοῦ μωροῦ.

Ἡ μαμὴ θὰ χύσει ζεστὸ νερὸ μέσα στὴ σκάφη, λίγο ἄλλας γιὰ νὰ γίνῃ σφιχτὸ τὸ κρέας τοῦ μωροῦ, λίγη ζάχαρη γιὰ νὰ γίνῃ γλυκὸ καὶ ἀγαπιέται, θὰ τὸ κολυμπήσει καὶ θὰ τὸ σαπουνίσει.

Ἄφοῦ τὸ σκουπίσει, τὸ φασιώσει, τὸ ντυλίξει στὸ παπλωματάκι του θὰ τὸ βάλῃ στὸ πλάγι τῆς μητέρας του.

Τὸ σαποῦνι θὰ τὸ βάλῃ κάτω ἀπὸ τὸ στρώμα τῆς λεχούσας ὅπου θὰ μείνῃ ὀκτὼ μέραις.

Ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ νερὸ θὰ πλυθοῦν ὅλοι τοῦ σπιτιοῦ καὶ θὰ ἀσημώσουν τὴ μαμὴ· ὁ καθεὶς θὰ ῥίξει ὅ,τι εὐχαριστεῖται πεντάγροσο, δίγροσο, γρόσι ἢ δεκάρα.

Πρῶτα θὰ ῥίξει ἡ μητέρα, ὁ πατέρας, ἡ γιαγιά, ὁ παπποῦς καὶ ὕστερα οἱ συγγενεῖς.

Ἡ εὐχή.

Θὰ φέρουν τὸν παπᾶ νὰ δώσει τὴν εὐχὴ στὴ λεχοῦσα.

Ἐπάνω στὸ σκαμνὶ ἀφοῦ βάλουν ἓνα ψωμί, δυὸ γρόσια, ἓνα πιάτο ξερὰ φροῦτα, κουφέτα, ἓνα μαστραπᾶ νερὸ μὲ τῆς Παναγίας³⁾ τὸ χέρι μέσα, βασιλικὸ καὶ σὰ λάχει χειμῶνας, δάφνη.

Ὁ παπᾶς ἀφοῦ διαβάσει τὴν εὐχὴ καὶ κάμῃ τὸν ἀγιασμὸ θὰ κόψει ἀπ' ἐπάνω τὸ ψωμί ἓνα κομμάτι στρογγυλὸ, τὸ τυλίξουν σὲ καθαρὴ πετσέτα καὶ τὸ βάζουν κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι τῆς λεχούσας νὰ τρώγῃ ἀπὸ τρεῖς προυναῖς⁴⁾.

Ἡ μαμὴ ἀπὸ τὸν ἀγιασμὸ θὰ βρέξει ὅλων τὰ χέρια γιὰ νὰ πάρουν τὴν εὐχὴ καὶ νὰ μὴ κατέβῃ καμιὰ ἀφχολόγιστη⁵⁾.

Ὅσος ἀγιασμὸς περισέψῃ τρία προυνὰ ἢ λεχοῦσα θὰ πλένεται καὶ θὰ πίνει.

¹⁾ Ἄρνάκι.

²⁾ Χαῦδευτικὸ τοῦ Πέτρος, Πετράκης

³⁾ Χόρτο ποῦ μοιάζει ὡς χέρι καὶ τὸ λέγουν τὸ χέρι τῆς Παναγίας.

⁴⁾ Πρωί.

⁵⁾ Χωρὶς εὐχὴ.

Εὐχὴ σὴν λεχοῦσα.

Νὰ σὲ ζήσει, καλορίζικο, καλὰ σαράντα μὲ τὸν κόρφο του γιομαῶ. Νὰ ἔχει γάλα καὶ νὰ βυζιάζει τὸ μωρό της.

Τὸ κακὸ μάτι.

Ἡ μαμὴ γιὰ νὰ προφυλάγεται ἢ λεχοῦσα ἀπὸ τὸ κακὸ μάτι καὶ ἀπὸ τὴν κακιὰ τὴν ὥρα ἀφοῦ γεννήσει, κρεμᾷ στὴ μέση της ἓνα μισὸ πέταλο βωδιοῦ μὲ κλωστή τοῦ μιταριοῦ ἢ κατσιθέλικο μεγάλο καρφὶ σὲ κόκκινη κορδέλα καὶ κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι της βάζει ἓνα μπαλτᾶ καὶ ἓνα μιτάρι, κάτω ἀπὸ τὸ μωρὸ μιὰ μασιά.

Θὰ πάρει βάμμα ¹⁾, θὰ τὸ κάνει τρία κάτια, θὰ τὸ κλώσει, θὰ κάνει τρεῖς κόμπους· ἔχει μαζύ της τιναγμένο κουρσοῦμι ²⁾, τὸ ξύνει μὲ τὴν σουγιά, τὸ δουλεύει καλὰ μὲ τὸ ἀγιοκέρι ³⁾, τὸ βάζει ἐπάνω στοὺς τρεῖς κόμπους καὶ τὸ δένει στὸ χέρι τῆς λεχοῦσας.

Εἰς τὸ κεφάλι της θὰ κρεμάσει λίγο βάμμα, ἓνα κομμάτι ἀγιοκέρι τυλιγμένο μὲ τρεᾶ, μιὰ σκέλιδα σκόρδο, ἀπ' ἐπάνω ἓνα δαχτυλίδι καὶ ἓνα φλουρὶ δεμένα μὲ ἓνα γαλάζιο φιώγκο.

Ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ φορεῖ ὡς τις σαράντα γιὰ νὰ μὴ τὴν πιάνει τὸ μάτι.

Τὸ τραπέζι τῆς Παναγίας.

Εἰς τὴν κάμαρα τῆς λεχοῦσας θὰ κάμουν τῆς Παναγίας τὸ τραπέζι. Θὰ φάγουν ὅλοι οἱ δικοὶ καὶ ἡ λεχοῦσα θὰ πιῇ

Τὰ λεχουσιάτικα ⁴⁾.

Στὶς τρεῖς μέραις ἢ μαμὴ θὰ πάρει τὸν ὄχτρο ⁵⁾ ποὺ ἔχουν κρατημένο μαζύ μὲ τὰ λεχουσιάτικα, τὸ σκεπάζει καλὰ μὲ αὐτὰ μὴ τὸ δεῖ μηδὲ ὁ μέρμυγκας, πηγαίνει ἔξω στοὺς μπαξέδαις, σκάβει βαθειά, τὸ παραχώνει καὶ ὕστερα στὴ βρύση θὰ πλύνει τὰ ῥοῦχα.

Τὰ κάκανα.

Τὴν τρίτη μέρα θὰ ζυμωθοῦν τὰ κάκανα ⁶⁾.

Τὸ πρῶτὸ ἓνα κορίτσι, ἢ ἀδελφὴ τῆς λεχοῦσας ἢ τοῦ ἀνδρὸς ἢ καὶ

¹⁾ Τὸ κόκκινο βαμβάκι ποὺ ὑφαίνουν. ²⁾ Μολύβι.

³⁾ Τὸ μελισσοκέρι, ἀπ' αὐτὸ πρέπει νὰ πηγαίνουν κερὶ εἰς τοὺς ἁγίους ὡς ἄγνο καὶ εὐῶδες.

⁴⁾ Τὰ ἀκάθαρτα ῥοῦχα τῆς λεχοῦσας

⁵⁾ Τὸ ὕστερον. ⁶⁾ Μικρὰ παξιμάδια.

συγγενικὸ θὰ τὰ ζυμώσει μὲ καλὸ ἀλευρί, μὲ λίγη ζάχαρη καὶ κανέλα.

Ἐπάνω στὸ ζυμάρι θὰ κυλίσουν τὸ σαλὸ καὶ θὰ ποῦν τρεῖς φοραῖς:

Φάγε λύκε χόρτασε.

Τὸ ζυμάρι ἀνεθασμένο θὰ τὸ πλάσει σὲ στεναῖς βέργαις, θὰ τὸ κόψει σὲ μικρὰ κομμάτια, θὰ τὸ πασαλείψει ἀπὸ πάνω μὲ λιωμένη ζάχαρη γιὰ νὰ γίνουν κόκκινα καὶ θὰ τὰ ψήσουν στὸν φούρνο καὶ θὰ εἶναι ἔτοιμα τὸ μεσημέρι. Θὰ κάμουν καὶ ἓνα κολλικόπλο ¹⁾, θὰ τὸ κρεμάσουν στὸ καρφὶ καὶ ὅταν γεννηθοῦν τ' ἀρνιά θὰ τοὺς τὸ δώσουν νὰ τὸ φᾶνε.

Ἡ μαμμη θὰ θυμιάσει τὴν λεχοῦσα, θὰ κολυμπήσει τὸ μωρὸ καὶ τὸ μεσημέρι ἔχουν φιλιὰ ²⁾ τοὺς συγγενεῖς. Θὰ μαζευθοῦνε οἱ δικαῖς, μάννα, πεθερά, θειαῖς καὶ γειτόνισσες νὰ φιλευθοῦνε.

Ἀφοῦ φάγουν θὰ βάλουν τὰ κάκανα σὲ κόσκινο καὶ ἡ μαμμη θὰ τὰ κοσκινήσει ἔπάνω στὸ στρῶμα τῆς λεχούσας καὶ ὅσαι εἶναι μέσα στὴν κάμαρα θὰ ῥίξουν στὸ κόσκινο ἀπὸ ἓνα γρόσι, εἰκοσάρα ἢ δεκάρα, ὅ,τι δυνιέται ἢ κάθε μιὰ καὶ αὐτὰ εἶναι χαρίσματα τοῦ μωροῦ.

Ἡ μαμμη κοσκινίζοντας τὰ κάκανα λέγει:

*Γεῶστε, νὰ γεῶσμε
νὰ ξεροκακανίσμε
κὰ κὰ κὰ κὰ κά.*

Γεῶ ἡ μαμμη καὶ γελοῦν ὅλοι.

Ἡ καρτεροῦλα ἢ τὰ γεννητούρια.

Ὅταν κτυπήσει ἡ καμπάνα τοῦ ἑσπερινοῦ ἡ μαμμη θὰ πάγει στὴ νουνὰ τὴν καρτεροῦλα.

Καρτεροῦλα ³⁾ εἶναι ἡ εἶδηση πού στέλνει ἡ μητέρα τοῦ μωροῦ εἰς τὴν συντέκνισσα ὅτι γέννησε διὰ νὰ εἰδομασθῇ νὰ βαπτίσει καὶ τὰ δῶρα.

Σὲ παναῖρι σκεπασμένο μ' ἓνα καθαρὸ ἄσπρο φαντὸ σκέπασμα βάζουν κάκανα, μισὴ ὀκὰ ζάχαρη, μισὴ ὀκὰ καφέ, φροῦτα ξερὰ φουντούκια, σταφίδαις, κουκουναρία. Ἐπ' ἔπάνω σὲ μεταξωτὸ ἢ σὲ λαχουρένιο κεντημένο μπόγο κάλτσαις, μαντήλι μεταξωτό, μάλινο τσεμπέρι, φακιόλι μεταξωτό, καὶ μαύρη σοφένια ποδιά. Γιὰ τὸ νουνὸ φανέλα ἀπὸ μέσα, πουκαμισάκι ἀπ' ἔξω, κάλτσαις, καὶ ἂν ἔχον παιδιὰ καὶ αὐτὰ ἀπὸ ἓνα ζευγάρι κάλτσαις καὶ ἀπὸ ἓνα μαντήλι.

¹⁾ Μικρὴ πῆττα

²⁾ Τραπέζι, φίλευμα, τὸ γεῦμα.

³⁾ Ἐπίσης καρτεροῦλα λέγεται καὶ ἓνα εἶδος τούτφρας διὰ ῥακὴ, σχήματος τετραπλεύρου καὶ τὴν μικρὴ τὴν λέγουν καρτεροῦλι, ἴσως ἐκ τοῦ κρατήρ ;

Ἡ νουνά ¹⁾ θὰ πάρει τὰ δῶρα, θὰ κεράσει τὴν μαμὴ καὶ θὰ στείλει στὸ μωρὸ φλουρὶ ἢ σταυρὸ χρυσὸ δεμένον σὲ γαλάζια κορδέλα.

Ὑστερα ἡ μαμὴ θὰ μοιράσει τὰ γεννιτούρια εἰς τοὺς συγγενεῖς, τὴν γειτονιὰ ἢ τὶς φιληνάδαις. Στὸ παναῖρι εἶναι βαλμένα εἴκοσι ἢ τριάντα πιατάκια· κάθε πιάτο ἔχει δύο κάκανα, μιὰ φουῦχτα φουντούκια, σταφίδαις, κουκουνάρια, λίγα πενιρ κουφέτα, ἀπὸ τὰ ἄσπρα τὰ μαλακὰ καὶ ἓνα κομμάτι κόκκινη ζάχαρη.

Ἡ κάθε μιὰ δίνει ὅ,τι δυνιέται διαράκι, γροσάκι ἢ ρουπιὲ περασμένο σὲ κόκκινη κορδέλα ἢ γαλάζια.

Ἡ μαμὴ θὰ τὰ δώσει στὸ μωρὸ, θὰ τὰ κάμουν μπουρλιά ἢ θὰ τοῦ τὰ φοροῦν.

Οἱ Μοίραις

Τὸ τρίτο βράδυ ποὺ γεννήθηκε τὸ μωρὸ, θὰ ἔλθουν ἡ Μοίραις νὰ γράψουν τὴν μοῖρα του.

Θὰ στολίσουν τὴ λεχοῦσα, θὰ τὴν βάλουν τὰ καλά της ἀσπρόρρουχα, τὸ κεντημένο της σεντόνι, τὸ μεταξωτὸ της πάπλωμα, τὰ καλά της μαξιλάρια. Στὴ στρωμνὴ ἀκουμποῦν τὸ νύφκατο φουστάνι καὶ τὴν γαμπριάτικη τὴν φορεσιά.

Στὸ μαξιλαράκι τοῦ μωροῦ σκαλώνουν ὅσα διαμαντικά καὶ φλουριά ἔχουν, καὶ κάτω ἀπὸ τὸ προσκεφάλι του σακοῦλα μὲ παράδες καὶ γύρω χρυσοκεντημένα μαντήλια.

Στὴν κάμαρα ὅλη τὴ νύχτα καίει ἡ καντήλα καὶ ἡ λάμπα.

Ὁ Ἄγγελος ὤρῳ τὶς Μοίραις πῶς ἔγραψαν, καὶ αὐταῖς λένε ὅπως ἠῦραμε.

Γι' αὐτὸ στολίζουν τὸ μωρὸ καὶ τὴν μάνα του.

Τὸ γραπτὸ τῆς Μοίρας δὲ ξεγράφεται

Μιὰ φορὰ ἀπὸ χρόνια πολλά, ἡ μαμὴ ποὺ κοιμοῦνταν στὴν κάμαρα τῆς λεχοῦσας, εἶδε τὶς Μοίραις καὶ ἀκουσε ποὺ ἔλεγαν πῶς τὸ σαλὸ ὅταν γίνονταν δέκα χρονῶ θὰ ἔπεφτε στὸ πηγάδι καὶ θὰ πνίγονταν.

Ὁ νουνὸς καρτέραγε καὶ δὲν ἄφινε τὸ παιδί νὰ πηγαίνει κοντὰ στὸ πηγάδι.

Μιὰ μέρα τὸν ἀποκρύφιασε καὶ ἔβαλε τὸ χέρι τ' ἐπάνω στὴ λάσπη ποὺ ἦταν γύρω στὸ πηγάδι καὶ μόλις τὴν ἔβαλε τὸ παιδί στὸ στόμα τ' μονὲ μιᾶς πέθανε.

Ἀπὸ τότε κανεὶς δὲν ματαεῖδε τὶς Μοίραις.

¹⁾ Ἄν εἶνε ἡ νουνά ἔγκυος δὲν βαπτίζει, ἀντ' αὐτῆς θὰ βαπτίσει ὁ ἄνδρας τῆς ἢ τὸ παιδί.

Τὸ φύλαγμα τῆς λεχοῦσας.

Ἡ μαμή τρεῖς μέρες μένει στὴ λεχοῦσα καὶ κοιμᾶται στὴ κάμαρά της· μιὰ συγγενῆς τῆς λεχοῦσας ἢ γειτόνισσα ποὺ ἔχει μωρὸ καὶ βυζάνεται, θὰ βυζάνει τὸ σαλὸ ὀκτὼ μέραις.

Τὸ πρῶτο γάλα τῆς μητέρας, τὴν κολάστρα δὲν γίνεται νὰ βυζάξει τὸ μωρό.

Τῇ λεχοῦσα δὲν ἀφίνουν ὀκτὼ μέρες μοναχῇ. Ἐὰν εἶναι ἀνάγκη νὰ βγεῖ ἔξω ἀπὸ τὴν κάμαρα ἐκείνη ποὺ τὴν φυλάγει, ἀφίνει ἓνα παιδί καὶ ὅταν δὲν εἶνε οὔτε παιδί, τότε ἀφίνει ἐπάνω στὴ στρωμνὴ τῆς μιὰ σκούπα γιὰ νὰ τὴν φυλάγει γιὰτὶ ὄλαις οἱ ὄραις δὲν εἶναι καλαῖς.

Τις πρώταις μέραις ἢ λεχοῦσα τρώγει βρασμένο ἀνασόνι καὶ μάτς¹⁾.

Εἰς τὸ σπίτι τῆς λεχοῦσας νωρὶς προμαζεύονται, τὴ νύχτα δὲν ἀνοίγουν τὴν πόρτα.

Ὁ ἄνδρας πρέπει νὰ ἔλθει νωρὶς τὸ βράδυ, ἂν μείνει ἀργὰ θὰ τὸν καπνίσουν μὲ τὸ θυμιατό, θὰ κορώσουν λίγο λινὸ ξύλο σὲ μιὰ κεραμίδα θὰ περάσει ἀπ' ἐπάνω καὶ θ' ἀφίσει ἓνα ροῦχο τοῦ ἔξω ἀπὸ τὴν κάμαρα τῆς λεχοῦσας.

Τῇ λεχοῦσα δὲ γίνεται νὰ πολυβλέπουν γιὰτὶ ματιάζεται, στὸ παράθυρο κάθεται μὲ κατεβασμένο μπερνιέ, ὡς ποὺ νὰ σαραντίσει δὲν κάνει νὰ δῆ στὸν καθρέφτη.

Ὁ ἄνδρας τῆς ὡς τις σαράντα πηγαίνει στὴ κάμαρά της σὰ ξένος.

Ἡ λεχοῦσα δὲν κάνει νὰ δῆ νειόνυφη, διότι ἢ μιὰ καὶ ἢ ἄλλη τσαλαπατιέται²⁾. Ἄν προφθάσουν καὶ ποῦν μὲ τὸν νοῦν τους: Λεχοῦσα κι ἐγὼ λεχοῦσα καὶ σύ, τότε δὲν παθαίνουν.

Τὸ σήκωμα τῆς λεχοῦσας.

Στις ἑνέα μέρες ἢ μαμή θὰ σηκώσει τὴ λεχοῦσα ἀπὸ τὴν στρωμνὴ, θὰ τὴν ἀλλάξει μὲ τὰ γιορτερά της· μὲ τὸ ἓνα χέρι τὴν βασιτᾶ καὶ

¹⁾ Εἶδος φιδὲ καμωμένου στὸ σπίτι.

²⁾ Ἡ λεχοῦσα ὅταν τσαλαπατηθῇ δὲ μπορεῖ νὰ πάρει ἀνάσα, γαλαζεῦνε τὰ χεῖλια, τὰ νύχια τῆς, χλωμαῖζει μαραινεται, τὸ μωρὸ ζουρῆζει κλαίει καὶ δὲν μεγαλώνει. Τσαλαπατιέται σὰν τὴν δῆ ἀσαράντιστη λεχοῦσα ἢ νειόνυφη. Σὰν ἀνοίξει τὴν νύχτα ἢ πόρτα καὶ τύχει κακιὰ ὦρα καὶ δὲν πρόφθασε ν' ἀφίσει ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα ὅποιος μπεῖ μέσα στὸ σπίτι, φόρεμα, μανδῆλι, ῥαβδί ἢ ἄλλο τι ἀπὸ πάνω, τότε τὸ κακὸ πρᾶγμα μπαίνει μέσα καὶ πατιέται τὸ μωρὸ καὶ ἢ λεχοῦσα. Σὰν γυρίσει καμιὰ ἀπὸ λείψανο καὶ πάγει κατ' εὐθείαν στὴ λεχοῦσα, σὰ περάσει λείψανο καὶ ἀνατριχιάσει καὶ τύχει κακιὰ ὦρα. Ἰδίως τσαλαπατιέται τὰ Δωδεκάμερα ὅποτε τὰ Ζούζουλα καὶ τὰ Ρημώματα εἶνε στὸ ποδάρι. Τὸ τσαλαπάτημα μόνε μὲ τὴ γητεῖα περνᾶ, οἱ γιὰτροὶ δὲν ξεύρουν νὰ γιάνουν αὐτὰ τὰ ἀγερικά.

μὲ τὸ ἄλλο κρατῶντας τὸ θυμιατὸ τὴν κάμνει τρεῖς γύρους στὴν κάμαρα καὶ θὰ τὴν καθίσει σιτὸ μιντέρι.

Λέγουν ὅτι ἀκόμα καὶ ἡ ἀρκουῶδα ἀφοῦ γεννήσει ὀκτὼ μέραις φυλάγει τὴ στρωμνὴ τῆς.

Ὁ Σαραντισμὸς

Στις σαράντα ποὺ γέννησε, ἡ μαμὴ μετὰ τὸ μεσημέρι θὰ πάγει νὰ πάρει τὴ λεχοῦσα καὶ θὰ τὴν πάγει στὴν ἐκκλησίαν νὰ πάρει Σαραντισμὸ.

Ἡ μαμὴ βαστᾷ τὸ μωρὸ ντυλιγμένο στὸ παπλωματάκι καὶ ἡ μητέρα πηγαίνει σιτὸ πλάγι.

Ὁ παπᾶς θὰ διαβάσει τὴν εὐχὴ, ἡ μαμὴ θὰ βγάλει ἀπὸ τὸ χέρι τῆς λεχοῦσας τὸ βάμμα νὰ τὸ κρεμάσει ἐπάνω στὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας.

Εἰς τοὺς Σάκκους¹⁾ τὸ ρίχνουν στὴ βρύση τῆς ἐκκλησίας γιὰ νὰ πᾶνε μὲ τὸ νερὸ τὰ κακούδια τῆς λεχουσιᾶς.

Τὸν ὄφθαλμὸ τοῦ παιδιοῦ ὅταν πέσει, τὸν ρίχνουν στὴν ἐκκλησίαν γιὰ νὰ τὴν ἀγαπᾷ ὅταν μεγαλώσει.

Μετὰ τὸ σαραντισμὸ θὰ πᾶνε κατ' εὐθείαν εἰς τὸ σπίτι τῆς νουνᾶς καὶ ἀπὸ τότε πλέον πᾶνει κάθε προφύλαξις.

Γιὰ νὰ μὴ κλαίει τὸ μωρὸ

Ὅταν τὸ μωρὸ κλαίει πολὺ καὶ δὲ μερώνει, μιὰ γειτόνισσα ἢ φιληνάδα τῆς μητέρας τοῦ μωροῦ παίρνει μιὰ φασκιά του καὶ τὴν ὥρα ποὺ θὰ γυρίσει τὸ βράδυ ἢ ἀγέλη ἀπὸ ἕνα σταυροδρόμι, θὰ τὴν ρίξει κατὰ γῆς, καὶ ὅταν περάσουν ἀπ' ἐπάνω τρεῖς ἀγελάδαις τὴν ἀρπάζει καὶ πηγαίνει καὶ φασκιώνει τὸ παιδί.

Αὐτὸ θὰ τὸ κάμει τρία βράδυνα μὲ τὴν σειρὰ καὶ τὸ μωρὸ ὕστερα δὲν κλαίει.

Τὰ βαπτίσια

Τὸ ἀβάπτιστο παιδί τὸ λέγουν δράκο ἢ δρακούλη καὶ δὲν τὸ καπνίζουν. Μετὰ τὸ βάπτισμα τὸ καπνίζουν κάθε βράδυ γιὰ νὰ μὴ τὸ πιάνει τὸ μάτι.

Τὸ μωρὸ βαπτίζουν δυὸ ἢ τριῶ μηνῶ, σπανίως ἀσαράντιστο, εἰάν εἶνε ἄρρωστο καὶ φοβηθῶν μὴ πεθάνει.

Τὸ νὰ πεθάνει ἀβάπτιστο εἶναι μεγάλη ἁμαρτία καὶ πηγαίνει κάθε νύχτα σιτὸν ὕπνο τους, τραβᾷ τὸν πατέρα καὶ τὴ μητέρα του καὶ γυρεύει τὸ ὄνομά του.

¹⁾ Χωρὶ τῆς περιφερείας.

Ἔχουν σὲ καλὸ νὰ βαπτίζουν. Ὅποιος σ' αὐτὸν τὸν κόσμον δὲ βαπτίσει παιδιά, στὸν ἄλλο κόσμον θὰ βαπτίζει φείδια.

Τὰ βαπτίσια γίνονται Κυριακὴ ἢ γιορτὴ εἰς τὸ σπίτι τοῦ μωροῦ ἢ μητέρα του προσκαλεῖ τοὺς συγγενεῖς καὶ γειτόνους καὶ ἡ νουνὰ τοὺς δικούς της.

Ἀπὸ βραδὺς ἡ νουνὰ θὰ στείλει στὸ ἀναδεξιμὶ λαμπάδα, πουκαμισάκι καὶ ῥομπάκι δυὸ σκουφίτσαις ἢ μιὰ τοῦ λαδιοῦ καὶ ἡ ἄλλη λουσάτη, τὸ ἀναβόλι, ¹⁾ ἓνα καλοῦπι ἄσυρτο σαποῦνι καὶ ἓνα ποτήρι λάδι.

Ἀφοῦ ἡ νουνὰ βαπτίσει τὸ μωρὸ καὶ δώσει τὸ ὄνομα ²⁾ τὴν κάνουν ἄξιος. Ἐνας ἀπὸ τοὺς δικούς ἢ ὁ καντηλανάφτης τὴν σηκώνει καὶ λέγει τρεῖς φορὰς ἄξιος καὶ δὲν τὴν ἀφίνει πρὶν τάξει τραπέζι ἐξοχικὸ ἢ λάδι γιὰ τὴν ἐκκλησίαν ἢ ἄλλο τι.

Μιὰ συγγενὴς τῆς νουνᾶς ρίχνει ἐπάνω στὸ μωρὸ τὸ δεχτοῦρι.

Ἡ νουνὰ μετὰ τὴν βάπτισιν μοιράζει μαρτυριάτικα ³⁾ καὶ τὴν εὐχονται ὅπως ἔβαλε τὸ λάδι νὰ βάλει καὶ τὸ κλίμα, ὅπως βάπτισε νὰ ἀξιωθῇ καὶ νὰ τὸ στεφανώσῃ καὶ νὰ τὰ χιλιάσῃ (τὰ βαπτιστικά). Τὰ ῥουχάκια τοῦ μωροῦ ποὺ ἔβαλε στὴ βάπτισιν καὶ εἶναι μὲ τὸ Ἅγιον μῦρον τὰ πλένουν ξεχωριστὰ καὶ ρίχνουν τὸ νερὸ εἰς τὸ χωνευτήρι τῆς ἐκκλησίας ὅπου ρίχνουν καὶ τὸ νερὸ τῆς κολυμβήθρας.

Ἡ κούνια

Τὸ μωρὸ σφιχτοφασκιωμένο κοιμίζονται στὴν κούνια.

Ἡ κούνια εἶναι ἢ ἀνεμόκουνια κρεμασμένη στὸ ταβάνι μὲ δυὸ χαλκάδες ἢ ξύλινη χαμηλὴ μὲ πόδια στρογγυλὰ ξύλινα γιὰ νὰ κουνιέται. Πολλοὶ φοροῦν καὶ ἡ σκάφη χρησιμεύει ὡς κούνια.

Ἐπάνω στὴ κούνια εἶναι κρεμασμένο ἓνα εἰκονισματάκι, καὶ ἓνα γαλάζιο χονδρὸ χάντρο μὲ σταυρὸ γιὰ τὸ μάτι.

Στὰ πρῶτα περασμένα χρόνια, μεγάλωναν τὰ μωρὰ στὸ σουμπέκι. Αὐτὸ τὸ σύστημα ἦτο ἀνθυγιεινὸ γιὰ τὸ παιδί καὶ μεγάλη εὐκολία γιὰ τὴν μητέρα, ποὺ δὲν εἶχε νὰ πλύνει πανιά.

Ἡ ξύλινη κούνια εἶχε στὴ μέση τρύπα καθὼς τὸ στρωματάκι καὶ τὸ σεντόνι μέσα στὴν τρύπα ἔβαζαν τὸ χωματένιο τσουκαλάκι, τὸ μωρὸ

¹⁾ Τὸ ὕφασμα ποὺ χαρίζει ἡ νουνὰ, ἐπὶ ὡς ὀκτώ πηχες μάλινον χρωματιστό, ἄλλως λέγεται καὶ δεχτοῦρι

²⁾ Φλουριάκια ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἔχουν τὴ Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὴν Βάπτισιν.

³⁾ Συνήθως εἰς τὰ πρῶτα παιδιά βγάζει τὸ ὄνομα τοῦ παποῦ ἢ τῆς γιαγιάς των καὶ εἰς τὰ κατόπιν δίδει ὅ,τι ὄνομα θέλει.

ξάπλωναν στήν κούνια μὲ τρόπο ὥστε νὰ κάμνει τὴν ἀνάγκη του καὶ νὰ μὴ λερόνωνται πανιὰ καὶ σιλτέδαις, καὶ τὸ ἔδεναν σφικτὰ μὲ τὰ κοντάκια στήν κούνια γιὰ νὰ μὴ κινεῖται, καὶ αὐτὸ τὸ βασάνιζε.

Τὸ βύζαγμα

Ἡ μητέρα βυζάνει τὸ μωρὸ ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ μῆνες. Ἐὰν τὸ γάλα-της δὲν ἐπαρκεῖ τότε τὸ δίνει καὶ ξένο γάλα ¹⁾ μὲ τὴν βυζάστρα.

Προσέχει νὰ μὴ τὸ ἀποκόψει στοὺς ζεστοὺς μῆνες, διότι τότε συνήθως προσβάλλεται τὸ μωρὸ ἀπὸ εὐκοίλια καὶ πεθαίνει.

Τὸ ἀποκόπτει μετὰ τὸ Πάσχα, τὸ Ἄσπρο ²⁾ Σάββατο πρὶν πατήσουν οἱ ζέσταις καὶ εἶναι ὁ καιρὸς δροσερὸς ἢ κατὰ τὸν Σεπτέμβριο, ὅποτε ὁ καιρὸς δροσίσει.

(Κατὰ διήγηση τῆς μακαρίτιδος κερὰ Ζωῆς στὰ 1914, ἐκ Φαναρίου, χωρίου τῆς ἐπαρχίας Σηλυβρίας).

ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ ³⁾

*Ἔλα Χριστέ μου, πάρε το καὶ πᾶν το σὺς μπαχτσέδαις
καὶ γιόμω του τίς κόρφοι του λουλούδια καὶ κοντσέδαις.*

*Κοιμᾷτ' ἀστρί κοιμᾷτ' ἀγγή, κοιμᾷται πὸ φεγγάρι
κοιμᾷται τὸ πουλάκι μου σὺν ἄξιο παλλικάρι.*

*Ἔχω ἴγὼ μιὰ θυγατέρα, ἔχ καὶ ὁ βασιλὲς ἴνα γυιὸ
καὶ μηνάει ξαναμηνάει συμπεθέρα νὰ μὲ κάν.*

*Κοιμᾷτ' ὁ ἥλιος στὰ βουνὰ κι' ἡ πέρδικα στὰ χιόνια
κοιμᾷτ' καὶ τ' ἀγοράκι μου μέσ' τὰ χρουσᾶ σεντόνια.*

*Κοιμᾷται τῶνα μου παιδί, τῶνα μου κλωναράκι
τῶνα μου φύλλο τῆς καρδιάς καὶ τὸ μικρὸ μ' ἴγοράκι.*

*Ἔλα ὕπνε κι' ἔλα ζάλη
κι ἀποκοίμησέ το πάλι.*

¹⁾ Κατὰ προτίμηση ἀγελαδινὸ καὶ ἐὰν τὸ παιδάκι εἶναι ἀδύνατο καὶ ἀσθενικὸ τότε τὸ δίδουν γάλα τῆς γαίδουριτσας, πὸν τὰ συστατικά του εἶναι πλησιέστερα πρὸς τὸ γυναικεῖο γάλα.

²⁾ Τὸ πρῶτο Σάββατο μετὰ τὸ Πάσχα.

³⁾ Καὶ νενιάσματα. Τὰ περισσότερα εἶνε τῆς Σηλυβρίας καὶ τὰ ἄλλα τοῦ Φαναρίου, Σάκκων καὶ Τυρολόης.

Νάνι τοῦ μπιέτ το παιδί, τοῦ βασιλέ τ' ἀγγόνι
ὁποῦ γεννήθηκε στή Βλαχία κι' ἀκούσθηκε στή Πόλη.

Ὁ Ὕπνος τρέφει τὰ μωρὰ κ' ἡ Γεῖα τὰ μεγαλώνει
κ' ἡ Παναγία κι' ὁ Χριστός τὰ καλοξημερώνει.

Κοιμᾶτ' ἡ πούλια στο βουνό κ' ἡ πέριδικα στὰ δάση
ἀφῆτε τὸ πουλάκι μου τὸν ὕπνο νὰ χορτάσει.

Κοιμήσου καὶ παρήγγειλα στήν Πόλη τὰ προικιά σου
στή Βενετιά τὰ χρῶμα σου καὶ τὰ διαμαντικά σου.

Κοιμήσου σὺ πουλάκι μου κ' ἡ τύχη σου δουλεύει
καὶ τὸ καλό σου ριζικό σὲ κουβαλεῖ καὶ φέρνει.

Ὁ Ὕπνος τρέφει τὸ μικρὸ κ' ἡ Γεῖα τὸ μεγαλώνει
καὶ ἡ Κερά ὁ Παναγία τὸ καλοξημερώνει.

Ἐλα Νύπνε μ' καὶ πάρε το, Νύπνε ἠποκοίμισέ το
καὶ σὺ Κερά μου Παναγιά, καλοξημέρωσέ το.

Ἐλα Χριστέ μου πάρε το, Παναγιά μ' καὶ κοίμησέ το
νὰ τὸ πάει σιοῦ Μάη τ' ἀμπέλι καὶ σιοῦ Μάη τὰ λειβαδάκια
νὰ τὸ δόσ' ἀγᾶς σταφῦλι κ' ἡ ἀγάδαινα μαντήλι
κ' ἡ μικρὴ ἀγαδοπούλα δακτυλίδι μὲ τὴ βοῦλα.

Νάνι τοῦ ρήγα τὸ παιδί τοῦ βασιλέ τ' ἀγγόνι
ὁποῦ γεννιέται στή Φραγκιά καὶ ἀκούεται στήν Πόλη.
Τὸ χάρισε ὁ βασιλεὺς κορῶνα διαμαντένια
τὸ χάρισε κ' ἡ βασίλισσα σταυρὸ μαλαματένιο.

Κοιμᾶται τὸ πουλάκι μου καὶ πῶς νὰ τὸ ξυπνήσω
νὰ πάρω διαμαντόπετραις νὰ τὸ πετροβολήσω
νὰ τὸ ξυπνήσω μὲ νερό, φοβοῦμαι μὴ κρυώσει
νὰ τὸ ξυπνήσω μὲ κρασί, φοβοῦμαι μὴ μεθύσει.
Νὰ τὸ ξυπνήσω μὲ φιλί, νὰ γλυκοξυπνήσει.

Ἐλα Ὕπνε καὶ πάρε το, Χριστέ ἠποκοίμισέ το
πᾶν τὸ μέσ' τοῦ Μάη τ' ἀμπέλι καὶ σιοῦ Γιάνν' τὸ περιβόλι
κόψε το ἕνα σταφῦλι, δόσε το κι' ἕνα καρπούζι.

Τὸ σταφυλί νὰ τὸ φάει, τὸ καρπούζι νὰ τὸ πᾶζει
νὰ κοιμᾶται σὰν τ' ἀρνέλ', νὰ ξυπνᾷ σὰ μοσχαρέλ'.

Κοιμήσου σὺ μικράκι μου, κι' ἐγὼ σὲ νανουρίζω
καὶ τὴν κουνίτσα σου κουνῶ, γλυκὰ καὶ σὲ κοιμίζω.
Σὰ σὲ κοιμίσω ὕστερα σὴ Παναγιὰ σ' ἀφίνω,
σὴ Παναγιὰ... καὶ στὸ φύλακ' Ἄγγελό σου,
γιὰ νὰ σὲ προφυλάγουνε πάν' στὸ προσκέφαλό σου.

Ἔλα Νύπνε μ' καὶ πάρε το καὶ ἀποκοίμισέ το
καὶ πᾶν το στοῦ Μάη τ' ἀμπέλι, στοῦ Μάη τὸ περιβόλ'
νὰ τὸ δόσ' ὁ Μάης κερᾶσ', καλόγερος ἀπίδι
νὰ τὸ δόσ' ὁ Αὔγουστος τὸ πρῶτο τὸ σταφυλί,
νὰ κοιμᾶται σὰν ἀρνάκ', νὰ ξυπνάει σὰν πουλάκ'.

Ἔλα Νύπνε μου πάρε το, γλυκὰ νὰ τὸ κοιμίσεις
καὶ μέσ' τὸν ὕπνο του νὰ μὲ τὸ συργανίσεις.
Νὰ μοῦ τὸ πᾶς ἐδῶ, νὰ μοῦ τὸ πᾶς ἐκεῖ, μέσα σὲ περιβόλια
νὰ τὸ γεμίσεις καὶ τίς τσέπαις του τριαντάφυλλα καὶ ῥόδα,
Τὰ ῥόδα νᾶν' τῆς μάνας του, τὰ κρίνα τῆς νοναῖς του
καὶ τ' ἄσπρα τριαντάφυλλα νᾶναι τῆς ἀφεντιᾶς του.

Στὰ δωδεκάμερα

Τὸ παιδί ποῦ θὰ γεννηθῆ τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγένων καὶ ὅλα
τὰ δωδεκάμερα δένουν μὲ ψαθόσχοινο γιὰ νὰ μὴ γίνει Καλικάντζαρος καὶ
δὲν τὸ ἀφίνουν ἀδάπτιστο.

Ἡ γυναῖκα ποῦ θὰ γεννήσει τὰ δωδεκάμερα θυμιάζει κάθε μέρα τὴν
στρωμνὴ καὶ τὴν κάμαρά της μὴν ἔλθει ὁ Καλικάντζαρος, καὶ στὸ τουλ-
πάνι της κρεμᾷ θυμιάμα μὲ φλουρί.

Ἡ δροσοφορτωμένη ¹⁾

Ἄν πεθάνει λεχοῦσα ἀσαράντιστη ὡς τίς σαράντα μέρες πᾶνε στὸν
τάφο της τὴν ὥρα ποῦ βασιλεύει ὁ ἥλιος καὶ ῥίχνουν ἕνα μαστραπᾶ νερό
γιὰ νὰ δροσίζεται ἡ δροσοφορτωμένη.

Ἄν λησμονιοῦνται τὴ νύχτα ἀπλωμένα ῥοῦχα ἀχρόνιαστου παιδιοῦ,

¹⁾ Ἡ ἀσαράντιστη πεθαμμένη λεχοῦσα.

τὸ πρῶν θὲ νὰ τὰ νεροπερᾶσεν, νὰ τ' ἀπλώσουν νὰ τὰ διῆ ὁ ἥλιος καὶ ὕστερα νὰ τὰ μαζέψουν.

Ὁ νουνὸς εἶναι συνήθεια νὰ στεφανώνει τὸ βαπτιστικὸ καὶ γι' αὐτὸ τὸν εὔχονται, ἀφοῦ βαπτίσει, ὅπως ἔβαλε τὸ λάδι νὰ βάλει καὶ τὸ κλίμα.

Τὸ κουμπариὸ ἐξακολουθοῦσε ἐπὶ γεννεαῖς.

Τὸν νουνὸ κακοφαίνοντιαν ὅταν ὁ ἀναδεξιμὸς τοῦ ζητοῦσε ἄλλον νὰ τὸν στεφανώσει.

Ὁ νουνὸς ἔστελνε τὴν παραμονὴ τῶν Φώτων στὸ βαπτιστικὸ τοῦ ἐνόσφ ἦτο μικρὸ τὸ Φωτικὸ κερὶ καὶ ὀπωρικὰ σὲ ἀρμαθαιαῖς.

Τὸ καντηλοβάπτισμα.

Ὅταν τὸ μωρὸ γεννηθῆ παράκαιρα καὶ φοβηθοῦν μὴ πεθάνει πρὶν τὸ βαπτίσουν, τότε τὸ καντηλοβαπτίζουν γιὰ νὰ μὴ πάγει στὸν ἄλλο κόσμον ἀβάπτιστο στὴ κόλαση ¹⁾

Ἡ μαμὴ ἢ ἡ μεγαλύτερη τοῦ σπιτιοῦ τὸ καντηλοβαπτίζει. Λέγει τρεῖς φοραῖς τὸ Πιστεῦν καὶ τρεῖς τὸ Ἀποτάσσω τῷ σατανᾷ, κόφτει λίγα μαλλιά ἀπὸ τὸ κεφαλάκι του, τὸ περιχᾶ μὲ τὴν καντήλα ποὺ καίει μπροστὰ στὸ εἰκόνημα τῆς Παναγίας καὶ τὸ δίνει τ' ὄνομα.

Τὰ μαλλιά ποὺ ἔκοψε μὲ τὸ περέχυμα τῆς καντήλας τὸ ρίχνουν στὸ χωνευτήρι τῆς ἐκκλησίας.

Ἐὰν ζήσει μετὰ τὸ καντηλοβάπτισμα θὰ τὸ ξαναβαπτίσουν στὴν κοκυμβήθρα καὶ ὁ παπᾶς τὸ δίνει τὸ ἴδιο ὄνομα.

Ἐὰν πεθάνει τότε τὸ κάνουν τρεῖς σταυροὺς ἀπὸ κρασί ἀπὸ ἓνα στὸ στηθάκι, στὴ ράχη καὶ στὸ μέτωπο, τὸ ντυλίζουν σὲ λίγη ἄπλυτη μανταπολάνα καὶ μιὰ γυναῖκα σπιτικιὰ τὸ παίρνει στὴν ἀγκαλιά της καὶ τὸ πάγει στὸ νεκροταφεῖο. Ὁ παπᾶς θὰ τὸ διαβάσει εὐχὴ καὶ θὰ τὸ θάψουν.

¹⁾ Τὸ μωρὸ μόλις ἀνοίξει τὰ μάτια καὶ διῆ τὸ φῶς τοῦ κόσμου γειννέται ἁμαρτωλό.

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΩΔΕΙΣ ΦΡΑΣΕΙΣ
ΣΑΡΑΝΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΑΝ. ΘΡΑΚΗΣ

A

1) 'Αγάπη

'Αργιά και πάντ' αγάπ'.

Όσο λιγώτερο βλέπει Ξναν κανείς, τόσο πιο επιθυμητός γίνεται. 'Η άρραιά συναναστροφή κρατεί την αγάπη πιο θερμή.

'Η αγάπ' δεν εν ποτκοκούρελο.

Ειρωνεία για κείνους που πάσχουν από πολλήν αγάπη.

2) 'Αγαπῶ

'Αγαπᾶ ὁ κάπηλας τὸ μεθυσμένο, μὰ γαμπρὸ δὲ τὸν κᾶν'.

Για κείνους που αγαπούν για το συμφέρο, και που δε θυσιάζουν τίποτε δικό τους.

3) 'Αγελάδα.

Καλή γελάδα βροῆκε κι' ἀρμύγ'.

Για κείνους που, όταν βροῦν μωρόπιστους κι ανόητους ανθρώπους τους εκμεταλλεύονται.

"Αλλά λέγ' ὁ ἀγελάρ'ς κι ἄλλα ἢ ἀγελάδα.

Για κείνους που είναι αναγκασμένοι να κύψουν στη βία των άλλων. 'Η ἀγελάδα μπορεί να θέλει να βοσκήσει δῶ και κεί, μὰ πρέπει να πάει ὅπου τὴν ὀδηγᾶ ὁ ἀγελάρης.

4) 'Αγουρίδα

Μὲ τὸν καιρὸ ἢ ἀχερώνα, γίνεται παλάτ' και ἡ ἀγουρίδα μέλ'.

'Η ὑπομονή ὅλα τὰ καλλιτερεύει.

5) Ἀδερφός

— Ποῖος σέβγαλε τὸ μάτι σου;

— Ὁ ἀδερφός μου.

— Ἄ γιαντὸ σὲ τῶβγαλε τόσο βαθειά!

Τὰ μίση τῶν ἀδερφῶν δημιουργοῦν τὰ χειρότερα κακά.

(Π. Π. ἀδερφός 6).

6) Ἄδης

Πάει σὰν τὸ στραβὸ στὸν Ἄδη.

Γιὰ τὸν ἀπερίσκεπτο.

Πᾶν σὰ τίς ζουτούλ' ὁ ἕνας καταπόδ' στὸν ἄλλονα.

(Π. Π. ἄδης 9-10).

7) Ἀέρας

Ἀγέρα καθουρντίζ'.

Χάνει τὸν καιρὸ του. Ὅσο κερδίζει κανεὶς καθουρντίζοντας τὸν ἀέρα.

(Π. Π. ἀέρας 11).

Τὸν πῆρα τὸν ἀγέρα τ'.

Τοῦ ἀφήρεσα τὸ θάρρος του, τὸν ὑπόταξα στὴ θέλησή μου.

Πὰ νὰ πάρος τὸν ἀγέρα σ'.

Πήγαινε νὰ περπατήσεις, νὰναπνεύσεις καθαρὸ ἀέρα. Τὸ λένε στὸν ὀχληρὸ ποὺ θέλουνε νὰ τὸν διώξουν.

(Π. Π. ἀέρας 23).

8) Ἀθρωπος

Ἀθρωπο πὲ σοῖ καὶ σκύλο πὲ τὴ μάντρα.

Γιὰ τὴ φροντίδα νὰ παίρνει κανεὶς ἀπὸ γενιά, ἀπὸ σοῖ, ὅπως καὶ σκυλί ἀπὸ μάντρα. (Γιατ' ἡ καλύτερη γενιά τῶν σκύλων εἶναι ἡ τσοπάνικη). Ἡ παροιμία ἀναφέρεται καὶ στὸν ἄνδρα καὶ τὴ γυναῖκα, ποὺ πρέπει νὰ κοιτάζουν στὴ γενιά τοῦ συντρόφου, ποὺ θὰ πάρουν, παρὰ στὸ χρῆμα.

(Π. Π. ἄνθρωπος 3).

9) Αἷμα

Τὸ αἷμα νερὸ δὲ γίνται.

Οἱ συγγενεῖς ὅσο κιὰν μαλώσουν, πάντα θάγαπηθοῦν.

(Π. Π. αἷμα 13).

Αἷμα ξερονῶ καὶ λέει πὼς ἔφαγε κράνα.

Γιὰ κείνους ποὺ κρύβουν τὴ δυστυχία τους καὶ προσποιοῦνται τὸν εὐτυχισμένο. (Τὰ κράνα εἶναι καρπὸς σὰν τὸ κεράσι, καὶ βλάπτει τοὺς δυσκοιλίους).

Βράζνα τὰ αἱματὰ τ'.

Εἶναι ἀκμαῖος, καίει στίς φλέβες του τὸ αἷμα. Γιὰ τοὺς νέους καὶ θερμοαίμους.

(Π. Π. αἷμα 2).

Κόπκε τὸ αἷμα μ'.

Τρόμαξα τόσο πολὺ, πὺ τὸ αἷμα μου ἀλλοιώθηκε.

(Π. Π. αἷμα 6).

Τὸ αἷμα τραυᾶ.

Σέρνει ἢ συγγένεια.

(Π. Π. αἷμα 15).

Μέβαλε στὰ αἱματα.

Μὲ περίπλεξε σὲ μαλώματα, ἔγινε αἰτία νὰ πάθω ζημίες, νὰ δικίησω ἄλλους, νὰ χύσω αἷμα.

(Π. Π. αἷμα 19).

10) Ἐκόμα βλέπε κόμα.

11) Ἐκούω.

Ἐμ' σὺ κόμα δὲν ἄσες Δράκου φωνή.

Γιὰ κείνον πὺ δὲν ἔχει δοκιμάσει καμιὰ φορὰ κινδύνους καὶ φόβους καὶ δυσκολίες, γιὰ τὸν ἄπειρο.

Ἐο,τ' ἄσες πὺ τὸ θέλς, γλήγωρα τὸ πιστεν'ς.

Γιὰ κείνον πὺ πιστεύει ἕνα πρᾶγμα σιγὰ - σιγὰ, ἐπειδὴ τὸ θέλει.

Ἐπου ἀκοῦς πολλὲς ἀπροῦνες (βάτσουνα) παῖνε μικρὸ καλάθ'.

Μὴ δίνεις πίστη σαῦτοῦς πὺ ὑπόσχονται πολλὰ καὶ μεγάλα.

Ἐπροῦνα (βατσουσιά=ἡ βιάς), καρπὸς συγγενικός μὲ τὰ δαμάσκηνα καὶ ἀβράμηλα στρογγυλός, ἴσος μὲ φουντοῦκι καί, σὰν ὠριμάσει, μαῦρος στρογγυλοκούκουτσος. Ἰσως ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο (προῦμνον), Γαλλ. prune. Ρουμ. porumba. Βουλγ. Srinki.

Βρίσκεται ἡ ἀπρουσιά ἀδούλευτη στὰ δάση ὅσο 1.80 μὲ κορμὸ καὶ κλαδιὰ ἀγκαθωτά. Κάνει ἄσπρα σύμμετρα χωριστοπέταλα ἄνθια, μὲ στήμονες κίτρινο χρῶμα.

Μαζὶ μιλῶμ' καὶ χῶρια ἀκοῦμ'.

Δὲ μπορούμε νὰ συνηνοθηοῦμε. Ἄλλα λέγω κιᾶλλα καταλαβαίνεις.

(Π. Π. ἀκούω 15).

Ἀτὰ τὰκούγω γῶ βερσειέ.

Γιὰ ψέματα κι ἀνόητα λόγια. Τὰκούω μὲ πίστωση. «Δὲν τὰ παίρνω μετρητά».

(Π. Π. ἀκούω 31).

Τὸν ἀκοῦς καὶ σχαίνεσαι.

Ἄξιζι νὰ τὸν σιχαίνεσαι σὰ μιῆ.

12) Ἄκουστιά.

Ἄκουστιά τὸν ἔχω.

Εἶναι τόσο ἄσημος πὸ τὸν ξαίρω ἔξ ἀκοῆς

(Π. Π. ἀκουστιά 1).

13) Ἄκρη.

Δὲ μπορούμ' νὰ φέρουμ' τίς δυὸ ἄκρες σῆνα μέρος.

Δὲ μπορούμε νὰ τελειώσουμε μιὰ δουλειά. Δὲ φτάνουν τὰ οικονομικά.

(Π. Π. ἄκρη 10).

Κάθονται στὴν ἄκρια τῆ κόσμου.

Φανερώνει τὴν πολὺ μεγάλη ἀπόσταση.

Ἄκρη = τὰ πέρατα τῆς γῆς.

Δὲ βρίσκουν ἄκρια.

Βρίσκουν πολλὰ ἐμπόδια, δὲ βρίσκουν τέλος, μιὰ λύση.

Ἄκρες μέσες.

Μοῦ εἶπε ὄχι ἔντελῶς ὄλα, μὰ «περικοπὰ» κομμένα ἀπὸ δῶ καὶ κεῖ.

(Π. Π. ἄκρη 6).

14) Ἄλάτι.

Βάλτου ἄλάτι.

Γιὰ ἓνα πρᾶμα βρώμικο, πὸ θέλει ἄλάτι. Μεταφορικά γιὰ τὴν δουλειὰ πὸ χάθηκε καὶ πάει.

Ἐφαγαμ' ψωμί κι ἄλάτ'.

Παροιμιώδης φράση γιὰ κεῖνον πὸ θέλει νὰ ὑπενθυμίσει ἐπιβαλλόμενα καθήκοντα ἢ νὰ βεβαιώσει ὅτι μῶλο πὸ χάλασε ἢ παλιὰ φιλία, ὅμως βασιτᾶ ὁ παλιὸς δεσμὸς τῆς φιλαλληλίας.

(Π. Π. ἄλάτι 7).

Βάλτου ἄλάτ' - Βάλτου ρίγαν'.

Εἶναι μπαγιατίτικο. Δὲ διορθώνεται, πάει, χάνεται.

(Π. Π. ἄλάτι 3).

15) Ἀλατίζω

Νὰ σὲ λατίσω νὰ μὴ βρωμίω'ς.

Σέναν ποὺ καυχίεται εἰρωνικά. Πρέπει νὰ σάλατίσω γιὰ νὰ μὴ βρωμίσεις γιὰ τὶς ἀνοησίες ποὺ λές.

(Π. Π. ἀλατίζω 2). ...

16) Ἀλείφω

Νὰ σὲ κάψω Γιάνν' νὰ σὲ λείψω μύσα.

Πρῶτα νὰ σὲ βλάψω καὶ ὕστερα νὰ σὲ βοηθήσω.

Σὲ κείνον ποὺ κοιτᾷ νὰ σβήσει ἓνα κακὸ ποὺ ἔκαμε.

17) Ἀλεποῦ

Τὶ γυρεύ' ἢ ἀλεποῦ στὸ παζάρ'.

Ὁ ἔνοχος ἀποφεύγει τοὺς τόπους ποὺ εἶναι εὐκόλο νὰ τὸν γνωρίσουν. Μὴ πηγαίνεις ἐκεῖ ὅπου δὲ σὲ ταιριάζει.

(Π. Π. ἀλεποῦ 47).

18) Ἀλήθεια

Ὅποιος λέγ' ἀλήθεια τρώγ' ξύλο.

Κεῖνος ποὺ λέγει τὴν ἀλήθεια πάσχει πολλὰς φορὰς μεγάλο κακὸ.

(Π. Π. ἀλήθεια 49).

Ἡ ἀλήθεια ἔνε μιά.

Ὁ λόγος τῆς ἀλήθειας εἶναι πάντα ὁ ἴδιος καὶ ἀμετάλλαχτος, ἐνῶ τὸ ψέμα κατ' ἀνάγκη ἀλλάζει κάθε φορὰ τρόπους γιὰ νὰ μένει πιστευτό.

(Π. Π. ἀλήθεια 36).

Ἡ ἀλήθεια βασιλεύ'.

Ἡ ἀλήθεια κρατεῖ, νικᾷ, παλεύει καὶ τὸ ψέμα.

(Π. Π. ἀλήθεια 34).

Ἡ ἀλήθεια ἔνε πικρή.

Ἡ ἀλήθεια δυσαρρεστῆ κείνους ποὺ τὴν ἀκοῦν, ἀλλὰ καὶ σὲ κείνους ποὺ τὴν λένε τοιμάζει πικρὸς.

(Π. Π. ἀλήθεια 26).

19) Ἀλλάζω

Ἄλλαξε ἢ πάπια, κ' ἔβαλε τὰ σάπια.

Περιπεχτικά γιὰ τοὺς φτωχοὺς, ποὺ φοροῦν καθαρότερα ροῦχα τὴ μιὰ φορὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἂν καὶ παλιά, καὶ καμαρώνουν.

Ἐλλαξε ἢ χήνα, ἔβαλε πάλ' κείνα.

Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο.

(Π. Π. ἀλλάζω 2).

Ἄλλαξε ὁ Μανωλιὸς κ' ἔβαλε τὰ ροῦχ' ἑλλιῶς.

Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο.

(Π. Π. ἀλλάζω 3).

20) Ἄλλος

Ἄλλα κιᾶλλα ν' τὰ μεγάλα, τίποτ' ἐν τῆς Μ. Παρασκευῆς τὸ γάλα.

Γιὰ πράγματα ποὺ μοιάζουν φαινομενικά, μὰ ποὺ στὴν οὐσία δὲν ἔχουν καμμιά σύγκριση. Ξεχωριστά, ὅταν ὁμολογᾷ κανένας κάτι σοβαρό, μὰ κρύβει καὶ κάτι πιὸ σοβαρὸ ἀπ' αὐτὸ ποὺ εἶπε.

(Π. Π. ἄλλος 45).

Τῶνα σὲ μυρίζ' τᾶλλο σὲ βρωμᾷ

Γιὰ τοὺς δύσκολους, ποὺ τὰ ψέγουν ὅλα.

(Π. Π. ἄλλος 182).

Ὅποιος ἄλλον λάκκου σκάπτει ἑαυτὸν πολλάκις θάπτει.

Οἱ ἐπίβουλοι τιμωριοῦνται πολλὰς φορὲς μὲ τὰ δικὰ τοὺς ἔργα. Πᾶς νὰ βλάψεις καὶ τὴν παθαίνεις.

(Π. Π. ἄλλος 159)

Καὶ σᾶλλα, παιδιά!

Εἰρωνικὰ ἐπιφώνηση γιὰ ἕναν ποῦπαθε τίποτε ἀσήμαντο ἢ γελοῖο κακό.

(Π. Π. ἄλλος 154).

Ἄλλος εἶπε τὸ μακρὸ τ' κι' ἄλλος τὸ κοντό τ'

Γιὰ κείνους ποὺ μαλώνουν κι' ὁ καθένας τὰ λέει ὅπως τοῦ συμφέρει. Ὅ,τι λέγ' ὁ ἕνας μεγάλο, ὁ ἄλλος ἰσχυρίζεται πὼς εἶναι κοντό.

(Π. Π. ἄλλος 128).

Ἄλλ' πέφνα κι' ἄλλ' σκόφνται

Τίποτε δὲν εἶναι ἐδῶ στὸν κόσμον σταθερὸ καὶ μόνιμο. Οἱ εὐτυχημένοι μπορεῖ νὰ δυστυχίσουν, κι' ἀνάποδα.

(Π. Π. ἄλλος 83).

Ἄλλα ντῶν ἄλλων μᾶς λές.

Γιὰ τὰ συνάρτητα καὶ τὰ παράδοξα κι' ἀκατανόητα λόγια κανενὸς (ἄλλ' ἀντ' ἄλλων παρετυμολογ.).

(Π. Π. ἄλλος 54).

Ἄλλα λογαριάξ' τὸ βῶδ' κι' ἄλλα ὁ τσομπάν'ς

Ὅ,τι καταπιάνεται κανένας δὲν πετυχαίνει.

(Π. Π. ἄλλος 31.)

Ἄλλα λέγ' κι' ἄλλα κᾶν'.

Γιὰ τοὺς ἀσύμφωνους μὲ τὰ ὅσα ὑποσχέθηκαν τὰ κάνουν.

(Π. Π. ἄλλος 12).

Ἄλλα λογάριαζαμ' κι' ἄλλα μᾶς ἤρταν στὸ κεφάλ' μας.

Ὅταν βγαίνουν ψεύτικες οἱ ἐλπίδες.

(Π. Π. ἄλλος 11).

21) Ἄλλου

Ἄλλου ὁ παπᾶς κι' ἄλλου τὰ ράσα του.

Τὰ φαινόμενα δὲν εἶναι σύμφωνα μὲ τὰ πράγματα. Κεῖνον ποὺ νομίζουν πλούσιο, πολλές φορές δὲν ἔχει.

(Π. Π. ἄλλου 42)

22) Ἄλογο

Πράσινα ἄλογα ζητᾶς.

Γιὰ τ' ἀδύνατα πράγματα. Τὸ πράσινο ἄλογο εἶναι ὁ τύπος τοῦ ἀδύνατου. «Ἐνα ἄλογο δὲ ντρέχ' σαράντα χρόνια» λένε. Δὲ μπορεῖ αἰωνίως ἕνας νὰ δουλεύει καὶ νὰ κμάζει. Γι' ἀνθρώπους ποὺ ἐργάστηκαν καὶ ἤκμασαν χρόνια πολλά καὶ τέλος ἀπέκαμαν. Τουρκ. *μπιρ ἄτ κίρκ σενὲ κατομάζ*.

23) Ἄλφα

Ἀρχισαμ' πάλ' πὲ τὴν ἄλφα.

Ἐξ ἀρχῆς ἀρχίσαμε τὴ δουλειά, γιατί χάλασε ἡ πρώτη ἀπὸ ἀπροσεξιά ἢ ἀτυχία.

(Π. Π. ἄλφα 2).

24) Ἀμπέλι

Ἄς πάει καὶ τὸ παλιάμπελο.

Ἄς ξεδέψουμε καὶ τὰ ὑστερνά μας, ἄς πουληθῆ καὶ τὸ μόνο ποὺ μᾶς ἀπόμεινε ἀμπέλι.

(Π. Π. ἀμπέλι 8).

25) Ἀνακατεύω

Ὅποιος νεκατώνται μὲ τὰ πίτουρα τὸν τρῶν οἱ κόττες.

Οἱ κακιὲς συντροφιὲς βλάπτουν.

(Π. Π. ἀνακατεύω 12).

Κεῖνος ποὺ νεκατῶν' τὸ μέλ', γλύφ' τὰ δαχτύλια τ'.

Πάντα δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ μείνει ἀδιάφθορος, ἕνας ποὺ ἀνακατῶνεται μὲ τὸν παρᾶ καὶ σὲ δουλιὲς μὲ χρήματα.

26) Ἀνακατόνω

Τὰ σκατὰ ὅσο τ' ἀνακατῶν'ς τόσο βρωμοῦνα.

Δὲ χρειάζεται πολυπραγμοσύνη σὲ βρωμοδουλιὲς, γιατί βγαίνουν σκάνδαλα.

(Π. Π. ἀνακατόνω 19).

27) Ἀνάποδος

Ἀνάποδος χρόνος δέκα τρεῖς μῆνες.

Γιὰ τίς μὴ εὐνοϊκίαις περιστάσεις, γιὰ συμβουλὲς ποὺ δὲν ταιριάζουν.

28) Ἄνδρας

Ἄντρα θέλω, τώρα θέλω!

Γιὰ τοὺς πεισματάρηδες, ποὺ ἀπαιτητικὰ ζητοῦν νὰ γίνει ἓνα πράγμα, μιά τους θέληση ἀμέσως.

(Π. Π. ἄνδρα 11).

Ἄντρας εἰμ' ἐγώ.

Γιὰ παλυλογάδες, καυχησάρηδες καὶ φαφλατιάδες.

Ὁ ἄντρας τὴ γυναῖκα τ' τὴν κἀν' εἰκόνα καὶ τὴν προσκυνοῦν,
τὴν κἀν' χάσμα καὶ τὴν πατοῦν.

Ἀπὸ τὰ φερσίματα τοῦ ἄντρα κρέμεται ἡ ὑπόληψη τῆς γυναίκας. Ἄν θέλει τῆς ἀνυψώνει, ἂν θέλει τῆς κατεβάσει τὴν ὑπόληψη.

29) Ἀνεμομαζώματα

Ἀνεμομαζώματα, διαλοσκοροπίσματα.

Τᾶδικα κέρδη χάνονται καὶ σβήνουν.

(Π. Π. ἀδικομαζώματα 1).

30) Ἀξεινος

Ἀξεινος καὶ ποῦξεινος.

Ὅταν καλοῦν ἓναν καὶ ἀπαντᾷ ἀδιάφορα μὲ τὸ ἄ; τότε τοῦ λέν τὴν φράση αὐτὴ μὲ θυμῷ.

31) Ἀπίδι

Αὐτὸ δὲν ἐνε, πέσ' ἀπίδ' νὰ σὲ φάγω.

Γιὰ τοὺς στενόχωρους, ποὺ βιάζονται νὰ δοῦν τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς δύσκολης δουλειᾶς.

Τὸ καλὸ τᾶπίδ' τὸ τρώει τ' ἀργιογούρουνο.

Γιὰ τοὺς τυχεροὺς ποὺ ἄκοπα καρπώνονται τὰ καλύτερα.

32) Ἀπλώνω

Κατὰ τὸ πάπλωμα σ' ἰσχυρών'ς τὰ ποδάρια σ'.

Γιὰ κείνους ποὺ ξεδεύονται ἢ ἐπιχειροῦν κάτι δίχως νὰ λογαριάσουν τίς δυνάμεις τους. Δηλ. μὴ ἀναλαβαίνεις ἔργα ἀνώτερα ἀπὸ τίς δυνάμεις σου.

33) Ἀρρατα

Ἄρατα θέματα κουκιὰ μαγειρομένα.

Γιὰ τίς ἄσκοπες περιπτώσεις καὶ τὰ χαμένα λόγια.

34) Ἀσπρίζω

Κεῖ ποὺ χεϊμάζ' ἀσπρίζ'.

Γιὰ ὅ,τι εἶναι ὀλοφάνερο καὶ δὲ μπορεῖ νὰ κρυφτῆ.

35) Ἴστροφίω

Σὺ σὲ στροφίω ἕναν να!

Φοβέρισμα. Δηλ. σὰ σὲ χτυπήσω ἕναν μπάτσο.

36) Ἴσχημος

Ἴσχημος κι ἄσχημ' τί ἀ φᾶμ' πόρα;

Γιὰ τὰ κορίτσια ποὺ δὲν πρέπει νὰ κοιτοῦν στὴν ὁμορφιά τοῦ ἀντρα ποὺ θὰ πάρουν, μὰ στὴν ἱκανότητα. Ἡ παροιμία λέγει τί λόγια μπορεῖ νὰ πῆ ἢ νύφη στὸν ἄσχημό της ἀντρα στὸ τραπέζι ἔχοντας πολλὰ νὰ φάει, καὶ τί στὸν ὠραῖο ποὺ δὲν τῆς ἔχει φέρει τίποτε.

(Π. Π. ἄσχημος 3).

37) Ἰσγή

Ἢ σγή θεὸς νὰ τὸ δείξ' ποιανοῦ μάνα θεὸς νὰ λείψ'.

Γιὰ τ' ἀμφισβητούμενα, ποὺ πρόκειται νὰ τὰ λύσουν αὐτὰ τὰ πράγματα σὲ λίγο. Δηλ. σὲ λιγάκι θὰ φανῆ ποῖος θὰ ζημιωθῆ. Εἶναι ἡ φράση μιὰ ἀπόκριση σὲ ἀπειλές, ὅταν ὁ ἀπειλούμενος εἶναι βέβαιος πὼς δὲν θὰ πάθῃ τίποτε.

38) Ἰσφέντης

Μὴ μπαίν'ς στάχοῦρ' μπροστὰ πὲ τὸν ἀφέτ'.

Γιὰ τοὺς προπετεῖς καὶ τοὺς ἀυθάδεις, ποὺ βιάζονται καὶ προλαβαίνουν τοὺς ἀνωτέρους τους στὴν ὀμιλία.

39) Ἰσφτί

Καὶ τὰ ντουβάρια ἔχνα ἀφτιά.

Γιὰ τοὺς ἀπροσεχτοὺς ποὺ μιλοῦν ὀπουδήποτε μὲ τὴν ἴδια ἀπροσεξία.

(Π. Π. αὐτὶ 23, 35, 18, 19).

Τοῦ τὸ σφύριξα στάφτι.

Τοῦ ὑπόδειξα κρυφὰ τί νὰ πῆ καὶ τί νὰ κάνει.

Πὲ τὸν' τὰφτι μπαίν' πὲ τᾶλλο βγαίν'.

Γιὰ τὴν ἔλλειψη προσοχῆς καὶ σημασίας στὰ λεγόμενα τοῦ ἄλλου.

Μέφαγε τὰφτιά μ'.

Γιὰ τοὺς ἐνοχλητικοὺς ποὺ ἀδιάκοπα ἐνοχλοῦν τὸν ἄλλο καὶ ἐπιμένουν λέγοντας καὶ ξαναλέγοντας μιὰ τους ἀξίωση.

(Π. Π. αὐτὶ 28).

Ἰσφ' τὸν' τὰφτι μᾶπήκε καὶ πὲ τᾶλλο βγήκε

Γιὰ κείνον ποὺ δὲν δίνει σημασία στὰ λόγια τοῦ ἄλλου, στίς συμβουλές τῶν ἀνωτέρων του ἢ τίς ὑβρεῖς τῶν ὀχτρῶν τους.

(Π. Π. αὐτὶ 3).

40) Ἄχερα

Λόγια σὰν ἄχερα.

Γιὰ κείνον πού λέγει σκέψεις καὶ λόγους ἐλαφρούς. Τὰ ἐλαφρὰ λόγια μοιάζουν μὲ τᾶχερα, πού ὁ ἀέρας μὲ τὸ παραμικρὸ φύσημα τὰ παρασέρνει.

Πὲ κάτ' πὲ τᾶχερο περπατεῖ.

Γιὰ τοὺς ὑπούλους ἀνθρώπους, πού κρυφὰ καὶ μυστικά κάνουν τὴ δουλειά τους, δίχως νὰ τοὺς ἀντιληφθοῦν οἱ ἄλλοι.

41) Ἄχερο

Ὁ ἄλλος δὲ τρώει ἄχερα.

Τὰ ζῶα τῶν ἄχερα, μὰ ὁ ἄνθρωπος εἶναι καλύτερος ἀπὸ τὰ ζῶα καὶ πιο νοήμων. Ἐπομένως καταλαβαίνει καὶ δὲν μπορείς νὰ τὸν γελάσεις σὰν τὸ βῶδι, πού τρώει ἄχερα.

(Π. Π. ἄχερα 1).

42) Ἀψηλός

Ὁ ἀψηλός ἐνε δοῦλος τῆ χαμαδοῦ.

Γι αὐτοὺς ἔχει ὁ λαὸς τὴν ἰδέα πὼς ἔχουν λίγο μυαλό.

B

43) Βασιλιάς

Ζῆ σὰ βασιλιάς.

Δείχνει τὸ ἔξοχο, τὸ τέλειο, τὸ πλούσιο. Γιὰ κείνους πού καλοπερνοῦν.

(Π. Π. βασιλιάς 14).

44) Βασίλειο.

Αὐτὸ ἀξίζει ἓνα βασίλειο!

Σηῆμα ὑπερβολῆς γιὰ νὰ φανῆ πόση μεγάλη ἀξία ἔχει κάτι τι.

(Π. Π. βασίλειο 1).

45) Βαστῶ

Βάστα Θανάσ'.

Φράση παροιμιώδης γιὰ τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴ δύναμη τῆς θελήσεως.

Κάποτε ἓνας πότης, ἄρρωστος ἀπὸ τὸ πιτό, πού τοῦ τὸ ἀπαγόρευσε ὁ γιατρός, σὰν ἔγινε καλὰ καὶ βγήκε νὰ περπατήσει, πέρασε κι ἀπὸ τὸ δρόμο ὅπου εἶταν τὸ καπηλειό, πού συνήθιζε νὰ ροφᾶ. Μόλις ἀπὸ μακρὰ ἀγγάντεψε τὸ καπηλειό, ἄρχισε νὰ δίνει κουράγιο στὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὸν φόβο μὴν πάει καὶ πηλὴ λέγοντας:— Βάστα Θανάσ', βάστα Θανάσ'! Σὰν προσπέρασε πιά τὸ καπηλειό, ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὴν ὑπομονὴ καὶ θέληση πού ἔδειξε νὰ νικήσει τὸ πάθος του, εἶπε:— Μπράβο Θανάσ'!

Ἔλα τώρα νὰ σὲ κεράσω. Καὶ ξαναμπήκε στὸ καπηλειὸ νὰ πιῆ πάλι κρασί.

Βάστα καρδιά μ' ἄγαγιάντα.

Εἰρωνικὰ παρακέλευση γιὰ τὴν ὑπομονὴ ποὺ χρειάζεται νὰ προφυλαχτῆ κανεὶς καὶ νὰ προστατευτῆ.

Νταγιαντῶ. λ. Γ. καρτερῶ, ὑπομένω.

(Π. Π. βαστῶ 13).

46) *Βατινιά*

Πάει γιὰ βάτσουνα.

Πάει στὰ χαμένα, πάει νὰ χύσει τὸν καιρὸ του. Γιατὶ τὰ βάτσουνα δὲν ἔχουν ἀξία.

47) *Βαφτίζω*

Βαφτίζω καὶ μυρώνω.

Γιὰ κείνους ποὺ μὲ βία κάνουν κάτι ἄταχτα κιὰπρόσεχτα.

Ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τὸν παπᾶ ποὺ κάνει τὴ βάφτιση μὲ τάξη, μὰ ποὺ δὲ λογαριάζει οὔτε εὐθύνεται γιὰ τὴν τύχη τοῦ παιδιοῦ. (Ἄρα ζήσει καὶ μὴ ζήσει).

48) *Βγάζω*

Θὰ μὲ βγάλ' τὴν ψυχὴ μ'.

Θὰ μὲ δυσκολέψει, θὰ μὲ κουράσει. Γιὰ κείνους ποὺ γίνονται πολὺ ἐνοχλητικοὶ καὶ κουραστικοὶ καὶ γι αὐτοὺς ποὺ δὲν νοιώθουν ἀπὸ τὴ δουλειά τους.

(Π. Π. βγάζω 16).

Μένα ποῦ γιὰ μὲ βγάζ'ς ἄνταρα;

Γιατὶ δὲ μοῦ δίνεις καμιά σημασία, γιατί μὲ ξεγράφεις; Ὅπως τὰ πόβαρο στὸ ζύγι.

Ἄνταρα = ἀπόβαρο.

49) *Βελόνα*

Στὰ βελόνια κάθουμ'.

Ὅμοια λέγεται: κάθουμ' στὰ γκάθια. Εἶμαι στενοχωρημένος, ἀπὸ τὶς ὑποψίες ποὺ ἔχω γιὰ κάτι.

(Π. Π. βελόνα 6).

Γυρεῦ' πὲ τὴ βελόνα πηγὰδ' νᾶνοῖξ'.

Γιαὐτοὺς ποὺ μάταια ἀγωνίζονται νὰ πιτύχουν τίποτε δύσκολο μὲ πολὺ λίγα μέσα.

(Π. Π. βελόνα 3).

Μέσ' τᾶχερα βελόν' γυρεῦ'.

Γιὰ τὰ δυσκολοκατόρθωτα πράγματα.

Βάλ' τὴ βελόνα πρώτα στὸ κορμί σ' κ' ὕστερα στὸν ἄλλον τὸ μαχαῖρ'.

Γιὰ κείνους ποὺ ἐπιχειροῦν νὰ βλάψουν τὸν ἄλλον ὅπως διόλου ἀσυλλόγηστοι, γιὰ τὸ κακὸ ποὺ θὰ κάνουν.

50) **Βελόνι**

Κάθεται πὰ σιὰ βελόνια.

Ἔχει ἀνησυχίες ποὺ τὶς γεννοῦν αἱ ὑποψίες του γιὰ τὶς δουλιές του, βιάζεται. Γιὰ τοὺς ἀνυπόμονους καὶ στενόχωρους.

(Π. Π. βελόνι 67).

Πὲ τὸ βελόν' πηγὰδ' ἂ νοίξουμ' ;

Θέλετε νὰγωνιστοῦμε ἄδικα; Μὲ τὰ μικρὰ καὶ ὀλίγα θὰ πιτύχουμε τὸ σκοπὸ μας;

Βελόν' νῆροιχνες δὲν ἔπερτε.

Γιὰ τὸ πολὺ πλῆθος· γιὰ τὴν πυκνὴ συνάθροιση κόσμου.

Πὲ τὸ σακκοῦλ' ἔρχεται καὶ πὲ τὸ βελόν' βγαίν'.

Τὸ κακὸ εὐκόλα ἔρχεται, μὰ δύσκολα φεύγει.

51) **Βερύκοκο**

Θὰ σὲ μάθω γὼ' τί θὰ πῆ βερύκοκο,

ἤπως καὶ *θα σὲ δείξω πόσ' ἀπίδια βάζ' ὁ σάκκος.*

Φεβέρισμα.

(Π. Π. βερύκοκο 1).

52) **Βήχας**

Τὸν ἔκοφα τὸ βήχα τ'.

Τοῦ πῆρα τὸ θάρρος γιὰ νὰ μὴ μοῦ γίνεταί ἐνοχλητικός.

Ἀπορία φάλτου βήξ.

Γιὰ κείνους ποὺ δυσκολεύονται ν' ἀπαντήσουν. Δείχνει τὴν ἀμηχανία καὶ τὴν ἄτεχνο προσπάθεια νὰ σκεπαστῆ ἢ ταραχῆ τους.

(Π. Π. βήχας 2).

53) **Βίδα**

Τὸν ἔστρωρε ἢ βίδα τ'.

Δὲ λειτουργεῖ καλὰ τὸ μυαλό του.

(Π. Π. βίδα 4).

54) **Βία**

Πὲ τῆ βία δουλειὰ δὲ γίνται.

Γιὰ κείνους ποὺ δυστροποῦν, καὶ μὲ τὸ στανιὸ κάνουν τὴ δουλειὰ τους.

55) **Βλέπω**

Σὰ δῶ τάφτι μ'.

Δηλ. καμμιά φορά, γιὰτὶ ποτέσ δὲν εἶναι βολετὸ νὰ δῆ κανεὶς τάφτι του.

(Π. Π. βλέπω 96).

Στραβὸς νὰ εἶσθα θὰ τ'ὄβλεπες.

Γιὰ φανερά καὶ σαφῆ πράγματα, πὺ εἶναι προσιτὰ καὶ στὸν στραβὸ ἄκόμα.

(Π Π. βλέπω 76).

Ὅπως μὲ βλέπς καὶ σὲ βλέπω.

Παροιμιώδης φρ. γιὰ νὰ βεβαιώσει αὐτὸς πὺ μιᾶ, πῶς μὲ τὰ ἴδια του μάτια κι ὀλοκάθαρα εἶδε κάτι, σωστὸ κι ἀληθινό.

(Π. Π. βλέπω 64).

Εἶδα καὶ παραεἶδα νὰ γλυτώσω.

Στὶς μεγάλες δυσκολίες καὶ τὴν ἀμηχανία πὺ βρῖσκεται κανεῖς καὶ ὑποχωρεῖ. Κάπου λένε: εἶδε καὶ παραεἶδε, ἔγινε παπάς.

Θὰ διῆς ἐσύ!

Ὅταν κανεῖς φοβερίζεις.

Βλέποντας καὶ κάνοντας.

Ὅταν κανεῖς ἐνεργεῖ χωρὶς σχέδιο προετοιμασμένο μὰ ὠδηγημένος ἀπὸ τὶς περιστάσεις.

(Π. Π. βλέπω 36).

Ἄμ βέβαια. Σὰ δὲ σὲ διῶ ψωμί δὲν τρώγω.

Εἰρωνικά λόγια γιὰ ἓναν πὺ ὀλότελα δὲν τὸν λογαριάζουν.

(Π. Π. βλέπω 14).

Σὰ δὲ διῆς πὲ τὰ μάτια σ' νὰ μὴν πιστεύς.

Στὰ λεγόμενα τῶν ἄλλων νὰ πιστιῆς. Γιὰ τοὺς εὐπιστους.

(Π. Π. βλέπω 12).

56) *Βόιδι*

Σὰν τὸ βῶδ' στέκεται.

Γιὰ τὸν ἀδιύφορο κι' ἀμίλητο.

57) *Βουῖζω*

Βόισαν τὰφριά μ' πὲ σένα.

Γιὰ κάθε φλύαρο καὶ φώνακλά.

58) *Βούκα*

Πῆρε τὴ βούκα πὲ τὸ στόμα μ'.

Μ' ἀφῆρεσε τὴ δουλειά μου.

Βουκιά στὸ στόμα μ' δὲν ἐβαλα.

Στὴ μεγάλη πίκρα, ὁπότε λείπει κάθε ὄρεξη γιὰ φαγητό.

59) *Βουνὸ*

Βουνὸ μὲ βουνὸ δὲ σμίγ'.

Γιὰ πράγματα πὺ μπορεῖ νὰ συμβοῦν κάποτε. Κάποτε θ' ἀνταμω-
θοῦμε.

(Π Π. βουνὸ 5).

60) **Βούργαρος**

“Όταν τῆ γουρουνιοῦ ἡ τρίχα γίν’ μετάξ’
τότες κι ὁ Βούργαρος θὰ μάθ’ τὴν τάξ’.

Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους πὺν δὲν βελτιώνονται στὴ συμπεριφορὰ
τους. Τοὺς Βουλγάρους θεωροῦσαν οἱ Ἑλληνες ἀνέκαθεν ἀδιόρθωτους
στὴ χωριατιά.

“Όσο στὸ γουροῦν’ ταιριάξ’ κουδοῦν’
τόσο στὸ Βούργαρο γραβάτα και μπαστοῦν’.

Γιὰ τοὺς ἀνεπίδεχτους νὰ καλυτερέψουν.

61) **Βράζω**

Βράζ’ πὲ τὸ ζουμί τ’.

Πάσχει στενοχωρεῖται οἰκονομικῶς.

(Π. Π. βράζω 4).

“Εβρασα πιά πὲ σένα.

Μὲ στενοχώρεςες πολὺ. Ὅταν γίνεται κανεῖς πολὺ ἐνοχλητικὸς και
πειραχτικὸς πὺν νὰ ὀργίξει τὸν ἄλλον.

‘Ο καθένας πὲ τὸ ζουμί τ’ βράξ’.

Τὸν καθένα τὸν βασανίζουν οἱ φροντίδες του.

(Π. Π. βράζω 8).

62) **Βρακί**

Τὰ βρακιά τ’ νὰ δέσ’ κόμ’ δὲ μπόρ’.

Γιὰ κείνους πὺν ὄντας ἀνίκανοι, ἐπιχειροῦν κάτι παραπάνω ἀπ’ ὅ,τι
ἤμποροῦν.

Τᾶκανε μέσ’ τὰ βρακιά τ’.

Γιὰ τοὺς δειλοὺς πὺν ἐξ αἰτίας τῆς δειλίας τους τρομάζουν, και γιὰ
κείνους πὺν δὲν τολμοῦν ἀπὸ φόβο τίποτε.

(Π. Π. βρακί 32).

63) **Βρεμένος**

‘Ο βρεμένος πὲ τὴ βροχὴ δὲ φοβᾶται.

Γιὰ κείνους πὺν δὲν τρομάζουν στὶς δυσκολίες τῆς ζωῆς, ἐπειδὴ ἔχουν
πάθει πολλὰ.

64) **Βρέχω**

Νὰ μὴ στάξ’ και νὰ μὴ βρέξ’.

Ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τὴ φροντίδα μὴ βραχοῦν τὰ ροῦχα ἀπὸ βροχὴ.

Γιὰ τοὺς καχεκτικὸς και τοὺς πολὺ εὐαίσθητους ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα
και γιὰ κείνους πὺν ἔχουν δίαιτα αὐστηρὴ γιὰ τὴν ἀρρώστεια τους και
τοὺς μαθημένους μὲ κάθε ἄνεση.

(Π. Π. βρέχω 29).

Πέρα βρέχ'.

Δὲν καταλαβαίνει. Γιὰ τοὺς ἠπρόσεχτους καὶ τοὺς ἀδιάφορους καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ προσποιοῦνται ἄγνοια, ὡσὰν νὰ πρόκειται γιὰ πράματα ἀσήμαντα λ. χ. γιὰ βροχὴ σὲ κάποιο τόπο μακρινό.

(Π. Π. βρέχω 41—47).

Σὰ βρεμέν' κάτα.

Γιὰ τοὺς ταπεινοὺς καὶ ντροπιασμένους. *Κάτα* = ἡ γάτα.

(Π. Π. βρέχω 23).

Ὅτι βρέξ' ἄς κατεβάσ'.

Γιὰ τοὺς ἀπελπισμένους ποὺ δέχονται τὸ μοιραῖο. Γιὰ τὴν ἀδιαφορία σὲ κείνα ποὺ θάκολουθήσουν μιὰ δουλειά, ποὺ ἀποφασίστηκε νὰ γίνῃ δίχως ἄλλο.

(Π. Π. βρέχω 39).

Στὰ πέρ' ἀμπέλια βρέχ'.

Δὲ μ' ἐνδιαφέρει. Τὸ πρῶμα γίνεται πολὺ μακρυνὰ ἀπὸ δῶ.

Πῆρε τὰ βρεμένα τ'.

Ἔφυγε ντροπιασμένος, ὑβρισμένος, ἐξευτελισμένος καὶ φοβισμένος. Λέγεται, «πῆρε τὰ κατουρμένα τ'».

65) *Βρίσκω*

Θὰ βρῆς καὶ σὺ τὸ μπαμπά σ'.

Καὶ σὺ κάποτε θὰ τιμωρηθῆς. Γιὰ τοὺς αὐθάδεις καὶ τοὺς σκληροὺς καὶ ἄδικους.

Βρῆκε τὸν ὅμοιο τ'.

Γιὰ κείνους ποὺ πέφτουν σὲ ἀναπάντεχα κακὰ, πηγαίνοντας νὰ κάνουν καὶ αὐτοὶ κακό.

(Π. Π. βρίσκω 14).

Κύλιξε ὁ τέντζερες καὶ βρῆκε τὸ καπάκ'.

Γιὰ τοὺς ὁμοίους χαρακτηῖρες. ...

Τέντζερες λ. τ. χύτρα χάλκινη, καπάκι τὸ σκέπασμα.

(Π. Π. βρίσκω 29).

Ὅχι, ὦχ ὦχ βρῆκες λουλοῦδ' νὰ μυριστῆς...

Εἰρωνικά βρῆκες τὸ φίλο ποὺ σὲ ταίριαζε. Γιὰ κείνους ποὺ ζητοῦν νὰ κάνει ἄλλος μιὰ βαρειά δουλειά.

(Π. Π. βρίσκω 74).

Ἦῤε τὸ μάστορά τ'.

Λένε καί:

Ἦῤε τὸ μπαμπά τ' κιαντός.

Ἦῤε τὸν νιαή τ'.

Βρῆκε τὸν ὅμοιό του καὶ τὸν ἐκδικητὴ του. Γιὰ τὴ φιλία τῶν φαύ-

λων, πὸν κοιτάζουν νάπυτήσουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον καὶ πὸν εἶναι πῖδ πα-
νοῦργος καὶ πῖδ δυνατός ὁ καθένας ἀπὸ τὸν ἄλλον.

Π 11 βρίσκω 76).

Βοῆκα τὸ διάβολό μ' πὲ σένα.

Γιὰ κείνους πὸν πέφτουν ἀναπάντεχα σὲ δυσκολίες καὶ κακὲς γνωριμίες.
(Π. Π. βρίσκω 83).

Μωρὲ σὺ καὶ στῆ θάλασσα νὰ πᾶς, νερό δὲ θὰ βοῆς.

Γιὰ τοὺς ἀδέξιους, πὸν παντοῦ βρίσκουν δυσκολίες, καὶ γυρίζουν μὲ
χέρια ἀδειανὰ καὶ μάλιστα, ὅταν τοὺς στέλνουν νὰ φέρουν κάτι τι, πὸν
εὐκολώτατα θὰ τὸ εὔρισκαν.

(Π. Π. βρίσκω 98).

Πὲ τὸ Θεὸ νὰ τῶβρεις.

Λόγια κατάρας γιὰ ἕναν πὸν ἔκαμε τὸ ἄδικο.

(Π. Π. βρίσκω 107).

"Ἐτὸ τὸ ἠῶραμ' εἶτ' ἂ πᾶμ'.

Νὰ ζῆς κατὰ τὴν παλιά σου συνήθεια. Γιὰ τοὺς πολὺ συντηρητικούς
πὸν σέβονται τὰ πάτρια καὶ τὰ βαστοῦν.

(Π. Π. βρίσκω 114).

Στὸν οὐρανὸ σὲ γύρευα καὶ στῆ γῆ σὲ βοῆκα.

Γιὰ ἕνα ἀπροσδόκητο καλὸ ἢ γιὰ μιὰ ἀμελέτητη συνάντησι.

(Π. Π. βρίσκω 131).

Φέξ τογα νὰ βοῆ τὸν παρᾶ τ'.

Γιὰ κείνους πὸν ἀργοῦν νάντιληφθοῦν κάτι ἢ πὸν νομίζουν ἄλλ'
ἀντ' ἄλλων.

66) *Βρωμα*

Βρωμα καὶ δυσωδία!

Γιὰ τοὺς ἐξυχειωμένους ἠθικῶς καὶ τοὺς βρωμεροὺς καὶ κακοὺς χα-
ρακτηῆρες.

(Π. Π. βρωμα 1)

67) *Βρωμᾶ*

Πὲ ὅπου νὰ τὸν πιάσ'ς βρωμᾶ.

Γιὰ κείνους πὸν ἔχουν πολλὲς ψυχικὲς κακιὲς καὶ πληγές.

(Π. Π. βρωμᾶ 9).

68) *Βυζι*

Καλὸ βυζι βοῆκε καὶ βυζαίν'.

Γιὰ τοὺς ἐκμεταλλευτές, πὸν βρίσκοντας μωροὺς καὶ ἀφελεῖς, τοὺς
ἀπορροφοῦν τὰ ταμεῖα, ὅπως τὸ παιδί βυζαίνει τὸ γάλα τῆς μητέρας.

69) *Βῶκο*

"Ἐφραγε τὸ βῶκο καὶ πέμνε ἢ οὐρά τ'.

Γιὰ τοὺς ἀνυπόμονους, ποὺ κοιιάζουν πολὺ γιὰ μιὰ δουλειὰ καὶ στὸ τέλος τὴν παραιτοῦν.

Γ

70) Γάδαρος

Εἶπε ὁ γάδαρος τὸν πετεινό: κεφάλαι!

Ὅταν δυὸ ἀνόητοι καὶ ἐξ ἴσου κακόφημοι βρίζονται ἀναμεταξύ τους.

Γάδαρος φορεῖ σαμάρ περπατεῖ καὶ δὲν τὸ νοιῶν'.

Ἡ φράση λέγεται ὅταν κάποιος περπατεῖ καὶ φανερώνεται σὶδ κοινὸ χωρὶς νὰ καταλάβει ὅτι κάτι περιττὸ ἔχει πάνω του. Τὰ παιδιά τὸ κάνουν παίζοντας. Κρεμοῦν σένα ἀπὸ τὰ παιδιά κάτι, ἓνα χαρτί, ἓνα πανί, ἓνα ἀπλὸ τιποτένιο πράγμα κῦστερα, ἀρχίζουν «ἐν χορῶ» χτυπώντας τὰ χέρια «καὶ ρυθμῶ» νὰ ἐπαναλαμβάνουν τὰ λόγια αὐτὰ ἕως ὅτου ἀντιληφθῇ τὸ πράγμα ὁ ἐνδιαφερόμενος. Ἡ φράση λέγεται καὶ γιὰ κείνον ποὺ ἔχει πάνω του κάποια ἠθικὴ βλάβη κι ὁ ἴδιος δὲ δίνει προσοχὴ ἢ δὲ τὴν ἀντιλαμβάνεται.

71) Γαῖδουρινὸς

Γαῖδουρινὴ ὑπομονὴ ἔχ'.

Διηλ. αὐτὸν τὸν χαρακτηρίζει μεγάλη ὑπομονὴ καὶ ἀνέχεται προσβολὲς καὶ ὕβρεις.

Ἐφαγα γαῖδουρινά.

Ἐφαγὰ πάρα πολὺ.

72) Γάλα

Κόμ' γάλα μυρίζ' τὸ στόμα τ'.

Λέγεται γιὰ μικρὰ παιδιά ποὺ δὲ λογαριάζεται ἡ γνώμη τους ἢ ποὺ πρέπει οἱ πράξεις τους νὰ κριθοῦν μὲ ἐπιείκεια γιὰ τὴν ἡλικία τους.

(Π. Π. γάλα 2).

73) Γάμος

Πάρον' στὸ γάμο σου νὰ σοῦ πῆ «καὶ τῆ χρόν'».

Γιὰ κείνους ποὺ ἀντὶ εὐχῆς δίνουν κατάρα ἀσυναίσθητα μὲ τὰ λόγια τους. Ἡ παροιμία λέγεται γιὰ τὰ ἄκαρπα καὶ ἀλόγιστα λόγια ποὺ μιλοῦν οἱ πολλοί. Ὅπως ὁ σχολαστικὸς εὐχῆθηκε στὸ γάμο «εὐχομαι καὶ αἰεὶ ταῦτα ὑμᾶς ποιεῖν.»

(Π. Π. γάμος 27, 69).

Δὲν ἔχω ἐνδύμα γάμου.

Γι' αὐτοὺς ποὺ ντρέπονται νὰ παρουσιαστοῦν μπροστὰ σὲ ἄλλον εἶτε γιὰτὶ τὸν ἔχουν δυσαρρεστῆσει ἢ γιὰτὶ δὲν ἔχουν τὰ χρειζοῦμενα συστατικά.

(Π. Π. γάμος 22)

74) Γαμπρός

Σὰ θέλ' ἢ γύφ' κι ὁ γαμπρὸς τύγλα νᾶχ' ὁ πεθερός.

Ἡ ἄρνηση τῶν γονέων τίποτε δὲν κάνει, ὅταν ἀγαπιῶνται δυὸ νέοι. Μεταφορικὰ ὅταν ἔχουν συμφέρο ἄμεσο, μάταια κοπιᾶζουν κείνοι πού ἀντιτάσσονται.

(Π. Π. γαμπρὸς 55).

75) Γάτα

Ἡ γάτα γιὰ τὸ ψάρ' πούλ'σε τὰμπέλ' της.

Ὁ λαίμαργος γιὰ τὴ ὕλικὴ ἀπόλαυση τὸ πᾶν κάνει.

Σὰ τὴν κάτα πὲ τὸν ποι'κό.

Γιὰ τὶς σχέσεις ἀνθρώπων πού δὲν συμβιβάζονται ποτέ· μάλιστα στὶς σχέσεις τῶν ἀντρογόνων, πού μαλώνουν.

(Π. Π. γάτα 47).

Ἦθελε κ' ἡ κάτα ρεπάν'.

Γιὰ κείνους πού ζητοῦν πράγματα ὑπέρτερα ἀπὸ τὴ θέση τους ἢ ἀπρεπῆ γιὰ τὴν ἡλικία τους· ὅπως λ. χ. τὸ παιδί νὰ ζητᾶ πιοτὰ.

76) Γδέρνω

Αὐτὸς ἄ σε γδάρ' τὸ τομάρ' σου.

Προειδοποίηση γι αὐτοὺς πού δὲ βλέπουν τὸν κίνδυνο.

(Π. Π. γδέρνω 10).

Ἄ σε γδάρ' ζωντανό.

Φοβέρισμα γιὰ κείνους πού δανεῖζονται. Τὸ γδάρσιμο ζωντανοῦ εἶναι πολὺ ὀδυνηρό, ὅπως τοῦ μυθολογικοῦ Μαρσία.

(Π. Π. γδέρνω 9).

77) Γέλιο

Τὶ γέλι' ἀνάλατα ἔν' αὐτά;

Γιὰ τὰ ἄτοπα καὶ ἄκαιρα γέλια.

(Π. Π. γέλιο 1).

Ἔσκασαμ' στὰ γέλια.

Γιὰ τὸ ἀκράτητο καὶ ὑπερβολικὸ γέλιο.

(Π. Π. γέλιο 10).

Γέλασα πιά πὲ τὴν καρδιά μ'.

Γιὰ τὸ γέλιο πού πήγασε ἀπὸ ἀφορμὴ ἱκανοποιητικὰ καὶ πού εἶναι βγαλμένο μέσ' ἀπὸ τὴν καρδιά, ἀσυγγέφιαστο καὶ ἀσκίαστο.

(Π. Π. γέλιο 4).

Πέθαναμ' στὰ γέλια.

Γιὰ γέλια ἀκράτητα. Ὑπερβολὴ ὅπως κι ὁ Ὅμηρος λέγει «γέλω ἔκθανον.» Ὅδ. Σ. 100.

(Π. Π. γέλιο 9).

Τὰ γέλια ἂ μᾶς βγοῦνα ξυνά.

Τῆ χαρὰ συνήθως ἀκολουθᾷ ἡ λύπη. Λέγεται γιὰ εὐθυμία πολυθόρυβη, πὸ μπορεῖ νὰ γεννηθοῦν μαλώματα.

(Π. Π. γέλιο 18)

78) *Γελῶ*

Μὴ γελᾶς τὸ γείτονα σ' νὰ μὴ σὲ νᾶρτ' στὸ κεφάλ' σου.

Ἡ τύχη εἶναι εὐμετάβολη κι ὅ,τι γελᾶς μπορεῖ νὰ τὸ πάθει. «Ὅσα ἐγελάσαμε μᾶς ἦρταν στὸ κεφάλι μας.» λένε στὴν Πελοπ. (I. Βερέτας).

(Π. Π. γελῶ 55).

Γελᾷ πὲ τῆ κόσμου τὶς νουρὲς καὶ τῆ δικιά τ' δὲ γλέπ'.

Γιὰ κείνον πὸν διασύρει τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων παραβλέποντας τὰ δικά του.

(Π. Π. γελῶ 49).

Κ' οἱ σκοῦτες ν̄του γελοῦν.

Δηλ. εἶναι περίχαρος καὶ ἡ ὄψη του γελᾷ ὡς καὶ οἱ ἄκρες τῶν ρούχων του.

79) *Γένεια*

Ὅποιος ἔχ' τὰ γένεια ἔχ' καὶ τὰ χτένια.

Κεῖνος πὸν ἔχει χτένια φροντίζει καὶ τὸ δούλεμά του. Ὅποιος ἐπιχειρεῖ κάτι, εἶναι ὁ πῶ ἀρμόδιος νὰ φροντίσει γιὰ ὅλες τὶς λεπτομέρειες.

(Π. Π. γένεια 21).

Ὁ Χριστὸς βλόγ' σε πρῶτα πρῶτα τὰ γένεια τ'

Ὁ καθένας πρῶτα γιὰ τὸν ἑαυτὸ του φροντίζει κῦστερα γιὰ τοὺς ἄλλους. Στὴν εὐλογία τὸ χέρι τοῦ παπᾶ ὑψώνεται κοντὰ στὰ γένεια του, πὸν τὸν δείχνει σὰν νὰ βλογᾷ πρῶτα τὸν ἑαυτὸ του.

(Π. Π. γένεια 27).

80) *Γειτονιά*

Ντρέπουμ' πὲ τῆ γειτονιά.

Γιὰ κείνον πὸν φοβᾶται τὴν κακολογιά τοῦ κόσμου καὶ δὲ θέλει νὰ κάνει τὸ κακό, ἂν καὶ ξαίρει πὼς δὲ θὰ τιμωρηθῆ.

(Π. Π. γειτονιά 10).

81) *Γερνῶ*

Πότε ἂ γεράσω νὰ παινοῦμ'.

Γιὰ τοὺς παινεσιάριδες. Οἱ γέροντες συνήθως διηγοῦνται ἐπαινετικὰ τὰ περασμένα τους.

82) *Γινάτι*

Τὸ γινάτ' βγάζ' μάτ'.

Τὸ πείσμα πάντοτε βλάπτει καὶ ὅσοι ἐπείσμωνσαν, πάντοτε κακόπαθαν.

(Π. Π. γινάτι 3).

83) Γούγια

Τὸ πανὶ πὲ τῆ γούγια τ' φαίνεται.

Ἡ ἀξία μιᾶς οἰκογένειας ἀπὸ τὰ παιδιὰ της φαίνεται. Ἀπὸ τὰ παιδιὰ σχηματίζει ὁ κόσμος ἰδέα γιὰ τὴ μάννα καὶ τὸν πατέρα.

84) Γουδι

Τὸ γουδι τὸ γουδοχέρ'.

Γιὰ κείνους ποὺ πάντα ἀντιμιλᾶνε καὶ λένε καὶ ξαναλένε τὰ ἴδια (Π. Π. γουδι 5).

85) Γούννα

Ἔχω γιὰ τὴ γούννα σ' ράμματα.

Γιὰ τὶς ἀνοησίες σου καὶ τὸ κακό σου φέροσιμο ἔχω κ' ἐγὼ ἅντα πόδοση.

Τῆς γούννας ᾤτου τὸ μανίκ'.

Γιὰ τὰ πρόσωπα, ποὺ δὲν ἔχουμε μαζί τους κοινὰ συμφέροντα ἢ γνῶμες, καὶ ποὺ δὲν ἐγκρίνουμε τὶς πράξεις τους, μὴ θέλοντας νὰ πάρουμε πῖνω μας τὴν εὐθύνη.—Τί; τῆς γούννας μου τὸ μανίκ' ἐν αὐτός; λένε.

86) Γουροῦνι

Αὐτὸς κατεβάξ' γουροῦνια.

Γιὰ κείνους ποὺ ροχαλίζουν. Τὸ ροχαλιτὸ μερικῶν μοιάζει μὲ τὸ γρίλισμα ἀγέλης ἀπὸ γουροῦνια.

(Π. Π. γουροῦνι 12).

Τῆ γουροῦνιού τῆ μύτ' κι ἂν τὴν κόψ'ς, πάλ' κεῖνο ἂ σκαλίσ'.

Ὅπως δὲ μπορεῖς νὰλλάξεις τὰ φυσικὰ τοῦ γουροῦνιού, ὅσο κι ἂν κοπιᾶσεις καὶ ἂν τοῦ κόψεις ἀκόμα καὶ τὴ μύτη, ἔτσι καὶ τοῦ χυδαίου ἀνθρώπου εἶναι ἀδύνατο νὰλλάξεις τὶς συνήθειες μὲ τὴ διδασκαλία. Μεταφορ. γουροῦνι εἶναι ὁ βρωμερὸς ἄνθρωπος.

(Π. Π. γουροῦνι 17).

87) Γράφω

Τὸ γραμμένο ἄγραφο δὲ γίνεται.

Τὸ πεπωμένο του κανέναν νὰ τᾶποφύγει εἶναι ἀδύνατο.

(Π. Π. γράφω 14).

88) Γυρεύω

Στὸ χωριὸ δὲν τὸν θέλ'να κείνος τὴ παπᾶ τὸ σπιτ' γυρεν'.

Γιὰ κείνους ποὺ ἐπιθυμοῦν ἀνώτερα ἀπὸ τὶς δυνάμεις τους. Γιὰ τοὺς αὐθάδεις καὶ ἄγραφους ἀνθρώπους.

Ὁ κόσμος ἔνε τοῦρκος, πὲ κάτ' πὲ τὸ βῶκο μουσκάρ' γυρεύνα.

Γιὰ κείνους ποὺ ζητοῦν κάτι τι ἐκεῖ ὅπου δὲν ταιριάζει, κι ἀφίνουν νὰ δοῦν ἐκεῖ ὅπου εἶναι ὀλοφάνερα.

Τοῦρκ = ἄστεῖος λ. τ.

Πε τὸ κερὶ σὲ γυρεύω.

Σὲ καταζητῶ ψάχνοντας ἐδῶ καὶ κεῖ, ὅπως τῆ νύχτα μὲ τὸ κερί.
(Π. Π. γυρεύω 31).

Ντρέχα γύρευε.

Στοὺς ἀπαιτητικούς, πὸν ζητοῦν πράγματα ἐξαιρετικά.
(Π. Π. γυρεύω 43).

89) *Γυρίζω*

Σὰν πήγαινες σὺ, γὼ γύρ'ζα.

Γιὰ κείνους πὸν καυχιῶνται, πὼς ὅλα τὰ ξαίρουν.

Δ

90) *Δάσκαλος*

Μὲ ὅ,τι δάσκαλο καθήσ'ς τέτοια γράμματα θὰ μάθ'ς.

Τὸ παράδειγμα ἔχει μεγάλη δύναμη καὶ ροπή στὰ ἤθη τῶν παιδιῶν.
Οἱ δασκάλοι μεταδίνουν τὰ ἐλαττώματά τους, ὅπως οἱ γονεῖς στὰ παι-
διά τους καὶ οἱ ἀφέντες στοὺς δούλους.
(Π. Π. δάσκαλος 4).

89) *Δάχτυλο*

Δαχτύλ' πὲ δαχτύλ' δὲ μοιάζ'.

Οἱ ἄνθρωποι ὅλοι δὲν εἶναι ὅμοιοι στὸ ἦθος καὶ τὴν ἀξία. Ἡ πα-
ροιμία λέγεται συνήθως γιὰ τὰδέξερια, πὸν δὲ μοιάζουν στὸ χαρακτήρα.
(Π. Π. δάχτυλο 17).

91) *Δείχνω*

"Ἐλα, μπαμπᾶ, νὰ σὲ δείξω τῆς μάννας μου.

Γιὰ τοὺς ἐπιδεικτικούς ἐκείνους, πὸν νομίζουν πὼς φέρνουν τίποτε
καινούργιο, ἐπιχειρώντας νὰ διδάξουν στοὺς πιὸ ἔμπειρους τους πολὺ
γνωστὰ πράγματα.
(Π. Π. δείχνω 19).

92) *Δέρνω*

Δὲ μπορ' νὰ δέιρ' τὸ γαδοῦρ' δέρνει τὸ σαμάρ'.

Γιὰ κείνους πὸν ἐκδικιοῦνται ὄχι αὐτοὺς πὸν φταῖνε, μὰ αὐτοὺς
πὸν δὲν ἔχουν δύναμη.
(Π. Π. δέρνω 10--11).

93) *Διαβάζω*

Γὼ τὸν διαβάζω, κείνος πέρα βρέχ'.

Γι' αὐτοὺς πού, ἐνῶ ἄλλοι τοὺς συμβουλεύουν, αὐτοὶ οὔτε προσέχουν,
οὔτε δίνουν σημασία στὶς συμβουλές.

Διαβάζω = διδάσκω, συμβουλεύω.

94) Διάβολος

Ἦ ὁ διάβολος τὸν κοννῆτᾶ.

Γιὰ δουλειά, πού εἴμαστε βέβαιοι πὼς θὰ φέρει ζημία.

(Π. Π. διάβολος 7).

Τὸν ἔχνα στή διαβόλ' τὸ κατάσιχο.

Γιὰ κείνον πού ὁ κόσμος ἔχει τὴν πιὸ κακιὰ γνώμη.

95) Δίκιο

Θὰ νᾶριτω πὲ τὸ δίκιο σ' γώ.

Θὰ σ' ἐκδικηθῶ μιὰ μέρα.

96) Δικός.

Κάθε πράμα δικό σ' κοντά σ' νὰ τῶχ'ς.

Μὴ ἀφίνεις τὰ δικά σου ἔρμαια στοὺς ἀρπαχτικούς ἀνθρώπους.

(Π. Π. δικός 8).

97) Δίνω

Τοῦ δῶκαν πρόσωπο, γυρεῦ' καὶ ἀσάρ'.

Γιὰ κείνους πού ἀποθρασύνονται ἀπὸ τὴν ὑπομονή καὶ συγκατάβαση τῶν ἄλλων καὶ πέφτουν σὲ χειρότερες ἀπαιτήσεις.

Ἄσάρ' λ. τ. ἔσωπᾶνι, ἢ φόδρα: πρόσωπο, θάρρος.

Π. Π. δίνω 54).

Δῶκαν δὰ καὶ πῆραν.

Φλυᾶρησαν, κακολόγησαν.

(Π. Π. δίνω 60).

Δὲ δίν' τὸ διάβολο θυμιάμα.

Γιὰ τοὺς φιλαργύρους, πού δὲ δίνουν τὴν πιὸ παραμικρὴ βοήθεια.

(Π. Π. δίνω 12).

Στὸν πεθαμένο θυμιάμα δὲ δίν'.

Γιὰ τὸν φιλάργυρο, πού λογαριάζει καὶ τὸ πιὸ ἀσήμαντο ἔξοδο σῆναν πεθαμένο, τὸ νᾶγοράσει θυμιάμα.

(Π. Π. δίνω 12'.

Τὸν δῶκαν τὰ παπούτσια σὶδὸ χέρ'.

Τὸν ἀπόδιωξαν, τὸν ἀπόλυκαν ἀπὸ τὴ δουλειά. Γιὰ τὸν ἔξευτελιστικὸ τρόπο πού διώχνουν ἀπὸ τὴ δουλειᾷ κάποιον ὑπάλληλο ἢ ἐργάτη.

98) Διώχνω

Ἦσαν τᾶργια νὰ διώξῃνα τὰ ἡμερα.

Γιὰ κείνους πού ἀνακατεύονται σὲ ξένες ὑποθέσεις καὶ ὑπονομεύουν ἄλλους.

(Π. Π. διώχνω 2).

99) Δόντι

Ἄν' ἔνε γιὰ τὰ δόντια σ'.

Μὴν ἐπιχειρῆς νὰ κερδίσεις αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τὶς δυνά-
μεις σου.

(Π. Π. δόντι 4).

100) Δουλειά

Νούν' σε, νούν' σε κ' ἔτο' πιάσ' δουλειά.

Μὴ βιάζεσαι ἂν πρόκειται νὰ πιάσεις δουλειά. Σκέψου πιὸ μπροστά.

Νουνίζω = συλλογίζομαι, ἔχω στὸ νοῦ.

Κάν' το δουλειά σὲ λέγω. Τάκουσ;

Δηλ. φρόντισε γι' αὐτὸ ποὺ σοῦ μιλῶ καὶ μὴ ἀμελήσεις.

(Π. Π. δουλειά)

Δουλειὲς μὲ φροντῆς.

Δηλ. ἓνα ἔργο, ἐργόχειρο μὲ κρόσσια. Μεταφορικὰ μιὰ δουλειά πολύ-
πλοκη ποὺ θέλει πολὺν κόπο. Ἔργο ἐπιζήμιο καὶ δίχως μυαλὸ ἀρχινισμένο.

(Π. Π. δουλειά 19.)

101) Δράκος

Σὺ παιδί μ', δὲν ἄσες Δράκου φωνή.

Γιὰ τοὺς ἄπειρους ποὺ νομίζουν πὼς τὰ ξαίρουν ὅλα, ἐνῶ δὲν ἔχουν
ἀκόμα πείρα ἀπὸ τὰ δεινὰ τῆς ζωῆς.

(Π. Π. δράκος 1)

102) Δυὸ

Μιά, δυὸ, τρεῖς καὶ τὴν κακὴ σ'.

Γιὰ κείνους, ποὺ ἐξαντλοῦν τὴν ὑπομονὴ τοῦ ἄλλου καὶ τὸν ἐκνευ-
ρίζουν.

Δυὸ καρπούζια πὲ κάτ' πένα κολτοῦκ' δὲ χωρούνα.

Δυὸ δουλιὲς μαζὺ δύσκολα κανεῖς τὶς βγάξει πέρα.

Κολτοῦκ' = ἡ μασχάλη λ. τ.

(Π. Π. δυὸ 19.)

Θὰ σὲ βάλω γὰν τὰ δυὸ πόδια σ' ἓνα παπούτσι, μόν' νὰ διοῦμ' πότε.

Θὰ σὲ παλαίψω, θὰ σὲ ὑποτάξω, θὰ σ' ἀναγκάσω.

(Π. Π. δυὸ 65.)

Δυὸ τζαμπιάδες πὰ σ' ἓνα σκοινὶ δὲ χορεύνα.

Δυὸ ἔχοντας τὴν ἴδια δουλειά δὲ συμφωνοῦν ποτέ, ἀλλὰ μαλώνουν
ποῖός νὰ βγῆ ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἄλλον.

Τζαμπιάζ λ. τ. αὐτὸς ποὺ περπατᾷ στὸ σκοινί.

(Π. Π. δυὸ 31.)

Ε

103) Ἐξάγαλμος

Τὸν ἐφαλα τὸν ἐξάγαλμό τ'.

Τὸν ὠνείδισα καὶ τὸν μάλωσα ἀρκετὰ καλὰ καὶ μὲ λόγια πολλὰ.

(Π. Π. ἄμπακος 3).

104) Ἐχω

Χίτις πιά δὲν ἔχ'ς πὲ κείνο πὸν χρειάζεται.

Εἶσαι ὀλότελα ἄμυαλος καὶ ἀνόητος. Κεῖνο πὸν χρειάζεται εἶναι τὸ μυαλό, ὁ νοῦς πὸν ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο.

Ζ

105) Ζουνάρι

Πέλ'κε τὸ ζουνάρι' ἄτου γιά καυγά.

Γιὰ τὸν ἄνθρωπο πὸν ἀγαπᾶ νὰ μαλώνει καὶ δίνει ἐπίτηδες ἀφορμή. Κάποιος πὸν δὲν εὑρισκε ἀφορμή, ἀφινε τὸ ζουνάρι του νὰ πατοῦν, γιά νὰ μαλώνει.

Η

106) Ἡμέρα

Ἡ καλὴ μέρα πὲ τὸ πουργὸ φαίνεται.

Τὰ προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματα μιᾶς δουλειᾶς φαίνονται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς, ὅπως καὶ τοῦ παιδιοῦ ἢ προκοπὴ φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς σπουδῆς του.

107) Ἡσκίος

Ἄμ' σὺ κόμ' πὲ κάτ' τὴ μπάμπά σ' τὴν ἀσκιά πορπατεῖς.

Γιὰ τοὺς ἄπειρους καὶ ἀνίδεους νέους, πὸν ζητοῦν νὰ ἔχουν πρωτοβουλία.

Θ

108) Θάνατος

Ὁ θάνατος καρὰρ δὲν ἔχ'.

Ὁ θάνατος πότε ἔρχεται καὶ πῶς, εἶναι ἀβέβαιο.

Καρὰρ τὸ μέτρο λ. τ.

109) Θεὸς

Τὸ Θεὸ πὲ τὸ νοῦ τὸν βροῖκαν.

Ἡ κάθε δουλειὰ θέλει σκέψη. Τίποτε δὲ γίνεται δίχως σκέψη. Ἡ πολλὴ σκέψη βροῖκε καὶ τὸ Θεό.

110) Θυγατέρα

Τὸ κρουσοῦρ' δὰ τ'ῶχ' καὶ τὴ παπᾶ ἢ θυγατέρα.

Γιὰ σφάλματα ἀσήμαντα πὸν μπορεῖ νὰ τᾶχει καὶ ὁ πιὸ ξεχωριστὸς ἄνθρωπος. Ἡ θυγατέρα τοῦ παπᾶ στὰ χωριὰ ἔχει πάντα κάποια ξεχωριστὴ θέση ἀνάμεσα στὰ κορίτσια.

Κρουσοῦρ' λ. τ. σφάλμα, ἐλάττωμα.

111) Θύρα

Ὅπου θύρα, τεμπερίρα.

Γιὰ τοὺς φλύαρους, μᾶλλον τὶς γυναῖκες, ποὺ ἀπὸ θύρα σὲ θύρα πηγαίνοντας κουβεντιάζουν.

Τεμπεσίρ = κιμωλία.

Κ

112) *Καίω*

Νὰ σὲ κάψω Γιάνν', νὰ σὲ λείψω μύξα.

Γιὰ κείνους ποὺ εἶναι ἔτοιμοι, ἀφοῦ βλάψουν ἕναν, ὕστερα νὰ τὸν βοηθήσουν. Δηλ. νὰ σὲ βλάψω κ' ὕστερα νὰ σ' ἀνακουφίσω.

Οὔτε ἡ σούγλα νὰ καῖ οὔτε τὸ κεμπάπ'.

Γιὰ τοὺς πλεονέκτες, ποὺ ὅλα τὰ θέλουν δικὰ τους. Καὶ τὴν πῆττα σωστή καὶ τὸ σκύλο χορτάτο, ὅπως λέγει ἀλλιῶς ὁ λαός.

Σούγλα = σοῦδλα.

Κάηκε ἡ τσέργα μ'.

Γιὰ κείνον ποὺ ζημιώνεται πολὺ εἴτε στὰ χαρτιά, εἴτε στὰ τυχερὰ παιγνίδια, εἴτε σ' ἕνα ἐμπόριο τῆς στιγμῆς.

Τσέργα, ἡ τέντα τάμαξιού.

Ὅποιος καγῆ στῆ σούπα φουᾶ καὶ τὸ γιαγούρτ'.

Γιὰ κείνους ποὺ ἀπὸ φόβο γιὰ προηγούμενες ζημιές καὶ καθήματα, συζητοῦν τιποτένια πράγματα.

113) *Καλογιάν'ς*

Ἄντις νὰ πῆς τὸν Κακογιάνν' πὲς τὸν Καλογιάνν'.

Καλύτερα λέγε ἔπαινους καὶ τὸν καλὸ λόγο. Τὸ καλὸ παρὰ τὸ κακό. Μὲ τὸν καλὸ λόγο ἀποφεύγεις κάθε ζημιὰ, μὲ τὸν κακὸ πιάνεσαι μὲ τοὺς ἄλλους καὶ ζημιώνεσαι.

114) *Κάμνω*

Ἄντιο θὰ κάν'ς τὸ δαχτύλ' σου θὰ μείν'.

Γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ποὺ πάντα κάτι θὰ σὲ πάρει, ὅταν σὲ πλησιάσει. Γίνεται τόσο φορτικὸς κανεὶς καὶ ἄρπαγας, ποὺ μπορεῖ νὰ κολλήσῃ καὶ τὸ δαχτύλι σου στὸ χέρι του, πάνω στὸ ἄντιο.

(Π. Π. δίνω 36)

115) *Καμτσουρίζω*

Κεῖνος ποὺ δὲ θέλ' νὰ καμτσουρίσῃ τὴ γυναῖκα τ' δὲν πηγαίνει στῆ χαρά.

Μὴ δίνεις ἀφορμὴ σὰ δὲ θέλεις νὰ σὲ πειράζουν. Στῆ χαρὰ (γάμο). ὅπου πηγαίνει κόσμος πολὺς μπορεῖ τὴ γυναῖκα σου νὰ τὴν κοιτάξουν μὲ μάτι πρόστυχο καὶ νὰ τῆς κάμουν καὶ νόημα ἐρωτικὸ.

Καμτσουρίζω = κλείνω τὸ μάτι μου μὲ γληγοράδα σὲ μιὰ γυναῖκα.

116) *Κανόνας*

Τὴν κανόνα τ' κάν'.

Δίκαια καὶ κανονικὰ τιμωριέται. Κανόνας εἶναι ἡ δικαία καὶ κανονικὰ τιμωρία, πού ὀρίζουν οἱ ἔξομολογητὲς στοὺς φταῖστες.

117) *Καντάρι*

Μεῖς τὸ καντάρῳ στή μέσῳ τῶχουμῳ.

Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους πού εἶναι σύμφωνοι καὶ συνεννοημένοι στὴ δουλειά.

Καντάρῳ = ἡ μεγάλη ζυγαριὰ λ. τ. (καντάρ).

118) *Κάνω*

Κάνε με σοφὸ νὰ σὲ κάνω πλούσιο.

Γιὰ κείνους πού ἐκ τῶν ὑστέρων διδάσκουν τι ἔπρεπε νὰ γίνεи σὲ μιὰ στιγμή ἢ μιὰ ἐργασία, πού ἀπέτυχε.

119) *Καπνός*

Πὲ κάθε ἀφτριγια πένα λογιῶ καπνός βγαίνῳ.

Κάθε σπιτί, κάθε οἰκογένεια ἔχει τὰ βάσανά της. Ὁ κάθε ἀνθρώπος ἔχει τὶς σκοτοῦρες του.

Ἡ μέλῳσα δὲ φεύγει πὲ τὸ μέλῳ, φεύγει πὲ τὸν καπνὸ.

Κανεῖς δὲν ἀφίνει τὰ κέρδη, ὁ καθέννας ὅμως ἀποφεύγει τὶς ζημιές καὶ τοὺς κινδύνους.

120) *Κατουρεῖ*

Σὺν δὲ ξαίρῳ πὲ πὸν κατουρεῖ ἡ ὄρνιθα.

Γιὰ τὸν ἄπειρο καὶ ἀνίδεο πού δὲ ξαίρει καὶ τὰ πιὸ ἀπλᾶ καὶ στοιχειώδη πράγματα τῆς ζωῆς. Ἡ ὄρνιθα δὲν κατουρεῖ βέβαια, μὰ ὁ ἄπειρος, πού τὸ νομίζει, ἐνδεχόμενο νὰ μὴ ξαίρει ἀπὸ ποῦ κάνει τὴ δουλειὰ αὐτή.

Αὐτὸς κατουρῳσε ἀπῳτικρῳ στὸν ἥλιο.

Γιὰ τοὺς αὐθάδεις, πού ἀντιμιλοῦν καὶ προσβάλλουν τοὺς μεγαλύτερους καὶ καλύτεροὺς τους.

Μὴ δείχνεις τὸ μέρος πὸν κατουρεῖς, μὴν πάει ὁ ἄλλος καὶ χέσῳ.

Γιὰ τοὺς ἀνοήτους ἀνθρώπους, πού ἀφηγοῦνται τὶς ἀσημιές τους στοὺς ἄλλους, ὡσὰν νὰ τοὺς προσκαλοῦν νὰ κάμουν κι αὐτοὶ τὸ ἴδιο. Αὐτοὶ θὰ κάμουν τὸ χειρότερο. Ὅποιος λέγει τὸ μυστικό του καὶ καυχίεται γιὰ μιὰ βρωμοδουλιὰ, θὰ προκαλέσει ἀσφαλῶς τὴ μίμηση τῶν ἄλλων χειρότερη.

121) *Κατσιβελος*

Ἡ κατσιβέλλα τὸ κατσιβελλόπλο νῆτης

κῳ ἡ κάργα τὸ καργόπλο νῆτης ἀρέζῳ.

Γιὰ κείνους πού ἐπαινοῦν, ζαλισμένοι ἀπὸ τὴν ἀγάπη τους καὶ τυφλωμένοι, τὰ παιδιά τους ἢ τῶν παιδιῶν τους τὰ χαρίσματα.

Κατσιβέλλα = ἡ τσιγγάνα. *Κάργα* = ὁ κόρακας ὁ μαῦρος.

122) *Κατσίκα*

Ἡ καισίκα σὰ θέλ' ξύλο πὰ σὴν κοκολέκα τῆ τσομπάν' κινίθεται.

Αὐτοὶ πάγαποῦν τὰ μαλώματα καὶ τὰ δαρσίματα, δίνουν ἀφορμὴ μόνοι τους, ἐνοχλώντας τοὺς ἄλλους ἐξεπίτηδες, ὅπως ἡ κατσίκα γιὰ νὰ ξυστῆ πηγαίνει σὴν ἀγκλίτσα τοῦ τσομπάνη.

Κοκολέκα=ἀγκλίτσα.

123) *Κασσιδης*

Γελᾶ ὁ κέλ'ς τὸν κασσιδιάρ'.

Γιὰ κείνους ποὺ χωρὶς νὰ ἔχουν πολὺ ὑπόληψη, ἐπικρίνουν τὴν ὑπόληψη τῶν ἄλλων.

124) *Κέλης*

— Τὶ σὲ λείπ' κέλ';

— Μαργαριταρένια σκούφια!

Γιὰ κείνους, πού, ἐνῶ πάσχουν στὴ ζωὴ τους, ζητοῦν τὰδύνατα. Αὐτοὶ εἶναι πάντοτε μακριὰ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, ὅπως ὁ κασίδης ποὺ φανταζότανε πὼς τίποτε ἄλλο δὲν τοῦλειπε νὰ ζητήσει ἐξὸν ἀπὸ τὴ μαργαριταρένια σκούφια.

125) *Κεφάλι*

Ἔχω μ̄πουμ̄πούνα στὸ κεφάλ' μου.

Εἶμαι γεμᾶτος ἀπὸ μεγάλες φροντίδες.

Μπουμπούνα=λέξις φκιαστὴ (μ̄που-μ̄που-μ̄που) ἀπὸ τὸν ἦχο τῆς φλόγας. Σημαίνει τὴ φλόγα καὶ μεταφ. τὴ μεγάλη φροντίδα ποὺ κατακαίει τὸν ἄνθρωπο.

Κεφάλ' δίχως φροντίδες στὸ μ̄ποστάν' φυτρών'.

Γιὰ κείνους ποὺ καυχιῶνται πὼς δὲν ἔχουν φροντίδες, πὼς τίποτε δὲν τοὺς μέλει ἀπὸ τὰ δύσκολα τῆς ζωῆς. Τέτοια κεφάλια ἀδιάφορα φυτρώνουν στὰ μ̄ποστάνια· εἶναι τὰ καρπούζια καὶ τὰ πεπόνια.

Μ̄ποστάν' = τὸ χωράφι ποὺ σπέρνουν καρπούζια καὶ πεπόνια.

126) *Κλαίω*

Σὰ δὲν κλάψ' τὸ παιδί, βυζὶ ἢ μάννα δὲν τὸ δίν'.

Ἄμα δὲν παραπονεθῆ κανένας καὶ δὲν κλάψει, κανεὶς δὲ γυρίζει νὰ τὸν συμπαθήσει, νὰ τὸν συμπονέσει.

Κλαῖν' οἱ χῆρες, κλαῖν' κι' οἱ παντρεμένες.

Γιὰ κείνους ποὺ ἄδικα παραπονοῦνται γιὰ τὴν τύχη τους.

(Π. Π. κλαίω 34).

Τραβάτε μ' κι' ἄς κλαίγω.

Γιὰ κείνους ποὺ διστάζουν ἐπίτηδες καὶ μὲ σκοπό.

—Τραβᾶτε με κι ἄς κλαίου. Ἐδρ]λη.

Κλαῖνε τὰ ρουῖχα γιὰ κορμί και τὸ κορμί γιὰ ρουῖχα.

Γιὰ πράγματα ἀσυμβίβαστα και ἀταιρίαστα.

Κλαίει ἡ μόνα τὸ παιδί και τὸ παιδί τῆ μάνα.

Σὲ συμφορὲς πολὺ μεγάλες

Κλαίει ὁ διάβολος τὰ παιδιά τ'.

Γιὰ κείνον ποὺ δὲ ξαίρει νὰ τραγουδεῖ και σέρνει τὴ φωνή του σὰν νὰ κλαίει.

127) Κλάνω

Ὁ ἄρρωστος πό ντες κλάν', τῆ γιαιτροῦ ἡ τσέπ' χάν'.

Ἔτσι δικαιολογεῖται ἕνας ποὺ κάνει αὐτὴ τὴ δουλειὰ μπροστὰ στοὺς ἄλλους. Ὁ ἄρρωστος ὅταν κάνει ἔτσι, τότε χαίρονται στὸ σπίτι ὅλοι.

(Π. Π. κλάνω 11).

128) Κόβω

Και οἱ Τοῦρκοι τὸ κόφρα, μὰ ὄχ' πέ τὸ ντίπ.

Γιὰ κείνους ποὺ υπερβάλλουν τὰ πράγματα και φτάνουν στὸ πιὸ ἄκρο σημεῖο. Οἱ Τοῦρκοι κάνουν περιτομὴ, μὰ δὲν κόβουν και τὸ πέος τους.

Ντίπ λ. τ. ὄλως διόλου.

Σὺ κοῦντρα νὰ τὰ κόβ'ς.

Γιὰ τοὺς φλύαρους και τοὺς μικροὺς τὴν ἡλικία, ποὺ ἀντιμιλοῦν πολλὰ. Νὰ μιλᾷς ὀλίγα.

Κοῦντρας=κοντός, λίγος.

(Π. Π. ἀκούω 61).

129) Κοιλία

Ἡ κοιλία μὲ τὴν κοιλία τὸ μακρὸν κάν' τὴ δουλειά.

Φράση ἄσμενη ποὺ δηλώνει κάποια ἀσχημιὰ ὀλοφάνερη.

130) Κόμα (ἀκόμα)

Κόμα δὲν κάθ'σε στὸ γαδοῦρ' κοινᾶ τὰ ποδάρια τ'.

Γιὰ τὸν ἀνυπόμονο σὲ κάθε δουλειά, ποὺ φαντάζεται ἀπὸ προτιήτερα ἐπιτυχίες και κέρδη στὶς δουλειές του ποὺ δὲν τὶς ἄρχησε ἀκόμα.

131) Κοπριγιά βλ. κουπριγιά.

132) Κόσμος

Ὅπως ὁ κόσμος κι ὁ Κοσμάς.

Γιὰ κείνον ποὺ συμμορφώνεται εὐκόλα μὲ τὶς περιστάσεις.

133) Κοσιζω

Κόσι σε ὁ κοῦκος ἀηδόν'.

Ἵπερβολικὰ ἔξοδα γιὰ πράγματα ἀσήμαντα.

(Π Π. κοστίζω 1).

134) *Κουβάρια*

Ἔγιναν μαλλιά κουβάρια.

Ἐμάλωσαν καὶ φιλονίκησαν καὶ πιάστηκαν στὰ χέρια, μπερδεύτηκαν μὲ τὰ μαλώματα.

135) *Κουπριγιά*

Ἡ κάργα κἀθεται πὰ σὴν κουπριγιά.

Ὁ καθένas συχνάζει ἐκεῖ ὅπου τοῦ ταιριάζει καὶ τὸν τραβᾷ ἢ κλίση του.

136) *Κρεμῶ*

Κρέμασαν τὸν Παπαθανάσ'.

Γιὰ κείνους ποὺ τοὺς λύνεται τὸ ζουνάρι καὶ κρέμεται στὸ δρόμο, δίχως νὰ τὸ παίρνει εἶδηση. Ἀκούοντας τὴ φράση αὐτὴ παίρνει εἶδηση.

Τὸν κρέμασαν γῆραζοτενεκέδες.

Τὸν πόμπειψαν, τὸν ἐξευτέλισαν. Σὲ ἀνήθικα συμβάντα καὶ διαπομπεύσεις χτυποῦν τενεκέδες γιὰ νὰ θορυβοῦν στοὺς μαχαλάδες. Ἔτσι κρεμοῦν τενεκέδες καὶ στὶς οὐρὲς τῶν οὐκύλων.

Τὸν κρέμασαν τὰ χουλιάργια.

Δὲν τὸν περιμέναν στὸ τραπέζι. Σαυτὸν ποὺ ἀργεῖ νᾶρτε: στὸ τραπέζι λένε: «σὲ κρέμασα μ' τὰ χουλιάργια».

137) *Κυνηγῶ.*

Κεῖνος ποὺ κυνηγᾷ πολλοὶ λαγοὶ χάν' καὶ τὸν ἕναν να.

Γι' αὐτοὺς ποὺ κυνηγοῦν πολλὲς δουλιὲς καὶ σὲ καμμιά δὲν προκόβουν.

138) *Κυριακὴ.*

Κυριακῆς λάφιμο, βδομάδας κλάφιμο.

Ὁ κόσμος πιστεύει πὼς ἡ λαμπρὴ Κυριακὴ θᾶχει σκοτεινὴ βδομάδα. Κι ἀνάποδα.

139) *Κῶλος.*

Κῶλος καὶ βρακί.

Ἡ μεγάλη καὶ στενὴ φιλία.

Δὲ σὲ βαστάει ὁ κῶλος σου.

Δὲν τολμᾷς. Λέγεται στοὺς ἄτολμους καὶ δειλοὺς.

Λένε ἀκόμα καὶ «χέσκε στὰ βρακιά τ', ἢ τᾶκανε πᾶν' ἄτου», ὅταν θέλουν νὰ δείξουν τοῦ δειλοῦ τὸ φόβο.

Πὲ τὸν κῶλο μάτια εἶχ'.

Γιὰ τοὺς πολὺ ἐξυπνοὺς καὶ ἱκανοὺς.

Λ

140) Λέγω

Σὰ σὲ λέν Νικόλα, γὰ καταλαβαίν'ς κι δλα.

Γιὰ κείνους πού δὲν ἔχουν ἀντίληψη, μῶλο πού εἶναι ἄνθρωποι μὲ νοῦ καὶ μυαλό.

Νὰ σὲ πῆ ὁ παππὰς σιάφτι.

Κατάρα, ὅταν εἶναι κανεὶς ὠργισμένος, κι ἀκούει διαρκῶς ἀπάντηση: τί; τί;

(Π. Π. λέγω 117).

Γὼ σὲ λέγω πού εἶμαι χαρτούμ'ς, καὶ σύ μὲ ρωτᾷς πόσα παιδιά ἔχω.

Γιὰ κείνους πού κάνουν πῶς δὲν καταλαβαίνουν ἢ γιὰ τοὺς αὐθάδεις.

Χαρτούμης = ἄκληρος, δίχως παιδιά, ἀνίκανος.

141) Λεμπλεμπι

Λεμπλεμπι στὸ δίσκο.

Εἰρωνεία. Κάτι σπουδαῖο μᾶς ἔγινες. Ὅπως τὸ λεμπλεμπι, πού τὸ προσφέρουν μὲ τὸ δίσκο.

Λεμπλεμπι = σὰ στραγάλι.

142) Λογαριάζω

Ἄλλα λογαρίαζα σπὶτ' κι ἄλλα βγῆκαν στὸ παζάρ'

Οἱ ὑπολογισμοὶ τοῦ σπιτιοῦ ποτὲ δὲν συμφωνοῦν στὴν ἀγορά, ὅπως οἱ θεωρητικοὶ ὑπολογισμοὶ στὴν πράξη. Γιὰ τὴν ἀπειρία ἀνθρώπων, πού νομίζουν πὼς ὅ,τι σκεφθοῦν εἶναι εὐκόλα καὶ στὴν πράξη.

143) Λόγος

Τὰ πολλὰ λόγια φτώχεια.

Οἱ παράκαιρες καὶ μακρὲς ὁμιλίες δὲ φέρουν τίποτε. Εἶναι ἔνδειξη τῆς φτώχειας ἀπὸ ἐπιχειρήματα. Τὰ ἐπιχειρήματα δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ λόγια.

144) Λουτροὸ

Στὸ λουτροὸ γυμνοὶ γυρίζνα.

Ἡ ξειστοποιὰ σιὰ λόγια καὶ σιὰ ἔργα δὲν ἐπιτρέπεται παντοῦ. Ἡ γύμνια αὐτὴ ἐπιτρέπεται σὲ ὄρισμένα μέρη καὶ σὲ ὄρες κατάλληλες, ὅπως μόνο μέσα στὸ λουτροὸ κανεὶς γυμνώνεται καὶ γυρίζει.

Μ

145) Μαζεύω.

Μαζωγιῆτε τρελλοὶ γὰ φᾶμ' τῆ γνωστικοῦ τὸ βίό.

Τῆ λένε σὲ στιγμὲς παραζάλης, ὅταν μαζεύονται πολλοὶ καὶ γλενοτοῦν σὲ βάρος κάποιου πού τὸν στολίζει ἢ ἀφέλεια.

Μάζευγε, μάζευγε ἄς ἔν καὶ ρῶγες.

Καὶ οἱ πῶ μικρὲς κι ἀσήμαντες οἰκονομίες εἶναι χρήσιμες κι ἀξίζει νὰ τὶς μαζεύει κανεὶς, ὅπως μαζεύουν ἀπὸ τὰ ξερρωγιασμένα τσαμπιὰ τὶς ρῶγες.

(Π. Π. μαζεύω 6).

Τὸν μίζωξα τὰ λουριά τ'.

Τὸν περιώρισα, τὸν φόβισα. Γιὰ κείνους πὺν παραπέφτουν σὲ ἄταχτη ἢ σπάταλη ζωὴ, ἢ πὺν φλυαροῦν καὶ κακολογοῦν σὲ βάρους ἄλλου.

(Π. Π. μαζεύω 1).

146) *Μαλλιά*

Οἱ γυναῖκες ἔχνα μακρὰ μαλλιά καὶ κοῦτῆ τῆ γνώσ'.

Πειραχτικιά παροιμοιώδης φράση γιὰ τὸ μυαλὸ τῶν γυναικῶν, πὺν εἶναι ἀντίθετο πρὸς τὸ μάκρος τῶν μαλλιῶν τους.

(Π. Π. μαλλιά 29).

147) *Μάρτης*

Τὸ Μάρτη μῆνα κρύο, καὶ τῆ φακὴ μαγέρεμα.

Ὅσο τὸ Μάρτη κάνει κρύο μεγάλο, τόσο καὶ ἡ φακὴ εἶναι φαγητὸ γιὰ μαγείρεμα. Λέγεται γιὰ αὐτοὺς πὺν ὑπολογίζουν πολὺ στὴν ἀξία τους ἂν καὶ δὲν ἀξίζουν τίποτε. Ὅσο ὁ Σαοὺλ εἶτανε προσφῆτης, τόσο κι ὁ κόρορος λαχανικό, ἔλεγαν οἱ παλιότεροι.

Ὁ Μάρτ'ς δὲ λείπ' πὲ τῆ σαρακοστή.

Γιὰ κείνους πὺν παντοῦ ἀνακατεύονται καὶ χώνονται ὅπως καὶ ὁ Μάρτης, πὺν πάντα, ὅπως κιἂν πέσει ἡ Πασκαλιά, βρίσκεται στὴ σαρακοστή μέσα.

148) *Μαυρίζω*

Κεῖ πὺν βρέξ' μαυρίζ'.

Ὅ,τι εἶναι ὀλοφάνερο δὲ μπορεῖ νὰ κρυφτῆ καὶ νὰ μὴ φανερωθῆ.

149) *Μαχαῖρι*

Ἄ μὰ ἔφτασε τὸ μαχαῖρ' στὸ κόκκαλο.

Δηλ. τὸ κακὸ παράγινε. Ὅταν μιὰ δυσκολία καταστήσει δυσκολοπολέμητη.

150) *Μέλι*

Ἄν ἔρμικαν γοῦλες οἱ μέλ'σες μέλ', θᾶρμικανε κιὸ σκατομπαμπουλας.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι γιὰ ὅλα· ὁ καθένας ὡς ἐκεῖ πὺν μπορεῖ.

(Π. Π. μέλι 47).

151) *Μιά*

Μιά νὰ μὴ στραβοπατήσ'.

Δηλ. μιὰ φορὰ νὰ μὴ κάνεις τὸ πρῶτο παραπάτημα. Ὅστερα παίρνεις τὸν κατήφορο.

152) *Μοναχός*

Μονάχος μου τὸ ἔκανα, μονάχος μου τὸ βροῆκα.

Ἔτσι παθαίνει κανεὶς ἐξ αἰτίας του δὲν τὸν ἀποφαίνεται. Οἱ Τοῦρκοι λένε: *κεντι ντουσὲν ἀγ'αμάζ*. Ὅποιος μονάχος του πέφτει δὲν κλαίει. Ἄλλου τὸ λένε: Ὅπου χτυπάει μονάχος δὲν κλαίει.

(Π. Π. μονάχος 22)

153) *Μπάλωμα*

Αὐτὸ δὲν ἐν μπάλωμα νὰ τὸ ξηλώσῃς.

Γιὰ πράγματα πὺν εὐκόλα δὲ σβήνουν καὶ δὲ διορθώνονται ὅπως τὰ ἠθικὰ σφάλματα. Τὸ κακὸ μπάλωμα τὸ ξυλώνεις, μὰ τὸ ἠθικὸ σφάλμα δὲ μπορεῖς εὐκόλα νὰ τὸ σβήσεις.

154) *Μπαμπάς*

Ἔτσι τὸ βροῆκα πὲ τὸ μπαμπά μ'.

Γιὰ κείνον πὺν ἀκολουθεῖ τὰ πατροπαράδοτα, γιὰ τὸ συντηρητικὸ.

155) *Μπαροῦτι*

Ἔγινα μπαροῦτι

Ἔπως ἀνάθει τὸ μπαροῦτι, κ' ἐγὼ ἔγινα ἀπὸ θυμὸ μπαροῦτι νανάψω. Θύμωσα ὑπερβολικά.

156) *Μπουλ' μπουλ'*

Γούλ' γούλ' καὶ τὸ μπουλ' μπουλ'

Γιὰ κείνους πὺν παίρνουν μέρος χωρὶς νάχουν γι' αὐτὸ δικαίωμα οὔτε ἀπὸ τὴν ἡλικία οὔτε ἀπὸ μόρφωση.

Μπουλμπουλ' = ἀηδόνι.

157) *Μύγα*

Ἄποιος ἔχ' τὴ μύγα σκιαῖται.

Γιὰ κείνους πὺν δείχνουν σημάδια ὑποψίας καὶ φοβοῦνται μὲ τὸν παραμικρὸ ὑπαινιγμὸ.

(Π. Π. μύγα 6).

Πετάξ' τον μὰ μύγα, νὰ σὲ πετάξ' χίλιες.

Γιὰ κείνους πὺν σ' ἐνα δικό σου λόγο ἢ ὑπαινιγμὸ, ἀπὸ αὐθάδεια σὲ πετοῦν χίλιους.

158) *Μυλωνᾶς*

Γούλ' τὰ βάσανά ντους κ' ὁ μυλωνᾶς τὸ νερὸ τ'.

Καὶ οἱ Τοῦρκοι λένε:

Χέρκες ντερντι ἰλέ, ντερμεντιζι σου ἰλέ.

Γιὰ κείνους πὺν κάνουν παράλογα παράπονα.

159) *Μυρίζομαι*

Τὰ μυρίσκα ὄλα.

Τάματα τὰ μυστικά, τὰ ἔννοιωσα.

160) *Μύτη*

Νὰ πές' ἢ μύτ' ἦτον μέσ' τῆ χροῖγια, δὲ θὰ σκύψ' νὰ τὴν πάρ'.

Γιὰ τοὺς περήφανους ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἀνόητους κι ἀκατάδεχτους ποὺ καὶ πάσχοντας δὲ χάνουν τὸ περήφανό τους ὕφος καὶ τὴν ἀκαταδεξιά τους.

N

161) *Νερό*

Ἔβαλε τὸ νερὸ σι ἀβλάκ'.

Γιὰ κείνους ποὺ ἔχουν μιὰ δουλειὰ καλὴ καὶ βγάζουν τὸ ταχτικὸ τους, καὶ μένα λόγο πᾶν καλά.

(Π. Π. νερὸ 10)

Σένα ποτήρ' νερὸ χάνται.

Γιὰ τοὺς δειλοὺς, ἀνόητους καὶ βλάκες, ποὺ στὴν παραμικρὴ δυσκολία χάνονται καὶ πᾶν.

(Π. Π. νερὸ 96.)

Ἔκανε μιὰ τρύπα στὸ νερό.

Γιὰ κείνον ποὺ ματαιοπονᾷ καὶ χασομερᾷ δίχως ἀποτέλεσμα.

(Π. Π. νερὸ 26)

162) *Ντάρρα*

Μένα ποῦ γιὰ μὲ βγάζ'τε ντάρρα;

Γιὰ κείνους ποὺ διαμαρτύρονται ὅτι στὸ τέλος μιᾶς δουλειᾶς τοὺς βγάζουν δίχως καμιὰ ὠφέλεια καὶ τοὺς μένουν μόνο οἱ κόποι τους. Ἡ φράση θὰ πῆ : καὶ μένα δὲ μὲ λογαριάσετε ;

Ντάρρα = τὸ ἀπόδαρο.

163) *Ντουρβάς*

Ὅπου θαρρεῖ σὲ ξένο τουρμπά, πομνίσκει νησιτικός.

Μόνο στὸν ἑαυτὸ του κανεὶς πρέπει νὰ στηρίζεται.

Τουρμπάς = σακκοῦλι ποὺ βάζουν τὸ ψωμί καὶ τὸ φαγί, ταγάρι.

164) *Νύφη*

Σὰ δὲν ἔγινα νύφ' εἶδα μπάρεμ πὲ τὴν τρύπα.

Γιὰ κείνους ποὺ ἐπιμένουν νὰ ξαίρουν πράγματα ἀνάρμοστα σαυτοῦς.

Ἡ γιὰ κείνους ποὺ ἔχουν κάποια ἀνάλογη πείρα σὲ κάτι τι.

.Ξ

165) *Ξαίρω*

Δὲ ξαίρ' τὰ μάτια τ' νὰ βγάλ'.

Γιαυτοὺς ποὺ δίχως νὰ ξαίρουν ἀναλαβαίνουν μιὰ δουλειά, καὶ δὲν τὰ καταφέρνουν.

Ξαίρ' ὁ Γιάνν'ς τῆχ' σὶν τουργῶπά τ'.

Ἔχουν γνώση οἱ φύλακες. Γιὰ τοὺς προνοητικούς ποὺ προσχεδιάζουν τὸ τί θὰ κάνουν.

— *Νὰ σὲ παντρέψουμ' Ἀποστόλ' ;*

— *Σεῖς τὸ ξαίρτε μαστόρ'.*

Γιὰ τοὺς ἄβουλους καὶ δίχως θέληση ποὺ δὲν τοὺς εἰποῦν τὸ δέχονται δουρικὰ ἀκόμα καὶ τὴν παντρεία.

Μαστόρ' = ἀφηνετικά. Στὴν παλιὰ ἐποχὴ τὰ ἐσνάφια φρόντιζαν ἀκόμα καὶ γιὰ τὴν παντρεία τῶν καλφάδων καὶ τσιρακιῶν τους.

166) *Ξυνά*

Τὰ ξυνά γαπᾶ.

Ἄγαπᾶ τοὺς ἔρωτες καὶ τὶς φιλίες μὲ γυναῖκες. Κυνηγᾶ τὶς γυναῖκες.

Κανεὶς δὲ ξαίρ' τῆ θεοῦ τὰ ποιήματα.

Ἡ ἀνθρώπινη ἀδυναμία νὰ μπῆ στὰ θελήματα τοῦ θεοῦ καὶ νὰ νοιώσει τὶς βουλές του.

167) *Ξυνίξω*

Τὶ ξυνίξ' τὰ μοῦτρά σ' ;

Δηλ. τί δείχνεις στὸ πρόσωπό σου τὴ στενοχώρια σου; (μὲ τὴν ἴδια ἔκφραση ποὺ κάνει κανεὶς πίνοντας ξύδι ἢ κάτι ξυνό).

168) *Ξύνω*

Μεῖς δὲν ἔχουμ' νὰ ξυστοῦμ', σὺ μὲ λές..

Γιὰ κείνους ποὺ ζητᾶν πράγματα ἀνώτερα ἀπὸ τὴ δύναμή τους, ποὺ μόλις τοὺς ἐπιτρέπει νὰ ξυστοῦν, δηλ. νὰ φᾶν καὶ νὰ πιοῦν.

(Π. Π. ξύνω 5.)

Αὐτὸς δὲν ἔχ' νύχια νὰ ξυστῆ.

Εἶναι πάρα πολὺ φτωχὸς καὶ ἀδύνατος.

Ξεῖ κοιλιές καὶ φκιάν' φανάρια.

Γιὰ τὸν ἀκαμάτη ποὺ χάνει τὸν καιρὸ του.

(Π. Π. ξύνω 30):

Μὴ ξέσαι κεῖ ποὺ δὲ σὲ τρώει.

Μὴ θέλεις πράγματα ποὺ δὲ σὲνδιαφέρουν προσωπικὰ καὶ ἐνοχλῆσαι καὶ πειράζεσαι.

Ο

169) *Ὁρνιθα*

Ἡ ὀρνιθα πίν' καὶ τὸ Θεὸ γλέπ'.

Γιὰ τοὺς ἀγνώμονες, ποὺ οὔτε τὴν ὀρνιθα κοιτοῦν τί κάνει. Κι αὐτὴ

πίνογτας νερό ὑψώνει πρὸς τὸ Θεὸ τὸ κεφάλι της, σὺν ἀπὸ εὐγνωμοσύνη.

170) Ὁρνιθοπόδαρο

Ὁρνιθοπόδαρο ἔφαγε.

Γιὰ τὸ φλύαρο, τὸ φαφλατά, πὺν ἀκράτητα μιᾶ κι ἀκούραστα.

171) Οὕγια (βλέπε γούγια).

Π

172) Πααίνω

Τὸν πάει χαρῶτάλ'.

Φοβήθηκε, δειλίασε πολύ.

Χαρῶτάλ' = τὸ συνάπι, πὺν καίει καὶ τὸ βάζουν γιὰ κατάπλασμα στὸ κορμὶ ἢ στὸ μούστο γιὰ νὰ καίει.

173) Παιδι

Μικρὰ παιδιὰ, μικρὲς πίκρες.

Μεγάλα παιδιὰ, μεγάλες πίκρες.

Οἱ φροντίδες πὺν ἔχουν οἱ γονεῖς, ὄχι μόνο δὲ παύουν, μὰ καὶ ἀυξαινουν μὲ τὴν ἡλικία.

Τὰ πολλὰ παιδιὰ ἔνε φτώχεια.

Ὅποιος ἔχει πολλὰ παιδιὰ δυσκολεύεται νὰ τὰ θρέψει, νὰ τὰ ντύσει, νὰ τὰ μεγαλώσει.

Πὲ τὸ παιδι παγίδα μὴ στήν'ς ἢ πιάν'ται στήν παγίδα, ἢ σὲ κλέφ' τὴν παγίδα. Καὶ στὸ ταξίδ' μαζί τ' μὴν πιάνεσαι. Σὰ σπᾶσ' τᾶμάξ' ᾠτου κλαίει, σὰ σπᾶσ' τὸ δικό σ' γελᾶ.

Τὰ παιδιὰ εἶνε οἱ χειρότεροι διάβολοι. Ὁ ἴδιος ὁ διάβολος τὰ ὠνόμασε «διαολάκηδες». «Οἱ τρέλλες τῶν παιδιῶν στὸ κεφάλι τῶν γερόντων». Λένε καὶ στήν Κεφαλλονιά. «Παιδιὰ, σκατὰ καὶ σύγνεφα, τὰ τρία ὅμοια».

Τὸ β' μέρος τῆς παροιμίας εἶναι τουρκικό. Στὴ Γκιουμουλτζίνα «Τσοτζούηλεν γιοιὰ τσίκμα. Ἀραμπαγὶ κιριλίρσα ἀγλάρ, ἀραμπὰν κιριλίρσα, ᾠκιουλέρ».

174) Παλάμη

Ἐν τῇ παλάμῃ καὶ οὕτω βοήσωμεν.

Γιὰ κείνους πὺν πρὶν πάρουν ἀπάνω τους μιὰ δουλειὰ πρῶτα ζητοῦν τὴν ἀμοιβή.

(Π. Π. παλάμη 1).

175) Παίζω

Ἄλλος παίξ' τὸ ᾠτασύλ' κιᾶλλος μαζεύ' πάρσα

Ἄλλος κοπιᾷζει κιᾷλλος καρπῶνεται τὰ κέρδη. Γιὰ κείνους πού ἄκοπα καλοπερνοῦν σὲ βάρος τῶν ἄλλων.

Πάρσα = φιλοδώρημα.

176) *Παίρνω*

Πὲ τῆ σειρά σ' μεγαλῦτερο μὴν πάρ'ς.

Ἄπὸ τὴν κοινωνικιά σου θέση μὴ ζητᾷς πιὸ μεγάλα.

Πῆρε ἡ κάτα τὸν ποικὸ νὰ τὸν μάθει γράμματα,

τὸν ἔμαθε τὸν ξέμαθε, στόχ'σε και τὸν ἔφαγε.

Γιὰ κείνους πού μὲ τὴν πολλή τους φροντίδα πλιότερο βλάπτουν παρὰ ὠφελοῦν τὸν ἄλλον.

— *Ἐλᾶτε νὰ πάρτε παλαμίδες.*

— *Κροῖμα σᾶλογο.*

Γιὰ κείνους πού ἐπιχειροῦν δουλειὲς ἀνάξιες γιὰ τὸν κόπο και τὴν ἀγωνία νὰ τίς φέρουν στὸ τέλος. Οἱ δουλιῆς πολλῆς φορὲς φέρουν ἀποτελέσματα μηδαμινά, μῶλο πού οἱ κόποι εἶναι πολλοί.

Πάρε μ' ὅταν μὲ βροῆς, νὰ μέχ'ς σὰ μὲ χρειαστῆς.

Νὰ εἶσαι προβλεπτικὸς και νὰ μὴ ἀφίνεις τὴν περίσταση νὰ χάνεται.

Πῆρε τὸν κατήφορο

Πάει αὐτός. Ἄρχισε νὰ καταστρέφεται ἀκράτητα, ὅπως κανεὶς δὲν κρατιέται στὸν κατήφορο.

177) *Παράς*

Μὲ τὸν πιρᾶ μ' γ... και τὴν κυρά μ'.

Γιὰ τοὺς ἀνεξάρτητους, πού δὲν ἔχουν ἀνάγκη, και κάνουν τὴν δουλειά τους ὅπως αὐτοὶ θέλουν χωρὶς ἀνακατώματα ἄλλων.

Ἄποιοινα δεῖς πὲ τὰ μουστάκια μὴ σὲ φαίν'ται πατέρας.

Ἄ καθέννας δὲν εἶναι εὐδιάθετος νὰ φροντίζει γιὰ σένα, ὅπως ὁ καθέννας πού ἔχει μουστάκια δὲν εἶναι πατέρας. Τὰ ἐξωτερικὰ σημάδια δὲν εἶναι πάντοτε καλὸς γνώμονας νὰ κρίνει κανέννας τοὺς ἄλλους.

178) *Πατῶ*

Πάτσεσ σὴν πῆττα.

Δηλ. ἔφατσεσ πάνω στὸ φάγωμα τῆς πῆττας πού... φαγώθηκε. Ἄπὸ φιλάργυρο δὲν πέρνει τίποτε, οὔτε ὁ καθέννας δέχεται μεῦχαρίστηση νὰ σοῦ φανεῖ χρήσιμος.

179) *Πεθερᾶ*

Τὰ λέγω τὴν πεθερᾶ νὰ τ' ἀκούει ἡ νύφ'.

Δὲ λέγω ἀπ' εὐθείας ὅτι θέλω νὰ πῶ σῆναν, μὰ τὸ λέγω γενικὰ ἢ ἀπο-
τείνομαι σᾶλλον γιὰ νὰ τὰκούσει αὐτὸς ποὺ μ'ἐνδιαφέρει. Ὅταν μοῦ λεί-
πει τὸ θάρρος ἢ ἡ θέληση νὰ προσβάλω ἕναν.

177) *Περνώ*

Πὲ κείθε μᾶλ' ἐπερῶ.

Πάει καὶ πιοῦ πέρα, ὅχι μόνο κάνω μὰ δουλειά, μὰ καὶ τὴν περνώ
καὶ πιοῦ παρέκει ἀπ' ὅσο πρέπει. Κεῖνοι ποὺ ἔχουν αὐτοπεποίθησι.

178) *Πέρουσι*

Κάθε πέροσ' καὶ καλύτερα.

Ὅταν μὰ δουλειὰ πάει πίσω ἄντις νὰ προκόβει.

179) *Πέταλο*

Ἦθε τοῦ πέταλο, πέμνε τᾶλογο.

Γιὰ κείνους ποὺ γιὰ τὰ μικρὰ, γιὰ τὰ τιποτένια, χάνουν τὰ μεγάλα.

Τίναξε τὰ πέταλα.

Πάει ἀπόθανε.

(Π. Π. πέταλο 2.)

180) *Πετεινὸς*

Κεῖ ποὺ λαλοῦν πολλοὶ πετεινοὶ ἀργεῖ νὰ ξημερώσ'.

Ὅπου ἀνακατεύονται πολλοί, πάντα ἀργεῖ τὸ τέλος.

181) *Πέτρα*

Ἐρριξε πέτρα πίσ' ἄτου.

Γιὰ κείνον ποὺ ἔφυγε καὶ δὲ ξαναφάνηκε ἄλλη μιά. Τὴ φράση τὴ
λέμε καὶ ρωτώντας: — ἔρριξες πέτρα καὶ δὲν ἔρχεσαι;

Πὲ μὰ πέτρα ἄτουβάρ' δὲ γίνται.

Μὲ τιποτένια πράματα δὲ γίνεται δουλειά, οὔτε μὲ μικροὺς κόπους
πετυχαίνεις τὰ μεγάλα.

182) *Πέφτω*

Ἐπεσ' ὄξω.

Ἐχασε, ζήμωσε (στοὺς ὑπολογισμοὺς ἢ στὸ ἐμπόριο).

183) *Πηγαίνω*

*Καὶ σὴν Πόλ' πήγε τὸ κατρανοκούμαρο,
μὰ πάλ' κατρανοκούμαρο γύρ'σε*

Γιὰ τοὺς ἀδιόρθωτους καὶ ἀπολίτιστους, ποὺ δὲν τοὺς ἀλλάζουν οὔτε
τὰ χρόνια, οὔτε ἡ ξενιτεία, οὔτε ὁ πολιτισμὸς ἄλλων τόπων.

184) *Πιάνω*

Ἐπιασε τὴ χήνα.

Βρῆκε τὸν ἄνθρωπο πὺ ἐκμεταλλεύεται.

«*Ἦῤῥε χήνα καὶ μαδᾶ*» λένε στὴ Βάρνα.

(Π. Π. χήνα).

185) **Πιστεύω**

Ἄ σὲ πιστέψω σὰ θὰ διῶ τ' ἀφτί μ'.

Δὲν ἔχω πίστη σῆναν. Τόση εἶναι ἡ πίστη μου στὰ ὅσα λέγει, ὄση καὶ ἡ πιθανότης νὰ δῶ τ' ἀφτί μου.

Μὴ πιστεύεσαι τὸ φίλο σ', γιὰτὶ θὰ σὲ γεμίσ' τὸ τομάρ' σου ἄχερα.

Γιὰ τοὺς εὐπιστους, πὺ δὲ ξαίρουν ὅτι καὶ οἱ φίλοι μπορεῖ νὰ τοῦ κάνουν τὸ πιὸ μεγάλο κακό.

186) **Πήττα**

Αὐτὸ δὲν ἔν μόν' πέσε πήττα νὰ σὲ φάγω.

Δίχως κόπο μὴν περιμένεις τίποτε καλό.

187) **Ποδάρια**

Τῶβαλε στὰ ποδάρια.

Ἔφυγε, τῶσκασε ἀπὸ δειλία καὶ φόβο.

188) **Πολυτεχνίτης**

Πολυτεχνίτ'ς κέρμοσπιίτς.

Ὁ ἀνηπρόκοπος ἄνθρωπος, πὺ καταπιάνεται χίλιες δουλιές δίχως καμιά προκοπή.

189) **Ποτάμι**

Πὲ τὸ σιγανὸ ποτάμ' νὰ φοβᾶσαι.

Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους πὺ ὑποκρίνονται τὸν φιλήσυχο καὶ τὸν ταπεινὸ, καὶ σὲ ἀπατοῦν στὴν κρίση σου. Χωρὶς νὰ σὲ βάζουν τὴν ἀνησυχία καὶ τὴν ὑποψία, σὲ κάνουν ἀθόρυβα τὸ κακό.

190) **Πουλῶ**

Πούλ'σε τὰμπέλ'ντου κέκανε πόρτες γιὰ νὰ περνᾶ ὁ ληνός.

Γιὰ τὸ μεγαλομανὴ κι ἀνόητο, πὺ γιὰ ἐπίδειξη καταξοδεύεται καὶ καταντᾶ καταγέλαστος καὶ ἄπορος.

191) **Προβιά**

Προβιά στὰ δώδεκα.

Δηλ. παντοῦ ἀκριβιά, παντοῦ χαμένα ὅπου κιᾶν πᾶς καὶ κινήθῃς.

Προβιά = τομάρι προβατίσιο.

192) **Προκόβω**

Ὅποιος ἔχ' τὴ βρακοζούνα τ' σφιχτά, προκόβ'.

Ὅποιος δηλ. κάνει οικονομίες στή ζωή του, αὐτὸς πάει μπροστά.
Βρακοζούνα=ζώνη βρακιοῦ.

193) Προκοπή

Ἡ προκοπή πὲ τὰφριά τ' τρέχ'.

Γιὰ τὸν ἀνάξιο κι ἀνηπόκοπο ἄνθρωπο.

194) Προσκυνῶ

Προσκύνα τὸ διάβολο ὡς που νὰ περάσ'ς τὸ γεφύρ'.

Κάνε ὑπομονή, ὑποχώρει στὸν ὀχτρό σου, δηλ. στίς δυσκολίες ὡς που νὰ νικήσεις. Ἡ νίκη εἶναι τὸ πέρασμα τοῦ γεφυριοῦ.

195) Πρόσωπο

Πῆρε πρόσωπο γύρευ' και ἀστιάρ.

Γιὰ τοὺς αὐθάδεις και ἀδιάκριτους, πού τῆ φιλία και τὴν εὐγένεια ζητοῦν νὰ τὴν ἐκμεταλλευτοῦν λογιῶ - λογιῶ.

Λέγεται και: τὸν δῶκαν πρόσωπο.

(Π. Π. δίνω 54).

196) Πρῶτος

Πρῶτος ἄς ἐν κιάς ἐν και στα κρομμύδια.

Γιὰ τοὺς φιλόδοξους ἄνθρώπους πού ἀγωνίζονται γιὰ τῆ φιλοπρωτία και σὲ πολὺ ταπεινά πράγματα και ἀναξιόπρεπα.

Ρ

197) Ρήγανη

Βάλτου ρήγανη.

Δηλ. εἶναι βρώμικο και μπαγιάτικο. Ἐχ' ἀνάγκη ἀπ' ἀλάτι ἢ ρήγανη
Μεταφορ. δὲ διορθώνεται τὸ πρᾶμα, πάει χάθηκε.

(Π. Π. ἀλάτι 3.)

198) Ρίχνω

Ὅπου δὲ φτάν' κείνος ρίχνει τὸ φέσ' ἴτου.

Γιὰ τὸν ἄνθρωπο πού πολυπραγμονᾷ και παντοῦ ἀνακατώνεται ἀνήσυχα.

Ἐρριξε φαλιμέντο.

Δηλ. χρεοκόπησε και ἀκούστηκε μακρὰ τὸ πάθημά του.

199) Ρωτῶ

Ρῶτα ρῶτα και πὲ τὸ μυαλό σ' πῆξω μὴ βγαίν'ς.

Δηλ. νὰ ζητᾷς και τίς συμβουλές τῶν ἄλλων, μὰ μὴ κάνεις ἄλλο ἀπ' ὅ,τι σὺ ἀποφασίζεις γιὰ σωστό.

Σ

200) Σάλιο

Τρέχνα τὰ σάλια τ'

Γιὰ κείνους ποὺ ὄνειροπολοῦν καὶ ἐπιθυμοῦν μὲ λαχτάρα κάτι σὲ ἡμεῖς νὰ φαίνεται πὼς τρέχουν τὰ σάλια του. Τὸ σάλιο τρέχει ἀπὸ τὴ μεγάλη ἐπιθυμία φαγητοῦ ἢ πιοτοῦ. — Γι' αὐτήννα τρέχνα τὰ σάλια τ'! δηλ. τὴν θέλει γυναίκα του.

201) Σέρονω

Κατὰ τὸν καιρὸ σέρον' ἢ Μάρω τὸ χορὸ.

Γιὰ κείνον ποὺ ξαίρει νὰ ἐκμεταλλεῦται τὶς περιστάσεις συμμορφώ-
νοντας τὸ χαρακτῆρα του κατὰ τὴν ἀνάγκη.

202) Σιγανὸς

Πὲ τὸ σιγανὸ ποτάμ' νὰ φοβᾶσαι.

Γιὰ τὸν ὑπουλο καὶ ἀπατηλὸ χαρακτῆρα.

203) Σίδερο

Τὸ σίδερο ὅσο ἔνε ζεστὸ δέρονται.

Ἐκ μὲν ἀπὸ μικρὸς διδάχεται καὶ παιδαγωγίεται.

(Π. II. σίδερο 7.)

204) Σκατὸ

*Αὐτὸς μοιάζ' τῇ λαγοῦ τὸ σκατό. Σὰν τὸ πιάσ' εἰς δὲ λερών' ε,
σὰν τὸ μυριστῆς δὲ βρωμᾶ.*

Γιὰ κείνον ποὺ εἶνε ὀλότελα ἀκίνδυνος καὶ ἀβλαβῆς καὶ ἡ συντροφιά
του μῆτε σὲ βρωμίζει, μῆτε σὲ πειράζει.

205) Σκοτώνω

Γὼ δὲ σκοτώσω τὸ μπάμπάμ'.

Ἐκ τὸν θέλει κανεὶς νάρνηθῆ, γιν.εὶ δὲν τοῦ ἀρέσει νὰ κάνει κάτι ἢ
γιατὶ δὲν εἶναι σωστό, τότε λέγει αὐτὴ τὴ φράση.

206) Σκύλος

Ἡ σκύλα σὰ δὲν κουνήσ' τῇ νουρά ντης, ὁ σκύλος δὲν πάει κοντᾶ.

Κεῖνος ποὺ δίνει ἀφορμὴ, αὐτὸς φταίει. Χωρὶς ἀφορμὴ κανεὶς δὲν
πλησιάζει τὸν ἄλλον.

Ἐκ σκύλος παίρνει δρόμο πὲ τὸ κουβαλάντισμα.

Ἐκ ἄνθρωπος κατὰ τὶς περιστάσεις κουνιέται καὶ βιάζεται, ὅπως καὶ
τὸ σκυλὶ τρέχει ὅσο τὸ κυνηγᾶς.

Κουβαλαντίζω = κυνηγᾶ, πάω πίσω ἀπὸ ἕναν τρέχοντα.

Κι ὁ σκύλος ξεχειμωνιάζ', μὰ ἡ πέτσα τ' τὸ ξαίρ'.

Γιὰ κείνους πὺν περνοῦν τὶς δυσκολίες μὲ ὑπομονή, μὰ ποὺ μόνο αὐτοὶ τὸ ξαίρουν πόσο τοὺς κουράζει

207) *Σκυλίσιω*

Καλὸ τυρὶ σὲ σκυλίσιω τομάρι.

Γιὰ ἀνθρώπους ἱκανοὺς καὶ χρήσιμους μὰ κακοὺς χαραχτῆρες καὶ ἀνήθικους.

Τὸ σκυλὶ πὺν γαυγίζ' δὲ δαγῶν'.

Γιὰ κείνους ποὺ εἶναι φωνακλάδες. Αὐτοὶ ξεθυμαίνουν μὲ τὶς φωνές καὶ παύει ὁ θυμὸς τους καὶ ἡ ὀργή τους χωρὶς νὰ κάνουν κακὸ.

208) *Σπέρνω*

— *Ὦρα καλὴ Γιάνν'.*

— *Κουκιά σπέρνω.*

Γιὰ κείνους πὺν δὲν ἔχουν ἀντίληψη καὶ νομίζουν ἄλλ' ἀντ' ἄλλων.

(Π. Π. σπέρνω 17)

Κεῖ πὺν δὲ σὲ σπέρνουν μὴ φυτρῶν'ς

Μὴν ἀνακατώνεσαι παντοῦ. Γιὰ κείνους πὺν νομίζουν ὅτι παντοῦ μπορεῖ νὰ χάσουν τὴ μούρη τους.

(Π. Π. σπέρνω 6)

209) *Στόμα*

Δὲν ἔν σακκὶ νὰ δέσ'ς τὸ στόμα τ.

Τὰ στόματα τοῦ κόσμου δὲν μπορεῖ κανένας νὰ τὰ μολοῖσει νὰ μιλοῦν, ὅπως θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ δέσει τοῦ σακκιοῦ τὸ στόμα, νὰ μὴ χυθῇ αὐτὸ πὺν ἔχει μέσα του.

Τὸ στόμα τ' σὰ ροδάν' πάει.

Τῶν φλυάρων τὰ στόματα παντοτεινὰ μιλοῦν καὶ θορυβοῦν ὅπως τὸ ροδάνι, ὅταν μαζεύει τὴν κλωστή γρήγορα.

210) *Σύρω.*

Τὶ σύρωτα-φέρτα ἔν αὐτά;

Τὶ γυρολογᾶς δηλ. ἄσκοπι καὶ μάταια;

†

211) *Ταιριάζω*

Δυὸ τσιπλάκ'δες σὶὸ χαμάμ ταιριάζνω.

Γιὰ τοὺς φτωχοὺς πὺν συλλογίζονται νὰ παντρευτοῦν καὶ νὰνοῖξουν σπίτι. Ἡ φτώχεια καὶ ἡ γδύμνια δὲν εἶναι καλὰ συστατικά τοῦ γάμου.

Τσιπλάκηδες λ. τ. οἱ γυμνοί.

212) Ταμπουράς

Ἡ κοιλιά μ' παίζ' ταμπουρά.

Εἶμαι νηστικός καὶ γουργουρίζ' ἢ κοιλιά μ'.

213) Τεμπέλης

Πρόσταξ' τὸν τεμπέλ' νὰ δουλέψ', γιὰ νὰ μάθ'ς τρόπ'.

Ὁ τεμπέλης δὲ δέχεται συμβουλὲς καὶ προσταγὰς γιὰ δουλειά. Τὴν ὥρα ποὺ τὸν προστάξεις, τότε φανερώνει τοὺς τρόπους του.

Ἄλλοῦ λένε: — Ὅποιος ἔχει γιὸ τεμπέλη προφήτη δὲ χρειάζεται.

— Τοῦ τεμπέλη τὸ μαχαῖρι ὅλη μέρα ἀκονισμένο.

— Ὁ Θεὸς τοῦ τεμπέλη, τοῦ φυλάει χάσκο ψωμί.

— Τοῦ τεμπέλη τᾶλογο τὸ τρώει ὁ λύκος.

(Π. Π. τεμπέλης).

214) Τοῦρκος

Πὲ τὸν Τοῦρκο φάγε πιέ, καὶ τὸν κῶλο σ' φύλαγε.

Ὁ Τοῦρκος στὶς σχέσεις του εἶναι ἄπιστος καὶ πρὸ παντὸς στὸ ἠθικὸ μέρος. Πρέπει νὰ περιποιούμαστε τοὺς ἀντίπαλούς μας, μὰ καὶ νὰ φυλάγουμε.

(Π. Π. τοῦρκος 20).

Ὁ Τοῦρκος πὲ τὰμάξ' πιάν' τὸ λαγό.

Οἱ καλὲς δουλειὲς γίνονται μὲ τὴν ἡσυχία καὶ τὴν ὑπομονή. Αὐτὸ εἶναι χαρακτηριστικὸ τῆς φυλῆς τῶν τούρκων, ποὺ πιτυχαίνουν ὅλα ὑπομένοντας καὶ σιγὰ - σιγὰ.

215) Τραβῶ

Τραβᾶτε μ' κι ἄς κλαίγω.

Γιὰ κείνους ποὺ ὅσο τοὺς παρακαλοῦν, τόσο ἄλλο δείχνουν πὼς δὲν δέχονται, ἐνῶ στὸ βάθος βιάζονται μὴ τοὺς προλάβει ἄλλος.

Γὼ τὸν τραβῶ στὸ χαλὶ κι αὐτὸς πᾶει στὸ ἰσαλί.

Γιὰ κείνον ποὺ ἐνῶ τὸν καθοδηγοῦν στὸ καλὸ, αὐτὸς παραστρατεῖ στὸ κακὸ ἀνόητα καὶ πεισματικά, ὁ ἀδιόρθωτος.

Τράβα τον τῆ σκούτα τ'.

Ἐπενθύμιζέ του κάθε λίγο τραβώντας τὴν ἄκρα τοῦ ρούχου του.

Σκούτα=ἡ ἄκρα τοῦ ρούχου.

Ὅ,τι τραβοῦν αὐτανὰ τὰ πόδια, τὸ τραβοῦν πατιονὰ τὸ κεφάλ'.

Ὁ ἄνθρωπος ὑποφέρει ἀπὸ τὴν κακοκεφαλιά του.

216) Τρελλὸς

Ὁ τρελλὸς ὁ νοικοκύρ'ς πὲ τὸν κόσμο πιὸ καλὰ ξαίρ' τῆ δουλειά τ'.

Τὰ ἐσωτερικά του ὁ καθένας τὰ ξεύρει καλύτερα. Κι ὁ τρελλὸς ἀκόμα ὁ νοικοκύρης, ξεύρει τὴ δουλειὰ του καλύτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

217) *Τρέχει*

Δὲ σὲ τρέχ' ἐσένα

Ἡ τύχη δὲ σὲ βοηθεῖ.

(Π. Π. τρέχω 2!)

Κεῖνο σὰ δὲ σὲ τρέχ' τί πολεμᾶς;

Μὴ ματαιοπονᾶς ἄντικρον στὴν τύχη σου.

Τὸν τρέχ' ἢ λίγδα πὲ τὸ γιακά τ'

Γιὰ τὸν ἀκάθαρτο καὶ βρωμερὸ καὶ τεμπέλη ἄνθρωπο, ποὺ τοῦ τρέχει ἢ λίγδα.

218) *Τρίχα*

Τρίχα ἔλειψε.

Λίγο ἀκόμα καὶ νά..

Σὲ μεγάλους κινδύνους ποὺ μόλις κανένας σώζεται.

219) *Τρύγος*

τρύγος, θέρος, πέλεμος.

Μανίτσα, γιατρός, παπάς,

Εἶναι τὰ τρία σπουδαῖα κι' ἀπαραίτητα στὸν κόσμον πράγματα.

Μανίτσα=μαμή.

220) *Τρύπα*

Ἐκανε μιὰ τρύπα στὸ νερό.

Κοπίασε μάταια κι ἄσκοπα.

221) *Τρώγω*

Ἐφαγε φασούλια.

Ἐμεινε ἔγγυα καὶ φούσκωσε, ὅπως κανεῖς ἀπὸ τὰ φασόλια.

(Π. Π. τρώγω 74).

— Τρῶς φίλε λάχανο;

— Ἐμ' ρωτᾶς;

Γιὰ κείνους ποὺ τίποτε δὲν ἀγνοοῦνται ἀπ' ὅσα τοὺς προσφέρονται.

Ἐφαγε ἢ σύβρασ' τὸ φασούλ'

Δηλ. ὁ λογαριασμὸς πέρασε τὰ ὑπολογισμένα καὶ τὰ ἔσοδα δὲν ἰσοφαρίζουν τὰ ἔξοδα.

Ἐφαγε τὸ βῶδ' καὶ πόμπε ἢ νουρά.

Γιὰ κείνον, ποὺ δὲ δείχνει προθυμία, ἐνῶ σόλη τὴ διάρχεια τῆς δουλειᾶς φάνηκε πρόθυμος.

(Π. Π. τρώγω 66)

Ἐφαγαμ' τὰ σίδερα

Δηλ. ἀγωνιστήκαμε πολὺ καὶ δὲν ἀφήκαμε κανένα μέσο γιὰ μιὰ δουλειά.

Φάτε μάτια φάρια καὶ κοιλιὰ περιδρομο.

Ματαιοπονία καὶ χάσιμο καιροῦ κατόπι ἀπὸ τὶς γυναῖκες.

Τρώγουνται σὰν τὰ σκυλιά.

Γιὰ κείνους ποὺ διαρκῶς μαλώνουν καὶ ἔχουν προστριβές.

Καὶ μεῖς ἄγερα δὲν τρώμ'.

Δὲν εἴμαστε ζῶα, δηλ. κουτοὶ κι' ἀμίλητοι.

Ἔφαγε τὴν παπᾶρα.

Ὅπως λέμε τὴν χιλόπητα, διώχτηκε.

Ὁ παλιόγατος τρώγ' τὰ τρυφερὰ ποικόπλα.

Οἱ γέροι εὐχαριστοῦνται στὶς σχέσεις μὲ μικροῦς. Εἶναι καλομαθημέ-
νοι, θέλουν ἄνεση καὶ καλοπέραση.

Πὲ τὸν Ὀθρυγιὸ φάγε πιέ, μὰ μὴν κοιμᾶσαι.

Ὅμοια καὶ μὲ τὸν Τοῦρκο. Στὶς σχέσεις σου νὰ εἶσαι προφυλακτικός.

222) Τσαλιὰ

Ἡ ἀδλὴ πὲ τὰ τσαλιὰ κ' ἡ θύρα ταιμισιέρια.

Γιὰ κείνους ποὺ ἐπιδιώκουν τὰ ἀνόητα μεγαλεῖα, τὰ δυσανάλογα φερ-
σήματα μὲ τὴν καταγωγή τους.

Τσαλλ=θάμνος. Ταιμισιὸ λ. τ. ἀειθαλές.

(Π. Π. βατσουιά)

223) Τύχη

Τύχ' μου τυχούλα μ' νὰ τῶξαιρα ποῦ βροίσκεσαι;

Γιὰ τοὺς ἀνόητους ποὺ καρτερᾶν ἀπὸ τὴν τύχη ὅλα.

Τῆς τύχ' ε μου τὰ γραμμένα.

Γιὰ κείνον ποὺ δέχεται ἓνα κακὸ ποὺ τοῦ ἦρθε σὰ γραμμένο τῆς
τύχης του.

224) Τύφλα

Τὴν τύφλα καὶ τὴ σκοτίδα τ'.

Γιὰ τὸν ἀπρόσεχτο καὶ τὸν ἀνίδεο.

225) Τυφλὸς

Μὴν ἀνοίγεις τῆ τυφλοῦ τὰ μάτια.

Μὴν ὑποβοηθῆς ἓναν ποὺ εἶναι ἀνίκανος, γιατί ἅμα ἀναλάβει μορεῖ
νὰ σὲ ζημιώσει.

Ὁ τυφλὸς κατήφορο γυρεῖ'.

Γιὰ ἓναν ποὺ ζητᾷ ἀφορμὴ νὰ παραστρατήσῃ καὶ νὰ πέσει ἠθικὰ ἢ
ὄλικα.

Πιάσ' τὸν τυφλόνα καὶ βγάλ' τὰ μάτια τ'.

Δηλ. μὴν περιμένεις νὰ πάρεις ἀπὸ αὐτὸν ποὺ δὲν ἔχει, ὅπως ἀπὸ τὸν τυφλὸ τὰ μάτια του, ποὺ τὰ στερεῖται.

Υ

226) Ὑψος

Γιὰ τὸ ὕψος γιὰ τὸ βάθος.

Γιὰ τοὺς πολὺ τολμηροὺς ποὺ περιφρονῶντας τὰ μεγάλα ἐμπόδια ρίχνονται στὴ δουλειᾶ.

Φ

227) Φαίνομαι

Ἄλλο νὰ φαίνεσαι κι ἄλλο νὰ εἶσαι.

Ὅσο κι ἂν κοπιᾶσει κανεὶς δὲ μπορεῖ νὰ βαθύνει στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἄλλου, νὰ νοιώσει τὸ χαρακτῆρα του.

Τοῦ φάν'κε ὁ οὐρανὸς σφονῶνύλ'.

Γιὰ κάποια συμφορά.

(Π. Π. φαίνομαι 12.)

Τὸ χωριό, ποὺ φαίνεται κουλαούζ' δὲ θέλ'.

Πράγμα εὐκολονόητο δὲ θέλει ἐξηγήσεις.

Κοιλαβούζ' = ὁδηγός.

228) Φέγγω

Τὸν ἔφεξε.

Τοῦ ἦλθε ἡ ἀγαθὴ τύχη πέτυχε, κέρδησε.

229) Φεῖδι

Φεῖδ' ποὺ δὲ δαγῶν' μὴν τὸ πειράζ'ς.

Ἄνθρωπο κακό, ποὺ δὲ σὲ ἐνοχλεῖ, μὴ τοῦ δίνεις ἀφορμὴ νὰ σὲ βλάψει.

230) Φερετζές

Ὅλα τάχ' ἡ Μαριώρη μόν' ὁ φερετζές τῆς λείπ'.

Γιὰ πάσχοντας ἀνθρώπους, ποὺ κυνηγοῦν πράγματα ἀνώτερα ἀπὸ τὴ δύναμή τους.

231) Φορῶ

Χίτς πιὰ δὲν τὸ φορεῖ.

Δὲν ἔχει καθόλου μυαλό.

232) Φτι

Ἀπὸ φτι σὲ φτι καὶ σὲ κανέναν.

Γιὰ κείνους ποὺ σκορποῦν μιὰ πληροφορία, μῶλο ποὺ ὑποσχέθηκαν νὰ μὴ τὸ ποῦν σὲ κανέναν. Τὴν λένε καί:

Σαράντα καὶ σὶὸ φτι.

Δηλ. θὰ τὸ πῶ στᾶφτι μόνο σὲ σαράντα.

233) *Φυσικὸ*

Τὸ φυσικὸ δὲ χάν'ται μάλιστα καὶ πλουθαίν'.

Ὅ,τι κανεῖς κληρονομᾷ ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, ἔξεις, πάθη, συνήθειες δὲ χάνονται εὐκόλα καὶ μάλιστα πληθαίνουν.

234) *Φυσῶ*

Τὸν φυσάει.

Εἶναι πλούσιος. Γιὰ ὅσους δὲ μποροῦν νὰ κρυφτοῦν πὼς εἶναι πλούσιοι.

235) *Φωνάζω*

Κεῖνος ποὺ πονεῖ, γαῖδουρινᾶ φωνάζ'.

Μόνον ἐκεῖνος ποὺ ἔχει τὸν πόνο κλαίει καὶ φωνάζει. Οἱ ἄλλοι περνᾶν ἀδιάφοροι.

236) *Φωτιά*

Τῆ φωτιά πέ τῆ μασιά τὴν πιάν'να.

Τὸν κίνδυνο δὲν τὸν ἀντικρύζει κανεὶς παρὰ μὲ προφυλάξεις, γι' αὐτὸ δὲν πάει κατάματα μπροστά του.

X

237) *Χαβιάρι*

Τὸν ἔστειλάνα, γιὰ πρᾶσ'νο χαβιάρ'.

Τὸν ἀπάτησαν. Γιὰ τὸν ἀδύνατο.

(Π. Π. χαβιάρι 3).

238) *Χαλάξι*

Στὴν ἀναβροχιά καλὸ καὶ τὸ χαλάξ'.

Στὴν ἀναδουλειᾶ καὶ στὴ στέρηση καὶ τὸ πιὸ ἀσήμαντο εἶναι καλὸ.

239) *Χαμαδὸς*

Ὅπου χαμαδοὶ καὶ τῆ Θεοῦ ἡ δογῆ.

Τοὺς μικρόσωμους ὅλοι τοὺς κακομεταχειρίζονται, ὅπως τοὺς χαμηλοὺς γαϊδάρους.

Χαμηλὸς βλ. *χαμαδὸς*.

240) *Χαρὰ*

Ἡ χαρὰ πέ τῆ λύπ' ἐν ἀδερφές.

Τῆ χαρὰ διαδέχεται ἡ λύπη καὶ τῆ λύπη ἡ χαρὰ. Γιαὐτὸ ὁ λαὸς τίς θεωρεῖ ἀδερφές.

Εἴμαστε μιὰ χαρὰ καὶ τρεῖς τρομάρες.

Ἀποτύχαμε, χαθήκαμε, φράση ἀπελπισίας κι' ἀποτυχίας.

241) *Χέζω*

Γὼ τὸν εἶπα πρὶς τὰ κἀν', κὶ ἐκεῖνος ἔχεσε.

Γιὰ κείνους πὸν ξεπερνοῦν τὰ συμφωνημένα.

242) *Χορτᾶτος*

Καὶ τὰ πρόβατα σωστὰ κὶ ὁ λύκος χορτᾶτος.

Γιὰ κείνον πὸν τὰ θέλει ὅλα δικά του

Ὁ χορτᾶτος τὸ νησικὸ δὲ τὸν ρουνίζ'.

Γιὰ τοὺς χορτασμένους, πὸν μένουν ἀδιάφοροι στὴν πείνα τοῦ ἄλλου ἢ τὸν πόνο ἢ τὴ δυστυχία.

(Π. Π. χορτασμένος 16)

Κ' ἢ πῆγτα σωστή κὶ ὁ σκύλος χορτᾶτος.

Γιὰ κείνον πὸν τὰ θέλει ὅλα δικά του.

243) *Χρεία*

Κάλιο τὰ ρίξ μὰ πετριά στὴ χρεία, παρὰ τὰ τὸν μιλᾶς.

Γιὰ τοὺς βρωμεροὺς καὶ ἀνήθικους χαρακτήρες, πὸν εἶναι χειρότεροι κὶ ἀπὸ τὴ βρωμα τοῦ ἀπόπατου.

244) *Χωρίζω*

Δὲ ξαίρ' τὰ χωρίσ' δυὸ γαιδουριῶν ἄχερα.

Ὁ ἀνίκανος καὶ γιὰ τὰ πιὸ ἀπλᾶ πράγματα.

245) *Χωριὸ*

Θὰ γίνουμ' πὲ δυὸ χωριά.

Θὰ μαλώσουμε καὶ θὰ χωριστοῦμε, ἀπειλή.

Ψ

246) *Ψέμμα*

Τὸ ψέμμα ἔνε τῆς ἀλήθειας τὸ ἀλάτ'.

Τὴν ἀλήθεια, σὰν τὸ ἀλάτι στὸ φαγί, κάποτε ἀκολουθᾷ τὸ ψέμμα. Κι' ὁ Χριστὸς σχώρεσε τὸ ψέμμα κάποτε.

(Π. Π. ψέμμα)

Τὸ ψέμμα κὶ ἂν ἐβγῆ δλόψεμμα δὲν εἶναι.

Κάθε πρᾶμα ἔχει πολλοὺς βαθμούς. Πάντοτε βρίσκεται τὸ πιὸ μεγάλο, ἀπὸ κείνο πὸν νομίζουμε ὡς τὸ μεγαλύτερο.

247) *Ψείρα*

Ἐφαγε ἡ ψείρα καὶ βγῆκε στὸ γιακά.

Γιὰ κείνους τοὺς ἀνθρώπους, πὸν ξιπάζονται μόλις χορτάσουν καὶ

δοῦν λίγη οικονομικὰ ἄνεση. Ὅπως ἡ ψείρα βγαίνει στὸ γιὰ μὲν μόλις χοριάσει.

Ἡ κούτρα τὸ γ' ἰὰ κατεβάξ' ψείρες.

Γιὰ κείνον ποὺ δικαιολογεῖται πὼς ἀπὸ παρακίνηση ἄλλου δῆθεν ἔκανε ἓνα σφάλμα του, ἐνῶ φταίει

248) *Ψειρίζομαι*

Ἐβγαλε τὸ πουκάμισο τ' καὶ ψειρίζεται

Λέγεται γιὰ τοὺς ξεδιάντροπους.

Ω

249) *Ἔωρα*

Κούφια ἔωρα ποὺ τὰ ζοῦει.

Προληπτικὰ φράση τοῦ κακοῦ.

Ὅσα φέρον' ἢ ἔωρα δὲν τὰ φέρον' ὁ χρόνος

Γι' ἀνέλπιστα συμβάντα

ΔΗΜΩΔΕΙΣ· ΔΟΥΞΑΣΙΣ ΚΑΙ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΗ

Α' ΛΑΤΡΕΙΑ

1. Τ' ἄη Βασιλειοῦ τοῦ προῦ, ὅποιος σηκουθῆ ἔμ¹⁾ βρουστά παίρ' τῆ μασά κι σουρβίζ' τις ἄλλ' ²⁾ νὰ ἔνουν ³⁾ γιροί κι λέει «σοῦρβα, σοῦρβα κι τοῦ χρόν' τοῦ ἁγίου Βασιλείου κ' εἰς χρόνους πολλούς».

2. Τ' ἄη Βασιλειοῦ ἀπὸν βραδὺ ζυμώνουν πίττις κι βάζουν μέσα παρᾶ, κι ὄντα κάτσουν τοῦ βράδ' στοῦ τραπέζ' οὐ νοικουκύρς για ἡ νοικουκυρᾶ λουγυρνάει ⁴⁾ τρεῖς φουρὲς τὴν πίττα μὲ τοῦ ταρῆ κι ὕστερα τὴν κόφτ' ἴσια κουμμάτια, ὄλ' τις σπιτικοὶ ἀπὸν ἕνα, ἕνα τὸν ἄη Βασίλ', ἕνα τὴν Παναγία, κι ἕνα για τὴν δουλειὰ τ' ἀντροῦ, για ⁵⁾ τὰ κτήματα, ἂν ἔχουν, κι σ' ὅποιον πέσ' παρᾶς κείνους εἶνι τυχιρός. Τὴν πρώτ' βοῦκα πὺ θὰ δαγκάσουν τὰ κουρίτσια δὲν τὴν τρῶν' κι τὴν κρύβουν ἀπὸν κάτ' στοῦ μαξιλάρ' τς κείν' τοῦ βράδ', κι τοῦ προῦτ' σηκώνουντι πουλὶ νουρις κι περιμένουν, ὄ,τ' ὄνομα ἀκούσουν στοῦ σουκάκ' ⁶⁾, τέτοιου ὄνομα θὰ ἔχ' οὐ ἄντρας πὺ θὰ πάρουν.

3. Τὴν Τυρνὴ τοῦ βράδ' για τ' ἄη Βασιλειοῦ ἀπὸν βραδὺ, ὅποιους φτιρνιστῆ τὸν τάζουν.

Πεβλ. καὶ Λαογραφία Β' 40ᾶ, ἀνάλογο συνήθεια.

4. Τὴν Τυρνὴ τοῦ βράδ', βρουστά 'π' τοῦ τραπέζ', σχουρνιοῦντι οἱ μικρότερ' μὲ τις τρανάι.

5. Τὴν Τυρνὴ τοῦ βράδ', ὕστερ' ἀπ' τοῦ τραπέζ', κριμνοῦν ἀπ' τοῦ ταβάν ⁷⁾ μνιὰ κλουστὴ κι στὴν ἄκρα δένουν ἕνα κουλίκ ⁸⁾ σουσαμένιου χαλβᾶ, κάθουντι κατὰ ἦς ⁹⁾ ὄλ' τοῦ σόι ¹⁰⁾ γύρου γύρου, κι ἔμ τρανὸς λουγυρνάει τὴν κλουστὴ μὲ τὸν χαλβᾶ ἀπὸν κουντὰ ἀπ' τὰ στόματά τς, κι ὅποιους τὸν δαγκάσ' κείνους εἶνι τυχιρός. Ὑστερα νουματίζ' ὅποιους

¹⁾ Πιὸ μπροστά. Τὸ μόριον τουρκικόν. ²⁾ Τοὺς ἄλλους. ³⁾ Γίνουν.

⁴⁾ Γυρίζει, φέρνει βόλτα. ⁵⁾ ἦ.

⁶⁾ Δρόμος. Ἡ λ. τουρκικὴ.

⁷⁾ Ὅμοφῆ Ἡ λ. τουρκικὴ. ⁸⁾ Κουλούρι. ⁹⁾ Κατὰ γῆς. ¹⁰⁾ Ἡ οἰκογένεια ἡ μᾶλ

λον ἢ γενεά. Ἡ λ. τουρκικὴ.

θέλ', ανάφτουν ἕνα κιθρίτ¹⁾ κι κουρώνουν²⁾ τὴν κλουστή· ἂν καὶ ὡς ἅπ' ἄν' θὰ ἔν κείνου ποῦ νομάτσι, κι ἂν σβύσ' δὲ θὰ ἔν.

Πεβλ. ἀνάλογο συνήθεια Λαογραφία Β' σ. 405, 5.

6. Τὴν Καθαρουδιπτέρα ὄλα τὰ πράματα τοῦ μαιρειοῦ τὰ βράζουν κι τοῦ μαιρειοῦ τοῦ παστρεύουν γιὰ νὰ μὴν ἀπομείνουν λίγδες.

Πεβλ. ἀνάλογο συνήθεια Λαογραφία Β' 405, 7.

7. Τὶς τρεῖς πρώτις μέρις τῆς Μεγάλ'ς Σαρακουστῆς βαστοῦν τρίμιρου κι τρῶν τὴν Τιτράδ' τοῦ προυί, ἀπ' οὗ ἀπουλύκ' ἔκκλησ' ἂ κι πάρουν ἀντίδιρου. "Ἄλλις πάλι τρεῖς μέρις ἀπ' τοῦ προυί ὡς τὸν Ἑσπιρὸ δὲν τρῶν κι ὕστια τρῶν.

Πεβλ. ἀνάλογο Λαογραφία Β' 405, 6.

8. Ἡ πρώτ' μέρα εἶνι τοῦ Μάρτ'. "Υστερα ὄλουν τὸν μῆνα κάθε σπὶτ' τοῦ μαχαλᾶ ἔχ' ἀπὸ μιὰ ἴμερα, γιὰ νὰ διοῦν τι κιρὸ θὰ κάμ' κάθε γειτόνσα.

Πεβλ. ἀνάλογο Λαογραφία Β' 407, 21.

9. Τ' ἄη Σαράντ' σπέρνουν τὰ λουλούδια, γιὰτι βγαίζουν ἀγλήγουρα κι καλά. Κεῖν' τὴ ἴμερα μαιρεύουν ἴνιᾶ λουγιοῦ φαεῖα κι μοιράζουν στὶς δικοὶ κι λέν: «Σαράντα νὰ φᾶς, σαράντα νὰ πιῆς, σαράντα νὰ δώης κι γιὰ τὴν ψυχὴ σ'».

Πεβλ. Λαογραφία Β' 408, 23.

10) Τοῦ πρώτου πασκαλιώτικου αὐγὸ ποῦ θὰ βιάφουν, τοῦ βάζουν στοῦ εἰκονιστάσιο κ' εἶνι τῆς Παναγίας, δὲν τοῦ τρῶν κείνου κι τοῦ κρύβουν ὡς τοῦ χρόνου κ' ὕστια τοῦ ρίχνουν στοῦ νεαρό³⁾. Μὶ κείνου τοῦ αὐγὸ κάμουν κι καλοῦς ὄρσες Πασκαλιά⁴⁾ κι λέν: «Καλοῦς ὄρσες Πασκαλιά μὶ τὰ κόκκινα τ' αὐγὰ κι τοῦ χρόν' γιρὰ καλά».

11. Τὴν Πασκαλιά, ἄμα ἔρτουν ἀπ' τὴν ἐκκλησιά, σβοῦν τὴν καντῆλα κι τὴν ἀνάφτουν μὶ τῆς Ἀνάστασης τοῦ κιρὶ. "Υστια κείν' τοῦ κιρὶ τοῦ κρύβουν κι ὄντα πέφτ' χαλάζ' τ'ἀνάφτουν νὰ σταθῆ.

Πεβλ. Λαογραφία Β' 406, 13.

12. Τοῦ Σαββάτου τῆς Πασκαλιάς πααίζουν στα λημόρια⁵⁾ κι γιὰτὸ τοῦ λέν Μαυρουσάββατου.

13) "Ὡς τὶς σαράντα τῆς Πασκαλιάς⁶⁾ δὲν ἀφίνουν ὄξου ἀπλοσμένα ροῦχα τοῦ βράθ', γιὰτι ξιγιαλιοῦντι ψυχῆς κι μνίσκουν⁷⁾ ὄξου, γιὰτι σαράντα μέρις οἱ ψυχῆς λουγυροῦν ὄξου ἀπ' τοῦ προυί ὡς τοῦ βράδ'.

Πεβλ. Λαογραφία Β' 406, 12.

14. Τὶς Σαράντα τῆς Πασκαλιάς δὲν κοιμοῦντι, γιὰτι ἀναλήφουντι.

Πεβλ. Λαογραφία Β' 406, 16.

¹⁾ Σπίρτο, πυρεῖο. Ἡ λ. τουρκικὴ. ²⁾ Ἀνάβουν.

³⁾ Ποταμὸ. ⁴⁾ Δηλαδὴ περιφέρουν τὸ αὐγὸ σ' ὄλον τὸ πρόσωπο γιὰ νὰ κοκκινῆσι, ὅπως τὸ αὐγὸ. ⁵⁾ Νεκροταφεῖο. ⁶⁾ Τῆς Ἀναλήψεως. ⁷⁾ μένουν.

15. Τη Γουνάτιση¹⁾ παίρνουν καρυδόφυλλα κι γουνατίζουν ἀπὸν πάν' κ' ὕστια τὰ κρύβουν μέσ' στὰ σιντούκια γιὰ νὰ μὴν τοιμποῦν βότρου-δισ τὰ ροῦχα.

Πεβλ. Λαογραφία Β' 406, 15.

16. Μάϊ μῆνα δὲν πατρεύουντι, γιὰτὶ μαεύουντι.

17. Στις εἰκοστέσσις Ἰουνίου γιουρτάζουν τὴν Καληνίτσα. Ἄποῦ βραδὺ διαλέζουν ἓνα κουρτσούθ' τῆς γειτονιαῶς ἑπτὰ δέκα χρονοῦ, νὰ εἶνι προτουστέφανου³⁾ κι προτουγόνατου²⁾ τοῦ στουλίζουν σὰν νύφ' μι γ'ράντα, μι σκέπ', μι οὔτρὲς³⁾ κι στὰ χέρια τ' ἓνα γυαλί νὰ γυαλί ζητι ἀποῦ' πάν' ἀπ' τοῦ κιφάλι τ' ἔχουν ἀπλουμένου ἓνα μιεγάλου μαν-τῆλ', κι ἀπ' τις τέσσαρις ἄκρις τοῦ βαστοῦν τοῦ μαντῆλ' τέσσερα κουρίτσια οὐχτώ - δέκα χρονοῦ. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ τὰ κουρτσούδια βαστάει στοῦ χέρι τ' ἓνα βακορτσούθ'⁴⁾, μέσα ἔχ' ν'εαρὸ, κι ἀποῦ' πάν' σκιπα-σμένου μ' ἓνα μαντῆλ'. Οὐπίσ' ἀπ' τὰ τέσσερα κουρτσούδια πααίνουν κι ἄλλα ἀκόμα, κι ὅλα μαζί ἀρχινοῦν κι τραβουδοῦν « Καληνίτσα μου, προτουστέφανι, μάννα μ' σ' ἔστειλι γιὰ κρυὸ ν'εαρὸ κι γιὰ δρουσιρὸ, νὰ πουτίσουμι τοὺν βασιλικὸ, τοὺν πλατόφυλλου » κι γυρνοῦν σ' ὅλα τὰ σπίτια τῆς γειτονιαῶς, βάζουν οἱ γειτόνσις λίγου ν'εαρὸ μέσ' τοῦ βακορτσούθ', κι σημάδια γιὰ καθέναν ἀπ' τις σπιτικοὶ ἀποῦ' ἓνα. Κατόπ' ἡ Καληνίτσα σκουντάει τρεῖς φουρὲς μι τοῦ πουδάρι τς τοῦ βακορτσούθ' κι χύν' ἀποῦ' λίγου ν'εαρὸ. Ἄφ' οὗ σουθοῦν ὅλα τὰ σπίτια, παίζουν σ' ἓνα σπὶτ' ποῦ ἔχ' μιεγάλουν βαχτσέ, ἔρχοντι ὅλα τὰ κουρίτσια ὅσα εἶνι γιὰ παντρεῖα κ' ἡ νοικουκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ παίρ' μιὰ κλειδαριά, τὴν περνάει στοὺν χαλκᾶ τοῦ βακορτσιοῦ κι κλειδών' τις τύχισ τοῦν κουρτσιῶν. Τὴν ἄλλ' τὴ μέρα τοῦ προῦ' σηκώνουντι πάλι προῦ' προῦ' τὰ κουρίτσια, πηγαίζουν σὲ κείνου τοῦ σπὶτ' κι τὰ ξικλειδών' κείν' ποῦ τὰ κλείδουσι. Ἄμα ἀπουλύκ' ἡ ἱκκλησιά, μαζώνουντι ὅλις γειτόνσις στοῦ σπὶτ' ποῦ εἶνι τοῦ βακορτσούθ', στρώνουν ψάθες ὄξου στοὺν βαχτσέ, κάθητι στη μέσ' ἡ Καληνίτσα κι βρουστὰ τς τοῦ βακορτσούθ', κι γύρου γύρου ὅλις γυναῖκις, κουρίτσια κι κουρτσούδια ἀρχινοῦν νὰ λὲν στίχ'. Πρῶτα πρῶτα θὰ ποῦν

Σήμερα εἶνι τ' Ἀγιαντιοῦ, εἶνι μιεγάλη χάρη.

ὅσα σιντούκια κι ἀνοιξα, ὅλα δικά σου νάνι.

Τότε ἡ Καληνίτσα χών' μέσ' τοῦ βακίρ τοῦ χιράκι τς χουρῆς νὰ γλέπ' κι πιάν' ἓνα σημάδ' ὕστια ἀρχινοῦν ὅλις νὰ λὲν ἀποῦ' ἓνα στίχου κ'

¹⁾ γορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς.

²⁾ ἀπὸ τὸν πρῶτον ἄνδρα. ³⁾ ἀπὸ πρῶτο γονάτισμα τῆς μητέρας. ⁴⁾ οὔματα.

¹⁾ μικρὸ χάλκινο δοχεῖο. Ἡ λ. τουρκικὴ.

ἡ Καληνίτσα βγάζ' ἀπὸ ἓνα σημάδ' ὅσου νὰ σουθοῦν. Ἐμα σουθοῦν τὰ σημάδια βάζουν λίγο ν'εαρὸ ἀπ' τοῦ βακορτσούθ' σ' ἓνα τάσ' μέσα κι ἓνα κλωναροῦθ' γιὰ κανένα φύλλου ἀπὸ βασιλικὸ πλατόφυλλου πιάνουν τοῦ τάσ' τρία κουρίτσια γιὰ ¹⁾ παντριμένις ἀπὸν στοῦ βάσ' παρμάκ' ²⁾ κι νουματίζουν ἀπὸν μνιά μνιά, ἂν πάη βασιλικὸς μὲ τοῦ ν'εαρὸ δεξιὰ θὰ γέν' κείνου ποῦ νομαίτσαν, ἂν πάη ζιρβιά δὲ θὰ γέν. Κατόπ' παίρνουν ἓνα κηρί, τοῦ ἀνάφτουν κι τοῦ γυρνοῦν κι στάζ' μέσα σ' ἓνα βουκάλ' κι νουματίζουν γιὰ ἓνα κουρίτς κι ὅ,τ' σχηματιστῆ μέσα τέτοιου ἀντρα θὰ πάρ'.

Πρβλ. Λαογραφία Β' 408, 29.

18. Τὴν Καληνίτσα βλέπουν τοὺν ἥσκιοι τς στοῦν ἥλιου, κι σὰν τοὺν διοῦν χουρίς κηφάλ' ὡς τοῦ χρόνου πιθνήσκουν.

19. Τοῦ ἄη Συμιών' οἱ γαστρομένις δὲ δουλεύουν γιὰ νὰ μὴν κάμουν συμνιμένα πιδιά.

20. Τοῦ ἄη Στυλιανοῦ, ὅσις ἔχουν πιδιά δὲ δουλεύουν, γιὰ νὰ ζήσουν τὰ πιδιά τς.

21. Στὴν βαρβάρα ³⁾ μέσα βράζουν μαζὶ κουκκιά κι ὕστια κάθε ἓνας ἀπὸν μέσα ἀπ' τοῦ σπὶτ' βάζ' ἀπὸν ἓνα κουκκὶ στὴν κισά' ⁴⁾ τ' γιὰ νὰ βαρβατιάσ' ⁵⁾.

Πρβλ. Λαογραφία Β' 409, 30.

22. Τοῦ ἄη Λευθέρ' οἱ γαστρομένις δὲ δουλεύουν γιὰ νὰ ἐλευθεροθοῦν εὔκουλα.

23. Τὰ δουδικαήμερα κείν' πῶχουν κηριζῆδις ⁶⁾ δὲν πλένουν τὰ ρουχά τς κι δὲν τὰ ράφτουν, ὅσου νὰ φουτιστοῦν τὰ ν'εαρά, γιὰ νὰ μὴν τοὺς φάν' λύκ'.

Β' ΠΑΙΔΙ

24. Τῆς γαστρομέν'ς κοιλιὰ ὄντας εἶνι σουγλιρὴ θὰ κάμ' ἀγόρ', κι ὄντας εἶνι πάλ' κατὰ οὐπίσ' φουσκουμέν' θὰ κάμ' κουρίτσ'.

25. Ὅντὰ θέλουν νὰ νοιώσουν τί πιδὶ θὰ κάμ' μνιά γαστρομέν', τὴ βάζουν κρυφὰ στοῦ νώμου τς ἄλας, κιἂν πιάσ' τοῦ στόμα τς θὰ κάμ' κουρίτσ', ἂν πιάσ' τὴ μύτι τς θὰ κάμ' ἀγόρ'.

Πρβλ. Λαογραφία Β' 413, 66, 67.

26. Τὴν ὄρα ποῦ θὰ παίξ' ⁷⁾ τοῦ πιδὶ, ὅποιου διῆ βρουστά τς ἢ γαστρομέν' κείνου θὰ μνοιάσ' τοῦ πιδὶ.

27. Τὴ λιχοῦσα δὲν τὴν ἀφίνου μοναχὴ τς ὅσου νὰ βαφτιστῆ τοῦ

¹⁾ ἢ ²⁾ ἀντίχειρα.

³⁾ [Οὕτω πιθανῶς καλεῖται ἢ κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς ἁγίας Βαρβάρας παρασκευασομένη πανσπερμία. Σ. τ. Δ]. ⁴⁾ σακκούλα ἢ λ. τουρκακί. ⁵⁾ γεμίσει. ⁶⁾ Ταξιδοῦντες. ⁷⁾ Ὅταν πρῶτο σκιρτήσῃ στὴν κοιλίᾳ τῆς μάννας.

πιδί, κι αν χρειαστή να την αφήσουν μοναχή τς βάζουν κουντά τς μινιά σκούπα να την φυλάει.

Προβλ. Λαογραφία Β' 414, 81.

28. Στις λιχούσας τούν ουδά τραβούν τις περσέδεις του βράδ', για να μη διη λιχούσα του φιγγάρ' κι χάσ' του γάλα τς.

29. Στεν ουδά της λιχούσας, όντα βραδυάσ', σφαλνούν τις πόρτικ κι τὰ τζιάμνια κι δέν αφήνουν τη νύχτα κανέναν να σιβη μέσα κι' αν χρειαστή να σέβ' κανένας βάζουν φουτιά κι θυμνιάμα στού θυμνιατό κι περνάει άπου πάν' για να μην άρμινιαστή¹⁾.

30. Στις ίννια τις μέρις σηκώνουν τσίτσατσκού²⁾ τη λιχούσα άπ' του στρωμά τς κι τη βάζουν να πατήσ' κατά ης, κι άπου κάτ' άπ' τὰ πουδάρια τς βάζουν ένα κουμμάτ' σίδιρου για να γέν' σάν κι αυτό γιρή.

31. Σαράντα μέρις δέν κάμ' λιχούσα να πάει σ' άλλο σπίτι', γιατί σπάνουν τὰ πουτήρια κι τὰ πιάτα κείν' του σπιτιού. Κι αν λάχ' να πααίν', πιάν' της πόρτας τούν χαλκά.

32. 'Όντα γινηθη κανένα πιδι μι σημάδ' άπάν' στού κουρμί τ' λέν που έχλιψι μάννα τ', όντας ήταν γαστρομέν', κανένα πράμα σάν κείνου του σημάδ' κι πιάσ'κι σι κείν' του μέρους.

33. 'Όντα έχ' κανένα λιχούθ'³⁾ ζούρα κι κλαίει κι δέν νοιώνουν τι έχ', δέν του πααίζουν στούν γιατρό, λέν «δέν ξέρ' γιατρός άπου πιδιά, αυτό τσαλαπατήθηκε», του πααίζουν στην άρμένκη την ίκκλησ'ά, για⁴⁾ του πιδί, για κανένα ρουχοϋδι τ' κι του διαβάζ' άρμινουπαπās κι του περνάει⁵⁾.

34. 'Όντα φτάσ' ένα μικρό πιδι του πουδάρι τ' στού στόμα τ' λέν που έφαγε ένα βουτσι⁶⁾ γάλα.

35. Τὰ πρώτα νύχια του πιδιού, άμα τὰ κόψουν, τὰ τρίβουν στού βουθά την κισ'ά⁷⁾ για να γιουμώσ' παράδεις.

36. Του πιδιού τὰ δόντια ή μάννα να μην τὰ παρατηράει, γιατί βαρειά τὰ βγάζ' ύστια.

37. Του πρώτου δόντ' που βγάζ' ένα πιδί, του ρήχνουν άπάν' στις κираμίδια κι λέν: «Να σι δώσου κουκκαλένιου να μι δώεις σιδηρένιου».

38. Του ηισικ'⁸⁾ του πιδιού ήόσκου⁹⁾ δέν του κουνούν, γιατί πιθανήσκ' του πιδί.

¹⁾ Να μην πάθει κανένα κακό. Λέγεται και «να μην τσαλαπατηθη». Για την έρμηνεία της λέξης βλέπε: Λαογραφία Η' 469 κ. έ.

²⁾ Δίγο, άλλιώς *καμπόσουτσ'κον*.

³⁾ Μωρό. ⁴⁾ ή. ⁵⁾ Περνά ή άρρώστεια. ⁶⁾ Βαρέλι.

⁷⁾ Κεσιά - σακχούλα.

⁸⁾ Κούνια. ⁹⁾ Κενό. 'Η λ. τουρκική.

39. 'Απ' οὐπίσ' στοὺν ζβέρκου τοῦ πιδιοῦ ἢ μάννα τ' δὲν τοῦ φιλάει, γιατί σὰν τρανέψ' δὲν τὴν γράφ' ¹⁾).

40. Στοῦ γυαλί ²⁾ καρσί ³⁾ δὲν τοῦ γυαλιζ' μάννα τοῦ πιδί τς, γιατί ἀγλήγουρα κάμ' κι' ἄλλο.

Γ'. ΒΑΣΚΑΝΙΑ

41. Νὰ μὴν κρένουν ἀπὰν στοῦ πιδί, γιατί βασκαίνι τι.

42. Τὰ μικρὰ τὰ παιδιά γιὰ νὰ μὴ βασκαίνουντι, τὰ κριμνοῦν ἀποὺ 'πάνου τς γιὰ ⁴⁾ στοῦ βισίκι ⁵⁾ τς μνιὰ σκέρδα σκόρδου κι' ἓνα μαθὺ βουν-τζούκ ⁶⁾. Κι' ὄντὰ διῆ κανένας κανένα παιδί, γιὰ νὰ μὴ βασκαθῆ, λέει «τφοῦ σκόρδα».

Πεβλ. Λαογραφία Β' 411, 47.

43. 'Όντὰ βασκαθοῦν βάζουν στοῦ θυμνιατὸ φουτιὰ καὶ τρία γαρὸ-φαλλα, ἀφοῦ τὰ σταυρώσουν ⁷⁾, τὰ ῥίχνουν στὴ φουτιὰ ἄν σκάσουν βασκάθκαν, κι' ἄν δὲ σκάσουν δὲ βασκάθκαν.

Πεβλ. Λαογραφία Β' 410, 46.

44. Τοῦ Μεγαλουσάββατου τοῦ προῦτ' ὄντὰ λέει παπᾶς τοῦ «'Ανάστα ὁ Θεὸς» κι' ῥίχ βάϊα, τὰ μαζώνουν γυναῖκες κι' ὄντὰ βασκαθῆ κανένας τοὺν καπνίζουσι μὲ κείν' τὰ βάϊα.

Δ' ΟΙΩΝΟΙ

45. 'Όντὰ βγοῦν πρώτ' φορὰ τ' ἀρνούδια, σὰν διοῦν ἄσπρου τό'χουν κακό, κι' σὰν διοῦν μαῦρου καλό, κι' λὲν «ἄσπρου ἀρνὶ μαύρη χρουνιά, μαῦρου ἀρνὶ ἄσπρη χρουνιά».

Πεβλ. Λαογραφία Β' 412, 55.

46. 'Όντὰ καθουρδῆζης καῖβὲ κι' κουρῶσ' τοῦ δουλάπ' θὰ σ' ἔρτ' ἀρ-χουντιὰ, τοῦ ἴδιου εἶνι κι' ὄντὰ κουρῶσ' κι' τοῦ τηγάν'.

47. 'Όντὰ χυθῆ ῥακὶ θὰ ἔν καθγᾶς ⁸⁾ ὄντὰ χυθῆ λάδ' εἶνι κακό, ὄντὰ χυθῆ καῖβὲς θὰ πάρος παραδες, ὄντὰ χυθῆ καρσί γιὰ νερὸ εἶνι οὐρ' ⁹⁾

48. Τρώγουντας ἄμα πέσ' βοῦκα ἀπ' τοῦ στόμα σ' ἔρχιτι μουσαφίρς ¹⁰⁾.

49. 'Όντὰς ἀρκουδάη κανένας τρανός, ἔρχιτι μουσαφίρς.

50. Χτινίζουντας μνιὰ γυναῖκα, ἄμα ἀφήκ' καμνιὰ οὐρὰ ἀπ' τὰ μαλ-λιά τς, ἔρχιτι μουσαφίρς ἢ γιουλτζῆς ¹¹⁾ ἢ γράμμα.

¹⁾ Δὲν τὴν λογαριάζει, ἀδιαφορεῖ γι' αὐτήν.

²⁾ Καθρέφτης. ³⁾ Ἀπέναντι. Ἡ λ. τούρκικη.

⁴⁾ ἢ. ⁵⁾ Λίκνον. ⁶⁾ Χάγδραν. Ἡ λ. τούρκικη.

⁷⁾ Κάμουν τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ στοὺν ἀέρα.

⁸⁾ Φιλονεικία. ⁹⁾ Καλὸς οἰωνός.

¹⁰⁾ Ξένος, ἐπισκέπτης. Ἡ λ. τουρκική. ¹¹⁾ Ταξειδιώτης.

51. Ὅντ' αὖ λύννι γάτα, μουσαφίρς θ' ἔρτ'.
52. Ὅντ' αὖ φουνάξ' καρακάξα κουντ' α' ἔνα σπίτ', παίρνουν γράμμα.
53. Ἄμα κουνέψ' ἀπάνου σ' ἀλουγόμυγα, θ' α' ἔρτ' μουσαφίρς.
54. Ὅντ' αὖ γουργιάξ' ¹⁾ τοῦ σκυλι ἢ ὄντ' αὖ φουνάξ' κουνκουβάγια πάν' ἀπ' τὰ κираμίδια τοῦ σπιτιοῦ, πιθνίσκ' κανένας ἀπού μέσα ἀπ' τοῦ σπίτ'.
- Περβλ. Λαογραφία Β' 412, 54.
55. Ἄμα μνίσκουν τὰ μάτια κανינוῦ παίρ' γράμμα.
56. Ὅντ' αὖ σὶ τρώη χούφια σ' ἢ διξ' α', θ' αὖ δώκς παραδίς, κὶ ὄντ' αὖ σὶ τρώη ἢ ζιρβιά θ' αὖ πάρς.
- Περβλ. Λαογραφία Β' 413, 57.
57. Ὅντ' αὖ ἔχς στὰ νύχια σ' ἄσπρα, κάμς κινούργια βροῦχα.
58. Ὅντ' αὖ σὶ τρώη μύτη σ', θ' αὖ κλάψς.
- Περβλ. Λαογραφία Β' 413, 58.
59. Ἄμα παίξ' τοῦ μάτι σ' τοῦ διξί, ἂν τό' χς γιά καλό, θ' αὖ διῆς καλό, κὶ ἂν τὸ' χς γιά κακό, θ' αὖ διῆς κακό. Του ἴδιου κὶ τοῦ ζιρβί.
- Περβλ. Λαογραφία Β' 413, 61.
60. Ὅντ' αὖ σὶ τρώη ῥάχησ', θ' αὖ φᾶς ξύλου.
61. Ἄμα βάζουν τὰ φτιά σ', σὶ κατηγοροῦν.
- Περβλ. Λαογραφία Β' 413, 60.
62. Ἄμα σὶ γαδαλάη ²⁾ λιμός σ', σὶ χουρατεύουν, κὶ ἄμα φτιρνίζισι σὶ θυμοῦντι.
63. Ὅντ' αὖ πααίν'ς σὶ κανένα σπίτ' κὶ τοὺς βρῆς στοῦ τραπέξ', σ' ἀγαπάει πιθιρά σ'.
64. Ὅντ' αὖ ξιχαστῆ κανένας κὶ γλέπ' τὰ χέρια τ', τοὺν κατηγοροῦν κὶ ὄντ' αὖ γλέπ' τὰ πουδάρια τ' τοὺν πινοῦν.

Ε' ΑΣΤΡΟΛΟΓΙΑ

65. Ἄμα διοῦν κινούργιου φιγγάρ' λέν :
- Σὺ φιγγάρ', γὼ παλλικάρ'.*
- κὶ πιάνουν τὴν σακκοῦλα τς, κὶ ἂν εἶνι γιμάτ', θ' αὖ εἶνι ὄλον τοὺν μῆνα γιμάτ', ἂν τυχ' πάλι ἄσπ' ³⁾, ὄλον τοὺν μῆνα θ' αὖ εἶνι ἄσπ'. Ἄν πάλι δὲν ἔχουν ἀπάνου τς παραδίς, πιάνουν ὄ, τ' βριθῆ ἀπάνου τς μαλαματένιου γιά ⁴⁾ ἀσημένιου δαχτυλίδ', σκουραλίκ', βραχιόλ', οὔρουλδὶ.
- Περβλ. Λαογραφία Β' 413, 62, 64.
66. Τιτράδ' κὶ Παρασκιβῆ δὲν κόφτουν τὰ νύχια τς, γιά νὰ προυκόψουν ὄπουσ τοῦ λέγ' κὶ τοῦ τραγοῦθ'.

Τιτράτη κὶ Παρασκιβῆ τὰ νύχια σου μῆν κόψης,

Κυριακῆ μῆ λύννισι, ἂν θέλῃς νὰ προυκόψης.

Περβλ. Λαογραφία Β' 405, 2.

¹⁾ Ὁρύεται. ²⁾ γαργαλά, ἐνοχλεῖ γιά βῆχα. ³⁾ ἄδεια ⁴⁾ ἢ.

67. Τρεις μέρις βρουστά π' την πρώτ' Αύγουστου κι τρεις μέρις κατόπ' δέν λούνουντι κι δέν πλένουν, γιατί δριμνιάζουντι. Κι αν' χρειαστή να λουθοῦν γιά ¹⁾ να πλένουν, μέσ' στοῦ ν'εαρό ρίχνουν ένα καρφί, γιά να πααίν' ἐκεῖ τοῦ κακό.

Γ' ΠΟΙΚΙΛΕΣ ΜΑΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ

68. Τὰ χέρια τ' ὄντὰ κάθητι κανένας να μην τά' χ' σφαλισμένα, γιατί σφαλάει τύχη τ'.

Πεβλ. Λαογραφία Β' 412.56.

69. 'Οντὰ κατουράη κανένας ὄξου, φτάει ²⁾ ἀπάν' στοῦ κατρουλιότ', γιά να μην πιράσ' κανένας κι τοῦ πατήσ' κι τσαλαπατηθῆ ³⁾.

Πεβλ. Λαογραφία Β' 414.77.

70. 'Οντὰ βραδυάσ', μαστίχα δὲ ματσαλοῦν ⁴⁾, γιατί ματσαλοῦν τοῦν πιθαμένουν τὰ κόκκαλα.

71. Τ' ἀγόρια δὲν κάμ' να ματσαλοῦν μαστίχα, γιατί δὲ βγάζουν μουστάκια.

72. Τὴν νύχτα ξεῖθ' δὲν πουλοῦν, γιατί κόφτιτι.

73. 'Οντὰ δίνς κανέναν σαποῦν' να μην τοῦ δίνς μέσ' στη χουφτα τ' να τοῦ βάηζς' ἀπού' πὰν στοῦ χέριτ', γιά να μὴ μαλώσι.

74. 'Οντὰ λούνουντι βάζουν πέντι, ἴφτά, ἰνιά σαπούνια, γιατί ἀλλιῶς πιθνήσκ' βουβᾶς γιά νινέ ⁵⁾.

75. 'Οντ' ἀπουμείκ' καῖδὲς μέσ' στοῦν δζεζβὲ ⁶⁾ να τοῦν πιῆς ἀπ' τοῦν δζεζβὲ κι να γυρίης κατ τὴν πόρτα, θὰ πάρς παραδίς.

76. 'Οντὰ φουβηθῆ κανένας, τοῦν ποτίζουν τρεῖς ταخينές ⁷⁾ με παντζαχίρ ⁸⁾

Πεβλ. Λαογραφία Β' 411, 49.

77. "Αμα ἔχ'ς κανένα πρίξιμο, τὴν ὄρα ποῦ λέει ὁ παππᾶς στὴν ἱκκλησά τοῦ «ἐξαιρέτως» να τοῦ τρίψ'ς να γιανίσκ'.

Πεβλ. Λαογραφία, 410, 41.

78. 'Οντὰ τρῶς ψουμί, να μην ἀφήης κανένα κουμματοῦθ', γιατί σ' ἀφήν' ἀγαπητικός σ'.

79. 'Οντὰ πίνς ν'εαρό, να τοῦ πίνς ὄλουτσκου, να μην ἀφίνς στοῦ πουτῆρ', γιατί ὀποιους τοῦ πιῆ κατόπ' μαθαίν' τὰ μυστικά σ'.

80. 'Οντὰ ράφτις κανινοῦ ροῦχο κι κουμπουδένιτι τοῦ ράμμα, εἶνι γινατοῖς ⁹⁾. "Αλλ' πάλι λὲν πιρσσο ¹⁰⁾ ποῦ χαίριτι.

¹⁾ ἦ. ²⁾ πτύει. ³⁾ πάθει κανένα κακό. ⁴⁾ μασσοῦν. ⁵⁾ μητέρα.

⁶⁾ καφέμπρικο. Τὸ δοχεῖο ὅπου βράζουν καφέ.

⁷⁾ Πρωινά. ⁸⁾ Λέξη τουρκ. = κυρίως ἀντιφάρμακο στὴ δηλητηρίαση.

⁹⁾ Πεισματάρης. ¹⁰⁾ Πολύ, περισσό.

81. Ἐπάνου τς κουμπιὰ δὲ ράφτουν, γιατί ράφτουν τὴν τύχη τς. Κι' ἂν τύχ' νὰ ράφουν κανινοῦ κουμπί, πρῶτα τοὺν τσιμποῦν μι τοῦ βιλόν'.

Πρβλ. Λαογραφία Β' 413, 69.

82. Τοῦ ψαλίθ' ἀνοιχτὸ δὲν τ' ἀφίνουν, γιατί κὶ τοῦν ἔχθρῶν τὰ στόματα ἀνοίγουν.

Πρβλ. Λαογραφία Β' 413, 73.

83. Ἀρχὴ ἀρχὴ ὄντὰ θὰ βγοῦν γουμίσα¹⁾ νὰ φᾶς ἀπὸ δζομὲρ²⁾ χέρια, γιὰ νὰ φᾶς περισσά³⁾.

84. Ὅντὰ πάη μουσαφίρσα σὶ κανένα σπίτ', δὲ γυρνοῦν τὰ παπούτσα τς, γιὰ νὰ μὴ γυρίσουν προυξινίτρις.

85. Ὅντὰ βγαίτ' κανένας ἀπὸ τοῦ σπίτι τ' κὶ πααίν' νὰ καταπιαστῆ καμνιά δουλειά, νὰ μὴ γυρίσ' οὐπίσ', γιατί δὲν τιριάτ' ὕστισρα δουλειά τ'.

86. Ὅντὰς ἔχουν μουσαφίρ' κὶ θέλουν ἀγλήγουρα νὰ τοὺν ξαπουστείλουν, βάζουν μέσ' στὰ παπούτσια τ' ἄλλας ἢ φουναίξουν μέσα στοῦν 'βατζᾶ⁴⁾ τρεῖς φουρὲς τῶνομά τ' κὶ πααίτ'.

87. Ὅντὰ πααίν' κανένας ταξείδ' χύνουν κατόπι τ' ν'εαρὸ, νὰ πααίν' σὰν τοῦ ν'εαρὸ ἀγλήγουρα.

88. Ὅντὰ σὶ κάμουν σὶ κανένα σπίτ' τραπέζ', νὰ διπλώσ' τὴν πιστέτα σ' ἄμα σκουθῆς ἀπ' τοῦ τραπέζ' γιὰ νὰ διπλώσ' παιμός σ'.

89. Ὅντὰ γιράσ' περισὸ κανένας γέρους ἢ καμνιά γιὰ κὶ δὲν πιθνίσκουν, βγάζουν τοῦ τσιαμπέρι τς ἢ τοῦ φέσι τς ἀπὸ πάν' ἀπ' τοὺν βατζᾶ γιὰ νὰ τὶς διῆ θιὸς κὶ νὰ τὶς πάρ'.

97. Τοὺν πιθαμένουν δὲν τοὺν ἀφήνουν μουναχὸν μέσ' στοῦν οὐδᾶ νὰ μὴν πιράσ' ἀπὸ πάνου τ' γάτα κὶ βρουκουλακιάς.

98. Ὅντὰ πιθάν' κανένας, σαράντα μέρις κάθι βράδ' θυμιάξουν τὰ δοῦχα τ' νὰ μὴν πιράσ' γάτα κὶ βρουκουλακιάσουν.

Θεολόγος Γ. Βαφείδης

ΛΑΤΡΕΙΑ

(Σαρανταεκκλησιώτικο)

Τὸ Χαλθασάββατο

Τὸ Σάββατο τῆς Τυρινῆς τὸ λένε χαλθασάββατο στὶς Σαράντα Ἐκκλησιές. Γιατὶ κείνη τὴ μέρα μοιράξουν ὅλα τὰ σπίτια χαλθᾶδες λογιῆς λογιῆς μὲ ἓνα κομμάτι κουλούρα στοὺς συγγενεῖς καὶ στοὺς γείτονες, γιὰ νὰ γλυκαθοῦν, φαίνεται, καὶ οἱ ζωντανοὶ καὶ οἱ ψυχὲς τῶν ἀποθαμμένων:

¹⁾ Ὀπωρικιά. ²⁾ Γενναϊόδωρο. ³⁾ Περισσά, πολλά. ⁴⁾ Καπνοδόχο.

Τὴ νύχτα μετὰ τὸ δεῖπνο κρεμοῦσαν πῆττες στρογγυλές ἀπὸ χαλβᾶ καρυδένιο καὶ σησαμένιο μὲ μιὰ δυνατὴ κλωστή ἢ μὲ σπάγγο ἀπὸ τὸ ταβάνι τῆς πατωσιᾶς—τῆς σάλας. Καὶ τότε ὅλη ἡ οἰκογένεια, ὁ πατέρας, ἡ μητέρα καὶ τὰ παιδιὰ μεγάλα καὶ μικρά, ἔκαμναν ἓνα κύκλο, μὲ τὰ χέρια πίσω, γύρω στὴ κρεμασμένη χαλβαδόπηττα. Ὁ πατέρας κατόπι κουνούσε μὲ τέχνη τὴ χαλβαδόπηττα μὲ τὸ σπάγγο, ὥστε νὰ χαράζει καὶ αὐτὴ στὸν ἀέρα κύκλο καὶ νὰ περνᾷ κοντὰ ἀπὸ τὰ στόματα ὄλων, ποὺ ἔκαμναν τὸ γύρο. Ὁ καθένας τότε προσπαθοῦσε νὰ πιάσει μὲ τὰ δόντια του τὴ χαλβαδόπηττα καὶ ὅποιος τὸ κατώρθωνε ἢ ἔτρωγε δλόκληρη τὴ χαλβαδόπηττα, γιὰ νὰ γλυκαίνεται ὅλο τὸ χρόνο, ἢ κέρδιζε κάτι ἄλλο, ποὺ ὤριζαν. Ἐννοεῖται ὅτι δύσκολο ἦταν νὰ κατορθώσουν νὰ πιάσουν τὴ χαλβαδόπηττα μὲ τὰ δόντια. Καὶ ἡ χαλβαδόπηττα στοὺς γύρους, ποὺ τὴν ἔσπρωχναν νὰ κάμνει, τοὺς ξεγελοῦσε καὶ χτυποῦσεν ἄλλον στὴ μύτη, ἄλλον στὰ μάγουλα, ἄλλον στὸ κούτελο καὶ ἄλλον στὰ δόντια καὶ τοὺς πασάλειφε ὄλους μὲ χαλβᾶ. Καὶ ἄκουες τότε γέλια, χάχανα, φωνὲς χαρούμενες καὶ ἀπὸ κανένα ὄχι δυνατό ὕστερα ἀπὸ τὸ χτύπημα τῆς πῆττας στὸ κούτελο. Πολλοὶ ὅμως κρεμοῦσαν τὴ χαλβαδόπηττα τὴν Κυριακὴ τὸ βράδυ καὶ στὸ τέλος τοῦ γλεντιοῦ ὁ καθένας ἔβανε στὸ στόμα ἀπὸ ἓνα καλοψημένο καὶ καλοκαθαρισμένο αἰγὸ γιὰ νὰ βουλώσει τὸ στόμα του, ὅπως ἔλεγαν, γιὰτὶ θάρχιζεν ἡ νηστεία πλιά καὶ θὰ τ' ἀνοιγαν πάλι τὴν Πασκαλιά, γιὰ τὰ ἀρτυμένα μετὰ τὸ Χριστὸς ἀνέστη, τρώγοντας κόκκινο αἰγὸ.

(Ποβλ. Λαογρ. Β' 405,5)

Δημ. Χατζηπαναγιώτης

ΘΡΑΚΙΩΤΙΚΑ

ΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

1.

Τὸ ἀμάρτημα.

(Ἀδριανουπολίτικο).

Ἄργό.

Σή με ρα ψάλ λουν ἐκ κλη σιῆς
 ψάλ λουν τὰ μα να στή ρια
 ψάλ λει και ἡ ἁ γιά Σο φιά με δε κα ο
 χτῶ και πά νες.

Σήμερα ψάλλουν ἐκκλησιῆς ψάλλουν τὰ μοναστήρια
 ψάλλει κ' ἡ ἁγία Σοφία με δεκαοχτῶ καμπάνες.

Κι ὁ βασιλιάς Ἀλέξανδρος βαριά ἀποκοιμήθη
 κ' ἡ μάνα του τὸν ἔλεγε και τὸν παρακαλοῦσε.

5 — Σήκω ψηλέμ', σήκω λιγνέμ', σήκω και βασιλιά μου,
 σήκω νὰ πᾶς στὴν ἐκκλησιᾶ και στὸν καλὸ τὸ λόγο.
 Σηκώθηκε ταράχτηκε, σηκώθηκε πηγαίνει.

Μπροστὰ πηγαίν' ἡ μάνα του, κατόπ' ἡ ἀδερφή του,
 μέσα στὴ μέση ὁ βασιλιάς σὰ μῆλο μαραμένο.

10 — Ὅταν τὸν εἶδε ἡ ἐκκλησιᾶ σὲ τρεῖς μεριῆς ραγίσκε,

- κ' ἐκεῖ παλαῖδες πῶψελναν, διάκοι κανοναρχοῦσαν,
ἀκούστηκε ψιλὴ φωνὴ πὸ μέσα ἀπ' τ' ἅγιο βῆμα.
— Ἐξω ὄργή μ', ἔξω σκυλί μ', ἔξω καὶ βασιλιά μου.
Κ ἢ μάννα του τὸν ἔλεγε καὶ τὸν παρακαλοῦσε.
- 15 — Τεῖταν ὑγιέ μου ποῦκαμες, ὑγιέ μ' καὶ βασιλιά μου,
καὶ δὲ σὲ θέλ' ἢ ἐκκλησιὰ καὶ ἡ ἁγία Σοφία;
— Μάννα μου, βρὲ πνευματικό, νὰ πῶ τὰ κρίματά μου.
— Ἐγώ, παιδί μ', πνευματικός, πέ μου τὰ κρίματά σου,
πέ μου τὶς ἁμαρτίες σου νὰ σοῦ τὶς συγχωρήσω.
- 20 — Θυμαῖσαι ὅταν μᾶστειλες τὸ πρῶτο τὸ ταξίδι,
Τὸ πλήθος εἶτανε πολὺ κι ὁ τόπος εἶταν λίγος.
Ὅλ' ἔδεσαν τοὺς μαύρους τους, σὲ δάφνες σὲ κλαδάκια
κι ἐγώ δεσα τὸ μαῦρο μου σὲ μνημουργιάς κρικέλλια.
Κι ὁ μαῦρος εἶτανε μικρός, εἶταν καὶ παιγνιδιάρης
- 25 καὶ παίζοντας καὶ ρίχνοντας ἐσήκωσε τὴν πλάκα
καὶ μέσα κόρη κοίτονταν τριῶ μερῶν θαμμένη
καὶ φάνηκαν σγουρὰ μαλλιά καὶ μακρυὲς πλεξίδες,
ἔλαμπε καὶ τὸ πρόσωπο καλύτερο ἀπ' τὸν ἥλιο
κ' ἔσκυψα καὶ τὴν φίλησα στὰ μάτια καὶ τὰ φρύδια
- 30 στὰ σταυρωμένα χέρια της, τὰ κόκκινα χεϊλάκια.
— Ἐσὺ παιδί μ' τὸ κρίμα σου συχώριο δὲ θάχει
μόνο νὰ πᾶς στὴν ἐρημιά, νὰ πᾶς στὸ μοναστήρι
καὶ νὰ νηστεύεις πάντα σου καὶ προσευχὲς νὰ κάνεις.
Καὶ κείνος ἀποκρίνεται σὺν παραπονεμένος.
- 35 — Σκάψτε βαθειά, σκάψτε πλατιά ἴσα γιὰ δυὸ νομαῖτοι
νὰ πέσο' ὁ νιὸς μὲ τάρματα κ' ἡ νιά μὲ τὰ στολίδια.

2.

Ὁ Χάρος κι ὁ βοσκὸς

(Ἀδριανουπολίτικο)

ἀργόν.

Πιέ ρα σὲ τοῦ το τὸ βου νὸ ποῦ ναι ψη λὸ καὶ
καὶ ἔ ε χει ἄν τὰ ἔ χει ἄν τὰ ρα στὴν κορ φή.

Πέρα σὲ τοῦτο τὸ βουνὸ
 ποῦναι ψηλὸ καὶ ἔχει
 κἔχει ἀντάρα στὴν κορφὴ
 καὶ καταχνιὰ σιτὸν πάτο,
 κἔνας λεβέντης ἔρχεται
 πὸ πᾶν' ἀπ' τὸ μῦαγίρι.

Κι ὁ χάρος τὸν ἀγνάντεψε
 κι ὦρα καλὴ τοῦ λέει.

— Λεβέντη μ', πόθεν ἔρχεσαι
 καὶ πόθεν κατεβαίνεις;

— Πιτὰ πρόβατά μου ἔρχομαι
 στὸ σπίτι μου πηγαίνω.

— Μένα Θεὸς μὲ ἔστειλε
 νὰ πάρω τὴν ψυχὴ σου.

— Χωρὶς ἀστένια κι ἀρρωσιὰ
 ἐγὼ ψυχὴ δὲ δίνω.

Γιὰ ἔβγα νὰ παλαίψωμε
 σὲ μαρμαρένι' ἀλώνια.

Καὶ βγήκανε στὸ πάλαιμα
 ἕως τὸ μεσημέρι.

— Ἄφσε με, χάρε μ', τὴ ζωὴ
 νὰ πάγω καὶ νὰ ἔρω,
 τὰ πρόβατ' ἄφσα μοναχὰ
 καὶ τὸ τυρὶ στὴ μάντρα.

Ὁ χάρος δὲν τὸν ἄκουσε
 καὶ πῆρε τὴν ψυχὴ του.

Πρόβλ. Ἐκλογαὶ Ν. Πολίτου, σ. 221. 214.

Ἰαστέριος Ζῆκος

1.

Τραγούδι τοῦ χοροῦ.

(Σκεπασσιανό).

Πῆ γα στόν πέ πῆ γα στόν πέ ρα μα χα
 λά κιᾶ κον σα μιᾶ κιᾶ κον σα μιᾶ ἡδο νο λα

Πῆγα στὸν πέ-
 πῆγα στὸν πέρα μαχαλά
 κι ἄκουσα μιὰ
 κι ἄκουσα μι ἀηδονολαλιά.
 Ἦ μάννα τὴν
 ἢ μάννα τὴν κόρη ἔδεφνε.
 Κ ἢ κόρ' στή μά-
 κ ἢ κόρ' στή μάννα ἔλεγε:
 —Χτύπα με μά-
 χτύπα με, μάννα μ', δυνατὰ
 καὶ λέγε τὰ λό-
 καὶ λέγε τὰ λόγια σιγανά,
 νὰ μὴν τ ἀκού-
 νὰ μὴν τ ἀκούσει ἡ γειτονιά
 καὶ πεῖ πῶς ὁ Φρά-
 καὶ πεῖ πῶς ὁ Φράγκος μ ἀγαπᾷ.
 —Σὰν σάγαπᾷ
 σὰν σάγαπᾷ τί σῆσταιλε,
 —Χρυσὸ λεμό-
 χρυσὸ λεμόνι μῆσταιλε
 καὶ τὸ λεμό-
 καὶ τὸ λεμόνι ράγισε
 κι αὐτὰ τὰ λό-
 κι αὐτὰ τὰ λόγια λάλησε:
 Για φάγε με
 γιὰ φάγε με, γιὰ ρίξε με
 γιὰ στὸν ἀφέ-
 γιὰ στὸν ἀφέντη μ' στείλε με.
 Δὲν τῶφαγα
 δὲν τῶφαγα δὲν τῶρριξα
 μὸν στὸν ἀφέ-
 μὸν στὸν ἀφέντη μ' τῶσταιλα.

2

Τραγούδι τοῦ γάμου

(Σαρανταεκκλησιώτικο)

Μιά φο ρά ναι ἡ λε ευ τερ για
 μιὰ φο ρά ναι τὰ νειά τα
 και μιὰ φο ρά ν' ἡ
 λε βεν τιά.

Μιά φορά ναι ἡ λευτεριά,
 μιὰ φορά εἶναι τὰ νιάτα
 και μιὰ φορά ναι ἡ λεβεντιά.
 Ὅλο τὸν κόσμο γύρισα
 χίλια φλουριά καζάντισα¹⁾
 και πεντακόσια γρόσια.
 Ὅλα τὰ δίνω μιὰ βραδιὰ
 μιᾶς χήρας θυγατέρα.
 Κλάψετε, μάτια μ', κλάψετε
 και σεις ἔχθροὶ χαρῆτε
 κέσεῖς γειτονοπούλες μου
 στὰ μαῦρα φορεθῆτε.
 Κεῖγὼ στὰ ξένα θὰ διαβῶ
 στὰ ξένα θὲ νὰ πάγω
 νὰ κάνω ξένες ἀδερφές
 και ξένες παραμάννες.
 Μὲ πήρε τὸ παράπονο
 κ' ἡ ἐντροπὴ τοῦ κόσμου.

¹⁾ Κέρδησα.

Κλάψετε, μάτια μ' κλάψετε
καὶ σεῖς ἐχθροὶ χαρῆτε
καὶ σεῖς γειτονοπούλες μου
στὰ μαῦρα φορεθῆτε.

Σημ. Τὸ τραγούδι τραγουδιότανε τὴν ὥρα ποὺ πήγαινε ὁ γαμπρὸς νὰ πάρει τὴ
νύφη ἀπὸ τὸ πατρικὸ τῆς σπιτι μαζὶ μὲ συγγενεῖς καὶ φίλους.

3

Ἡ χήρα ἡ Βουργάρα

(Σαρανταεκκλησιώτικο)

ἀργό

ἄ πο μι κρο ὄς ὠρ φά νε ψα α
 πὸ μά να καὶ πα τέ ρα
 τὰ δέρ φια μου ου ου μὲ στοί χι σα αν στή
 χή ρα τή η θου ουρ γά ρα

σύντομο

Χορὸς συρτός.

Ἄ πο μι κρο ὄς ὠρ φά νε ψα ἄ πο μι κρο ὄς ὠρ
 φά νε ψα πὸ μά να καὶ πα τέ ρα πὸ
 μά να καὶ πα τέ ρα

Ἐπὸ μικροὺς ὠρφάνεψα πὸ μάννα καὶ πατέρα,
 τ' ἀδέρφια μου μὲ στοίχισαν σιὴ χήρα τὴ βουργάρα

Δώδεκα χρόνια δούλεψα στὸ μάτι δὲν τὴν εἶδα,
 στὸ μάτι καὶ στὸ μάγουλο καὶ στὸ γαϊτανοφροῦδι.
 Μιὰ μέρα μιὰ καλήμερα ἓνα Σαββῆιο βράδν,
 κεῖν ἔβγαϊνε ἀπ' τὸ λουτροῦ καὶ γὼ ἀπ' τὸ μ̄παρμπέρη.
 Τότες τὴν εἶδα, μάτια μου, τότες τὴν εἶδα, φῶς μου,
 στὸ μάτι καὶ στὸ μάγουλο καὶ στὸ γαϊτανοφροῦδι.
 — Δό μου, κυρά μ', τὸ δίκιο μου, δό μου τὴ δούλεψή μου ¹⁾
 τ' ἀδέρφια μου μὲ μήγυσαν γὰ πὰ γὰ μὲ παντρώψουν.
 — Ξένε μ', ἂν θὲς γὰ παντρευτῆς, ἐγὼ γὰ σὲ παντρώψω.
 Δώδεκα σκλάβες ἔχω γὼ ὅποιανα θέλεις πάρε,
 ἂν θέλ'ς τὴ ρούσα ἔπαρε, ἂν θέλ'ς τὴ μαυρομάτα.
 — Οὔτε σὴ ρούσα δούλεψα κι οὐδὲ σὴ μαυρομάτα
 μόν' δούλεψα σὲ λόγου σου σὴ χήρα τὴ βουργάρα.

Μόσχος Παπαχριστοδοῦλου

Τραγούδι τοῦ τσαγανοῦ

(Εὐκαριανὸ)

Κάνει ὁ τσάγα νος ντουγούνι κά λε σε τὴν πλά ση οὔ λη κά λε σε καὶ
 τὴν χε λῶ να ποῦ χε τὰ σπρο ντης πο δά ρι καὶ τὸν τρου φε
 ρό ντης σθέρ κο ὁ λα γός ὁ λα γός ὁ λα γός πᾶί ζει τὴ λυ ρα
 καὶ τὸ φεῖ δι τὴν φλο γέ ρα κιό σγαν τζό χε ρος ὁ ντρί - βλας
 τὴν κουρτσου τσου λιὰ πη δά ει τὴν ἄ χε λῶ να βά νει μᾶ τι
 ποῦ δε τὰ σπρο ντης πο δά ρι καὶ τὸν τρου φε ρό της σθέρ κο

¹⁾ Παραλλ. : δό μου, κυρά μου, τὰ φλουριά μ' δό μου καὶ τὴ γκαζάντησ'.

πῆ ρε πάγει στὸν κριτὴ ἄχ κριτὴ μου τεῖν αὐτὸ ἀπ τῆς χήρας
 τὸν ὕγιό εἶπε τνα καὶ ὁ κριτῆς ἄς πατρεῦσαν μι κρῆ
 νᾶ χεις ἄντρα καὶ παιδὶ καὶ μιλιὰ στὴν πόρτα σου.

Κάνει ὁ τσαγανὸς ντουγουῖνι¹⁾

κάλεσε τὴν πλάση οὔλι,

κάλεσε καὶ τὴ χελώνα,

ποῦχε τᾶσπρο νῆς ποδάρι

καὶ τὸν τρυφερό τῆς σβέρκο.

Ὁ λαγὸς παίζει τὴ λύρα

καὶ τὸ φίδι τὴ φλογέρα

καὶ ὁ σγαπζόχερος ὁ ντρίβλας²⁾

τὴν κουρτσουτσουλιὰ³⁾ πηδαί,

τὴ χελώνα βάνει μάτι

ποῦδε τᾶσπρο νῆς ποδάρι

καὶ τὸν τρυφερό τῆς σβέρκο.

Πῆρε πάγει στὸν κριτὴ :

— Ἄχ, κριτὴ μου, τὲν αὐτὸ

ἀπ τῆς χήρας τὸν ὕγιό.

Εἶπε τνα καὶ ὁ κριτῆς.

— Ἄς πατρεῦσαν μι κρῆ

νᾶ χεις ἄντρα καὶ παιδὶ

καὶ... μιλιὰ στὴν πόρτα σου.

Δημ. Χατζηπαναγιώτης

Ἀπὸ τραγούδια τῶν ἀναστενάρηδων τῆς Ἄν. Θράκης

ἀπὸ τὶς Διονυσιακὲς τοὺς τελετῆς.

Εἶνε γνωστὲς οἱ τελετῆς μὲ τὸνομα «ἀναστενάρια» ποὺ γινότανε στὰ βορειοανατολικά χωριά τῆς Θράκης Κωστή, Μπρονίβο κ. ἄ. Περιγραφῆς τοὺς δημοσιεύτηκαν ἀπὸ τὸ Βιζυηνὸ⁴⁾, τὸ Χαυρμουζιάδῃ⁵⁾ καὶ ἄλλους, καὶ τελευταία ἀπὸ τὸν κ. Σ. Κυριακίδη στὴν Ἐγκυκλοπαιδεία.

¹⁾ χαρά. ²⁾ ἀκάθαρτος. ³⁾ θάμνος. ⁴⁾ Ἑβδομάς 1888 ἀρ. 32—35. ⁵⁾ Βυζαντίς 1873.

Τῶν γνωστῶν αὐτῶν χωριῶν οἱ ἄνθρωποι διώχτηκαν σκληρὰ ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, ποὺ κατέλαβαν πολιτικῶς τὸν τόπο τους. Ἔτσι ἐκπατρισμένοι σκορπίστηκαν σὲλα τὰ μέρη τῆς Μακεδονίας ὡς καὶ στὴ Λάρισα. Μαζί τους φεύγοντας πῆραν καὶ τὶς εἰκόνες, ἕξ τὸν ἀριθμὸ, τῶν ἁγίων τους, τὰ ὑστερονὰ λείψανα τῶν τελετῶν αὐτῶν.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς προύχοντες τοῦ Κωστή καὶ τοῦ Μπροντίβο, ὁ Νικόλας Κακάμπαρντάκ'ς ἢ Μαυρίδης ἀπὸ τοὺς ἀντιαναστενάρηδες, ποὺ πολεμοῦσαν τὶς τελετὲς αὐτῆς καὶ τὴ λατρεία τῶν εἰκονισμάτων τῶν ἀναστενάρηδων, ποὺ μένει στὴ Θεσσαλονίκη, μοῦ ἀπήγγειλε, ἐξιστορώντας τὶς τελετὲς αὐτῆς, δυὸ τραγούδια καὶ μοῦ τὰ τραγοῦδησε, ὅπως τὰ τραγουδοῦσαν οἱ ἀναστενάρηδες πάνω στὸ χορὸ τους.

Νὰ αὐτά :

- 1 Πὰ σὲ πράσινο λιβάδι
 κάθοῦνταν τρία παλικάρια
 μὲ σπαθιά καὶ μὲ δοξάρια.
 Τὴν ἡμέρα κάνουν βίβλια
 καὶ βιβλιζοῦν τοὺς διαβάτες
 νάβρουν Τούρκους νὰ σκοτιώσουν
 καὶ Ρωμοὺς νὰ ξεσκλαβώσουν.
 Ἦσαν ἓναν γέρο Τούρκο
 Ἰδούρνε μὰ Ρωμοπούλα.
 — Ποῦ τὴν ἦρες, γέρο Τούρκο,
 τὴ Ρωμιά τὴ Ρωμοπούλα ;
 — Δῶκα γρόσια καὶ τὴν πῆρα
 καὶ φλουριά τὴν ἀγοράσα.
 — Μπρὲ γελᾶ σας, παλικάρια,
 πὲ τὸ σπῆτι μας μὲ πῆρε,
 τὸ παιδί μου μέσ' τὴν κούνια,
 τὰ ρουχάκια του στὴ σκάφη,
 τὸ ψωμί μου μέσ' τὸ φούρο.
 — Κούνια, κούνιε τὸ παιδί μου,
 ὡς πον ν' ἀκουσιῇ ἢ φωνή μου
 — Φοῦρνε, ψῆνε τὰ ψωμιά μου,
 ὡς πον ν' ἀκουσιῇ ἢ λαλιά μου.
- 2 Κάτω σιὸν Ἀγιθόδωρο,
 σιὸν Ἀγικωνσταῆντινο,
 Λώδεκα κάτια ὁ χορὸς
 καὶ δεκαχτιὸ μπάλαϊστρες.

Λύκος ἐπῆρε τὸ παιδί
 μέσ' ἀπὸ τῆς μπαλαίστρας.
 Καὶ τὸ παιδί εἶταν λωλό,
 τὸ τέλαλα ¹⁾ τὸ πιάνει.
 Κι' ἀπολογήθηκε καὶ λέει
 κι' αὐτὸ τὸ λόγο λέει:
 — Γύρισε, μάννα μ', γύρισε
 στὸ σπίτι μας, γὰρ πάεις.
 Θυμᾶσαι ποὺ κοσκίνιζες
 στάχτες ἀντὶς ἀλεύρι
 κι' ἐπούλιες, μάννα μ', κι' ἔλεες:
 — Καλὸ καθάριο ἀλεύρι.

Πολύδ. Παπαχριστοδούλου

Κατάρια

(Κυριακούλας Γιαννακούλια 105 χρονῶν ἀπὸ τὸ Γάνο).

Αὐτοῦ ποὺ πᾶς, πουλάκι μου,
 αὐτοῦ ποὺ πᾶς νὰράξεις
 πολλὲς κοπέλλες θὰ ἴδεις
 κ' ἐμένα θὰ ξεχάσεις
 Κι' ἂν μὲ ξεχάσεις, μάτια μου,
 καὶ κάνεις ἄλλο ταῖρι,
 σκλάβο νὰ σὲ πουλήσουνε
 στῆς Μπαρμπαριᾶς τὰ μέρη.

Ὁ Κοιτούτσικος καὶ ὁ Γιαντίσαρος

Ἔνας κοιτὸς κοιτούτσικος πῆρ' ὄμορφη γυναίκα
 κι' ἡ χώρα τὴν ἐξούλεψε κι' ὁ κόσμος τὸν ζουλεύει,
 τὸν ὀίχρουν δόσιμο βαρὺν διὰ τὰ τὴν πουλήσει.
 Πούλεσε χωράφια, ἀθήριστα μαζὺ μὲ θεριστάδες
 5 ἔκατσε καὶ λογάρισε καὶ πάλι δὲν ἐφθάνουν
 πουλεῖ δυὸ σπίτια δίπατα μ' αὐλὲς μαρμαρωμένες
 ἔκατσε καὶ λογάρισε καὶ πάλε δὲν ἐφθάσαν,
 πουλεῖ μπαχτισέδες δεκοκτιῶ, μαζὺ μὲ μπαχτισεβάνους ²⁾

¹⁾ Ζάλη. ²⁾ λέξ. Τ. κηπουροὶ λυχανόκηπου.

- ἔκατσε καὶ λογάριασε καὶ πάλε δὲν ἐφθάνει
 10 πουλεῖ ἀμπέλια δεκοκτῶ μαζὺ μὲ τοὺς μπάγτζηδες ¹⁾
 ἔκατσε καὶ λογάριασε καὶ πάλε δὲν τὸν φθάνει.
 Πῆρ' ὁ κοντὸς τὴν ὄμορφη, καὶ πάει νὰ τὴν πουλήσει
 ἐφτὰ τσαρσιὰ τὴν ἔτριξε καὶ δεκοκτῶ παζάρια,
 ἕνας μικρὸς Γενίτσαρος βρέθηκε νὰ τὴν πάρει.
 15—Κοντούτσιε, πόσα τὴν δίδς; πόσ' εἶνε ἡ τιμὴ της;
 —Τὸ ἐν τ' ἀχεῖλ' χίλια ἀξίζ' καὶ τ' ἄλλο δυὸ χιλιάδες
 καὶ τὸ χυτὸ της τὸ κορμὶ ἔχ' ἀμέτρητο λογάρι ²⁾
 —Βγάλε κοντὲ τὸν ντολαμᾶ, ³⁾ φλουριὰ νὰ σιὸν γεμίσω.
 Τὴν πῆρε ὁ Γενίτσαρος, στὰ γόνα τὴν καθίζει
 20 καὶ τὰ πουλάκια κελαιδοῦν καὶ τὰ πουλάκια λένε:
 —«Πῆρ' ἀδελφὸς τὴν ἀδελφὴ καὶ γνωριμιὰ δὲν ἔχουν».
 Τὸ ἄκουσ' ὁ Γενίτσαρος κι' ἄρχισε νὰ τὴν ῥωτάει.
 —Γιὰ κόρη μ', πές' με ποιὰ εἶσαι καὶ ποιοὶ εἶνε οἱ γονεῖς σου;
 —Ἡ μάγνα μ' εἶν' ἀπ' τὸ Ἀϊβαλῆ, μπάμπᾶς μ' ἀπ' τὸ Σκουλάρι
 25 καὶ τὸν μικρὸ μ' τὸν ἀδελφὸ τὸν πῆραν γενιτσάροι.
 —Ἐκεῖν' εἶναι καὶ μέν' ἡ μάγνα μου, ἐκεῖνος ὁ μπάμπᾶς μου.
 Τὴν πῆρ' ἀπὸ τὸ χέρι της, τὴν πάγει σιὸν καλὸ της.
 —Πάρε, Κοντέ, τὴν ὄμορφη καὶ πᾶνε στὴ δουλειὰ σου
 καὶ τὰ φλουριὰ πού σ' ἔδωσα, νὰ εἶνε χάρισμά σου.

(Περβλ. Λαογραφία Α' 617 καὶ Ε' 605—6).

Ἑλλινίκη Σταμούλη - Σαραντῆ

Ἡ κατάρα τῆς ἀπαρνημένης

- Φεγγάρι μου φεγγάρι μου
 λαμπρό, λαμπρό, λαμπρό,
 τὶ ἀψηλὰ ποὺ περπατᾶς
 τὶ χαμπηλὰ ποὺ φεύγεις.
 5 Δὲν εἶδγες τὸν γιαρῆνη ⁴⁾ μου
 καὶ τὸν ἀγάπτικό μου;
 Ποιανῆς χερᾶκια τὸν κυροῦν
 καὶ τὰ δικά μου στέκουν,
 ποιανῆς ματάκια χαίρουντι
 10 καὶ τὰ δικά μου κλαῖνε;

¹⁾ σκαφτιάδες ἀπελιῶν. ²⁾ χρῆμα. ³⁾ λεξ. Τ. φόρεμα. ⁴⁾ ἀγαπητικός.

Κάμον νὰ τὸν καταριστῶ
 μὰ πάλι τὸν λυποῦμι,
 Πῶς μέκαψε νὰ καίητι
 σὰν τὸ κηρὶ νὰ λιώνει
 15 μέσα στοῦ πετροκάραβου
 ψυχὴ νὰ παραδῶνει

(Ποβλ. Ἐκλογαὶ Ν. Γ. Πολίτου 128, ἄσμα 179).

Μ. Ἀποστολίδης

ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΙΤΙΚΑ

ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ

1

Κοιμήσου καὶ παράγγειλα σὴν Πόλη τὰ προικιά σου,
 Στὸ Γαλατῆ τὰ ροῦχα σου κς! τὰ διαμαντικά σου.
 Κοιμήσου, σὺ κορίτσι μου, κ' ἡ τύχη σου δουλεύει
 Καὶ τὸ καλὸ σου ριζικὸ δ'γλήγορα τὸ φέρνει.

2

Τὸ ἀγοράκι μ' τὸ μικρὸ ζάχαρη ποτίσει το
 καὶ γκιούλ-σουγιὸν¹⁾ ραντίσει το.
 Νὰ τρανέψει γλῆγορα καὶ νὰ τὸ παντρέψουμε
 νύφη νὰ τὸ δώσουμε.

3

Τοῦ παιδάκι μου τὸ γάμο,
 Πασχαλιὰ θεὲ νὰ τὸν κάμω.
 Θὰ καλέσω τὸν Βεζύρη
 νὰ βαστάει τὸ πεσκίρι²⁾,
 καὶ τοῦ Μπέη τὸν ὕγι
 νὰ μᾶς κουβανάει νερό.

4

Ἔλα Χριστέ μ' καὶ Παναγιά, καὶ πάν' το σὺς ἄπαχτοέδες
 καὶ γιόμοσε τὸν κόρφο του ἀφροᾶτες μενεξέδες.

¹⁾ ροδόσταμα. ²⁾ προσώπι

5

Τάγοράκι μου τὸ ἄσπρο,
τὸ γυρεύουν μέσ' τὸ Κάστρο,
καὶ τὸ τάζουν γιὰ νυφοῦλα
ὁμορφή Καστρινοπούλα.

6

Ἔλα, ἕπνε, πάρε το καὶ σὶ ἀμπέλια πᾶισε το
τὸ μικρό μου τὸ παιδί εἶνε ὁμορφο πολὺ
Κι ὅποιος δὲν τὸ ἀγαπήσει, τὸ γῆμαζτόλι' τ' ¹⁾ νὰ ψοφήσει

ΔΙΣΤΙΧΑ

Λεμόνι μου νησιώτικο, μῆλο μου Ζαγορίσιο
σταφύλι τῆς Ἀντριανοῦς πῶς νὰ σὲ λησμονήσω;

Δὲ μὲ μέλει κι ἂν εἶσαι τοῦ μουχτάρη ἀδερφή
Στὸ σοκάκ' θὰ σὲ φιλήσω καὶ ὡς κάτω φυλακή.

Περνᾶς καὶ δὲν καλημερνᾶς, χαρὰ ἔς τὴν περηφάνεια,
Σὰ νὰ βασιτᾶς στὰ χέρια σου βασιλικά φερμάνια.

Τὸ μπόγι σ' εἶνε λεμονιά καὶ τὰ μαλλιά σου τέλι
Τὰ στήθεια σου παράδεισος, πὸν κάθονται ἀγγέλοι.

Ἄμα πεθάνω θάψεμε μέσ' στὸ Σαρί-μπαίρι
Νὰ ἔρχονται οἱ ὁμορφες νὰ κάνουν πανηγύρι.

Ἐσύ σαι, κόρη μ', μάλαμα κ' οἱ ἄλλες τὰ μπακίρια
Σουφρὰς εἰς τὸ Σουλτὰν Σελίμ μὲ τὰ χρυσᾶ ποιήρια.

Σαῦτὰ τὰ παραθύρια σεβντάδες κρέμονται
Δαγκάνουν σὰν τὰ φίδια χωρὶς νὰ φαίνονται.

Ἄμὰν ἄμὰν φωνάζω, θὰ πάρω τὰ βουνὰ
Καὶ θὰ μὲ λογαργιάζεις τρελλὸ καὶ μπουνταλά.

Τὰ γαλανὰ σ' τὰ μάτια καὶ τὰ ξανθὰ σ' μαλλιά
Μὲ βάλαν στὸ κεφάλι ἔναν τρανὸ μελιά.

Μωρὴ χήρα χηροπούλα γῆμιουζελίμ' ²⁾ Καστρινοπούλα
Ρίξε κάτ' τὰ μαυρισμένα κ' ἔλα βράδν μετ' ἐμένα.

¹⁾ γαιδούρι. ²⁾ ὁμορφή.

ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ

Τρία ποτάμια ἔχομε ἐδῶ στὸ Ἰλντισίμι
Ἡ Τούτζια χωρίζ' ἀντρόγυνα καὶ ἡ Μαρίτο' ἀδέρφια
Κ ἡ Ἄρδα ἡ γλυκόνερη τὴ μάννα ἔπα' παιδιά της.

Ποῦ πᾶς, ἀγόρι μ', νὰ σαπίος, ποῦ πᾶς νὰ ἀραχιάσεις,
Ἐκεῖ ποῦ πᾶς, ἀγόρι μου, τὴ μάννα σ' θὰ ξεχάσεις.

ΓΛΩΣΣΟΔΕΤΞΣ

Ἡ μάννα μου μὲ τάγιζε βρασιὰ σκαστὰ κουκκιά, μὲ τὴ βρασιτὴ σκαστὴ
χουλιάρα.

Ἀπάν' στὴ χαρὰ ἦρθε κι ὁ χαρατζής¹⁾.

Σκουληκομερμυγκότροπα.

Ἡ νερέ μ' ἡ ἀσπρουγουνού ἡ νερέ μ' ἡ μαυρογουνού.

Μαντήλι μου χοντροξομπλο μὲ τὴ χοντροξομπλιάρα σου.

Αὐτὸς μὲ συμπάθειο εἶνε γαῖδαροχοντροκοπανοειδέστατος.

Παράγγελα νὰ μοῦ φέρουν ἕνα φέσι κέναν ἀμπιά. Ἄς μὲ φέρουν τὸ φέσ',
στὸ διάβολο ὁ ἀμπιάς (νὰ πᾶς).

Τὸ βράχο, βράχο πήγαινα τοῦ βλάχου τὰ σφαχτιά τραγα.

ΑἸΝΙΓΜΑΤΑ

Πουλὶ δὲν εἶμαι, μάτια δὲν ἔχω,

Μὰ στὴν οὐρά μου δυὸ τρύπες ἔχω.

(ψαλίδι).

Αὐτοῦ τοῦ ἀγοριοῦ ἡ μάννα εἶνε πεθερά μ'

(ἀντρόγυνο).

Ὅλος ὁ κόσμος τῶχ'

Μόν' ὁ βασιλιάς δὲν τῶχ'.

(μπάλωμα).

Στεγνὸ τὸν βάζω

Βρεγμένο τὸν βγάζω.

(κουβάς μὲ νερό).

Χίλιοι μύριοι καλογέρο'

Σένα ῥάσο τυλιγμέν'.

(ῥόδι).

¹⁾ δημόσιος εἰσπράχτορας.

Κλειδίωνω μανταλώνω
Τὸν κλέφτη μέσα βροῖσκω.

(ἥλιος).

Ἄψυχος ψυχὴ δὲν ἔχ'
Μὰ ψυχὴς παίρνει καὶ φεύγει.

(πλοῖο).

Ἄφανος φωνὴ δὲν ἔχ'
Μὰ φωνὴ μεγάλη βγάν'.

(πυροβόλο).

Σκύβω, γονατίζω, ἐμπρόσ'
Τὸ μακρὸ μ' μέσ' στὸ σχιστό σ'.

(κλειδὶ καὶ σεντοῦκι).

Δέκα τραβοῦν, δυὸ κατουροῦν.

(τὰ δυὸ χέρια ποὺ ἀομέγουν).

Ἄστέριος Ζῆκος

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Ἡ Δάφνη καὶ τὸ Βασιλόπουλο.

(Σηλυβριώτικο).

Μιά φορὰ κ' ἔναν καιρὸ εἴτανε μιά γυναίκα, πού δὲν εἶχε παιδιὰ καὶ παρακαλοῦσε τὸν θεὸ νὰ τὴν δώσ' ἕνα παιδί κι ἄς εἶνε μικρὸ σὰν τὸ δαφνοκούκουτσο. Ὁ θεὸς τὴν ἄκουσε καὶ τὴν ἔδωσε ἕνα παιδί μικρὸ σὰν τὸ δαφνοκούκουτσο.

Ἡ μητέρα τ' μιὰ μέρα πῆρε τὰ πανιά τ' νὰ τὰ πλύνει στὸ ρέμα. Τὸ παιδί ντυλίχθη μετὰ μέσα στὰ πανιά καὶ χάθηκε. Σκαλίζ' ἐδῶ σκαλίζ' ἐκεῖ δὲν τὸ βρίσκει καὶ μετὰ κλάματα γυρνᾷ σπίτι της.

Σὰν πέρασε καιρὸς, στὴν ἄκρη στὸ ρέμα φύτρωσε μιά ὠραία φουντωτὴ δάφνη.

Τὸ βασιλόπουλο γυρίζει ἀπὸ τὸν πόλεμο, περνᾷ ἀπὸ τὸ ρέμα βλέπει τὴν καταπράσινη φουντωτὴ δάφνη καὶ κάθεται στὸν ἥσκιο της νὰ ξεκουραστῆ. Εὐχαριστιέται νὰ βλέπει νὰ κουνιῶνται τὰ φύλλα της μετὰ τὸν ἄερα καὶ νὰ βλέπει τὰ κάλλη της νὰ καθρεφτίζονται μέσα στὸ νερὸ, κ' ἔδωσε διαταγὴ νὰ ἐτοιμάσουν τὸ τραπέζι κάτω ἀπὸ τὸν ἥσκιο τῆς δάφνης.

Τὸ βασιλόπουλο κουρασμένο ἀπ' τὸν μακρὸ δρόμο ἀποκοιμήθηκε καὶ δὲν ἔφαγε. Τὸ πρωὶ ὅταν ξύπνησε εἶδε παρμένη μιὰ περουνιά ἀπ' ὅλα τὰ φαγιά, θύμωσε καὶ ρωτᾷ νὰ μάθει ποῖος τόλμησε νὰ φάγει ἀπ' τὰ φαγιά του τὰ βασιλικά.

Τὸ βράδυ στῆνουν πάλι τὸ τραπέζι κατ' ἀπὸ τὸν ἥσκιο τῆς δάφνης. Τὸ βασιλόπουλο κάνει πὼς κοιμᾶται καὶ φυλάγ' νὰ διῆ ποῖος εἶν' αὐτὸς πού δὲν ψηφᾷ τὴν προσταγὴ του. Τὰ μεσάνυχτα σχίζετ' ἡ δάφνη καὶ βγαίν' μιὰ κοπέλλα πού ἡ γῆς δὲν ἔκαμ' ἄλλ' ὠμορφὴ σὰν αὐτὴ. Πάγ' σιγὰ σιγὰ; τρώγ' λίγο ἀπ' ὅλα τὰ φαγιά καὶ γυρίζει νὰ μπῆ μέσα στὴ δάφνη. Τὸ βασιλόπουλο σάστησε ὅταν τὴν εἶδε καὶ τὴν ἀρπάξ' ἀπ' τὰ μαλλιά καὶ τὴν λέγ'.

—Σὺ εἶσαι πού ἔρχεσαι καὶ τρώς ἀπ' τὰ φαγιά μ' κ' ἐγὼ θαρροῦσα πὼς κάποιος ἀπ' τὸν στρατό μ' τὸ τόλμησε; Ἡ ὠμορφιά σ' με θάμπωσε, ἀπόψε μείνε μαζί μ' αὐριο θὰ πάγω τὸ στρατό μ' στὸν τόπο μ' καὶ θὰ ἔλθω νὰ σὲ πάρω καὶ νὰ σὲ κάμω γυναῖκα μ'. Ἡ κοπέλλα πείσθηκε καὶ ἔμεινε, καὶ τὸν λέγει :

— Πρόσεχε, μήπως καὶ σὲ φιλήσει κανεὶς πού θὰ πᾶς στὴ πατρίδα σ', γιὰτί τότε θὰ με ξεχάσεις.

Τὴν ἄλλη μέρα τὴν ἀφίνει γειά, μαζεύει τὸ στρατό τ' καὶ φεύγει. Ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα ὀλόχαροι ὑποδέχθηκαν τὸν μονάρχιδό τους γιὺ πού γερός γῦρσε ἀπ' τὸν πόλεμο, λαχταροῦν νὰ τὸν φιλήσουν, τὸ βασιλόπουλο ἀποτραβιέται. Θυμᾶται τὰ λόγια τοῦ κοριτσιοῦ, «πρόσεχε μήπως καὶ σὲ φιλήσει κανεὶς, γιὰτί τότε θὰ με ξεχάσεις».

Ὁ νουνός του ἔμαθε πὼς ἦλθε τὸ βαπτιστικό τ' ἀπὸ τὰ μακρὰ καὶ πῆγε νὰ τὸ διῆ τὸ βασιλόπουλο κοιμοῦνταν καὶ αὐτὸς σκῦφτει καὶ τὸ φιλεῖ.

Ὅταν ξύπνησε ξέχασε τὴν ὠμορφὴ κοπέλλα τῆς δάφνης, μὰ τὸ ἔμεινε μιὰ συλλογὴ, δὲν εἶχε ὄρεξη νὰ φάγει, δὲν εἶχε ὄρεξη νὰ μιλήσει καὶ δὲν ἤθελε νὰ ἔξει γιὰ τίποτε.

Ἡ μητέρα τ' ἡ βασίλισσα δὲν ἤξευε τί νὰ κάν' ἀπ' τὴ λύπη της, φώναζε τοὺς κα-

λύτερους γιατρούς ἀπ' τὰ χωριά καὶ τὰ περὶχωρα. Τίποτε, τὸ βασιλόπουλο μέρα με τὴ μέρα μαραΐνουντάν.

***

Ἔτσι ἔφυγε τὸ βασιλόπουλο ἢ κοπέλλα πάγ' πίσω, στὴ δάφνη :

—Ἄνοιξε, δαφνίτσα μ', νῆλθω μέσα.

Ἡ δάφνη ἔκλεισε καὶ δὲν ἄνοιγε τὰ κλωνιά της νὰ τὴν πάρει μέσα, πού ἔμεινε τὴν νύχτα ἔξω με τὸ βασιλόπουλο.

—Ἄμ' τοιμπημένη, φιλημένη καὶ βασιλοδαγκαμένη τί σὲ θέλ' ἢ δάφνη μέσα ;

Ἡ κόρ' ἀπαρηγόρητη κλαίει καὶ παρακαλεῖ, ἢ δάφνη δὲν ἀνοίγει, τὰ κλωνιά της σειοῦνται λυπητερά σὰν νὰ λέγε: «ἔτσι παθαίν' ὅποιο καρῖτσι μένει ἔξω καὶ ξενοχτᾷ με ξένο παλλικάρη, ἃς εἶνε καὶ βασιλόπουλο».

***

Περνᾷ ἕνας, περνοῦν δυὸ μῆνες τὸ βασιλόπουλο δὲν ἔρχεται γὰρ τὴν ἀρῶν. Πίχρα δὲ πλὴ τὴν τρώγ', ἢ δάφνη τὴν ἔκλεισ' ἔξω καὶ τὸ βασιλόπουλο τὴν ξέχασε.

Περπατεῖ μέρες ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ καὶ φθάν' στὴν πολιτεία πού εἶταν τὸ βασιλόπουλο καὶ μαθαίνει πὼς εἶνε βαριά ἄρρωστο. Κόβ' τὰ μαλλιά της, βάζ' καλογερίστικο ράσο καὶ σκοῦφο, γεμίζ' ἕνα μπουκάλ' νερὸ καὶ περνᾷ κατ' ἀπ' τὰ παράθυρα τοῦ παλατιοῦ καὶ φωνάζ':

—Παθὸς γιατρός, γιὰ τὴ μαύρη τὴν ἀγάπ'.

—Παθὸς γιατρός, γιὰ τὴ μαύρη τὴν ἀγάπ'.

Ἄκουσε τὸ βασιλόπουλο ὅτι περνᾷ γιατρός καὶ λέγ' στὴ μητέρα τ' νὰ τὸν φωνάξ'

—Τι θὰ σὲ κάνει, γυιόκα μ', αὐτός, ἀφοῦ φωνάξαμε τοὺς πῶς καλοὺς γιατροὺς καὶ δὲν ὠφέλησαν;

Τὸ ἤθελε, καὶ ἡ βασίλισσα εἶπε νὰ φέρουν ἐπάνω τὸν παθὸν γιατρό.

Τὸ βασιλόπουλο τὸν ρωτᾷει:

—Ἀπὸ ποῦσε καλογεράκ' ;

—Ἀπὸ τὸν δαφνοπόταμο.

—Τι εἶδες καὶ τί ἄκουσες;

—Εἶδα κόρη πό κλαιγε καὶ τὰ δένδρα μάρανε.

—Ἐκλαιγε καὶ τί ἔλεγε;

—Ἄχ Θεέ μου, ἄχ καλέ μου, πὼς μ' ἀποκοίμησες, καὶ πῆρες τὸν καλὸ μου.

Τὸ βασιλόπουλο λιγοθυμᾷ καὶ τὸ καλογεράκι ρίχνει νερὸ ἀπ' τὸ μπουκάλι, τὸ ξελιγοθυμᾷ, καὶ πάλε τὸ βασιλόπουλο τὸ ξαναρωτᾷει:

—Ἀπὸ ποῦσαι καλογεράκ' ;

—Ἀπ' τὸν δαφνοπόταμο.

—Τι εἶδες καὶ τί ἄκουσες;

—Εἶδα κόρη, πό κλαιγε καὶ τὰ δένδρα μάρανε.

—Ἐκλαιγε καὶ τί ἔλεγε;

—Ἄχ, Θεέ μου, ἄχ καλέ μου, πὼς μ' ἀποκοίμησες καὶ πῆρες τὸν καλὸ μου.

Τὸ βασιλόπουλο πάλι λιγοθυμᾷ καὶ τὸ καλογεράκι ρίχνει νερὸ ἀπ' τὸ μπουκάλι, τὸ ξελιγοθυμᾷ καὶ τὸ βασιλόπουλο ξαναρωτᾷει:

—Ἀπὸ ποῦσαι καλογεράκ' ;

—Ἀπ' τὸν δαφνοπόταμο.

—Τι εἶδες καὶ τί ἄκουσες;

—Εἶδα κόρη πό κλαιγε καὶ τὰ δένδρα μάρανε.

—Ἐκλαιγε καὶ τί ἔλεγε;

—Ἄχ, Θεέ μου, ἄχ καλέ μου, πὼς μ' ἀποκοίμησες καὶ πῆρες τὸν καλὸ μου.

Ἐβάζ' τὸ καλογεράκ' τὸ ράσο καὶ μνίσκει ἀπὸ κάτ' μετὰ τὰ φουστάνια. Τὸ βασιλόπουλο τὴν γνῶρισε καὶ γιὰ μιᾶς ἔγινε καλά.

Στὸ παλάτι ἔγιναν χαρὲς καὶ πασχαλιῆς μεγάλες. Σαράντα μέρες καὶ σαράντα νύχτες, ἀπ' ὅλο τὸ βασίλειο ἦλθαν γιὰ νὰ βρεθοῦν στὸν γάμο τοῦ βασιλόπουλου μὲ τὴν ὄμορφη κοπέλλα σὰν τὸ κρῦο τὸ νερὸ, πού ἔζησαν καλὰ καὶ μεῖς καλύτερα.

Ἑλλ. Σταμούλη - Σαραντῆ

Κάτα, λιοντάρ' κι ἄθρωπος.

Ἀπὸ τοὺς μύθους τῶν ζώων.

(Σαρανταεκλησιώτικα)

Μιὰ βολὰ εἶδαν μιὰ κάτα ¹⁾ καὶ βγήκε νὰ κἀν ἓνα γύρο μὲς τὸ βουνό. Ἐπανοίξα ²⁾ νὰ βροστά της ἓνα λεονδάρ'. Ἡ κάτα ἄμα γεῖδε τὸ λεονδάρ' ζαμούρωσε ³⁾ σένα μέρος, καὶ φύλαγε νὰ διοῦμ' τί θὰ κἀν' τὸ λεονδάρ'.

Τὸ λεονδάρ' πῆγε κοδά της καὶ τὴν μυρίσκει κ' ὕστερα τῆς λέγ'.

—Καὶ σὺ πὲ τὸ δικό μας τὸ σὶ μοιάξεις, μὰ πολὺ μικρούτσκη γεῖσαι.

Ἡ κάτα τὸν λέγ' :

—Σὰ ζουῦσες καὶ σὺ κοδά στὸν ἄθρωπο, καὶ σὺ μικρὸς θὰ εἶσθα.

—Καὶ γιατατί; Τί ἔν αὐτονᾶς ὁ ἄθρωπος; Τόσο μεγάλος ἔν καὶ τόσο ἄγριος;

Ποῦ ἔντος νὰ τὸν διγῶ;

Τότες τὸν λέγ' ἡ κάτα :

—Ἐλα μαζί μ' νὰ σὲ τὸν δείξω.

Τὸ λεονδάρ' ἄκσε τὴ γκάτα καὶ πῆραν μαζί τὸ δρόμο. Πορπατώντας, πορπατώντας μὲς τὸ βουνό γλέπνα ἓναν ἄθρωπο πού ἔκοφτε ξύλα. Ἡ κάτα τότες λέγ' στὸ λεονδάρ'.

—Νάτογκες ὁ ἄθρωπος.

Πῆγαν κοδά. Τὸ λεονδάρ' καλημέρσε τὸν ἄθρωπο καὶ τὸν λέγ'.

—Σὺ εἶσαι ὁ ἄθρωπος;

—Γῶ . .

—Ἐμαθα πού εἶσαι πολὺ δυνατὸς καὶ εἶρτα νὰ παλαίψουμ'!

—Πολὺ καλὸ νὰ παλαίψουμ', ἀμὰ βόθσεμ' πρώτα νὰ σκίσω δῶνὰ τὸ μισσοκυσμένο αὐτονὰ ξύλο καὶ καταπόδ' παλαίβγουμ'.

—Νὰ σὲ βοθήσω.

—Βάλ' τότες τὰ χέρια σ' δῶ ἀνάμεσα στὴ σκισμάδα τῆ ξύλου γιὰ νὰ τὸ σκίσω.

Τὸν ἄθρωπο τὸν πῆγαινε ριβίτ ⁴⁾.

Τὸ λεονδάρ' ἔβαλε τὰ χέρια τ' καὶ ὁ ἄθρωπος πέλκε τὸνα μέρος τῆ ξύλου πού βαστοῦσε πὲ δῶ καὶ ἀλλο πὲ κεῖ. καὶ σφίχκαν τὴ λεονδαριοῦ τὰ χέρια.

Τότες παίρνει ὁ ἄθρωπος ἓνα ροῦμπαλο ⁵⁾ κι' ἀρχίνεψε. Ποῦ σὲ τρώγ', ποῦ σὲ πονεῖ, καὶ τῶκανε πὲ τὸ στιλιάρ' ⁶⁾ σὰν πεθαμένο. Κατόπ' ἄνοιξε τὸ ξύλο καὶ ξεπελύθηκαν τὴ λεονδαριοῦ τὰ χέρια καὶ ξαπλώθηκε σὰν ψῶφιο.

Στὰ ὕστερνὰ ὁ ἄθρωπος φορτόθηκε τὰ ξύλα στὴν ράχ' του, πῆρε καὶ τ' ἄξιναρ' του καὶ τράβηξε γιὰ τὸ σπιτ' του.

Σὰ διάβκε ὁ ἄθρωπος, βγήκε κ' ἡ κάτα πού εἶδανα κρυμμέν' καὶ πῆγε κοδά στὸ λεονδάρ' καὶ τὸ ρώτισε ἄμα γῆρτε στὸν ἑαυτὸ τ'.

—Ἐ πῶς σὲ φάνκε ὁ ἄθρωπος;

—Γῶ σὰ ἦμνα στὸ δόπο σ', πὲ σένα κόμ' μικρὸς θὰ ἔμνησα.

Σκῶτε πεθαμέν' νὰ φᾶμ' τὶς γεροί.

Μιὰ βολὰ εἶδαν δυὸ φουκαράδες. Πὲ τὰ δισάκκια τους στὸ νῶμο πῆρανα τὸ δρόμο νὰ πάνα βροῦνα δουλιὰ.

Πορπατώντας, πορπατώντας γούλ' τή μέρα μέσ' τὸ γήλιο κατακουράσκανα. Τὸ κατάβραδο δά, σὰν ἔπεσε ὁ γήλιος καὶ νύχτωσε, βήκανε σὲ μιὰ ἐκκλησιά νὰ περάσῃ τὴ νύχτα δους. Ἐβγαλάννα τὸ ψωμί δους καὶ ἔφαγάννα. Στὰ ὑστερνὰ ξαπλώθηκαν νὰ κοιμηθούνα.

Ὁ ἓνας ξαπλώθηκε ὄξω πὲ τὰ δημόθυρα κι ὁ ἄλλος πὲ μέσα. Ἐβαλάννα καὶ τὶς τουρβάδες δους γιὰ μαξιλάρια πὰν' στὸ μάρμαρο.

Σὰ ἀδοκίμανα δίπλα, καὶ ἀρχίνεψαν νὰ ροχαλίζνα, κούγνα τὴ βόρτα τῆς ἐκκλησιάς νάνοιγ' καὶ νὰ βαιννα πὲ τὰ τουφέκια δους κλέφδες, νὰ μιμιδ'...)

Τότες τὶς πῆγε ριβίτ, μὰ δὲ ματατοπίσκανα.

Ὁ ἓνας πού εἶδαν ξαπλωμένους ὄξω στὰ δημόθυρα, ἔκανε πῶς κοιμούθῃνα. μὰ κοίταξε πὲ μισὸ μάτ'.

Ὁ ἀρχιβόιβοδάς δους σὰ νέβκε τὶς σκάλες τῆ δεσποτικῆ, θρονιάσκε σὰ (ὁ δεσπότης). Λόγερά τ' κάθισαν πὲ τῆ σειρὰ δους γούλ' οἱ κλέφδες. Καταπόδ' οἱ κόμ' μικροὶ ἔφερανά δυὸ σακοῦλες φλουριά καὶ τὰ κένωσαν στὴ μέσ'. Γούρρηρρ ἔκαναν οἱ λίρες καὶ κουδούνισαν

Στὰ ὑστερνὰ ἄρχεψάννα νὰ τὶς μετρούνα.

Κεῖ πού τὶς μετρούσανα, ἓνας πὲ τὶς κλέβδες, σὰ γεῖδε στὰ δημόθυρα ἕναν ἀπλωμένονα ἄθρωπο. δὲν χάν' καιρό μόν βγάξ' τὴ σπαθάρα τ' καὶ, σὰ σήκωσε τὸ χέρ' του, λέει:

—Στεκατέ πέκεινά. Ἐνενηντα ἔννια ὡς τώρα ἔσφαξα στὴ ζωὴ μ', ἄς σφάξω κι' αὐτονάννα νὰ γίν' νὰ μπάρεμ *) ἑκατό.

Σὰν ἄκσε ὁ ἄθρωπος ἔτσινά, καὶ γεῖδε τὴ σπαθάρα τὴ κλέφτ' πὲ πὰν' δου, τὸν πεῖγε ριβίτ. Τότες μόν' ἄρπαξε τὰ δημόθυρα πὲ τὰ δυὸ χέρια τ' καὶ φώναξε.

—Σκῶτε πεθαμέν' νὰ φᾶμ' τὶς γεροὶ οἱ οἱ!!

—Ἐρχόμαστε εεε!! φώναξε πὲ μέσα κι' ὁ ἄλλος, κι ἄρπαξε κι αὐτὸς τὰ δημόθυρα καὶ τὰ νεκάτεψε τέτοιο λογιῶ, πού πῆγε κελτε ἡ ἐκκλησιά.

Οἱ κλέφδες σὰν ἄκσαν τέτοιο λογιῶ, ἄρχεψαν νὰ φεύγουνα. Σέ λιγάκ' ἡ ἐκκλησιά ἄδειασε. Ἐτσ' τρεχάλα πῆραν τὸ σολούκ *) δους ἔεέ. μακρυνά τὰκ στὸ ρέμα.

Σὰ ἤγγαν δὰ κάμποσο μακρυνά κόμ', τότες γύρσανα νὰ διούνα πίσ' δους, καὶ λέγ' ὁ ἀρχικλέφτης δους: — Τόσες κλεψιές ἔκαναμ', τόσ' σκότοσαμ', τόσ' τουφέκσαμ' καὶ δὲ φοβήθηκαμ', καὶ φοβήθηκαμ' τώρα στὴν ἐκκλησιά; Γλήγωρα νὰ πάει ἓνας νὰ δηγ' τί γίνται μέσα, καὶ μᾶς πῆρε τέτοιο λογιῶ ὁ φόβος...

Τότες τὸ πρωτοπαλλίκαρό τ' — Γὼ ἄ πάγω εἶπε, καὶ γύρ' σε πίσ' νὰ πὰ νὰ δηγ' τί γίνται μέσ' τὴν ἐκκλησιά. Ἐτρεμάννα τὰ βατζάκιατ' πὲ τὸ φόβο.

Σὰν ἔφτασε δὰ πῆγε στὸ παραθύρ' τῆς ἐκκλησιάς καὶ γεῖδε πὲ τὸ τζάμ'.

Ἡ καθήλα ἔφεγγε, κι ἄξε νὰ χτυπούνα οἱ λίρες καὶ τὰ πεδόλιρα πού μοιράζθῃνα οἱ δυὸ φρουκαράδες.

—Αὐτὸ δικό μ' ἔν!

—Ὁχ' δικό μ' ἔν αὐτὸ!

Καὶ γεῖδε νὰ πλάννα τὰ χέρια δους. Ἐτσ' φοβήθηκε, πού ἄρχεψε νὰ τρέχ' σὰ (ὁ λαγῶ. Ἐτσ' ἔφτασε λαχανιασμένος στὴ ρεματιά. Δὲ μπορούσε νὰ πάρ' τὴν ἀνάσα τ' ὁ δόλιος.

—Ἐ τί γίνναι; τὸν ρώτησαν οἱ ἄλλ'.

—Τί γίνναι; εἶπε καὶ κοῖν' σε τὸ κεφάλ' δου. Τόσ' ἔν αὐτοί, πού μήτε πῆνα τάληρο δὲ δις πέφτ'. . . . καὶ μαλάννα: Μόν φευγάτε νὰ φεύγουμ'.

Σὰν ἄκσανα ἔτσ', πῆραγ τὰ . . . χεσμένα δους κι ἀνηφόρσανα στὸ κουρὶ Κόμ' ἄ τὸ θυμοῦδαι καὶ ἄ τρέμνα . . .

Πολυδ. Παπαχριστοδούλου

Τ' Ἄη Θανάσ' ἡ σπλιά.

Ἄπο τοὺς θρούλλους

(Γανοχωρίτικα)

(Τῆς Κυριακίτσας Ν. Γιαννακούλια, ἐτῶν 105. ἀπὸ τῆ Γάνο)

Εἶναι χρονῶ δλειά κι δὲ τνὲ θμοῦμαι καλά. Δὲ θμοῦμαι τί καιρὸ εἶχε ἔρτ' ὁ Ἄη Θανάσος στὸ Γάνο. Εἶχε καὶ τροπάω τώρα «ἐν τῷ ὄρει Γάνω» κι' αὐτὸ δι τὸ θμοῦμαι. Κάδανε σὲ μιὰ σπλιά κάτ' στὸ Πλατάν. Διάβαινε ἀπ' τὸ χωριό, γιατί τὸν φώναζαν στὴ Πόλη, μὰ δὲν ἔμνησθε. Τσοῦπ! Ξανσῆρτεν πάλε στὸ χωριό καὶ χώντανε μέσ' τῆ σπλιά τ'. Κ' ἔχω ἀκουγῆς πῶς τῆ τελευταία πιά βολὰ μι τὸ ξεγέλασμα τὸν πῆγαν στὴν πόλη κ' εἶδανε κι πάθανε μι τὸ ζόρ νὰ τονὲ βάννα τῆ λάρνα. . . νὰ δι τὸ ξαίρω νὰ τὸ πῶ καλά τίνας τὸ λένι, μὰ θαρρῶ εἶτανε ἓνα ἀγιοτικὸ πρῶμμα ποῦ τονι σαγιάντσε¹⁾ κ' ἔκατσε πιά στὴν πόλη κι πέθανε ἐκεῖ. Ἡ σπλιάτ' εἶνε στὸ Πλατάν σ' ἓνα ἀμπέλι μας κοδά. Πάγαίνα γῶ ἡ καῦμένη μὲ τ' ν Ἄννα τ' Μπεταζάκαινα, μὲ τὰ ζᾶ, ἀτές μας παγαίναμε, γιατί ἄλλ' φοβούδανε, δι ἔξερω γιατί. Ἄπο καμμιά βολὰ ἔτρεχαν καὶ τὰ παιδιὰ καταπόδ' μας γιά νὰ τὰ πάρουμε μαζύ.

Ὁ Μαρτίνης

Εἶντανε ἓνα παιδὶ ἀρφανὸ π' οὔξερι γράμματα κ' ἔφερνε γύρ' στὸ χωργιό τ'. Κ' εἶπε :— «Ἐγὼ τώρα τι νὰ κάνω γιά νὰ σώσ' τῆ ψυχὴ μ' ;» Τοῦ φώτισε ἡ Παναγιά καὶ πῆγι στὸ βουνὸ κ' ἔκανι μιὰ σπλιά. Αὐτὸ κάτανε μέσ' τῆ σπλιά τ' μέρα καὶ νύχτα, διάβαζε κ' ἔκανι προσευχές. Ὁ δαίμονας ἀπ' ὄξω χτυποῦσε τὰ δβάρια γιά νὰ τοῦνε πρᾶζ', μὰ αὐτὸς δὲν ἔδιν ἀπόκρισ', ἓνα γκερεμέ¹⁾ διάβαζε. Οἱ ἀρκαδάδες²⁾ τ, π' τοῦ ν' ἔχασάνα ρωτοῦσανε :

— «Μπρὲ ποῦ εἶνι ὁ Μαρτίνης, μπρὲ τί ἔγιν ὁ Μαρτίνης ;» Ὡς ποῦ μάθανι ποῦ εἶντανε καὶ πῆγαιναν ἀπὸ καμμιά βολὰ καὶ τοῖ γιορτές καὶ τότε λόγιαζάνι, καὶ τότε θαμάζτανε. Τόνοιωνάνι ποῦ θὰ νὰ ἀγιάσ' αὐτὸ τὸ παιδί. Σὰ καταιβήκανι στὸ χωργιό τᾶλεγαν σ' ὄλνοὺς αὐτὰ γιά τὸ Μαρτίνι. Μιὰ μέρα τ' ἄσσε καὶ μιὰ πρὸστυχ' γνοῖκα καὶ τοῖ γιλοῦσε.

— «Ἄ ! ἄ ! ὁ Μαρτίνης θὰ σώσ' τῆ ψυχὴ τ' ! ! μ ! μ ! μ ! Δὲν εἶδι ἀκόμα καμμιά φουρτοῦνα τέτοια π' ἔξερω ἰγῶ. Ἄς δγῆ καὶ τότε σᾶς λέγω ἰγῶ». Καὶ μιὰ βραδυνὰ ντύνεται, σιγοῦρίζεται, βιάζ' ἀπὸ κάτ' τὰ καλά τς κι ἀπὸ πάν' ρίχτ' ἓνα μοξᾶ μεγάλο, φακιολίσκι, παίρν' κ' ἓνα διασάκ' στὸ χέρ' τς καὶ τραβάει γιά τῆ σπλιά. Ὁ καιρὸς εἶταγι βροχερός, ἄστραφτι, μπουμπούνιζ' κ' ἔβρεχι κι ὄλας. Ἐφτασι στὴ σπλιά κι ἀρχινίζ' νὰ χτυπᾶ γερά τ' πόρτα. Ὁ Μαρτίνης διάβαζε μέσα καὶ δὲν ἤθιλι ν' ἀφίσ' τὸ διάβασμά τ'. Μὰ αὐτῆ ξαναβροντοῦσι τ' πόρτα καὶ τσοκλαγι.

— «Ἄνοιξι ! ἄνοιξι ! γιά τὸ Θεὸ δὲν εἶσι χριστιανὸς ἰσῦ ; Βράχικα θὰ μὲ φᾶνι τὰ τσακάλια. Ληθῆτοη μι ! Ἄπ' τὰ πολλὰ ὁ Μαρτίνης ἀποφάσισε νὰ πάγ' ν' ἀνοίξ'. Ἄνοιξι, τνὴ γλέπ' κι σάοτσε.

— Ἄ ! ! τνὴ λέγ', ποῦ εἶσ' νὰ ἰσῦ τέτοια ὄρα ἰδῶ μι τέτοιο καιρὸ ;

— Ἦμνα σ' ἓνα χωργιὸ ἰδῶ κοντά, βγῆκα ν' ἄρτω μ' ἔπιασε βροχὴ, καὶ στάθκα πειά ὡς δῶ, δι μπορῶ νὰ κατέβω κάτ'. Μὴ μ' ὀφίνς κι φοβοῦμι μὴ μὲ φᾶνι τὰ τσακάλια. Ἄπ' τὰ πολλὰ τνὴ πῆρι μέσα, τνὴ ἔβαλι νὰ ζηταθῆ. Ἐἶχι κι λίγ' κουρμάδες κι τνὴ ἔδωσι νὰ φάγ'. Κ' ὕστερα τν' εἶπι νὰ πέσ' νὰ πλγαιάσ'. Κ' ἐκείνος τραβῆχκι μέσα στὸ βάθος κ' ἔκανι τνὴ προσευχὴ τ'. Σὰ πέρασι πιά ἡ ὄρα κι νύσταξι κι θὰ νὰ κμηθῆ, σκέφκι πῶς ἔχ' ξέν' γναῖκα κι πῆγε νὰ τνὲ πῆ πῶς ὁ καιρὸς εἶσαι κι ἀρχινισι νὰ χαράζ' κι νὰ φύγ', γιατί δὲν μπορεῖ νὰ τ' ν ἔχ' κι ἄλλο πλιά. Μὰ τι νὰ δγῆ ! Ἡ γρηὰ φτωχιά ἔβγαλι τὸ μοξᾶ κ' εἶντανι ἀπὸ κάτ' ἡ νιά μι τὰ καλά τ'ς.

Σάστσε αὐτὸς ὁ καυμένος καὶ τὴν λέγ' :

— «Μπρέ!! τί εἶν' αὐτά, τί γυρέβς ἰσὺ ἀπὸ μένα. Γρήγορα ὄξω, γρήγορα νὰ παμένσ'!!!». Αὐτὴ τότε σκώθηκε ἀπάν' κι ἀρχίωσε νὰ τόνε παρακαλῆ :

— «Μὴ Μαρτίνη μου, μὴ μὲ γιολαντίζης¹³⁾, ἐγὼ γιὰ σένα ἦρα Μαρτίνη!! Τί ζευσε-κὲς εἶνι αὐτὲς πού' θέλς νὰ κάνς καὶ νὰ περάσ' ἔτσ τὴ ζυγὴ σ'». Κανεῖς δι τ'ἄκανι αὐτά. Ὁ Μωϋσῆς εἶχε τὴ Σαμφόρα. Ὁ Ἀβραάμ εἶχ' τὴ Ρεβέκα κι ἄλλ' ἄλλις. Κανεῖς διν ἕκατοι ἔτσι. Ληήθτσι μι κι μένα, Μαρτίνη μ', ἰγὼ γιὰ σένα ἦρα. Κάνι πάλ' τοῖ προσευχές, μὰ ληήθτσι μι καὶ μένα. Ἀπ' τὸ πὲς, πὲς, τόνε κάντσε¹⁴⁾ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴν κράτσε μέσα. Τν' εἶπι ὁμως.

— «Στάσ' κομάτ' νὰ πάγω σά μ' ὄξω νὰ διγῶ νὰ μὴ φαίνητε κανεῖς γιατί καμμιά βολὰ ἀνεβαίνα ἴσα μι ἰδῶ κάτι φίλοι μ' καὶ δι θέλω νὰ μᾶς συβροῦνε μαζι ἔτσ». Βγῆκι αὐτὸς ὄξω νὰ διγῆ καὶ μάνι μάνι τὸν ἦρι πάλι ἢ θειά φώτισ' καὶ συνῆρι, καὶ τότε μάζεψε κάτι τσαλιά, τὰ πῆγι μέσα, τ' ἄβαλι καταγῆς καὶ τραβάει κ' ἕνα σπῆρο καὶ καθίξ' ἀπὸ πᾶν γιὰ νὰ καγοῦν οἱ σάρκες τ' νὰ μὴ θέλ' τίποτα. Ἐκεῖνη σὺν εἶδι τοῦτο ἀρχίσι νὰ φωνάτ' :

— «Γιὰ τὸ θεὸ Μαρτίνη μὴ, τί εἶνε αὐτὸ πού κάνς' νὰ μὴ σχωρέσ'. Μαρτίνη, νὰ μὴ σχωρέσ'».

— «Ἐγὼ διν εἶμι ἄξιος νὰ σὲ σχωρέσω αὐτὸ ποῦκανις. Δι μπορῶ νὰ σὲ σχωρέσω. Τοῦτ' ἢ ἄμαρτία δι σχωριέτι. Μόνι νὰ σκωθῆς νὰ πᾶς στὴ πόλη Βηθλεέμ καὶ νὰ ρωτήσ' νὰ σὶ ποῦνι ποῦ Ἰνι ἢ Ἁγία Παύλα, μιὰ ἡγουμένισα μεγάλ' καὶ νὰ τ'ς τὰ πῆς γοῦλα κ' ἐκεῖν' σὰ θέλ' θὰ σὶ σχωρέσ'». Σὺν ἔφγι αὐτὴ, αὐτὸς ὁ καυμένος πλάγιασε πιά καὶ βόγκξε ἀπ' τὸ πόνου πού τόνε πονούσανε οἱ καψιματιές τ'. Κ' ἔμνε ἔτσ' στὸ στρωμά ἰφτά μῆνες. Σὰ καλυτέριψε πειὰ κομάτ' καὶ σκώθηκε, εἶπι :

— «Ἐγὼ γιὰ νὰ μείνω πιά ἰδῶ διν εἶνι, δι μπορῶ, μόν' θὰ κατῖβω κάτ' νὰ φύγω πούπιτα ἀλλοῦ». Πέρν' τὸ δισάκι τ' κι ἀρχίσι νὰ κατβαίνι ἀγάλι ἀγάλια γιατί πονοῦσι κι ὄλας ἀκόμα. Στὸ δρόμο ὁμως ὁ σκασμένος δι τόνι ἄφνι ἡσυχία. Πάγγνε καταπόδ' κὶ τόνι φώναξι.

— «Κι αὐτοῦ πού πᾶς θὰ ν' ἔρτω».

Ὁ Μαρτίνης ἔλιγι τ' προσευχῆ κι σιγόφελνι : «Τοῦ λίθου σφραγισθέντος ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων». Μὰ ὁ Σατανᾶς δι τόνι παρατοῦσε ὄλο κὶ τόνι πείραξι. Ὡς πού ἔφτασι στὸ γυαλὸ καὶ φώναξι ἕναν πού εἶχι καγίκι κὶ τὸν εἶπι :

— «Νὰ μὴ πᾶς σὲ κανένα νησάκι ἔρρο νὰ κάτσω ἱκεῖ γιατί ἰδῶ πειὰ δι μπορῶ. Κ' ἰγὼ στ' καθμερνή μ' τ' προσευχῆ θὰ παρακαλῶ τὸ Θεὸ νὰ σὶ βοηθάει κι σένα κι τ' φαμλιά σ'». Ὁ ἄνθρωπος μιὰ π' διν εἶχι καὶ τίποτα φόρωμα, τὸν ἔβαλι μέσ' τὸ καγίκι τ' κὶ τόνι πέρασε ἀντίκρυ σ' ἕνα νησί ἔρρο, π' δι κάτανι κανεῖς. Ἰκεῖ ἔκανι τ' προσευχῆ τ' κάθι μέρα καὶ περνοῦσι ἡσυχος γιὰ κάμποσο καιρὸ. Μιὰ μέρα ἕνα καράβ' περνοῦσε ἀπὸ ἱκεῖ κοντὰ κι μὴ τ' φουρτούνα πάλαιβγε μὲ τ' ὄρες ὡς πού στὸ τέλος ἔοπασι τὸ καράβ' κι ἀνοιξι καὶ πέσανι ὄλ' οἱ ἄνθρωπ' στὸ γυαλὸ. Καὶ μιὰ κοπέλλα τὴν κτοῦσε τὸ κύμα ὡς πού τν' ἔφερε ἴσα μὲ τσι βράχοι καὶ πιάσκε πιά ἀποκαμωμέν' ἀπὸ ἕνα βράχο κὶ φώναξε κι παρακαλοῦσε.

— «Γιὰ τὸ Θεὸ βοηθήσι μι κόπκα θὰ ν' ἀφίσω γέργια κ' εἶνι κρῖμα, γλυτώσι μι σὺν ἦσι χριστιανοί». Ὁ Μαρτίνης ἄκγε τὸ φουνές τσ', μὰ δι κνούτανε ἀπ' τὸ τόπο τ', γιατί θ'μόντανι τὰ λόγια τῆ σκασμένου π' τὸν ἔλεγε πὼς κι αὐτοῦ π' θὰ νὰ πάγαινε θὰ ν' ἄρτ' νὰ τόνε πράξ'. Μὰ στὰ ὕστερὰ τ'νὲ ληήθχε κ' εἶπι :

— «Ἄς πάγω γιατί εἶνι κρῖμα, χαῖρ θὰ κάνω. Πῆγε κι τνὶ τραβῆξε ἀπ' τὰ χέρ-για τὸ κὶ τὴν πῆρι ἀπάν'. Μὰ σὺν εἶδι πὼς ἦτανι τόσο νέα κι ὠμορφ', τν' εἶπι :

— «Ἰσὶ εἶσι πιαμπάκι κι γὼ εἶμι φωλιά».

Μλοῦτς! ἐκεῖνος πέφτ' μέσ' τὸ γιαλὸ. Μὰ ἕνα δερφίν' τόνε πῆρε στ' ράχι τ' κι τὸν ἔβγαλι στὴ στεργιά. Τότε ὁ Μαρτίνης εἶδι κι ἀπόειδι κ' εἶπι : «Ἰγὼ διν εἶνι γιὰ

νά μπορέσω νά τά βγάλω πέρα δίχως νά κολαστῶ μ' αὐτούς τσι πειρασμούς π' μι κνηγοῦνι. σά κάτω πολὺ καιρὸ στὸ ἴδιο μέρος. Μόνε θά σκωθῶ κι θά φύγω κι θά πάρω τὸ δρόμο ἀπὸ χωργιὸ σὲ χωργιὸ καὶ θά μνήσκω ἀπὸ λίγου στὸν καθένα ὡς ποὺ νά φτάξω μὲ τὰ ποδάρια στὴν Ἀθήνα». Ἔτσι κι ὄλας ἔκανε. Πῆρι τὸ δρόμο ἀπ' τὸ Ἀβδίμ' νά ποῦμι τῶρα πέρασι τὸ Γάνο, τ' Χώρα, τὸ Μυριόφτου τὴν Ἀρακλείτσα τ' Περίστιας, τ' Καλλιπόλ' κι ὄλα μι τὴν ἄράδα. Στ' Καλλιπόλ' εἶδι ὄνειρατα τὸ Δεσπότη π' τὸν ἔλεγε, νά πάγ' στὴν Ἀθήνα πῶ γρήγορα καὶ νά γυρέψ' τὸν τάδε Δεσπότη νά τόνι ἐνταφιάσ'. Μὲ τὰ πολλὰ τὰ βάσανα κι τὸ κόπ'. ἔφτασι κὶ στὴν Ἀθήνα πιά μιά μέρα, σὶ ἔλεινά χάλια. Μόλις εἶχι τ' δύναμ' καὶ πῆρι σά μι τὴν ἱκκλησιὰ καὶ ξαπλώθηκ' ἱκεὶ καταγῆς κι ἄρχισι νά παρακαλῆ τὸ ἀθρώπ', ὄσους ἔβλιπι νά μπαίιννα στ' ἱκκλησιὰ.

—«Τοῦ Δεσπότη σᾶς παρακαλῶ, πῆτε τοῦ Δεσπότη ν' ἄρτ' καὶ τόνι θέλω, ἵνα χαίρ' θά κάντι κ' ἰσεῖς». Στὴν ἀρχὴ τόνι παίρναι για ζούτλα καὶ δι τούνη ἀφοκριγιούνται, μὰ ἀπ' τὰ πολλὰ ἕνας εἶπι :

—«Τὶ θά χάσουμι πάλ' ἡμεῖς ἄς πᾶ νά τὸ ποῦμι τὸ Δεσπότη γιατί μπορεῖ νᾶνε κανεῖς καλὸς ἄνθρωπος καὶ ὁ Δεσπότης ὅ,τ' θέλ' ἄς κάν'». Πῆγαι τότε καὶ τόπανι καὶ ὁ Δεσπότης, μόν' τ' ἄκουε, ἔτρεξε στὴν ἱκκλησιὰ. Καὶ μόν' εἶδι τὸν Μαρτίνη γονάτσε κοντὰ τ' τὸν ξομολόγησε, τὸν βλόγησε καὶ τ'ν ἴδια ὥρα ξεψύχισε ὁ Μαρτίνης καὶ τόνε θάψανε κᾶν στὴν Ἀθήνα κᾶν στὸ Πέριαιά δι θυοῦμαι τῶρα.

Δνὶς Γιαννακούλια

1) Κάτα=γάτα 2) ἄπανοιζκα=ξαφνικά 3) ζαμούρωσε=ζάρωσε 4) ριθίτ=τρόμος, φόβος 5) ρούμπαλο=ρόπαλο, χοντροξύλο. 6) σιλιάρ'=δάρισιμο, ξύλο· ἀμά=ἀλλά. 7) μιμίδ=ἀμέτρητοι. 8) μπάρεμ=τοῦλάχιστο. 9) σολοῦκ=ἀναπνοή. 10) σαγιάντισε=στηρίχθηκε. 11) ἕνα γκερεμέ=ἀδιάκοπα. 12) ἀρκαδάσδες=φίλους. 13) γιολαντίξεις=ἀποδιώχνεις. 14) κάντσε=ἔπεισε..

ΑΠΟ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Ὁ χειμώνας (ἢ κάλλιο ὁ χειμὸς, ὅπως τὸ λέγανε στὴ βορειοανατολικὴ Θράκη) τοῦ 1908, μὲ βρῆκε στὴ Σαρακινού, ἢ Σαρακίνα τῆς Β.Α. Θράκης.

Ἐδῶ πρέπει νὰ ποῦμε πῶς ἡ ἀρχικὴ ὀνομασία εἶτανε στὰ Ρακινού, στὰ χτήματα δηλ. τοῦ Ρακινού.

Ἐπειτα ὅταν ξεχάστηκε ὁ Ρακινὸς καὶ τὰ χτήματά του, ἡ ὀνομασία Σαρακινού παρετυμολογικὰ ἐγίνε: Σαρακινού ἔπειτα: ἢ Σαρακινού (ἢ κώμη δηλ. Σαρακινού) καὶ τέλος κατὰ τὸ σκῆμα Βυζοῦ καὶ Βύζα εἶπανε τὴ Σαρακινού καὶ: Σαρακίνα.

Λοιπὸν ἀφτοῦ μῆστειλε τῇ χρονιᾷ ἐκείνῃ, ποῦ εἶχε κηρυχτεῖ τὸ Τούρκικο Σύνταγμα, ὁ μακαρίτης ὁ Ἰδᾶς, γιὰ νὰ διδάξω στοὺς καλοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους τὸν ἐθνικισμό, ὥστε μιὰ μέρα πολὺ κοντινὴ νὰ γίνεῖ ἡ χώρα τους Ἑλλάδα.

Εἶδα ὅμως πῶς οἱ ἀνθρώποι τῆς χώρας ἐκείνης εἶτανε πολὺ πιὸ ἐθνικιστὲς ἀπὸ μένα κι ἀπ' ἀφτὴ τὴ μεριὰ τουλάχιστο κάμνουν τὸ καθήκον τους στὴν ἐντέλεια. Τότες κὲγὼ ἐπιδόθηκα σὲ γλωσσικὲς παρατηρήσεις τῆς ντόπιας γλώσσας κι ὠφελήθηκα πολὺ, ὠφέλησα καὶ τὴν ἐπιστήμη, ὅπως θὰ δοῦμε ἀμέσως.

Ἀνάμεσα στὰ πολλὰ καὶ ποικίλα καινούργια πράματα ποῦ παρατήρησα στὴ γλώσσα τῶν βόρειων Θρακῶν ἀκουσα καὶ τὶς φράσεις πᾶ ἂ πᾶς; (=ποῦ θὰ πᾶς;), τὰ ἂ κάνῃς (=τί θὰ κάνεις), ποῦ μὲ βοηθήσανε νὰ ὀρω τὸ νόμο τῆς συναλοιφῆς, ποῦ λέγαν οἱ παλιοὶ γραμματικοί.

Τὸ ἂ (=θὰ) τῶξαιρα κι ἀπὸ πρῶτα, γιὰτι κἔμεις στὴν Ἀρτάκη μας ἔτσι τὸ λέγαμε. Τὸ θὰ λοιπὸν χάνει τὸ ἀρχικὸ του θ ἀπὸ τὴ συνεκφορὰ του μὲ τὶς ἀντωνυμίες τὸν, τὴ, τὸ κλ. προκλητικῆς, τοῦ ρήματος ἀντικείμενα, ποῦ ἀκολουθοῦνε συχνότατα καὶ κοινότατα τὸ θὰ. Τὸ φαινόμενο ἀφτὸ τὸ λένε ἀνομοίωση, ἢ ξέμοιασμα. Ὅταν δηλ. σὲ συλλαβὲς καταποδιαστὲς τύχουνε δυὸ σύμφωνα ποῦ ὁπωσδήποτε προφέρνονται μὲ τὰ ἴδια στοματῆ-

σια ὄργανα, πολλές φορές χάρη γιὰ ἐφικλία στὴν προφορά ἀποσιωπᾶται τὸ ἕνα τους λ.χ.

$\theta + \tau > \theta +$: ἀναθετός > ἀναετός (Κύπρος, θὰ τὸ πῶ > ἄ τὸ πῶ, ἃ τὴν πῶ, α τοῦ γράψω, α τῆς γράψω κτλ.¹⁾ ὅπου ἀπὸ τὴν πολλὴ χρήση τοῦ (θ)ἰ μὲ τὸ ἄρθρο θεωρήθηκε ὅτι ὁ κανονικὸς τύπος εἶναι α καὶ λέχτηκε πλιά ἔτσι χωρὶς τὸ θ καὶ κεῖ ποὺ δὲν ὑπάρχει ἄρθρο: ποῦ ἃ πάς; τί ἃ κάνης;

Ὡστόσο στὴ Βορειανατολικὴ Θράκη λέγανε πᾶ ἃ πάς; τὰ ἃ κάνης.

Τὶ συμβαίνει ἐδῶ; ἐδῶ βέβαια γίνεται ἀφομοίωση τῶν φωνηέντων: ποῦ ἃ σέ: πᾶ ἃ καί: τί ἃ σέ: τὰ ἃ.

Πρὸς ἀπόδειξη ἰδοὺ καὶ μερικὰ ἄλλα ὅμοια: πρό(θ)ατα > πράατα, κά(θ)ετσι > κάαται (Ἀράκη), πανω(γ)άρης > παναάρης, πρό(θ)αλε > μπράαλε, πο(δ)άρια > παάρια, ἀμμου(δ)άρα > ἀμαάρα (Δωδεκάνησα) θε(λ)ἄ > θαἄ τὸ πεις (Σμοθράκη).

Σύγκρισε καὶ τὰ Ὀμηρικά: δράζων > δρόων, δράζεσθαι > δράασθαι, μνέα > μνάα, νηπιέας > νηπιάας, ἀγορά(ζ)εσθε > ἀγοράασθε, φάος > φόος.

Κατόπι ἔχουμε καὶ τοὺς μονοφθόγγους τύπους πράα, κάαται πᾶ πάς; τᾶ κάνης; κλ. δρωῶν, δρωᾶσθαι, μνᾶ κτλ.

Ἀπ' ἀφτὰ λοιπὸν ἔδγαλα ἐγὼ πρῶτος τότε ἀμέσως τὸ συμπέρασμα πῶς ἢ λεγόμενη συναίρεση, κράση, ἀφαίρεση κτλ. δηλ. μῆνα λόγο ἢ συναλοιφή τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν, τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ ἢ ἀφομοίωση δύο διαφορετικῶν φωνηέντων καταποδιστῶν καὶ κατόπι ἢ προφορά τῶν δυὸ ὁμοίων φωνηέντων σὲ ἕνα μακρὸ μὲν κατὰ τὴν ἀρχαία ποὺ σήκωνε μακρὰ ἢ προφορά, καὶ βραχὺ κατὰ τὴ νέα ποὺ δὲ σηκώνει μακρὰ ἢ προφορά. Ἀφτὰ τᾶκανα τότε ἄρθρο «Ὁ Συντραθηγμός», καὶ τὸ δημοσίεψα στὸ Νουμᾶ τοῦ 1909 φύλλο 335 καὶ 336 καὶ κατέπι στὴ Γλωσσογνωσία μου κλ. τόμος α', σελ. 77 καὶ σελ. 151—156, καὶ σὲ μιὰ φυλλάδα μου «Ἡ σωστὴ γραφή».

Ὁ Χατζηδάκης διὰν δημοσίεψε τὴν πρώτη ἐκδοση τὰ Ἀκαδημεικά του, στὸ β' τόμο ποὺ βγήκε στὰ 1904, πρὶν δηλ. πῶ ἐγὼ τὴ γνώμη μου, στὴ σελ. 374 τὸ ὀνομάζει διαίρεσις (?) παρ' Ὀμήρω· χαμπαράκι δηλ. δὲν πήρε περὶ τίμος πρόκειται καὶ βαστάει τὸν ὄρο τῶν παλιῶν γραμματικῶν καὶ ἀρνίεται μάλιστα πῶς μπορούσε νὰ γίνεῖ ἀφομοίωση σελ. 375, ἀράδα 15 καὶ κάτω. Ὑστερα ὅμως διὰν εἶπα ἐγὼ διάπλατα τὴ γνώμη μου σάφτὸ τὸ ζήτημα ποὺ τὴ φωτίστηκα στὴ Σαρακίνα, μὲ τὰ πᾶ ἃ πάς, τὰ ἃ κάνης κτλ. τότες πιά εἶδε κι' ἄφτὸς φῶς ἀληθινὸ καὶ ξεχνώντας ὀλότελα τὶς ἀρ-

¹⁾ Σύγκρισε καὶ τὸ ἀρχαῖο: θαυός > θαός (=θεωρεῖο).

νησες και τις κοροϊδείες των ξένων που μας σέρβριε στα 'Ακαδημεικά εκδ. α', τόμ. β'. σελ. 375 και πέρα, έρχεται στα 'Ακαδημεικά του έκδοσης δεύτερη (τόμ. α') 1924 σελ. 306 και δέχεται όλοτελα την άποφή μου και ξσηκώνει μαζωμένη τή γνώμη μου και τὰ λέει έτσι που τὰ λέω γώ και μόνο τδνομά μου δέν αναφέρνει καθόλου.

Δέν έχετε παρά να νοίξτε τις δυό έκδοσης των 'Ακαδημεικων του 1904 και του 1924 και να δήτε τή διαφορά. Δέν έχετε παρά να νοίξτε τον τόμο του Νουμά, και τον τόμο τής Γλωσσογνωσίας μου, που είπαμε, να παραβάλετε και να καταλάβετε ποϋθε ή διαφορά.

Τώρα οι ξένοι μας διώζανε έμας άπ' τις έστιές μας και βάλανε εκεί το φίλο τους τον Τουρκο... και πάνε πιά οι ντοπιολαλιές μας που μάφτες έρμηνεύαμε τον Όμηρο.—Μπορεί βέβαια ή έπίσημη Έλλάδα και ο φρικαλέος έλληνικός τύπος να τους περιποιείται όσο θέλει, μα το Έθνος... το αδολο έλληνικό έθνος ποτέ δε θα ξεχάσει σε ποιους οφείλει την καταστροφή του και να το ξαίρουνε.

Γ Λ Ω Σ Σ Α Ρ Ι Ο

ΑΠΟ ΤΗ ΣΑΡΑΝΤΑΕΚΚΛΗΣΙΩΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

'Αβραΐνι (ή) λ. τ. 1) αδερφή, 2) βρισιά.

... Τήν άβραδίνι σ'...!! από το Τουρκ. «άβραδινι σιχτίμινι» όπως λέγαν και οι Έλληνες.

Στην άποτυχία, που δέν τήν παίρνει είδηση ένας, του λένε:

— "Α το γάμοσε τήν άβραδίνι ε' τώρα, όπως λέμε έμεις πάτσες στην πήττα τώρα...

'Αβροχιά ή αναβροχιά (ή). 1) 'Ο ξηρός καιρός.

— Στην αναβροχιά και το χαλάς' καλό έν.

— 'Αναβροχιά μας πλάκωσε.

— "Α κάνα λιτανεία για τήν αναβροχιά.

'Αγγειό (τό) 1) είναι το άγγειό που ο άρρωστος πηγαίνει προς όξω του.

— Φέρτε τάγγειό, λεγώ, τάγγειό γλήγορα.

2) «'Αγγειό» είναι και ο άνθρωπος, που έχει χαρακτηρηρα βρωμερό και άνήθικο.

— "Αψε τον να... το παλιοαγγειό...

— Αυτός έν έν' άγγειό, που ο Θεός να σε φυλάξ'...

'Αγγελομαχῶ 1) Παλεύω με τον άγγελο για να παραδώσω τήν ψυχή

μου. Ψυχομαχῶ. Κεῖνος πὸν ψυχομαχᾶ πολλὴν ὥρα, παλεύει ὡς ποὺ νὰ παραδοθεῖ στὸν ἄγγελό τ'. Ὁ ἄγγελος παριστάνεται λαμπροφορεμένος κι ἀξίπολυτος, κρατώντας στὸ ἓνα χέρι τὴν ψυχὴ καὶ στ' ἄλλο τὴ ζυγαριὰ πὸν θὰ ζυγίσει τὶς ἁμαρτίες. Καὶ τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι λέγει :

Τώρα εἶδα ἓνα ξιπολυτο καὶ λαμπροφορεμένο
πῶχει τοῦ εἰσοῦ τὰ πλουμιά, τῆς ἀστρατῆς τὰ μάτια.

Ἔτσι τὸν παρουσιάζει καὶ ἡ ἀγιογραφία στὴν ἀριστερὴ θύρα τοῦ ἱεροῦ τῆς ἐκκλησίας.

2) Κοπιᾶζω πολὺ γιὰ κάτι ὀπως, ὅταν παλεύει στὸ ψυχομάχημα ὁ πεθαμένος.

— Ἀγγελομάχεσε πιά νὰ τελειώσ' αὐτηνὰ τὴ σκάφ'.

— Τὶ ἀγγελομαχᾶς ἐκείνὰ ;

'**Αγερίζουμ'** Δροσιζοῦμαι κουνώντας τὸ φουσερὸ (ριπίδιο) ἢ τίποτε ἄλλο.

— Λέγεται *δροσινίζουμ'* καὶ *κρουσινίζουμ'* ἀπὸ τὸ ὀποῖο καὶ ἡ *κρουσούνα*

— τὸ ριπίδιο, ὀπως τὸ λένε οἱ εὐγενῆδες.

— Ἀγερίστε λιγάκ' τὴ νύφ, λεγώ ;

— Δὸς' τὴν κρουσούνα σ' νὰ τὴν ἀγερίσω.

'**Αγικά** (τὰ) Ὅλα τάγιασμένα πράματα πὸν μεταχειρίζονται στὴν ἐκκλησιᾶ: Οἱ εἰκόνες, τὰ παπαδικὰ ρουῖχα, τὰ σκευὴ τῆς ἐκκλησιᾶς.

— Μή, μὴ τάγγιζ'ς, ἐν ἀγικά αὐτὰ.

— Τάγικά τὴ σπιτιοῦ μας ἔχουμ' δῶ μέσα.

2) Τὰ ὅσα μεταχειρίζονται γιὰ τὸν ἄρρωστο θρησκευτικὰ, διαβίσματα, εὐχέλαια, καπνίσματα μὲ λουλούδια ἀγιασμένα κτλ.

— Κάντε τὸν ἀγικά, λεγώ.

— Μὴ τὰ πιστεύετε σεῖς τάγικά καὶ ἂ πάτε πολὺ βροστά...

— Πὲ τάγικά ὁ ἄρρωστος καλύτερα γιανίσκει.

3) Ἀγικά εἶναι καὶ τὰ λουλούδια πὸν κρατοῦν στὸ εἰκονοστάσι ἀπὸ τὴ γιορτὴ τοῦ Σταυροῦ ἢ τοῦ Ἐπιτάφιοι καὶ τὰ καῖνε μέσα στὸ θυμιατὸ ἢ μέσα σὲ μιὰ κεραμίδα γιὰ νὰ καπνίσουν τὸν ἄρρωστο, κουνουλωμένον μὲ μιὰ πετσέτα ἢ μὲνα πανί.

— Φέрте λίγα ἀγικά νὰ τὸν καπνίσουμ'.

'**Αγούμαστος** Ἄσπρο σταφύλι μεγάλῳρωγο καὶ χοντρόφλουδο. Ὁ Φιλήντας λέγει πὼς ἔγινε ἀπὸ συμφυρμό: ἄγουρος + αἰγόμαστος = ἀγούμαστος. Τὰ σταφύλια αὐτὰ τὰ κρεμοῦσαν μὲ μιὰ κλωστὴ δεμένα στὸν τοῖχο καὶ ἔτσι κρεμασμένα κρατοῦσαν ὄλη τους τὴν φρεσκάδα. Τὰ τρωγαν μεσοχείμωνα.

'**Αγουρίδα** (ἡ) Τὸ ἀγίνωτο σταφύλι, πὸν τὸ ἔβαζαν στὰ φαγητὰ γιὰ νὰ πᾶρουν ξυνάδα, ὀπως στοὺς δολμάδες μὲ τὰ βελόφυλλα.

- Τι τῶκοφες βρέ, τὸ τσουβί; αὐτὸ ἔνε ἀγουρίδα.
- Μὴ δρωῶς ἀγουρίδες γιατί ἂ μουδιάσνα τὰ δόδια σ’
- Ἄλλος ἔφαγε τὴν ἀγουρίδα κι ἄλλοῦ τὰ δόδια μοῦδισαν.

Ἄγριά (ἦ) 1) Τὸ γρασίδι πού δυσκολοξερριζώνεται. Τὰ παιδιά πολὺ συχὰ βγαίνουν ἔξω ἀπὸ τὴν πολιτεία γιὰ νὰ παίξουν στὸ γρασίδι καὶ τὸ πλειότερο νὰ παλαίψουν. Καὶ ὅταν ἕνας νικιώνταν τοῦλεγαν:

- Ἐφαγε ἡ ράχ’ σου ἀγριά.
- Δηλ. ἄγγιξε τὴν ἀγριά, ὅπως ἔλεγαν καὶ
- «Ἐφαγε ἡ ράχ’ σου χῶμα».

Ἄγριάδα (ἦ) 1) Ἡ ἀγριότης πού πνέει τὸ πρόσωπό μας κάποτε.

- Τι ἀγριάδα ἔν αὐτή.
- Πῶς ἀγρίεψε τὸ μούτρο τ’.
- Ἀγρίεψαν τὰ μάτια τ’, σὰ δρελλός!

Ἄγυριστος (δ). Ὁ ἄδης, ὁ θάνατος, ὅπου πηγαίνοντας κανεὶς δὲ γυρίζει.

- Νὰ πᾶς στὸν ἀγυριστόν να
- Νὰ πᾶς καὶ μὴ γυρίσ’ς
- Πᾶει στὸν ἀγυριστόν να .

Κατάρες

Ὅπως καὶ τὸ μοιρολόγι τοῦ νεκροῦ τὸ λέγει:

Στὸν κάτω κόσμο, μάτια μου, ριτζάδες¹⁾ δὲν περνοῦνε
μῆτε γιατροὶ γιατρεύουνε μῆτε ματαγυρνοῦνε
(μῆτ’ ἄγιοι βοηθοῦνε).

Ἄδουκιστος 1) ἀδίπλωτος, πού δὲ βρίσκεται σὲ τάξη ἀπὸ τὸ ρῆμα δουκιάζω. πού θὰ πῆ διπλώνω τὰ ροῦχα. (Μ. Φιλήντ. διοικίζω).

- Μωρὴ τὰ ροῦχα ἀδουκιστα τάφήκαμ’.
- Δουκιάστε λεγῶ τις πετσέτες σας.
- Μὴν σφίνς ἀδουκιστη τὴν πετσέτα σ’ γιὰ νὰ ξαναράτ’ς στὸ τραπέζ’ μας.
- Τὰ ροῦχα μ’ φεύγοντας τάφκα δουκισμένα.
- Τὰ δούκισσα μόν’ τὰ ξεδούκισσα νὰ τοννας.

Ἄδράχτ’ (ἄτρακτος). 1) Τὸ γνωστὸ σουβλερὸ ξυλαράκι. Σὲ τοῦτο μαζεύουν τὸ νῆμα «κάμνοντας» τὴν τουλούπα στημένη στὴ «ρόκα» πού τὴν κάνουν ἀπὸ ἕνα ξύλο μακρὸ καὶ στρογγυλὸ καὶ κάποτε χρωματισμένο. Ἡ καματεύτρα κρατᾷ τὴ μιὰν ἄκρη ἀπὸ τὴ ἀριστερὴ μασχάλη κάτω, ἔνω στὴν ἄλλη ἔχει βαλμένη τὴν τουλούπα. Μὲ τὸ δεξιὸ χέρι στρίβει τὴν κλωστή, μὲ τὰριστερὸ πάλι γυρίζει στρίβοντας τ’ ἀδράχτι. Ὁ Φιλήντας (Φρ. Ἡθ. Γ’ Γλωσσ.) ἐτοιμολογᾷ: ἀτράκτιον καὶ ἔνεκα τὰ δύο καταποδιαστὰ τ, τὸ πρῶτο ξεμοιάζεται σὲ δ: ἀτράχτι=ἀδράχτι σύγκρινε: γιὰ τοῦτο = γιὰ δαῦτο. Σαββατιάτικος = Σαββαδιάτικος (Σύμη) καὶ στὸ Βελδεντό: θό κατώτερος = καθώτερος. (Φιλήντα Γλωσσολ. α’, 165).

¹⁾ Ριτζάδες=μεσολάβησες, παρακάλια.

Λένε για τή καματερή:

- Αυτή γεμίζ' ἀδράχτια!
- Σὺ κοιτάζε τ' ἀδράχτ' σου· πού θά πῆ: τή δουλειά σ' Ὅμοια οἱ παλιοὶ ἔλεγαν: τὰ σὰ ἔργα κόμιζε, ἢ τοῦ Σοφ. γύναι, γυναιξί κόσμον ἢ σιγή φέρει.
- Δὲ βὰ νὰ κοιτάζ'ς λεγῶ σὺ τὰδράχ' τσου.
- Τ'ἀδράχ'τσου σὺ νὰ κοιτάζ'ς.
- Ὁ καθέννας τή δουλειάτ' καὶ σὺ τὰδράχ' τσου.

Ἄθέρα (ἡ) 1) Ἡ στερεὰ γωνιὰ πού εἶναι καὶ κοφτερή, ὅπως τοῦ ξυραφιοῦ.

— Τὸ ξουράφ' μου πάει ὁ ἀθέρας δου.

2) Τὸ πιο διαλεχτο πρᾶμα ἀπὸ τὸ κάθε τι.

- Σὲ δίνω τὸν ἀθέρα τῆ τυριοῦ.
- Βούτρο ἀθέρας πρᾶμα!
- Χάθ'κε ἡ ἀθέρας τῆ μαχαλά, δηλ. πέθανε ὁ καλύτερος νοικοκύρης.

Ἄθ(ι) (τὸ) καὶ ἄνθι. 1) Τὸ ἄνθος τῶν δέντρων, τῆς μυγδαλιᾶς λ. χ.

2) Ὁ ἄνθρωπος πού ξεχωρίζει ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

- Τὸ ἄνθι τῆ μαχαλά πέρασε.
- Εἶδανε στὸ βᾶλο τὸ ἄθ' τῆς πολιτείας.
- Κι αὐτὸς ψιλάνθι πιά! εἰρωνικὰ γιὰ τὸ ἐπιτηδευμένο ἄνθρωπο.

Ἄκίλ' λ. Τ. 1) μυαλό.

- Πὲ τὸ ἀκίλ'σου καὶ σὺ τραβάς ..
- Αὐτο νὰ τὰκίλ' τὰ φτέγ' γούλα.
- Μὰ δὲν ἔχ'ς δυὸ παραδιῶ ἀκίλ' ;
- Τοῦλγο δὰ ἀκίλ' ἐν αὐτὸ πὲ σένα...
- Ποὺ νὰ εἶδα γὼ τὸ ἀκίλ' σου. .. δηλ. ἀλίμονο στὸ μυαλό σ'.
- Ποιὸς ἔχασε τὰκίλ' δου νὰ τὸ βρῆς ἐσὺ
- Ἐνα ἀκίλ', ποῦ μαθὲς πρῶτα... δηλ. πού νὰ περολάβει ἓνα μυαλό.
- Ἄ χάσω πὲ τὸ γαβρόμ' τὰκίλ' μου
- Ἐχασε τὰκίλ' δου=ἐνθουσιάστηκε.
- Ἄ χάσω τὰκίλ' μου πὲ τὸ παιδίτ' = θὰ τρελλαθῶ ἀπὸ τῆ χαρὰ τοῦ παιδιοῦ.
- Κεῖνο ἔνε νὰ χάν'ς τὰκίλ' σου = θαυμάσιο, πού σου φεύγει τὸ μυαλό.

2) Ἄνοησία.

- Τί ἀκίλ' ἔχς δὰ μωρῆ καὶ φῆκες τὸ κορίτσ' σου μονάχο=Πόσο ἀνόητη εἶσαι!
- Ἐμ ἔχω δὰ γὼ ἀκίλ' ! = δὲν ἔχω πιά μυαλό γιὰ τίποτε.

3) Ἐξυπνάδα (εὐφυΐα).

- Ἀκίλ' ἔχ' τὸ παιδί, δὲν παίζ' ! = ἔχει μυαλό, πολὺν ἔχ' ἐξυπνάδα.
- Τῆ γκισοῦρ τὸ ἀκίλ' γιὰ χέζοντας γιὰ τρέχοντας ἔρχεται, λένε οἱ Τοῦρκοι χα-
ρακτηρίζοντας τὸν Ἕλληνα. «Γκισουροῦν ἀκίλι γιὰ σιτσάρκεν γιὰ κατσάρκεν γκελίρ».

Ἀκούγω 1) ἀκούω.

- Δὲν ἀκούνα τ' ἀφτιάμ' χίτς !
- Δὲν ἀκούς μπρὲ σὺ ;
- Μ ἀρέξ νὰκούγεις.

2) Δὲν ἔχω δυνάμεις.

- Ἡ τσέπ'μου δέ μ' ἀκούει=δὲν ἔχει δυνάμεις.
- Δὲ μ'ἀκούν τὰ ποδάρια μ', τσόκτσα πιά...=τὰ πόδια μου ἀδυνάτησαν.

3) Πειθαρχῶ.

- Δὲ μάκουνε τὰ παιδιὰ μ'.
- Σὰ μ' ἀκουγαν κ' ἐμένα τὰ παιδιὰ μ'...
- Ν' ἀκούγ'ς τὸ μεγαλύτερό σ'.
- Παθητ. σημαίνει καὶ φημίζεται.
- Τῶνομα τ' ἀκούσκε παδοῦ.
- Ἀκούσκε τὸ πρᾶμα.
- Ἀκούσκε πὸν ἄ φύγω.

Ἐθῶ = ἀνθῶ (Ψάλτης Στ. καὶ ἐν Χίῳ καὶ Λειβησίῳ ἄθθοῦ = ἀνθῶ).

- Πέρασε ἡ νύφ' καὶ ἄθσε ὁ δρόμος.
- Ἀθεὶ καὶ πρέπ' πιά!
- Πορπαιᾶς κι ἀθεὶ ὁ δρόμος!

Ἀκαλάμνιαστος (ἐπίθ.). Τὸ νῆμα πὸν δὲν τὸ καλάμνιασαν, δηλαδὴ πὸν δὲ τὸ τύλιξαν στὰ καλάμια.

- Ἐχω ἓνα μπελοῦκ' νῆμα ἀκαλάμνιαστο.
- Μωρὴ στέκεται τὸ νῆμα ἀκαλάμνιαστο.

Ἄλακ - μπουλάκ. 1) ἀνακατωμένα.

- Τᾶκανες ἄλακ — μπουλάκ = τἀνακάτωσες.
- Οἱ δουλιές σου ἄλακ — μπουλάκ = οἱ δουλιές σου ἄταχτες.
- Ἄλακ — μπουλάκ γίνκαμ = ἀνακατωθήκαμε.

Ἄλλαξιὰ (ἦ) 1) τὰ ροῦχα, τὰ ἰώρουχα.

- Ἐχουμ' κόμ' πὲ μιὰ ἀλλαξιὰ.
- Δὲ μᾶς πέμνε μιὰ ἀλλαξιὰ ροῦχα...
- Μιὰ ἀλλαξιὰ ροῦχα δὲν ἔχ'...

2) ἀλλαγὴ, ἀνταλλαγὴ.

- Κάνουμ' ἀλλαξιὰ;
- Ἄντε νὰ κάνουμ' ἀλλαξιὰ ὅπως λένε καὶ «τράμπα».

Ἄλεξᾶτο (τὸ) ἓνα εἶδος σταφύλι ξανθὸ καὶ μοσχομυρισμένο. (Φιλ. Μ. ἀπὸ κάποιον Ἀλέξη πὸν τὸ πρωτόφερε στὴ χώρα).

Ἄλεσιὰ (ἦ) 1) τὸ ἀλεῦρι πὸν στέλνουν στὸ μῦλο γιὰ ἄλεσμα.

- Κόμ' μιὰ ἀλεσιὰ ἀλεῦρι ἔχουμ'.
- Μιὰ ἀλεσιὰ ἀλεῦρι δὲ μπορ'τε ν'ἀλέστε...

2) τὸ ἄλεσμα τοῦ ἀλευριοῦ.

- Ἡ ἀλεσιὰ μ' γένκε.

Ἄλιπανάβατος (ἐπίθ.) 1) τὸ ψωμί πὸν δὲν ἔγινε ἢ κείνο πὸν δὲν καλοψήθηκε.

- Σὰν πῆττα ἀλιπανάβατη ἔγινε τὸ ψωμί.

2) Ὁ ἄνθρωπος πὸν δὲν εἶναι ἐπιτήδειος.

- Τί ἀλιπανάβατος πὸν ἔνε κι' αὐτός, δηλ. τί ἀδέξιος.
- Ντίπ πιά ἀλιπανάβατος εἶσαι!
- Σὰν ἀλιπανάβατ' πῆττα στέκεται ἡ νύφ' δηλ. ἀδέξια, ἀποτυχημένη καὶ κρύα.

Ἄμμά σύνδ. 1) ἔναντ. ἀλλὰ

— Ἄ πάγω, ἄμμά δὲ θὰ νᾶρω.

2) Ὅμως. Κάποια βουργάρα, δούλα, πρωτομαθαίνοντας τὰ Ἑλληνικά ἔλεγε στὴν κυρά της γυρίζοντας ἀπὸ τὸ γειτόνιο.

— «Τσιδῶ τὸ κατοῦδ' πὲ τῆ (β)ελόνα στὴ μύτ', τὸ στέλω στὴ πλυσταργιοῦ τὸ κατώφλιο κινδίζω τὸ κριάσ' κομματόπλα, ἄμμά πὲ τί, πὲ τὸ ἐκίλ'μου (ἀκίλ=μυαλό).

Ἀμελὲς=ὁ δουλευτῆς μὲ τὸ μεροκάματο λ. τ.

Ἀμμ(η)δη=ἄμμος (ἀπὸ ποῦ ὁ τύπος ἄγνωστον Στ. Ψαλτ. Θρακ.). Ὁ Φιλήντας ὅμως: οἱ ἄμμοι δεσ=οἱ ἄμμοιδοι (συγκρ. οἱ μπακάληδες=μπακάληδοι, μανάβηδες, μανάβηδοι κ.λ.π.) κατόπι θεωρήθηκε ἐνικὸ θηλυκό: ἡ ἄμμοιδη· συγκρ. οἱ Ἁγιαπόστολοι = ἡ Ἁγιαποστόλη τῆς Ἁγιαποστόλης (Ἀρτάκη) Φιλ. Γλωσσολ. Β' 155 σημ.).

«**Ἀμμδίξ**» ἔχ' ἄμμο ἓνα πρᾶμα.

— Τὸ ψωμὶ ἄμμδίξ' (Φιλ. ἄμμουδίξει).

Ἀμνάγγιχτος ἐπίθ. αὐτὸς ποῦ μένει ἀγγιχτος ἀπὸ τὰ σκέλια κείνου, ποῦ τὸν πηδᾷ πάνω στὸ παιγνίδι «*μπίρντιρμπίρ*». Τὸ παιγνίδι εἶναι πολὺ γνωστό. Νὰ πηδοῦν τὰ παιδιά στὴ σειρά τὸ ἓνα τᾶλλο.

Ἀμπόφαδος (ὁ) 1) Λέγονται τὰ περισσέματα ἀπὸ τὰ ὑφάδια ποῦ μένουν στὸ ἀντί. Τάποφάδια. (Ψάλτης Στ. Θρακικὰ=ἴσως ἐκ τοῦ ἀπόφαδο, διότι συνήθως τὰ χοντρὰ ἔρια εἶναι ἀπολείμματα τῶν πρὸς κατασκευὴν λεπτῶν ὑφασμάτων χρησίμων). Μαῦτὰ κάνουν κλωστὲς γιὰ ράψιμο.

2) Ἄμπόφαδο λένε καὶ τὸ μαλλὶ ποῦ περισσεύει στὸ λανάρισμα τοῦ μαλλιοῦ, σὰν γίνεται ἡ τουλούπα. Αὐτὰ τὰ μαζεύουν γιὰ νὰ κάνουν νῆμα χοντρὸ καὶ νὰ πλέξουν κάλτσες ἢ φανέλλες ἢ χοντρὰ πανωφόρια γιὰ τὸν χειμῶνα.

Ἀμπούρια - τζουμπούρια=τιποτένια, δίχως ἀξία.

— Μαζώχκανα δῶ νὰ ἀβούργια τζουβούργια δηλ.=τιποτένια ὑποκείμενα.

— Μπῆκε μέσα ὁ ἄνθρωπος, μὰ σὰν εἶδε ἀβούρια τζουβούρια γύρσε πίσ'.

Ἀμπρεσὺ=ἔ ἔ σύ, καὶ ἔμπρεσὺ.

— Ἄβρεσὺ ποῦ εἶσα;

— Ἄβρεσὺ τράβα πὲ δῶ νὰ ἀ μὲ βάλ'ς στὸ βελά σὲ λέγω...

Ἀνακούλκοντα ἐπίρρ. Ἔτσι λένε ἓνα τρόπο στὸ κάθισμα μὲ τὰ σκέλια λιγισμένα, ὅπως συνηθίζουν νὰ κάθονται οἱ Ἀνατολίτες, καὶ ὅπως εἶναι ἀναγκασμένος νὰ καθῆσει κανένας, ὅταν πηγαίνει στὴν ἀνάγκη του.

— Μὴ μωρὴ κάθεσαι ἀνακούλκοντα.

— Αὐτὸς κάθσαι ἀνακούλκοντα.

² **Ἀνάμα** (ἦ) (Φιλήντ. νάμα. Τὸ κρασί πὺν χρειάζεται γιὰ τὴ μετάληψη.
(Ἔτσι καὶ στὴν Ἑπειρὸ Στ. Ψάλτης).

—Φέμ' τὴν ἀνάμα Καλογιάνν'.

—Πὰ νὰ γυρέψ' λίγο κρασί καλὸ γιὰ τὴν ἀνάμα.

—Δὲν ἔχουμ' κρασί γι' ἀνάμα.

³ **Ἀναποδιά** (ἦ) ἢ ἀτυχία.

—Τὶ ἀναποδιά εἶδαν αὐτή!

—Ὅλο ἀναποδιά μᾶς ἔρκεται.

—Ὅλες οἱ ἀναποδιές τὴ φερινὴ χρονιά ἦσαν.

—Ἄναποδιά πάν' στὴν ἀναποδιά... χάθκαμ'.

⁴ **Ἀναποδιάζω** = γίνουμαι ἀνάποδος, ἰδιότροπος, κακός.

—Τὶ ἔχ'ς καὶ πάλ' ἀναπόδιασες, ἡρέ;

—Δὲν ἀναπόδιασα, λεγώ, μόν' ἔτο' σέ φαίνται.

—Τὸ παιδί μ' αὐτονὰ πάλ' ἀναπόδιασε.

—Ἄναπόδιασε ἡ τύχ' δου.

⁵ **Ἀνάποδος** (ἐπιθ.) ὁ κακός, ὁ δύσκολος καὶ ἰδιότροπος.

—Τὶ ἄνθρωπος ἀνάποδος!

—Τέτοιον ἄνθρωπο ἀνάποδὸν νὰ δὲν εἶδα.

—Νὰ φοβᾶσαι πὲ τὸν ἀνάποδὸν νὰ.

⁶ **Ἀνέμ'** (ἦ) τὸ γνωστὸ ὄργανο, πὺν χρειάζεται γιὰ νὰ τυλίγουν τὸ νῆμα στὰ μασούρια, (πηνία). (Στ. Ψάλτης Θρακ. καὶ ἐν Χίῳ καὶ Λειβησίῳ: ἀνήμη).

—Δόμ', λεγώ, τὴν ἀνέμ' σου.

⁷ **Ἀνεμίζω** ἐνεργ. ἀερίζω, δροσίζω κάποιον.

—Ἄνέμ'σα τὴν κάμαρα μ'.

—Ἄλήθεια τὴν ἀνέμ'σες;

⁸ **Ἀνεμίζουμ'** μέσ. βγάζω ἀπὸ μέσα μου ἄνεμον.

—Ποῖος πάλ' ἀνεμίσκε δῶ νά;

—Πάλ' σὺ μωρὴ ἀνεμίσκες καὶ βρώμσε;

—Αὐτονὰς ἀνεμίσκε, ἔχ' γώ.

⁹ **Ἀνεμοδούλ'** (ἦ) δυὸ στρίποδα πὺν βασιτοῦνται μὲ δυὸ ξύλα σκαφτὰ ἀπὸ τροχοὺς ἄμαξιτοῦ «τὶς ἀψίδες», ὅπου κάθιζαν τὴ σκάφη στὸ πλύσιμο.

¹⁰ **Ἀνεμοπύρωμα** (τὸ) ἀρρώστεια τοῦ προσώπου, πὺν πρίζεται καὶ κοκκινίζει. Τὴν γιαιτρεύουν μὲ τὸ κάψιμο καὶ τὸ κάπνισμα τοῦ πετσιοῦ φώκιας καὶ μὲ πολλὴ ζέστη. Γιαὐτὸ τὴν λένε καὶ «φώκια» τὴν ἀρρώστεια.

—Ἄνεμοπύρωμα ἐν λεγώ, καπνίστε τον.

—Γ' ἀνεμοπύρωμα τὸ καπνίζνα πὲ τὸ φακοπέτο' καὶ περνᾶ. Δὲ θέλ' γιαιτροί.

¹¹ **Ἀνεμοστάθ'ς** (ὁ) τὸ στήριγμα τῆς ἀνέμης πὺν γίνεται ἀπὸ τὸ στέλεχος δέντρου. Πάνω του εἶναι μπηγμένη μιὰ σούβλα.

Ἄνημερα ἐπίρρ. ἢ ἴδια μέρα.

- Ἄνημερα τῆς Πασκαλιάς.
- Πάσκα ἀνήμερα μᾶς ἤρτε.
- Πέθανε Πάσκα ἀνήμερα.
- Πάσκα ἀνήμερα μᾶς πάτ'σε ἢ Τουρκιά.

Ἄνηπρόκοπος (ὁ) ἐπίθ. κείνος πού δὲν προκόβει. Ὁ Μ. Φιλήντας. (Θρ. Ἦθ. Μ. Γ. Γλωσσάρ). Κατὰ τὰ κανονικὰ ἀνόρεχτος, ἀνόμοιος ἀνάλατος, ἀνάξιος, ἀνάρμεγος, ἀνήξαιρος (ἤξαιρα) ἀνήμπορος (ἡμποροῦσα) κλπ. εἶπανε καὶ ἀκανόνιστα: ἀνάβαθος (= ἄβαθος) ἀνάμελος, ἀνάμυαλος, ἀνάκατος (Θήρα), ἀνάλυτος, ἀναχόρταγος, ἀνάγνωρος κτλ. Αὐτὲς οἱ δύο πρῶτες συλλαβὲς—ἀνα παρετυμολογηθῆκανε καὶ συχιστήκανε μὲ τὴν πρόθεση ἀνά. Καὶ ὁμως ἡ ἀνά σὲ πολλὰς χῶρες βρῖσκεται μὲ τὶς μορφὰς ἀνὲ (ἀνέβαινα κ' ἀπαυτὸ ἀνεβαίνω) ἀνη—ἀνήφερα κιὰπ'αὐτό: ἀνήφορος, ἔτσι εἶπανε καί: ἀνεχόρταγος καὶ ἀνηχόρταγος, ἀνεπάντεχος καὶ ἀνηπάντεχος, ἀνέψητος καὶ ἀνήψητος, ἀνεπρόκοπος καὶ ἀνηπρόκοπος. Ὁ τύπος αὐτὸς βρῖσκεται μέσα στὴν πρὸς Κορινθ. α' τοῦ Κλήμεντος Ρώμης κεφ. β' «εἰλικρινεῖς καὶ ἀκέραιοι καὶ ἀμνησίκακοι εἰς ἀλλήλους». Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ ἀνήκει στὸ τέλος τοῦ πρώτου αἰῶνα μ. Χ.

- Οὐ στὸν ἀνηπρόκοπόν να!
- Ἄνηπρόκοπος ἀνθρώπος πιά!
- Μὴν εἶσαι καὶ τόσο ἀνηπρόκοπος δά...
- Τόσο ἀνηπρόκοπος ἄθροπος εἶσνα καὶ γὼ δὲ τῶξαιρα...!

Ἄνηπροκοπιά (ἡ) ἢ ἀδυναμία νὰ κάνει κανένas τίποτε σωστό.

- Τέτοια ἀνηπροκοπιά... δὲν τὴ βίστευα...
- Ἄνηπροκοπιά καὶ τὸ μέγα ἔλεος!...

Ἄνοιχτάρ' (τὸ) τὸ κλειδί.

- Κρέμασ' τ'ἀνοιχτάρ' στὸ καρφί.
- Ἄ σὲ κόψω μιά πὲ τ'ἀνοιχτάρ'...

Ὁ Φιλήν. Γλωσσολ. Τ. Α' σελ. 158 ἀναχτάρ Τουρκικα anahtar σημαίνει κλαδί, εἶναι παρετυμολογία ὅπου τὸ anahtar ἔγινε ἀναχτάρ! καὶ ὄχι ἀνοιχτῆρι ὅπως τὸ θέλει ὁ Χ. ΜΝΕ, β' 312 ἀπ' τὸ ἀνοίγω).

Ἄπαμ-σέντα φρ. τ. καημένη καὶ σύ· δὲ βαριέσαι!

- Ἄπαμ-σέντα ἄφσε τον καὶ σύ πὲ κεὶ νά.

Ἄντερι (τὸ) Τὸ ἀπὸ μέσα ροῦχο τῶν παπάδων, πού διπλώνει μπροστὰ στὸ στήθος, ὅπως τὸ διπλὸ παλτό, καὶ φτάνει ὡς τὰ πόδια.

Ἄντίχαρα (ἡ) Ἡ δευτέρα μέρα τοῦ γάμου. Τούτη—τάπόγιωμα—οἱ πιὸ στενοὶ συγγενῆδες τῶν νιόπαντρων γλεντοῦν. Στ. Ψαλι. τὰ ἐπίθδα τῶν ἀρχαίων).

- Ἐχομ' ἀδίχαρα.

- Έχνα άδίχαρα.
- Πάμ' στην άδίχαρα

Άντιχερος (δ) Ἡ καθισμένη πλάγι στην πρώτη τυχερή, όταν παίζουν τὸ παιγνίδι «τις ψῆφες» στη σκάφη. (Βλ. περιγραφή Θρ. Ἡθογρ. Γ').

- Γὼ εἶμαι άδίχερος.
- Ὁ άδίχερος νά ρίξ'.

Άξινάρ (τὸ) τὸ άξίνι τῶν βαρελάδων.

Άξυπόλτος (δ) 1) κείνος πὸν ἔχει τὰ πόδια γυμνά.

- Μὴ γυρίζ' άξυπόλτος σὲ λέγω.

2) Φτωχός.

- Άξυπόλτος γῆρε καὶ τώρα μᾶς σήκωσε τὴ μύτ' δου.

Άξυπολιτιά (ῆ) 1) ἡ γύμνια τῶν ποδιῶν.

- Τέτοια άξυπολιτιά δὲν εἶδαμ' !!

2) Φτώχεια.

- Γούλ δους άξυπολιτιά !!

Άξεινος καὶ ποῦξεινος = φράση πὸν λέγεται, όταν κανεὶς άπαντᾷ μὲ τὸ ᾧ ᾧ καὶ δὲ δίνει σημασία σὲ τι τοῦ λένε. Σὰ νά λέμε *σκασμός!*

- Άξεινος καὶ ποῦξεινος κι άποξυλωμός
νά κάτσ' ἢ βούκα στὸ λαιμό σ'.

(Βλ. Τραχίλα Λαογρ. Ἄρχ. 9ον).

Άπαρα - πίπερα 1) λόγι' άνόητα.

- Άπαρα-πίπερα κουκιὰ μαγερεμένα.

Δηλ. λόγι' άνόητα ἀπὸ παρετυμολογία. (Θρ. Ἡθογρ. Μέρους Γ' σελ. 99 ἔτυμ. Φιλήντα τὰ ἐξῆς: Ὁ Στ. Ψάλτης μίλησε γιὰ τις παρόμοιες φράσεις (Λεξικ. άρχ. Β' 110). Αὐτὴ γίνεται ἔτσι κατ' ἑμέ: Στὴν Ἄρτάκη λέμε «άπάρата λές, ἢ κάμνεις άπάρата» = πράματα χωρὶς παράτα (=παράταξη). Τὸ άπάρата παίρνει τὸν τύπο άπαρα - πά-παρα κατὰ τὰ ἄλλα ὅμοια: άγαρα - πάλαρα, άλαλα - πάλαλα, άλα-θρα - πάλαθρα: Κ' ἐπειδὴς κατόπι ἀπ' αὐτὰ λένε καὶ τὸ «κουκιὰ μαγερεμένα» τὸ πάλαθρα τὸ εἶπανε καὶ μάλαθρα γιὰ τὸ στὰ κουκιὰ βάζουνε καὶ μάλαθρο. Ἔτσι λοιπὸν καὶ τὸ άκατανόητο πάπαρα τὸ εἶπανε: πίπερα γιὰ τὸ στὰ κουκιὰ βάζουνε καὶ πιπέρι. Αὐτὰ λέγονται παρετυμολογίες).

Άπισιτιά (ῆ) τὸ λωρὶ πὸν βαστᾷ τὸ σαμάρι τοῦ ζώου μαζί μὲ τὴν οὐρά, (ἴσως ὀπισθία Στ. Ψάλτης Θράκ.).

- Πελύθηκε, ἢ άπισιτιά τ' μπρέ.

Άπλοχωραίνω 1) Κάνω ἕνα τι άπλόχωρα.

- Άπλοχωραίναμ' τὸ σπὶτ' μας ;

2) Γίνουμαι ἀπλόχωρος, δὲ στενοχωριέμαι.

- Μὴ στενοχωριέσαι, μωρή, ἀπλοχώραινε τὴν καρδιά σ'.
- Ἰφσα τὴν καρδιά μ' ἀπλόχωρ'—δὲ στενοχωριοῦμαι πλιά.
- Ν' ἀπλοχωραίντε τὶς καρδιές σας λεγώ. δηλ. νὰ μὴ στενοχωριέστε.

Ἐπλοχωριά (ἦ) τὸ περίσσευμα τοῦ τόπου, τὰ πολλὰ δωμάτια, ἡ μεγάλη αὐλή.

- Ἐχουμ' μεγάλη' ἐπλοχωριά μεις στὸ σπίτι' μας.

2) Καρδιά ἀπλόχωρη, μεγάλη ὑπομονή.

- Χρειαίται, παιδι μ', ἀπλοχωριά μεγάλη', γιὰ νὰ βαστάξ' τὸ βόνο σ'.

Ἀπλόχωρος ἐπίθ. τόπος μὲ μεγάλη χωρητικότητα.

- Τὸ σπίτι' μας ἔν πολὺ ἀπλόχωρο.
- Τέτοι' ἀπλόχωρο σπίτι δὲ γεῖδα.

2) Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει μεγάλη καρδιά καὶ ὑπομονή.

- Ἀπλόχωρος ἄνθρωπος αὐτός.
- Ἀπλόχωρη καρδιά ἔχ'ς ἐσού.
- Ἀπλόχωρ' καρδιά, λεγώ, ἀπλόχωρ' . . .

Ἀποσταίνω κουράζουμαι πολὺ, ἀποκάμνω.

- Ἀπόστασα πιά, δὲν πὰν τὰ ἔρμα.
- Ἀπόστασε τὸ ἔρμο . . . τί νὰ κάν'.

Ἀποσταμένος (ἐπίθ.) ὁ κουρασμένος.

- Ἀποσταμένος ἔν ὁ ἄνθρωπος, ἄφσετον νὰ κοιμηθῆ

Ἀποσυρτή (ἦ) οἱ χασάπηδες σχίζοντας τὴν κοιλιά τοῦ γουρουνιοῦ καὶ κόβοντας τὶς πλευρές, παίρνουν ἓνα μέρος ἀπὸ καλὸ μαλακὸ κρέας καὶ τὸ τρῶνε στὴ σούβλα. Αὐτὸ εἶναι ἡ ἀποσυρτή.

Ἀπροῦνα (προῦμνον) καρπὸς βατσουνιάς, μὲ μαυροκόκκινο χρῶμα καὶ γεύση στιφῆ. Ἀπλούστερα τὰ λένε *στυπόκωλ'*, γιὰ τὴ δυσκοιλιότητα ποὺ φέρουν. (Μοιάζει μὲ τὸ μαῦρο σταφύλι Στ. Ψάλτ. Θρ.)

Ἀραδιάζω βάζω στὴν ἀράδα, βάζω στὴ σειρά.

- Ἀραδιάσανα μιὰ τσοῦρμα παιδιά.
- Τὶ δὰ μὲ ἀραδιάσαν τόσα παιδιά, ἄς χωλοσκάννα τώρα.
- Ἀραδιάζνα, ἀραδιάζνα πέτρες, φαίνται ἂ κάν νὰ σπῖτ'.

Ἄραμ γέν' φράση ποὺ φανερώνει τὴ συγκατάθεση γιὰ κάτι, σὰν νὰ λένε: δὲν πειράξ', ἄς ἔν.

- Δὲ ἀθθελα. μὰ ἄρα μ' γέν'. . . ἄς ἔν=δὲν πειράξ'.

Φιλήντας. Ἄρα μὴ γένει σύντομα ἀντὶ τὸ σωστό, ἄρα γένει καὶ μὴ γένει.

Ἄραν-ταράν θὰ πῆ ἄνω ἄνω - κάτω. (Στ. Ψάλτης Ἡπειρ. ἄλαν-ταλάν).

- Ἄραν ταράν τὶς ἔκαναν.
- Ἄ σὰς κάνω ἄραν-ταράν.

Ἄργαλειό τὸ ξύλο ποὺ τυλίγεται στὸ λάκκο τὸ στημόνι, βρίσκεται στὸ πίσω μέρος τοῦ λάκκου.

— Ξεποδύλιξ, τὸν ἀργαλειό, παιδί μ'.

— Ὁ ἀργαλειός μου μὲ χασομέρσε.

Ἄργητα (ἦ) 1) ἡ ἀργοπορία (Ψάλτης Θρ. καὶ ἐν Λειθησίῳ καὶ Βελβενδῶ).

— Τί ἄργητα ἐν αὐτῇ!

— Ἡ ἄργητα σ' δὲν ὑποφέρεται.

2) Ἡ τιμωρία τῆς ἀργίας τῶν παπάδων.

— Ἡ ἄργητα μ' τελείωσε δηλ. τελείωσε ἡ τιμωρία μου.

Ἄργος ἐπίθ. κείνος ποὺ δὲν ἔχει δουλειά. Τοὺς παπάδες τοὺς ἔπαιναν οἱ δεσποτάδες «ἀπὸ πάσης ἱεροπραξίας» τιμωρώντας τους. Τοὺς ἔκαναν ἀργούς.

— Ὁ παπὰς ἐγινε ἀργός.

— Ἄργὸ σέκανε ὁ δεσπότης παπὰ;

Ἄργιάν' (τὸ) τὸ νερομένο γιαοῦρι, ποὺ τρῶν μὲ τὸ κουτάλι λ. Τ. Συχνὰ τὸ τρῶνε κόβοντας μέσα ψιλὸ ψιλὸ τὰ γγοῦρι γιὰ δροσιστικὸ — τὸ καλοκαῖρι.

Ἄριδ (τὸ) καὶ ἡ ἀρίδα 1) τὸ τρυπάνι, ἡ ἀρίδα.

— Φέρ' τὸ ἀρίδ' παιδί μ'.

2) Ὁ πεινὸς τοῦ ἀνθρώπου στὴ βρεισιά.

— ... τὴν ἀρίδα σ'.

— Τῆς μάννας σου τὴν ἀρίδα ...

Ἄρκιδ' τὸ ἀρχίδι.

— Στὰρκίδια μ' σὲ γράφω δηλ. σὲ περιφρονῶ, δὲ σὲ λογαριάξω καθόλου.

— Μὴ πολυβρίζ'ς, γιατί ἄ σὲ στρίψω τὰρκίδια σ'.

Ἄρμη (ἦ) τὸ ἀλατισμένο νερὸ ποὺ βάζουν στὰ λαχανικὰ ἢ τὸ τυρί. Ὁ Δεκαβάλλας λέγει: Ὅταν τὸ ἄλμη ἐγινε ἄρμη καὶ χωρίστηκε ἐτυμολογικὰ ἀπ' τὸ ἄλας—γιὰ τοῦτο καὶ σήμαινε γενικὰ κάθε ἀσηπτικὸ ὑγρὸ ποὺ διατηρεῖ τὰ διάφορα τουρσιά — τότες ὁ λαὸς τὸ μπόλιασε μὲ τὴν πρώτη συλλαβὴ τοῦ ἄλας καὶ τὸ εἶπε ἀλάρμη=ἡ ἄρμη τοῦ ἀλατιοῦ. Ὁ Φιλήντας (Γλωσσ. Τ. Β' 239) πάλι λέγει: Ὁ νόμος ἀφτὸς εἶναι ἓνα παρακλάδι τοῦ συμφυρμοῦ ἢ συνεπαρμοῦ νὰ ποῦμε κλπ.

Ἄρμνιά (ἦ) λάχανα βαλμένα στὴν ἀρμύρα (κράμβαι), ποὺ τὰ τρῶνε τὴ σαρακοστή τὸν χειμῶνα, καὶ τὰ μαγειρεύουν μὲ κρέας χοιρινὸ ἢ πουλερικά. Τὸ ζουμί τους εἶναι ξυνὸ καὶ στοὺς Θραῖκες νόστιμο ὅπως καὶ τὸ λάχανο, ποὺ παίρνει ἓνα χροῶμα κίτρινο. Γιαυτὸ τὴν λένε ἄρμνιά σὰ φλουρί.

— Ἡ δική μ' ἡ ἄρμνιά ἐγινε σὰ φλουρί.

— Ἐχοῦμ' ἓνα ἄρμιοζοῦμ' !! φλουρί πιά!

Όταν χαλάσει, βρωμᾶ και τότε παρομοιάζουν πολλές βρωμές σαν τῆς ἄρμνιαῦς λέγοντας: βρωμ'σε σαν ἄρμνια.

— Κάτ' σαν ἄρμνια βρωμᾶ μὰ τι ἔν δὲ ξαίρω.

Ἄρμνιοκάδος ὁ κάδος ποὺ κάνουν μέσα τὴν ἄρμνια. Τὸν φριάνουν ὅπως τὰ βαρέλια μὲ ξύλα.

— Ὁ ἄρμνιοκάδος μας παίρνει εἰσοσ' λάχανα.

Ἄρτύνουμ χιλνῶ τὴ νηστεία, τρώγω τὴ σαρακοστὴ κρεατινὰ.

— Ἄρτύθηκες, λεγώ;

— Μεις δὲν ἄρτύθαμ'.

— Γὼ δὲν ἄρτύνουμ'.

— Μὴν ἄρτυθῆτε!

Ἄρτυμῆ (ἦ) τὰ κρεατινὰ φαγιὰ ποὺ τρώγονται ὅταν νηστεύουν. Φαγι μαγειρεμένο μὲ βούτυρο ἡμέρα Τετάρτη καὶ Παρασκευή.

Ἄρὺς ἐπίθ. ἀραιός, (καὶ στὸν Πόντο Στ. Ψάλτης).

— Ἄρὺα καὶ πάντα ἀγάπ' δηλ. ἐπεσκέψεις ἀραιῆς καὶ ἀγάπη.

— Εἶδανα κόσμος ἄρὺς.

— Τί ἀρὺ πλέξιμο ἔν αὐτό;

— Ἄρὺοπλεχτο πανί.

— Ἄρὺ χτέν'

Ἄρχινεύω ἀρχίζω, κάνω ἀρχὴν.

— Ἄϊδε ἀρχίνεψ' σύ!

— Γὼ δὲν ἀρχινεύω.

— Σὰν ἀρχίνεψαμ' νὰ τρέχουμ, δὲ στάθκαμ' χίτς.

— Μὴν ἀρχινίξ' νὰ τρῶς σὰ λιμάρ'ς πρῶτος.

Ἄσκιὰ (ἦ) ὁ ἥσκιος, ἡ σκιά.

— Φοβήθηκε τὴν ἄσκιὰτ' δηλ. τᾶχασε.

— Πὲ τὴν ἄσκιὰτ' φοβήθηκε.

— Πέμνε μόν' ἡ ἄσκιὰ τ' δηλ. ἀδυνάτησε ἀπὸ ἀρρώστεια καὶ λύπη.

— Κεῖνος πέθανε, ἀμμὰ ἡ ἄσκιὰ τ' πέμνε! δηλ. τὰ διδάγματά του, τὰ καλὰ παρδειγματα.

Τὸ λένε αὐτὸ οἱ χῆρες, ποὺ τὰ παιδιὰ τους ἀκολουθοῦν τὸ δρόμο τοῦ πατέρα τους.

— Σὺ, πὲ κάτ' τὴ βαβὰ σ' τὴν ἄσκιὰ κέμ' πέρπατεῖς ὀγλούμ, δηλ. βρίσκεσαι ἀκόμα στοῦ πατέρα σου τὴ φροντίδα.

Τὸ πὼς ἔγινε τὸ σκιά ἥσκιος τὸ ξέρουμε ἀπὸ τὸ Φιλήντα (Γλωσσ. Τ. Α' σελ. 190—191). Τώρα ἂς μᾶς πῆ καὶ τὸ πὼς ὁ ἥσκιος ἔγινε ἄσκιὰ.

Ἀσμάς (ὀ) τὸ κλῆμα, ἡ κληματαργιά.

— Ὁ ἀσμάς μας χάλασε.

— Κλάδεψαμ' τὸν ἀσμά μας.

— Ἄμμα ἀσμάς ἄα!!!

Ἀσογιὰ (ἦ) 1) ἡ κακὴ καταγωγὴ.

— 'Ασογιά πού τήν ἔχ' ὁ μινδεβούρς !

— Δέ γλέπνα τήν ἄσογιά δους μόν' . . .

2) τὰ κακά φερσίματα.

— Εἶδες δά πὲ κεί νά ἄσογιά . . .

Αὐτὰ τὰ λένε πίσω ἀπὸ κανέναν πού δὲ φέρτηκε καλά.

* **Ἄσογος** ἐπίθ. κείνος πού δὲν κατάγεται ἀπὸ καλὸ σόγι=γένος.

— 'Εβρεοῦ ἄσογε !

— Εἶδες, μωρή, τὸν ἄσογόν να.

— Πὲ τὸν ἄσογόν να νά φοβᾶσαι !

— Στὰ γκρέμνα βρὲ ἄσογε . . . παλιοἄσογε . . .

* **Ἀστέρας** (ὁ) ὁ ἀστέρας εἶναι ἓνα κομμάτι χαρτί μὲ μιὰν εὐκὴ γραμμὴν γιὰ τὸν ἄρρωστο κατεπάνω κάθε ἀρρώστιας ἀπὸ τὸ εὐχολόγιο· «πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἀποδίωξον . . .» Τὸ χαρτί αὐτὸ εἶναι ραμμένο σ' ἓνα πανὶ σὲ σχῆμα τρίγωνου. Τὸ κρεμοῦν δὲ ἀπὸ τὸ λαιμὸ τοῦ ἀρρώστου σὰ φυλαχτό. Τοὺς «ἀστέρας» τοὺς δίνουν οἱ παπάδες μὲ πληρωμὴ καὶ εἶναι ἀπὸ τὰ «τυχερά» τους.

* **Ἄσωστος** ἐπίθ. 1) αὐτὸς πού γεννήθηκε ἑφταμηνίτικος καὶ εἶναι ἀδύνατος ἢ μὲ σφάλματα στὸ κορμί.

— Διπ ἄσωστος αὐτὸς μωρή !

2) Αὐτὸς πού δὲν ἔχει καὶ μυαλὸ σωστό.

— * Ἄφσε τον πὲ κεί νά τὸν ἄσωστόν να . . .

* **Ἄτσαλος** ἐπίθ. (Στ. Ψάλτης Θρακ.). Ἡ λέξις καὶ ἐν Λειθησίῳ ἄτσαλλους καὶ ἐν Βελθεντιῷ ἄτσαλλους, ἐν Πόντῳ δὲ ἀρτσαλλος, ἄσαλος=κακός. Ἡ μόνη παρ' ἡμῶν ἐν χρῆσει πρὸς δήλωσιν τῆς σημασίας τοῦ κακός. Ἡ παραγωγή τῆς ἄγνωστος.

— Μπρὲ στὸν ἄτσαλόν νυαα !!

— Τί ἄτσαλο παιδί πού ἔγινε αὐτό ;

— Πὲ τὸν ἄτσαλο τὸν ἄνθρωπο νά φοβᾶσαι . . .

— Γιατί γίνκες ἔτσ' ἄτσαλο παιδί ;

— Δὲν ἀγαπῶ τᾶτσαλα παιδιὰ σάν καὶ σένα . . .

Ἄτσαλιὰ (ἡ) κακία.

— Μπρὲ στὴν ἄτσαλιάαα !

— Τέτοια ἄτσαλιὰ δὲν εἶδα.

— Ἡ ἄτσαλιάτ' δὲν ἔχ' ὄρια.

— Αὐτηνοῦ τὴ παιδιοῦ τὴν ἄτσαλιὰ δὲ τὴν ξαναεἶδα.

(Δίεσ καὶ Φιλῆντα *T. A. Γλωσσ.* 196 σ. ἄτσαλος).

Ἀφεντίτ'ς καὶ **ἀφετ'ς** (ὁ) (Στ. Ψάλτης Θρακ. ἐν Χίῳ ἀφετ'ς. Παρ' ἡμῶν οὕτω καλοῦσι τὸν πατέρα τῶν μόνων οἱ τῶν ἱερέων παῖδες). Ἄπὸ τὸ (αὐτὸ -ἔντης). Στὴν Ἀδριανούπολι *ἀφεντάτ'ς*. Ἔτσι λέγουμε τοὺς παπάδες ἐμεῖς τὰ παπαδόπουλα καὶ οἱ πολὺ γνωστοί.

- Πουῦ ἐν ἡρῆ ὁ Ἄφεδίτης σου ;
- Ὁ ἀφεδίτης μου ἐν στήν ἐκκλησιά.

Ἄφιόν (τὸ) τὸ ὄπιο.

- Ἐγινε ἀφιόν' πὲ τὸ θυμό τ'. Θὰ πῆ θύμωσε πολύ.
- Μωρὲ ἀφιόν' !
- Σωστό ἀφιόν' !

Μ' αὐτὰ ζωγραφίζου τὸν πολὺ θυμωμένον ἄνθρωπο.

- Μὴ γίνεσαι δε ἀφιόν και σύ.
- Ἀφιονισμένος ἄθρωπος=σάν νὰ ἦπτε ἀφιόν και ὄχι ὅπως ὁ Ἄμαντος (Χιακ Χρον. τευχ. Β'. 116 ἀπ' τὸ ἀφηνιάζω).

Ἄφνός (ὁ) ἄχνός, ὁ ἀτμός τοῦ νεροῦ.

- Ἄφνός βγαίν' πὲ τὸ πηγὰδ'.

Ἄφνίζω βγάζω ἄχνούς.

- Ἄφνισε τὸ φαγί. Θὰ πῆ: πῆρε βράση και βγάζει ἄχνό.

Ἄφριζω κάνω ἀφρούς. Βγάζω ἀφρούς ἀπὸ θυμό. Τὸ στόμα μου ἀφρίζει.

- Ἄφρισα πὲ τὸ θυμό μ', μὰ τί νὰ κάνω=θύμωσα πολὺ μὰ τί νὰ κάμω.
- Μὴ ἀφρίζ'ς δὰ και τόσο . . . δηλ. μὴ θυμώνεις και τόσο . . .
- Ἄφρισε τὸ φαγί θὰ πῆ: τὸ φαγί ἔβγαλε ἀφρούς (ὅπως τὸ βραστό).
- Πολὺ ἀφρισμένος εἶδαν ὅταν τὸν εἶδα. Εἶδαν πολὺ θυμωμένος.

Ἄφτριγια (ἡ) καπνοδόχος.

- Καπνίζ' ἡ ἀφτριγιαῖ μας.
- Ξεραχνίζουμ' τὴν ἀφτριγιαῖ μας.
- Πὲ μέσ' τὴν ἀφτριγια βγῆκες ;
- Κάθε ἀφτριγια πένα λογιῶ καπνὸ βγάζ'=κάθε σπῆτι ἔχει τὰ βάσανά του, ποὺ εἶναι διαφορετικά.

(Ὁ Ψάλτης Στ. Θρ. λέγει: Ἡ παραγωγή σκοτεινῆ ἕως ἐκ τινος ἀρχαίου ἄπτρα=μέρος ὅπου ἄπτουσι πῦρ).

Ἄχαμνά (τὰ) τὰντρίκεια ὄργανα (τὰ αἰδοῖα).

- Στάχαμνά τ' τὸν χτύπσε.
- Ἐπεσαν τάχαμνά τ'=ἔπαθε κήλη.
- Πρίσκαν τάχαμνά τ', λεγῶ, δὲ ξαίρω πὲ τί.

Ἄχαμνά ἐπίρρ. ἄσκημα, κακά.

- Ἄχαμνά τὸν φέρκα.
- Μὰ κι αὐτός, ὁ εὐλογημένος ἄχαμνά μίλσε.
- Μὴ δὰ φέρνεσαι τόσο ἄχαμνά.
- Τὸ παιδί ἄχαμνά χτύπησε=δυνατὰ χτύπησε.

Ἄχαμνός ἐπίθ. ὁ ἄσκημος, ὁ κακός.

- Πολὺ ἄχαμνός ἄνθρωπος !
- Μπρὲ στὸν ἄχαμνόν να τὸν ἄθρωπό σοο ! !
- Ἐνε αὐτός ἕνας ἄχαμνός ποῦ . . . τὸ γιακάσ' νὰ τραβάς.
- Τέτειον ἄχαμνὸ ἄθρωπο δὲν εἶδα ! !

Ἄχαμνοσύν (ἦ) ἡ κακία, ἡ κακιὰ διάθεσις.

— Ἡ ἀχαμνοσύν δου δὲ λέγεται.

— Εἶδες δὰ ἀχαμνοσύν! Ὁ δουναῖος σάστσε.

Ἄχερα (τὰ) τᾶχυρα.

— Ψύλλους στᾶχερα γυρεῦ' κι αὐτός, λεπτολογεῖ δηλαδῆ.

— Λόγια σὰν ἄχερα=λόγια ἀλαφρά σὰν ἄχυρα, δηλ. ἀνόητα κι ἀσήμαντα.

— Ἄχερα ἔχ' ἢ κούτρα σ' ἐσένα, δηλ. δὲν ἔχει διόλου μυαλό.

— Αὐτός τρώει ἄχερα: εἶναι κουτός.

— Δὲν τρώγῃ ἄχερα, κουζοῦμ, δὲν εἶμαι δηλ. ἀνόητος καὶ ἄμυαλος.

Ἄχρεια (τὰ) τὰ μὴ σεμνά.

— Μητέρα λεγώ, μῆκανε αὐτός ἄχρεια.

— Τοῦλγα ἄχρεια ἔβρε, ἔκανες τὸ παιδί μ';

— Ἄχρεια πράματα δὲν κάννα τὰ καλὰ παιδιὰ.

— Τοῦλγα λόγια ἄχρεια ἐν αὐτὰ;

Ἄχρημάτιστος ἐπίθ. (χρηματιῶ=ἔχω δύναμη, μπορῶ) κείνος ποῦ δὲ χρηματεῖ, ποῦ δὲν ἔχει δυνάμεις.

— Ὁ γαβρός μου ποῦ λές . . . μαθὲ διὰ ἀχρημάτιστος. Δὲ χρηματεῖ γιὰ τίποτα.

— Σὰν εἶσα σὺ ἀχρημάτιστος τί νὰ σὲ κάνω γώ . . .

— Τόσο ἀχρημάτιστη γυναῖκα δὲν εἶδα.

— Ἄχρημάτιστη καὶ πολλακαμέν'=ἀνίκανη καὶ κακομοίρα.

Ἄψηλως (ἦ) καὶ (τὸ) ἀψηλός τὸ ὕψος.

— Εἶδα, σοῦ λείι, ποῦ ἀνέβαινα ἐνα ἀψηλός—ἐνα βαγίρ' . . .

— Τόσο ἀψηλός ἀ πάμ; γώ δὲ βάγω.

— Ἡ ἀψηλός τὴ σπιτιοῦ.

— Τί ἀψηλός ἔν αὐτὴ λεγώ;

Ἀψίδες ξύλα καμπουριάρικα, βαθουλωτά, σκαφτά, ποῦ κάνουν τοὺς τροχούς τῶν ἀμαξιῶν.

ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ

Ὁ Βιζυηνὸς εἶν' ἓνας τύπος διανοοῦμενου, ποὺ ἀντιπροσωπεύει δλάκερο τὸ Θρακικὸ κόσμο τῆς ἐποχῆς του.

Πρόβαλε σὲ μιὰ πνευματικὴ κίνηση, ποὺ ἄρχισε νὰ νεωτερίζει ὄχι βέβαια μέσα στὴν ἴδια τὴν τουρκοκρατημένη Θράκη, μὰ ὅξω, στὶς λεύτερες ἑλληνικὲς χῶρες, ὅπου κυβερνοῦσαν ρωμαλέοι καὶ δυνατοὶ ὁ σκολαστικισμὸς καὶ ὁ ρωμαντισμὸς, ποὺ μόλις ἄφηναν κάπου-κάπου ν' ἀκούεται καὶ ἡ φωνὴ τῆς πραγματικῆς καὶ φυσικῆς ζωῆς. Μέσα σὲ πνευματικὴ κίνηση μίμησης καὶ γλωσσικῆς τεχνοτροπίας ἀπομακρυσμένης ἀπὸ τὴ ζωντανὴ τῆς φυσικῆς γλώσσας ἐκδήλωση. Ὡς τέτιος τύπος ξεκίνησε ἴσια ἀπὸ τὴν ἔνδοξη κλασικὴ ἐποχὴ μὲ τὸν Κόδρρο του, προβάλλει κατόπι γνήσιο τέκνο τῶν βυζαντινῶν καιρῶν, ὡς που ἀρχίζει καὶ δεῖχεται συγχρονισμένος μὲ μιὰ δυνατὴ προσπάθεια νὰ πετάξει μόνος του, χωρὶς τὴ βοήθεια καμμιανοῦ, ποὺ αἰσθάνονταν ἄλλοτες τὴν ἀνάγκη του, ἢ νὰ τὸν μιμηθῆ, ἢ νὰ τὸν μεταχειριστῆ στήριγμα στὸ πέταμά του, χελιδόνι αὐτὸς στὶς δυνατὲς φτεροῦγες γερανοῦ.

Πρῶτος αὐτὸς, μέσα ἀπὸ τὴν πνευματικὴ κίνηση, ποὺ περιορίζονταν στὸν ἀσφικτικὸν ὀρίζοντα τῆς Πόλης, βγῆκεν ἔξαφνα ἀνάρτης ἀπὸ τὴ σιωπηλὴ Θράκη, κί' ἀφήνοντας τὴ δουλικὴ παράδοση ποὺ κυριαρχοῦσε στὸ Βόσπορο, πέταξε, πλανήθηκε, κουράστηκε, σταμάτησε, πάλι ξαναπέταξε μόνος του, καὶ τέλος κατατοπίστηκε μέσα στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ γίνει ἀπὸ Θρακικὸς, πανελλήνιος πρόδρομος λογοτεχνικῆς ἐργασίας ἀνήμπορης ν' ἀρνηθῆ τὴν ἐπίδρασή του στὸ τραγούδι καὶ πλιότερο στὸ διήγημα. Γιατί, ἂν βλέπουμε στὰ ἔργα του τὸ χαρακτηριστὴ τῆς πνευματικῆς κίνησης τοῦ καιροῦ του, ὁμως ἔχουμε καὶ μιὰ σημαντικὴ του προσπάθεια στὸ ἄνοιγμα καινούριου δρόμου, ποὺ δουλεύει θαρρετὰ νὰ τὸν ἀνοίξει μ' ἄλλους μαζί.

Προικισμένος μὲ μιὰ φλέβα ἐξαιρετικὰ γιὰ νὰ λαξέψει τὸ στίχο καὶ νὰ πλέξει τὸ διήγημα, πρᾶγμα ποὺ τὸν ἔσπρωξεν ὀρμητικὰ στὴ σπουδὴ καὶ στὴ μάθηση, δὲν ἔγινε μόνο γερὸς ἐπιστήμονας, μὰ κί' ἓνας ποιητῆς ποὺ δούλεψε διαφορετικὰ τὸ στίχο ἀπὸ τοὺς σύγχρονούς του καὶ διηγηματογράφος τόσο δραματικὸς, ποὺ δικαιωματικὰ παίρνει τὴ θέση του ἀνά-

μεσα στους πρώτους σύγχρονους και κατοπινούς που άνοιξαν τὸ δρόμο στὸ ἑλληνικὸ διήγημα. Ὁ μεγάλος Παπαδιαμάντης, ὁ ἤρεμος αὐτὸς κι' ἀσκητικὸς ζωγράφος τῆς ἀπλοῦνῆς καὶ θρησκόληπτης ζωῆς, κι' ὁ κλασικὸς Καρκαβίτσας μὲ τὶς ὀμηρικὲς πινελιές του, ἀνυπόκριτα θὰ τοῦ σφίγγανε τὸ χέρι καὶ θὰ καταδέχονταν νὰ παρακαθήσει δίπλα τους ἂν εἶταν σύγχρο-

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ

νοι. Δυὸ πνευματικοὶ γίγαντες, που ξεκίνησαν ἀπὸ ἀντίθετη ὁ καθένας καὶ ξεχωριστὴ ἑλληνικὴ γωνιά, μὰ που ἀνταμώθηκαν μὲ τὸ Βιζυηνὸ πάνω στὸ πανελλήνιο πνευματικὸ ἀλώνι, ὅπου γίνεται ἡ ἀναγνώριση τῆς λογοτεχνικῆς ὑπεροχῆς. Κι' ἂν ἡ ὑπεροχὴ τῶν δυὸ ὁμότεχνῶν του εἶνε περισσότερο φανερὴ, ὅμως δὲν εἶνε καὶ τόσο κατώτερη σ' ἓνα Βιζυηνό, που ἀρχίτερα πῆρε τὸν καινούριο δρόμο καὶ που ὄχι λίγο τὸν χρωστοῦμε σ' αὐτόν.

Ἡ κριτικὴ ἀνάλυση τοῦ ἔργου τοῦ Βιζυηνοῦ εἶνε δουλειὰ διεξοδική καὶ δὲ θὰ γίνει μέσα σ' αὐτὸ τὸ μικρὸ συγκεντρωτικὸ κριτικὸ σημείωμα. Εἰδικοί κριτικοὶ ἀνάλυσαν καὶ ἔκριναν τὸ ἔργο του, ἀπὸ ἔποψη ποιητικῆ, διηγηματογραφικῆ καὶ λαογραφικῆ καὶ ἐξιστόρησαν τὸ βίο του με συμπάθεια ξεχωριστὴ καὶ δίκαιη, ὅπως ταίριαξε στὸ ἄξιο τέκνο τῆς ἐρημωμένης τώρα Θράκης, ποὺ κλεῖ στὰ σπλάχνα της τὴν πατρίδα τοῦ ποιητῆ—τὴν περιφημῆ Βιζώ. Ἡ δική μας ὑποχρέωση εἶνε νὰ βάλουμε μ' εὐλάβεια τὰ λίγα αὐτὰ γιὰ τὴ μνήμη τοῦ πρώτου Θρακῆ λογοτέχνη ἀνάμεσα στὶς σελίδες αὐτές, ποὺ κάνουν τὴν ἀρχὴ νὰ περιμαζέψουν καὶ νὰ περισώσουν κάθε τι θρακικὸ καὶ νὰ τὸ καταστήσουν κοινὸ καὶ πανελλήνιο.

Ἄν εἶνε ἀλήθεια πὼς ὠρισμένοι ἄνθρωποι δημιουργοῦν τὴν Ἱστορίαν ἑνὸς λαοῦ σπρώχνοντάς τον στὰ πεπρωμένα του, ἄλλο τόσο εἶνε ἀλήθεια πὼς ἄνθρωποι προικισμένοι με ξεχωριστὰ πνευματικὰ χαρίσματα, σπρώχνουν ἕνα λαὸ στὴν πνευματικὴ του ἀναγέννηση.

Κι' ὁ Βιζυηνός, ποὺ τόσο πρόωρα τοῦ στέρησεν ἡ Μοῖρα τὴ σκέψη κ' ἔτσι σκληρὰ τοῦ ἄρπαξεν ὁ χάρος τὴ ζωὴ, εἶνε ἕνας ἀπ' αὐτοῦς.

ΠΕΡ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ ΨΑΛΤΗΣ

Εἷς ἐκ τῶν λογίων Θρακῶν, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεώς των ἐτίμησαν τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα των, εἶναι καὶ ὁ *Στ. Ψάλτης*.

Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Σ. Ἐκκλησίαις τῷ 1869 ἐκ καλῆς οἰκογενείας. Τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν ἔλαβε κατὰ πρῶτον εἰς τὸ σχολεῖον τῆς γενετείρας του, κατόπιν δὲ εἰς τὰ Ζαρίφεια Διδασκαλεῖα Φιλιππουπόλεως, τὰ ὁποῖα ἤκμαζον τότε ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀειμνήστου Πέτρου Παπαγεωργίου. Μετὰ ταῦτα ἐφοίτησεν εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, τῷ δὲ 1894 ὑποστὰς τὰς διδακτορικὰς ἐξετάσεις ἔτυχε τοῦ βαθμοῦ ἄριστα.

Τῷ 1895 ὑπέβαλεν εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τὴν ἐναίσιμον διατριβὴν του λατινιστὶ γεγραμμένην καὶ πραγματευομένην περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῶν Σ. Ἐκκλησιῶν. Μετὰ τρία ἔτη τὴν μετέφρασεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, τὴν συνεπλήρωσε διὰ λεξιλογίου καὶ διαλεκτικῶν κειμένων καὶ τὴν ὑπέβαλεν εἰς τὸν γλωσσικὸν διαγωνισμόν τοῦ Συλλόγου «Κοραῆ», εἰς ὃν καὶ ἐβραβεύθη ὡς «πρότυπον ἔργον ἀκριβολόγου καὶ μεθοδικῆς—πλουσιωτάτης εἰς παραδείγματα—γραμματικῆς ἐρεῦνης τῆς γλώσ-

σης, ἄριστον ὑπόδειγμα πρὸς σύνταξιν ὁμοίων πραγματειῶν καὶ περὶ ἄλλων τῆς γλώσσης ἰδιωμάτων», κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ εἰσηγητοῦ τοῦ διαγωνίσματος. Τῷ 1905 ἡ μελέτη αὕτη ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Βιβλιοθήκην Μαρμαρῆ ὑπὸ τὸν τίτλον *Θρακικὰ ἢ μελέτη περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς πόλεως 40 Ἐκκλησιῶν*. Δι' αὐτῆς ἐξετάζεται μὲ πολλὴν ἀκριβείαν ἡ φωνητική, ἡ μορφολογία, ἡ παραγωγή τῶν λέξεων, τὰ κύρια ὀνόματα καὶ ὁ λεκτικὸς θησαυρὸς τοῦ ἰδιώματος τῶν 40 Ἐκκλησιῶν, ἐν τέλει δὲ δημοσιεύονται καὶ τέσσαρα παραμύθια, δι' ὧν λαμβάνομεν ἀκριβεστέραν εἰκόνα τοῦ ἐξεταζομένου ἰδιώματος. Παρηγήθον τριάκοντα ὅλα ἔτη ἀπὸ τῆς συγγραφῆς τοῦ ρηθέντος ἔργου. Καὶ ὅμως οὐδὲν ἄλλο θρακικὸν ἰδίωμα δύναται ἀκόμη νὰ ἐπιδείξῃ πλήρη ἐπιστημονικὴν ἔρευναν. Τὸ ἰδίωμα τῆς Κομοτινῆς — ὀλιγώτερον τὰ τῆς ὑπολοίπου Δυτικῆς Θράκης — ἐξετάσθησαν μὲ ἀξιόλογον ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν, ἀλλ' εἰς μόνα τὰ γε-

ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ

νικώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Στ. Κυριακίδου, πρὸβλ. *Λαογραφίας Β'* (1910) σελ. 427 κ. ἔξ. καὶ *Λεξικογραφ. Ἀρχείου* ζ' σελ. 962 κ. ἔξ. Τοῦ ἰδιώματος τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐξετάσθησαν μόνον τὰ ἐκ τῆς Τουρκικῆς πολιτογραφηθέντα στοιχεία ὑπὸ τοῦ *L. Ronzevalle*, *Les emprunts turcs dans le grec vulgaire de Roumélie et spécialement d'Andrinople* Paris 1912, τὸ δὲ ἰδίωμα τῆς ἐν Β. Θράκῃ ἑλληνικωτάτης Στενημάχου ἀκροθιγῶς μόνον ἠρευνήθη ὑπὸ τοῦ *P. Kretschmer*, *Zum Dialekt von Stenimachos*. (= Ἀφιέρωμα εἰς

Γ. Χατζιδάκιν σελ. 135 κ.εξ.). Ἡ ἀνάμειξις τῶν ἐξ Ἑνατ. Θράκης προσφύγων πρὸς τοὺς κατοίκους ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν θὰ συντελέσῃ ἀναπόφευκτως εἰς τὴν ἀνάμειξιν καὶ τῶν γλωσσικῶν ἰδιωμάτων των. Διὰ τοῦτο θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον νὰ ἐρευνηθοῦν ταχέως καὶ ἐφ' ὅσον εἶναι ἀκόμη καιρὸς καὶ τὰ λοιπὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Θράκης. Αἱ φιλόξενοι στήλαι τῶν *Θρακικῶν* παρέχουν τὴν πρὸς τοῦτο εὐκαιρίαν. Δὲν χρειάζεται ἤδη παρὰ ἡ καλὴ θέλησις καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον τῶν λογίων Θρακῶν διὰ τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς ἰδιαίτης πατρίδος των. Ἄς ἐλπίσωμεν καὶ ἄς εὐχηθῶμεν νὰ μὴ ἀργήσῃ νὰ ἐκδηλωθῇ.

Μετὰ ὀκτῶ ἔτη ὁ Στ. Ψάλτης ἐδημοσίευσεν γερμανιστὶ τὴν *Γραμματικὴν τῶν βυζαντινῶν χρονογράφων* (ἀπὸ τοῦ 6ου—13ου αἰ)¹. Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι προῖον καὶ φιλοπονίας καὶ ἐπιμελείας ὑποδειγματικῆς καὶ—παρὰ τινὰς μεθοδικὰς ἐλλείψεις του—θὰ εἶναι χρησιμώτατον βοήθημα δι' ὅλους τοὺς μελετῶντας τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ ἰδίως τὴν μεσαιωνικὴν περιόδον αὐτῆς.

Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων αὐτοτελῶν ἔργων ὁ Στ. Ψάλτης ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν *Ἀθηῶν*, τὸ *Λεξικογρ. Ἀρχεῖον* κ. ἀ. πολλὰς καὶ ἀξιολόγους γλωσσικὰς πραγματείας, βιβλιοκρισίας κλπ.

Ἄλλ' ἂν εἰς τὰ ρηθέντα ἔργα διαφαίνεται ὁ φιλότιμος, ὁ φιλόπονος, ὁ εὐσυνείδητος ἐπιστήμων, εἰς τὸ ἔργον τοῦ *Ἡ Θράκη καὶ ἡ δύναμις τοῦ ἐν αὐτῇ ἑλληνικοῦ στοιχείου* (ἐκ σελ. 367), δημοσιευθὲν εἰς τὴν σειρὰν τῶν *Ἐθνικῶν δημοσιευμάτων* τοῦ συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων τῷ 1919, μᾶς παρουσιάζεται ὁ φιλόπατρις Ἑλληὴν καὶ Θραξ. Τὸ βιβλίον ἀφιερώνεται «ταῖς ἀθανάτοις ψυχαῖς τῶν ὑπὲρ πατρίδος πεσόντων Θρακῶν ἀγωνιστῶν» καὶ ἀποτελεῖ πολύτιμον καὶ πειστικὸν συνήγορον τῶν θρακικῶν δικαίων. Δι' αὐτοῦ διακηρύττονται τὰ ἀπαράγραπτα δικαιώματα τοῦ θρακικοῦ ἑλληνισμοῦ, οὐχὶ ὅμως διὰ τῆς συνηθισμένης εὐκόλου πατριδολογικῆς κενολογίας, ἀλλὰ μὲ τὸ φῶς ἀκριβολόγου ἱστορικῆς ἐρεύνης, μὲ στατιστικὰς πολλὰς καὶ ποικίλας—οὐχὶ μόνον ἡμετέρας, ἀλλὰ καὶ βουλγαρικὰς, τουρκικὰς καὶ εὐρωπαϊκὰς—καὶ μὲ ἔλεγχον ἀμερόληπτον τῶν ἐν αὐταῖς στοιχείων. Καὶ διὰ τῆς ἐρεύνης τῶν ἱστορικῶν πηγῶν, στατιστικῶν χαρτῶν, κλπ. καταδεικνύει ὅτι «πᾶσαι αἱ σλαβικαὶ καὶ βουλγαρικαὶ ἐπιδρομαί, αἱ ὅποιαι κατέλιπον ἴχνη ἀνεξάλειπτα τῆς διαβάσεώς των καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Πελοποννήσῳ ἀκόμη, ἀφήκαν

¹) *St. Psaltes*, Grammatik der byzant. Chroniken (=Forschungen zur griech. und latein. Grammatik herausg. von P. Kretschmer und J. Wackernagel 2, Heft). Göttingen 1913 ἐκ σελ. XVI. 394 εἰς 8^ο.

τὴν Θράκην τὴν ἀποτελουμένην ἐκ τοῦ βιλαετίου Ἀδριανουπόλεως ἀνεπαφον. Οὐδὲν τοπωνύμιον σλαβικὸν ἢ βουλγαρικὸν δύναται τις νὰ εὔρη ἐν τῇ ὀνομασίᾳ πάντων τῶν χωριῶν, ποταμῶν, ὀρέων, πόλεων τῆς σημερινῆς Θράκης. Ἄπ' ἐναντίας πάντα τὰ τοπωνύμια εἶναι ἢ ἀρχαίας Θρακικῆς καταγωγῆς (Βιζύη, Ἐργίνης, Σηλυβρία) ἢ ἀρχαίας Ἑλληνικῆς (Ἀδριανούπολις, Χαριοῦπολις, Καλλίπολις, Σκοπός, Σκόπελος) ἢ μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας (Σκεπαστός, Γέννα, Κρούνερον) ἢ τέλος τὰ πλεῖστα Τουρκικῆς καταγωγῆς (ὡς ἐκ τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως). Οὐδὲν μεσαιωνικὸν σλαβικὸν ἐκτὸς τοῦ ὀνόματος *Μαρίτσα* τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου ὅπερ ὁμως ἐξηγεῖται, διότι ἡ ὀνομασία αὕτη ὀφείλεται εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Β. Θράκης ἢ Α. Ῥωμυλίας, ἐν ἧ ἔχει τὰς πηγὰς του καὶ τὸν πρῶτόν του ῥοῦν ὁ ποταμὸς οὗτος. Ὁ ἀκραιφνὴς ἑλληνικὸς χαρακτὴρ τῆς χώρας διέμεινε σταθερῶς τοιοῦτος μέχρι τῆς κατακτήσεως τῶν Τούρκων. Τοῦτο ἀποδεικνύουσιν αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἱστορικοὶ χάρται (ἀγγλικοί, γαλλικοὶ καὶ γερμανικοί), οὓς παρέθηκεν ὁ Ῥίξωφ ἐν τῷ βιβλίῳ του: *Les Bulgares dans leurs frontières historiques; ethnographiques et politiques*. Berlin 1917. Ἐν αὐτοῖς δύναται τις νὰ ἴδῃ ὅτι ἡ σημερινὴ Ν. Θράκη ἢ ἀποτελοῦσα τὸ βιλαέτιον Ἀδριανουπόλεως *σδδέποτε ἀπετέλεσε μέρος τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους* κλπ.

Τὴν φιλότιμον ἐπιστημονικὴν καὶ ἄλλην δρᾶσιν τοῦ Στ. Ψάλτου διέκοψε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀνίαντον νόσημα, ὑπὸ τοῦ ὁποίου κατετρώχετο μέχρι τοῦ πέρουσιν ἐπισυμβάντος θανάτου του ἐν πλήρει ἀκμῇ τῆς ἡλικίας του. Ἐὰν ἀκόμη καὶ εἰς ἄλλας χώρας, αἱ ὁποῖαι διαθέτουν περισσέρας ἐπιστημονικὰς δυνάμεις, ἀπώλεια ἑνὸς καλοῦ ἐρευνητοῦ ἀφήνη πάντοτε αἰσθητὸν κενόν, εἰς τὴν μικρὰν μᾶς Ἑλλάδα τὸ κακὸν εἶναι φυσικὰ πολὺ μεγαλύτερον. Ὁ πρόωρος θάνατος τοῦ Στ. Ψάλτου—ἐπιστήμονος οὐχὶ μόνον ἀρτίας μορφώσεως καὶ ζηλευτῆς φιλοπονίας, ἀλλὰ σπανίας χρηστότητος καὶ μετριοφροσύνης—ὑπῆρξε ζημία σημαντικὴ εἰς τὰς παρ' ἡμῖν γλωσσικὰς ἐρεῦνας, ἰδιαζόντως δὲ αἰσθητὴ εἰς τὸ Γραφεῖον τῆς συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Ψάλτης εἰργάσθη, ἐπὶ δεκαετίαν σχεδόν, μὲ ζῆλον καὶ ἐπιμέλειαν ὑποδειγματικὴν, μὲ ὑπέροχον ἀφοσίωσιν εἰς τὸ καθήκον καὶ μὲ πεῖραν λεξικογραφικὴν ἀληθῶς δυσαναπλήρωτον.

Γ. Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Καθηγ. Πανεπ. Ἀθηνῶν

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΙΑΚΩΒΟΥ ΛΑΜΠΟΥΣΙΑΔΗΣ

Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τῶν «Θρακικῶν».

Διὰ τοῦ παρόντος σημειώματός μου ἐπιθυμῶ νὰ ὑποδείξω κυρίως τὸ καθήκον πρὸς δημοσίευσιν λεπτομεροῦς ἐργασίας περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ διαπρεποῦς Θρακὸς ἱστοριοδίφου καὶ συγγραφέως, τὸν ὁποῖον κακὴ Μοῖρα ἀφῆρεσεν ἐκ τῆς χορείας τῶν εὐδόκων, φιλοτίμων καὶ φιλοπόνων τέκνων τῆς Μεγάλης Πατρίδος. Ἰδίᾳ δὲ νὰ καταβληθῇ προσπάθεια πρὸς διάσωσιν τῶν ἀνεκδότων ἔργων του.

Αἱ Θρακικαὶ μελέται του καὶ αἱ περὶ Ἀδριανουπόλεως μνημειακαὶ καὶ τοπογραφικαὶ ἐργασίαι του πρόκεινται ὡς πολλὴ τιμητικὰ ὑποδείγματα ἐπιτέλεσως τοῦ πρὸς ἐκπόνησιν παιριδολογίας καθήκοντος.

«Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» Κωνσταντινουπόλεως πολλάκις ἐδημοσίευσεν σχετικὰς πληροφορίας περὶ τοῦ Λαμπούσιადου, καταχωρίζουσα καὶ ἔργα του, εἰς δὲ τὰ ἡμέτερα «Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων» περελήθησαν σπουδαιόταται ἀνακοινώσεις του ἀφορῶσαι εἰς τὸ περιγηγητικὸν ἔργον του τοῦ ἐξ Ἀδριανουπόλεως Ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ Ἰγνατίου (1772), ὡς καὶ περὶ τῶν Ἀθηνῶν ὡς πεπατημένης Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπαρχίας.

Δ. Γ. Καμπούρογλου

Ἦσυχά καὶ ἀπέριττα, ὅπως ἀρμόζει εἰς ἓνα σεμνὸν ἐργάτην τοῦ πνεύματος καὶ ἓνα διδάσκαλον τοῦ Γένους, ἀπέθανε πρὸ δεκαπέντε μηνῶν εἰς μίαν κλινικὴν τῶν Ἀθηνῶν—ὅπου κατέφυγε ὄχι πλέον νὰ θεραπευθῇ, ἀλλὰ ν' ἀνακουφισθῇ ἀπὸ τὰς ὀδύνας τοῦ μαιραίου του θανάτου—ἐβδομηκοντούτης καὶ τὸν ἐσκέπασε τὸ χῶμα τοῦ Ἰοστεφάνου Ἀστεως, ὅπου εἶχε τελειώσει τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς.

Ἄλλ' ἢ ἀνάμνησις τοῦ ἀγαθοῦ, ἀνεπιτηδεύτου, εὐφυοῦς, εὐτραπέλου καὶ ἀστείου πολίτου, τοῦ σοβαροῦ, ἐργατικοῦ, εὐμεθόδου, ἀφωσιωμένου καὶ εἰλικρινοῦς διδασκάλου θὰ παραμένῃ εἰς τὴν Θράκην αἰωνία καὶ ἀκοίμητος, καὶ διότι ἔσβυσεν ἡ πνοή του μακρὰ ἀπὸ τὴν ἀγαπημένην του Θράκην.

Γεννηθεὶς εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ἐκ γονέων εὐπόρων ἐπροτίμησε τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα ἀπὸ κλίσιν καὶ ψύχωσιν πρὸς τὰ γράμματα, εὐ-

τυχίας να διδάξη ἐπὶ 50 ὀλόκληρα συναπτά ἔτη εἰς τὴν Θράκην, Καθακλή, Λιουλιέ-Βουργάζ, Ραιδεστόν, Μάλγαρα, Σουφλίον, καὶ τὰ περισσότερα χρόνια τῆς μακρᾶς διδασκαλίας του εἰς τὸ Γυμνάσιον καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸ προσφιλέστατον Ζάππειον Παρθεναγωγεῖον τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Ἄλλ' ἂν ὁ Λαμπουσιάδης διετέλεσε χρησιμώτατος διδάσκαλος μὲ τὴν εὐγλωττίαν καὶ μεθοδικότητά του, ἀπαράμιλλος ὑπῆρξε ὡς ἔρευνητὴς τῆς ἀγνώστου δυστυχῶς ἱστορίας τῆς Θράκης.

Ἄν ἀληθεύη, ὅτι ἐκάστη ἱστορική περίοδος πρέπει νὰ κρίνεται ἀπὸ τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησε, ἐπίσης πρέπει νὰ ἀληθεύη, ὅτι ἓνας ἱστοριοδίκης ἢ ἔρευνητὴς πρέπει νὰ κρίνεται ἀπὸ τὰς συνθήκας, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἀσχολήθηκε εἰς τὴν ἔρευναν μιᾶς ἱστορικής περιόδου. Καὶ αἱ συνθήκαι αὗται εἶνε κάθε ἄλλο ἢ εὐνοϊκαὶ καὶ συντελεστικαὶ διὰ μίαν κολοσσιαίαν καὶ ἐπιπονωτάτην ἐργασίαν, ὅταν λείπουν βιβλιοθήκαι μεγάλαι καὶ εἰδικαὶ, ἀπαραίτητοι διὰ μίαν ἐπιστημονικὴν καὶ συστηματικὴν μελέτην, ὅταν δὲν ὑπάρχουν αἱ ἀπαιτούμεναι πηγαί, ἀπὸ τὰς ὁποίας θὰ ἐκρεύσουν τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΑΜΠΟΥΣΙΑΔΗΣ

Ἡ ἔρευνα τῆς σκοτεινοτάτης ἱστορίας τῆς Θράκης ἀπετέλεσε ἐπὶ 50 ἔτη τὸ εὐσεβὲς ἀντικείμενον, τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς του διὰ τὸν Λαμπουσιάδην. Ἄν ὄχι τόσον ἡ ἀρχαιοτάτη περίοδος τῆς Θρακικῆς ἱστορίας, ἀποκλειστικῶς ἡ Βυζαντινὴ ἐποχὴ καὶ ἡ τῆς δουλείας ὑπῆρξε δι' αὐτὸν τὸ θέμα τῶν ἀτελευτήτων μελετῶν του.

Καὶ ἔκλυτε ἀόκνως καὶ ἐπιμόνως πρὸ μιᾶς ἐπιγραφῆς ἢ ἐνὸς συντρίμματος ἀγάλματος, ἀνακαλυπτομένων εἰς τὸ κρήνισμα τῶν τειχῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἐξήταξε μὲ λαχτᾶρα ἓνα νόμισμα Θρακικῆς πόλεως, τῶν Ὀδρουσῶν ἢ τοῦ Κόττος. Ὅταν ἀνευρέθη ἡ ἐπιγραφή ΕΥΡΥΖΕΛΜΙΣ ΣΕΥΘΟΥ ΠΡΙΑΝΕΥΣ, ἔγραψε τὴν ἐπιτυχή μονογραφίαν περὶ Εὐρυζέλμιδος τοῦ Θρακός. Μία περικοπὴ Βυζαντινοῦ τινος συγγραφέως καὶ τινὰ νομίσματα τὸν ὠδήγησαν νὰ γράψῃ τὴν πραγματείαν του περὶ τῆς Δε-

βελτοῦ, παραλίας παρὰ τὴν Ἀγχίαλον πόλεως τοῦ Εὐξείνου. Ἐπίσης ἠσχολήθη μὲ ζῆλον ἀκατάβλητον εἰς τὴν ἱστορίαν διαφόρων Θρακικῶν πόλεων, ὡς τῆς Πλωτινουπόλεως, τῶν Βεργούλων, τῆς Μικρᾶς Νικαίας καὶ Νίκης, ἐσχάτως δέ, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Θράκης, τῆς Κομοτίνης καὶ τοῦ Διδυμοτείχου, τὸ ὅποιον μετὰ τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὴν Ἀδριανούπολιν ἦτο ἡ σπουδαιότερα πόλις τῆς Θράκης. Ἰδιαιτέρως εἶχε ἀσχοληθῆ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως Ἐλευθεραὶ καὶ Ἀρκαδιούπολις (Βαβὰ-Ἐσκή καὶ Λιουλιέ-Βουργάζ).

Ἄλλ' ἡ Χριστιανικὴ ἀρχαιολογία τῆς Θρακικῆς ἱστορίας ἦτο διὰ τὸν εὐσεβῆ διδάσκαλον καὶ φανατικὸν χριστιανὸν τὸ σπουδαιότερον ἀντικείμενον. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ μελέτη του περὶ Ἀγιασμάτων, τὴν ὁποίαν εἶχε στείλει πρὸ τριῶν δεκαετηρίδων εἰς τὴν Μεσαιωνολογικὴν Ἑταιρείαν Κωνσταντινουπόλεως, ὡς καὶ αἱ ἔρευνά του διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς πλουσιωτάτης ποτὲ καὶ διασημοῦ Μονῆς Λαμποῦς, ἀνηκούσης εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀδριανουπόλεως.

Πλὴν ἡ σπουδαιότερα ἐργασία τοῦ Λαμπουσιάδου εἶνε ἡ ἀνέκδοτος ἱστορία τῆς γεννετείας του Ἀδριανουπόλεως ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων, εἴτε Οἰκουδάμα εἴτε Ὀρεστιὰς ἐλέγετο αὕτη, ἢ ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦ Ἑλλήνου μᾶλλον ἢ Ῥωμαίου αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Ἡ τοποθεσία καὶ αἱ τοπωνυμίας της, τὰ ἰσχυρότατα τείχη της καὶ αἱ πύλαι, αἱ ἐπάλξεις καὶ οἱ πύργοι, αἱ ἐπιγραφαί, τὰ κιονόκρανα καὶ ἀγάλματα, ὅλα ἐμελετήθησαν λεπτομερῶς. Συνελέγησαν καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ αὐτοῦ συνηθροίσθησαν τὰ ἱστορικὰ κειμήλια, νομίσματα, συντρίμματα ἀγαμάτων, κιονόκρανα καὶ ἐπιγραφαὶ εἰς ἓνα Μοῦσεῖον ἀρχαιολογικόν, φιλοξενηθὲν εἰς ἓν δωμάτιον τοῦ Ζαλπείου Παρθεναγωγείου τῆς Ἀδριανουπόλεως. Τὴν δὲ πραγματείαν του περὶ τῶν τειχῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐξέδωκε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἡ Γενικὴ Διοίκησις Θράκης.

Ὅλα ἀπ' ἐτέρου, τὰ μεγάλα ἱστορικὰ γεγονότα, τὰ συνδεόμενα μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὴν τύχην τῆς πόλεως, αἱ πολιορκίαι αὐτῆς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἢ κατάληψίς της ὑπὸ τῶν Φράγκων, οἱ διάσημοι ἄνδρες αὐτῆς, οἱ ἐν αὐτῇ αὐτοκράτορες, δηλαδὴ Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς καὶ υἱὸς του Ματθαῖος, Ἀνδρόνικος ὁ νεώτερος, ὁ Ἀδριανουπόλεως Γερμανὸς ἀναγορευθεὶς τὸ 1267 Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καὶ τόσα ἄλλα συνυφασμένα μὲ τὴν γηραιὰν παρὰ τὸν Ἔβρον ἱστορικὴν πόλιν ἐξετάζονται ἐπιμελῶς.

Ἄλλὰ τὴν ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἱστορίαν τῆς Ἀδριανουπόλεως τὴν ἐξετάζει ὁ Λαμπουσιάδης πολὺ λεπτομερέστερον καὶ μὲ πολὺ μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον. Τὸ παρὰ τὸν Τόνσον ἀνάκτορον τῶν Σουλτάνων, ὅταν ἡ Ἀδριανούπολις ἦτο πρωτεύουσα τῶν Τούρκων ἀπὸ τὸ 1362 — 1453,

τὸ ἀποκληθὲν «μέγαρον τῆς τυραννίας» ἀπὸ τὸν ποιητὴν Σοῦτσον κατὰ τὴν εἰς Θράκην περιοδεῖαν του, τὰ μεγαλοπρεπῆ τζαμία καὶ οἱ θιαμῆσιοι λουτροὶ αὐτῆς, αἱ στοαί, αἱ ἀγοραὶ καὶ τὰ πελασγικῆς ἀντοχῆς χάνια της, οἱ χρυσοποικιλτοὶ τάφοι καὶ τὰ μανσωλεῖα τῶν Σουλτανοπαίδων, οἱ ὅποιοι ἐτάφησαν εἰς τὴν Ἀδριανουῦ, ὅλα τὰ βεράτια καὶ τὰ χειρόγραφα, τὰ φυλασσομένα εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς πόλεως ἢ εἰς τὴν μεγάλην τουρκικὴν βιβλιοθήκην τοῦ τζαμίου Σούλτὰμ Σελήμ, ἐξετάζονται μὲ ἐξειδικιασμένην προσοχὴν καὶ ἀποτελοῦν τὰ προσφιλῆ του θέματα.

Ἡ ἱστορία τῶν σχολείων καὶ τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως, οἱ ἀκμάσαντες λόγιοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἀποτελοῦν τὸ ἐπίμαχον θέμα τῶν μελετῶν του. Πρὸς τοῦτο ἐγκύπτει καὶ ἐξετάζει καὶ μελετᾷ τὰ ἀρχεῖα τῆς Μητροπόλεως καὶ τὴν μεγάλην βιβλιοθήκην τοῦ Σχολαρχείου τῆς πόλεως—εὐτυχῶς διασωθεῖσαν κατὰ τὴν πυρκαϊάν, ἥτις ὀλίγον πρὸ τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1878 ἀπετέφρωσε τὸ σχολεῖον—ὡς καὶ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου—κασεῖσαι δυστυχῶς κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊάν τῆς Ἀδριανουπόλεως ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου. Διὰ τὰ σχολεῖα, τοὺς ἀρχιερεῖς, τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς διασήμεους καὶ λογίους ἄνδρας ἐξετάζει τοὺς ὑπομνηματογράφους, τὰ δαιμόνια καὶ κολοσιαῖα ἔργα τοῦ χαλκεντέρου Κ. Σάθα, διορθώνει τὰς ἀτελείας τοῦ Σχεδιάσματος τοῦ Ματθαίου Παρανίκα, συμπληρῶνει τὰς ἐλλείψεις τοῦ Καταλόγου τῶν Ἀρχιερέων τοῦ ἐκ Μαδύτου τῆς Θράκης ἀειμνήστου Ἀμασειᾶς Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, ἐξετάζει τὸν διδάσκαλον Οὐζούνογλου, τὸν κατὰ τὸ 1821 κρεμασθέντα Μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως Δωρόθεον Πρώτον, ὅστις, ὡς φαίνεται ἐξ ἐπιγραφῆς, εἶχεν ἀνακαινίσει τὴν ἱερὰν Μητρόπολιν.

Ἄλλ' ἐξοχωτέρω, ἐν ταυτῷ δὲ καὶ συγκινητικωτέρω, εἶνε ἡ βιογραφία τοῦ Ἀδριανουπολίτου Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Σ', δις πατριαρχεύσαντος μέχρι τοῦ 1821. Οὗτος ἐφησυχάζων εἰς τὴν γενέτειραν ἐκρεμάσθη κατὰ τὰς φρικτὰς ἐκείνας ἡμέρας τοῦ Πάσχα, ὀλίγον μετὰ τὸν Γρηγόριον τὸν Β', ἀπὸ ἓνα παράθυρον τῆς Μητροπόλεως—ὅπερ παρέμεινεν ἔκτοτε κλειστόν, ὡς ἡ Πύλη τοῦ Πατριαρχείου—μὲ 22 προὔχοντας τῆς πόλεως.

Τέλος ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν βιογραφίαν τοῦ πρὸ δύο περὶπου αἰῶνων μαρτυρήσαντος νέου Ἀδριανουπολίτου Ἁγίου Μαυρουδῆ τοῦ Νεομάρτυρος.

Τοιοῦτος ἐν προχείρῳ σκιαγραφία ὁ ἀειμνήστος λόγιος Ἀδριανουπολίτης, εὐχομαι δέ, ὅπως καὶ ἄλλοι συμπληρώσουν τὰ κατ' αὐτόν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Κώστα Γεραγά, ἀναπληρωτοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Θράκης, Ἀναμνήσεις ἐκ Θράκης 1920—1922.

Ἀνέκαθεν ἡ ἱστοριογραφία ἰδιάζουσαν σημασίαν ἀποδίδει εἰς τὰς ἐξ αὐτοψίας μαρτυρίας. Τὰ γεγονότα γίνονται ἀντιληπτά ἐν τῷ ἀμέσῳ περιβάλλοντί των. Δὲν ἀποχρωματίζονται ἐκ τῆς καιρικῆς ἀποστάσεως· δὲν παρεμβάλλεται μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ ἀφηγητοῦ ὁ ἀλλοιῶν χρόνος, ἡ δ' ἐντύπωσις καὶ ἡ συγκίνησις εἶναι ἄμεσοι καὶ καθαροί, δὲν εἶναι σχόλιον ἢ ἐρμηνεῖα ξένης ἀντιλήψεως, καὶ τὰ πράγματα τοποθετοῦνται ἐν τῇ πραγματικῇ των προοπτικῇ.

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην σπουδαία εἶναι ἡ σημασία τοῦ ὑπὸ τὸν ἀπέριττον τίτλον: *Ἀναμνήσεις ἐκ Θράκης*: δημοσιεύματος τοῦ κ. Κ. Γεραγά. Ὁ συγγραφεὺς *ἔζησε* τὰ ἐξαιρετικά γεγονότα, τὰ ὅποια διηγείται, ἐνίοτε, κατὰ περισσώτερον, ἔδρασεν ἐνεργῶς ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἐθνικῆς τραγωδίας, ἥτις ἀπέληξε μὲ τόσον παρακτινὴν κάθαρσιν.

Ἐκ πρώτης ὄψεως θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι τὸ βιβλίον στερεῖται ἐνότητος καὶ ὅτι τὸ ἔγραψαν δύο ἄνθρωποι μὲ διαφόρους ἰδιοσυγκρασίας. Ὁ εἰς εὐαίσθητος εἰς πατριωτικὰς συγκινήσεις, ὁ ἄλλος ἀντικειμενικὸς χειριστὴς τῶν ἀριθμῶν ἀρεσκόμενος εἰς τοὺς ψυχροὺς ὑπολογισμοὺς τῆς στατιστικῆς. Ἄλλ' ἄραγε καὶ οἱ ἀριθμοὶ δὲν ἀποτείνονται κάποτε εἰς τὴν καρδίαν καὶ δὲν ἐκφράζουσι ἓνα θρήνον συγκινητικώτερον ἐνὸς ἔλεγείου; Ὅταν οἱ ἐκτοπισθέντες ἀπὸ τοὺς Τούρκους Θράκες ἐπαλιννόστησαν εὐρέθησαν ἐν μέσῳ ἔρειπίων· 20,000 οἰκίαι εἶχον ἐντελῶς καταστραφῆ, 11,000 ἦσαν ἡμερησιωμένοι, καὶ ὅταν οἱ κάτοικοι ἐμετρήθησαν εἰς πολλὰ μέρη ἔλεπον οἱ ἡμίσεις. Ἀκούσατε καὶ ἄλλον ἀριθμὸν νὰ ὀλολύξῃ: Ἀπὸ τοὺς ἔλληνας μικρασιάτας πρόσφυγας τοῦ Καράμπιγα, 7 διεσώθησαν τῶν λοιπῶν 3,500 σφαγέντων.

Ὁ κ. Γεραγὰς ἔγραψε τὸ βιβλίον του ὅπως ὄφειλε νὰ τὸ γράψῃ. Ὑπῆρξε διοικητικὸς υπάλληλος. εἰς ἓκ τῶν ὀργανωτῶν τῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὴν καταληφθεῖσαν Θράκην. Δι' αὐτὸν κύριον δὲν ἦτο ἡ ποιητικὴ συναρμολόγησις ζωηρῶν ἐντυπώσεων καὶ ὀραίων φράσεων, ἀλλ' ἡ ὅσον τὸ δυνατόν πιστοτέρα ἀπεικόνισις τῆς πραγματικότητος αἱ ἀπογραφικαὶ λεπτομέρειαι, αἱ ὀργανωτικαὶ ἐνέργειαι εἶχον δι' αὐτὸν κεφαλαῖωδες ἐνδιαφέρον. Ὁ ὑπουργὸς λυσσαλέης καὶ ἐγκληματικὸς ἀγὼν τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας ἦτο ἐπόμενον νὰ ἐξεγείρῃ ἐν αὐτῷ, γνώστη τοῦ θρακικοῦ ζητήματος, τὴν μηχανικότητα τοῦ ὑπερμάχου τῆς ἀληθείας, ἥτις ἦτο ἡ ἑλληνικότης τῆς Θράκης. Ἐντεῦθεν αἱ ἀναδρομικαὶ παρεκβάσεις του καὶ οἱ στατιστικοὶ πίνακες του. Ἐκ τῶν ἀνακρινούσεων του, τῶν ἐπὶ πραγμάτων ἐρειδομένων μανθάνομεν τὴν παράδοξον πολιτικὴν τῆς ὑπὸ τὸν Σαρπὺ γαλλικῆς κατοχῆς ἐργαζομένης ὑποκεκρυμμένως ἢ καὶ ἀναφανδὸν ὑπὲρ αὐτονομίσεως τῆς Θράκης, χαρακτηριστικὸν δὲ τῶν διαθέσεων τούτων εἶναι ὅτι εἰς Γάλλος ὑπολοχαγός, ὑπηρετῶν ὡς εἰρηνοδίκης ἐν Γκιουμουλτζίνῃ, ἔσχισεν ἐπιδεικτικῶς ἐντὸς ζαχαροπλαστείου τὴν εἰκόνα τοῦ Βενιζέλου. Ἀπὸ τὴν διήγησιν τοῦ Γεραγά συμπληροῦμεν καὶ τὴν ἀπελειστικὴν ἀνάμνησιν τῆς ἀκατανοήτως ἀπανθρώπου ἀστοργίας τῆς διασυμμαχικῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία βλέπουσα μὲ παγερὰ βλέμματα τὴν ἐν μέσῳ σφαγῶν, ἐμπρησῶν, διαρπαγῶν φονικῶν ἐνεδρῶν

ἐκρίζωσιν μίας φυλῆς χριστιανῶν ἀπὸ τὸ προαιώνιον πατρογονικὸν χῶμα, ἀνησύχει, μήπως δὲν ἀπομείνει ἀρκετὸς σίτος διὰ τοὺς Τούρκους, καὶ παρενέβαλεν ἐμπόδια εἰς τὴν ἐλευθέραν συμπαραλαβὴν τῆς περιουσίας τῶν ἐκπατριζομένων Θρακῶν χωρικῶν.

Αἱ Ἐναυανήσεις τοῦ κ. Γεραγᾶ διαιροῦνται εἰς 5 τμήματα· πιθανῶς τὴν διαίρεσιν ταύτην ὑπεγόρευσε ὑπηρεσιακὴ ἀντίληψις· ἀλλὰ ψυχικῶς ἀποτελοῦνται ἐκ τριῶν μερῶν τοῦ Προλόγου καὶ τῶν 7 πρώτων κεφαλαίων τῆς ἐγκαταστάσεως καὶ ἐνεργείας τῆς ἑλληνικῆς διοικήσεως καὶ τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον: Ἐπὶ τῆς ἀπόλειπας καὶ ἐκκένωσης τῆς Δ. Θράκης Ε'. μέρους. Εἰς τὸ πρῶτον καὶ τρίτον μέρος ἡ φράσις προσλαμβάνει κάποτε πτέρυγας, ὑψοῦται. Εἰς τὸ δεύτερον προσγειοῦται ὁμιλεῖ ὁ διοικητικὸς, ὁ οργανωτικὸς· ἐκτίθενται ἀντικειμενικῶς τὰ γεγονότα.

Ἐν τῷ Προλόγῳ τονίζων ὁ συγγραφεὺς ὅτι δὲν μετέβημεν εἰς Θράκην ὡς κατακτηταί, ἀλλ' ὡς ἐλευθερωταί, παραθέτει εὐστόχως τοὺς θαυμαστοὺς διὰ τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειάν των λόγους τοῦ τότε Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, λεχθέντας κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Βουλῆς τῆς 15 Φεβρουαρίου 1921. «Ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν ἀδελφῶν μας ἦτο ἡ πλήρωσις ἱστορικῆς ἀνάγκης... Εἶναι ἡ πίστις μὲ τὴν ὁποίαν ἐγεννήθημεν καὶ ἀνετράφημεν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐγεννήθησαν καὶ ἐνετράφησαν καὶ ἔζησαν ἡ πατέρες ἡμῶν καὶ οἱ πατέρες τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ οἱ ἀπώτεροι ἡμῶν πρόγονοι... Μὲ τὴν πίστιν αὐτὴν ὁ Ἕλληνισμὸς ἦγετο εἰς πάσας τὰς μαρτυρικὰς θυσίας...».

Εἰς τὸ πρῶτον, τὸ εὐφρόδονον μέρος παρακολουθοῦμεν τὰς σύγκλησεις τῆς καταλήψεως τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἐπιτάκτου Ἀρμιστοῦ, τὴν ἀποστολὴν τῶν ἑλλήνων ὑπαλλήλων, ταξιδευόντων ἐνίοτε εἰς τὸ ἄγνωστον, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ἂν ὁ Ἕλληνικὸς στρατὸς κατέλαβε τὰς περιφερείας εἰς τὰς ὁποίας κατευθύνοντο τὸν ἐξαλλοὺν ἐνθουσιασμόν τῶν ἐλευθερουμένων ὅταν αἱ ἀγαλλιῶσαι πόλεις ἐπλεον εἰς τὸ κυανόλευκον· τὸ πολυσήμαντον πέρασμα τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου διὰ τοῦ Θρακικοῦ ἐδάφους, τὰ δάκρυα τῶν τέως σκλάβων καὶ τὸ ἠντίσμα τοῦ Ἀλεξάνδρου δι' ἀνθέων ὑπὸ τῶν παρθένων τῆς Θράκης, τὴν περιπετειώδη σύλληψιν τοῦ Ταγιάρ, τὴν ἀνύψωσιν τῆς ἑλληνικῆς σημαίας ἐπὶ τῆς Ἀδριακουπόλεως καὶ τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν καὶ τὴν ἔπαρσιν τῆς κυανολεύκου ἐπὶ τοῦ ἰστοῦ τοῦ Λιμεναρχεῖου Καλλιπόλεως μὲ τὴν ἐπιφάνησιν τοῦ Μητροπολίτου: Ὑψώθητι, Κύριε, ἐν τῇ Δυνάμει σου. Σῶσον, Θεέ, πιστοὺς!

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος· βλέπομεν τὴν διοικητικὴν μηχανὴν ἀρχίζουσαν νὰ κινῆται· μανθάνομεν ἄγρια ἐγκλήματα τῆς βουλγαρικῆς καταλήψεως τοῦ 1912· τὰς φοβερὰς ἐπιτάξεις των παντὸς ἑλληνικοῦ ἐμπορεύματος μὲ τὰς διαβοητούς ῥάσπισκάς των ἀποδείξεις, εἰς πολλὰς τῶν ὁποίων ἐγράφετο «πληρωτέα εἰς τὸν ἄλλον κόσμον», ἢ βάνουσαι ὕβρεις ἢ ὄχι σπανίως «ὁ φέρων τὸ παρὸν εἶναι ὑποπτος καὶ συλλάβετέ τον»· βλέπομεν νὰ ἐκτίθενται τὰ ἀσύστατα ψεύδη τῶν βουλγάρων μὲ τὰς ἐπιδεικτικὰς παρελάσεις τῶν μυστακοφόρων μαθητῶν διὰ τῶν ὁδῶν καὶ ἡ πικρὰ ἀπογοήτευσίς τοῦ Βόριδος ὅστις βλέπων τὰ ἀραιὰ καλυβόσπιτα τῆς βουλγαρικῆς συνοικίας εἰς τὸ ἄκρον τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν, ἠρώτα τὸ ἐπιτελεῖόν του: Ποῦ εἶναι ὁ βουλγαρισμὸς τῆς Θράκης ποῦ ἠλθαμεν νὰ ἐλευθερώσωμεν; βλέπομεν τὴν κακοῦργον ἐκβίασιν τῶν Βουλγάρων πρὸς ἐκχριστιανισμόν τῶν Πομάκων τοὺς ὁποίους ἐβάπτιζον ἠαντίζοντες μὲ νερὸν διὰ σαρώθρου, καὶ τὴν ἀνηλεῆ καυτηρίασιν τῶν Πρώσων τῆς Ἀνατολῆς ὑπὸ τοῦ Χάρδεν ἀποκαλοῦντος αὐτοὺς Οὐννοὺς καὶ Μογγόλους· βλέπομεν τὴν μεγαλόψυχον προθυμίαν τῶν Ἑλλήνων τῆς Θράκης, διπτόντων εἰς λήθην τὰ ἀνεκδιήγητα μαρτύριά των, ἐτοιμῶν νὰ βοηθήσουν τὰς ἀρχὰς εἰς ἐμπέδωσιν τῆς τάξεως, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν δωροῦσαν χιλιάδας δραχμῶν πρὸς ἀνοικοδόμησιν τζαμιῶν τὰ ὅποια εἶχον καταστρέψει οἱ Βούλγαροι, βλέπομεν κυριαρχοῦσαν ἤδη τὴν ἰσότητα καὶ τὴν εὐνομίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ δημοσιολόγος Ραῖς, μετὰ προσωπικὴν ἔρευναν, ἔγραφε πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς ἀρχὰς: «ὁ καλύτερος ἔπαινος τὸν ὁποῖον δύναμαι νὰ κάμω διὰ

την διοίκησίν σας είναι ότι εις αὐτὴν οὐδαμῶς γίνεται αἰσθητόν, ὅτι μόλις πρὸ ολίγου ἔλαβε χώραν γεγονός τόσον βαρυσήμαντον ὅσον εἶναι ἡ ἀλλαγὴ καθεστώτους».

Εἰς τὸ τρίτον μέρος, τὸ θλιβερόν, βλέπουμεν βαθμηδὸν πυκνούμενα τὰ σύννεφα καὶ ἐπικειμένην τὴν ἔκσπασιν τῆς καταιγίδος: "Ἐρχεται ἔκ Παρισίων τὸ καταδικαστικὸν τελεγράφημα: «Ἡ Ἀνατολὴ Θεράκη ἀπωλέσθη ἀτυχῶς». Ὁ λαὸς συνταράσσεται καὶ ἐτοιμάζεται πρὸς ἔξοδον. Ἀλλὰ τότε συνέβη κάτι ἀπίρως τραγικόν. Ἡ διάσκεψις τῶν Μουδανιῶν ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ κυκλοφορήσουν εὐάρεστοι διαδόσεις, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἀντίστατο εἰς τὴν ἐκκένωσιν καὶ ὅτι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς προήλαυε κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ οἱ Θεραῖες ἐώρταζον ἑξαλλοὶ τὸ εὐτυχὲς γεγονός, ἐν ᾧ ἤδη εἶχεν ὑπογραφῆ ἡ ὀριστικὴ καταδίκη των. Ἐξαφνα ὡς κεραυνὸς ἐνοκῦπτει τὸ τηλεγράφημα τοῦ Νομάρχου Καλλιπόλεως: «ὑπεγράφη ἡ ἀνακωχὴ».

Καὶ ἀρχίζει τὸ μαρτύριον τῆς ἐκκενώσεως. Ὁ κ. Γεραγᾶς ἐδῶ ἀφήνει τὸ ὑπόψυχρον ὑπηρεσιακὸν ὕψος· περιγράφει ζωηρῶς τὴν πανοικει ἐκκίνησιν μυριάδων ἑλλήνων, τοὺς θρήνους καὶ ὄδυρους καὶ τὰς στυγεράς κατάρας, τῶν δυστυχῶν ἀπατρίδων, βαινόντων πρὸς τὸ ἄγνωστον, λαμβανόντων ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς τὴν θλιβεράν προσωνυμίαν τοῦ πρόσφυγος. Διὰ μερικῶν ἢ φύσις ἀμιλλᾶται πρὸς σκληρότητα μὲ τὴν Διπλωματίαν· ἐκπατρίζονται ἐν μέσῳ θυέλλης, ὑπὸ βροχὴν ραγδαίαν καὶ χονδρὴν χάλαζαν.

Ἄλλαχού ἡ σκηνοθεσία μεταβάλλεται.

Ἐπὶ ἑβδομάδας τὴν ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως πρὸς Καραγάτς ἀμαξιτὴν ὁδὸν διέσχισε πενθίμως ἀτελεύτητος σειρὰ ἀραμπάδων· οἱ ῥηθοὶ ἄφωνοι. πελιδνοὶ· ἐτάραττε τὰ νεῦρα ὁ ἀδιάκοπος τριγμὸς τῶν τροχῶν· ἂν ἐπήρχετο βλάβη εἰς κανὲν τῶν φορητῶν ἐκείνων, ἔσταμάτα διὰ μίαν ὅλην ἢ ἐπακολουθοῦσα πομπή. Ἐπήρχοντο καὶ θάνατοι ἐπὶ τῶν ἀραμπάδων ἐκείνων· ἀλλ' οἱ ἐξόριστοι πῶς ν' ἀργοπορήσουν; μία πρόχειρος κηδεΐα, θάψιμον τοῦ νεκροῦ εἰς τὴν παρυφὴν τῆς ὁδοῦ, καὶ ἐμπρὸς πρὸς τὸ ἄδηλον!...

Ἐπ' αὐτῶν πράγματα τῶν ὁποίων ἡ τραγικότης ὑπερβαίνει τὴν ἐκφραστικὴν δύναμιν τῶν λέξεων.

Ἐκεῖνο τὸ σφιγμένον τῆς χειρὸς τῶν ἑλλήνων ὑπαλλήλων ἀποχαιρετιζόντων τοὺς ξένους ἀξιωματικούς, ἀδυνατούντων ἀπὸ τὴν συγκίνησιν νὰ ψιθυρίσουν λέξιν, εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ βωβὰ αὐτὰ δράματα τῆς ἐθνικῆς συμφορᾶς, ἥτις ὀνομάσθη *ἐκφορὰ* τῆς Θεράκης.

Ὁ κ. Γεραγᾶς φαίνεται ἀνησυχῶν διὰ τὴν ἐτυμηγορίαν τῶν ἐπιτόνων. «Οἱ καιροὶ αὐτοὶ θὰ γίνον κάποτε παρελθόν, ὄχι πρόσφατον. Οἱ ἔγγονοι καὶ δισέγγονοι ἡμῶν θὰ σταματοῦν εἰς τὴν καμπὴν τῆς ἐθνικῆς σταδιοδρομίας· θὰ μελετοῦν καὶ θὰ κρίνουν συμβουλευόμενοι τὴν Ἱστορίαν· θὰ μᾶς κρίνουν αὐστηρῶς. ἴσως μέχρι κατάρτας».

Δὲν δύναμαι νὰ μαντεύσω τί θὰ κάμουν οἱ ἐπίγονοι. Νομίζω ὅμως ὅτι δὲν θὰ λείψουν νὰ κύψουν ὀλίγον καὶ ἐπὶ τῶν σελίδων τῶν *Ἀναμνήσεων*. Καὶ δὲν θὰ εἶναι πρὸς ζημίαν των.

ΑΡΙΣΤ. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

Νεῖρ Βέη. «Ἀνατολικὴ Θεράκη». Τὸ παρελθόν, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον αὐτῆς. Τόμος α'. Τύποις «Σφενδόνης» 1927 16ον Σ. 132.

Ὁ κατὰ τὴν τρίτην Ἐθνοσυνέλευσιν πληρεξούσιος τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ Νεῖρ Βέης διαδραματίσας ἐνεργὸν πρόσωπον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀνατολικῆς Θεράκης κατὰ «τὴν τελευταίαν δεκαπενταετίαν», ἐξέδωκε τὸ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον βιβλίον, ἵνα ἐπιστήσῃ, ὡς γράφει, «τὴν προσοχὴν τόσον τῶν ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Θεράκης μετα-

ναστευσάντων Ἑλλήνων συμπολιτῶν του, ὅσον καὶ τῶν ὁμοθρήσκων του Μουσουλμάνων τῶν διατελούντων εἰς ἀπαισίαν αἰχμαλωσίαν ὑπὸ τὸ Κεμαλικὸν καθεστῶς ἀπὸ τὸν κίνδυνον Βουλγαρικῶν ἐπιδρομῶν, τὸν ὁποῖον διατρέχει ἡ ὠραία αὕτη χώρα, καθότι τὸ Κεμαλικὸν καθεστῶς δὲν δίδει σημασίαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Θράκην καὶ μόλις πλήγμα τι ἐν Ἀσίᾳ κατὰ τῆς Τουρκίας προσλάβῃ σοβαρότητα δ' αὐτήν, οἱ κυβερνῆται τῆς Ἀγκύρας θὰ ἐγκαταλείψου ἀμέσως τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Θράκην» (σελ. 21)

Συγχρόνως «ἠθέλησε νὰ συγκεντρώσῃ τὰς Ἀναμνήσεις του διὰ τὴν περίοδον ἐκείνην καὶ τὰ στοιχεῖα τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν Θράκην»

Τὸ ἔργον ἄρχεται ἐν εἴδει εἰσαγωγῆς μὲ τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα ὡς παρουσιάζεται σήμερον. Ἀκολουθοῦν ἔπειτα τὰ κεφάλαια περὶ τοῦ κινδύνου διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην, ἡ Θράκη ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Ἀβδούλ Χαμήτ, ὑπὸ τοὺς Νεοτούρκους, ὑπὸ τὸν Βουλγαρικὸν ζυγόν, κατὰ τὴν ἀνακωχήν, ἀπὸ τοῦ 1918 μέχρι 1920, ἡ ὀργάνωσις τοῦ Τζαφέρ Ταγιάρ, ἡ ἐγκαθίδρυσις τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως, ἡ ἀπέναντι τῶν ἀλλοφύλων στοιχείων πολιτικῆ τῆς Ἑλλάδος, αἱ ἐντὸς δύο ἐτῶν πρόοδοι, ἡ σημερινὴ ἐρημωσις τῆς Θράκης, στατιστικαὶ πληροφορίαι περὶ τῶν φυσικῶν ὄρων αὐτῆς, τῶν προϊόντων καὶ τοῦ πληθυσμοῦ της κ.τ.λ.

Μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρει λεπτομερείας περὶ τοῦ διορισμοῦ κατὰ τὸ 1910 Ἑλλήνος νομάρχου παρὰ τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως, τὰ κατὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου καὶ τὰς ἐν Ἀδριανουπόλει ὑστεροβούλους ἐνεργείας τοῦ τότε λοχαγοῦ Ἰσμέτ (τοῦ σημερινοῦ προθυπουργοῦ Ἀγκυρᾶς) καὶ τοῦ ὑπολοχαγοῦ Ἰχσάν (τοῦ ὑποδίκου Ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν) καὶ ἐν γένει ἀρκετὰς λεπτομερείας, αἱ ὁποῖαι θὰ χρησιμεύσουν εἰς τὸν μέλλοντα ἱστορικὸν τῶν τελευταίων χρόνων τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης.

M. A. Σ.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Τὸ ἐν Ἀθήναις «Θρακικὸν Κέντρον» προκηρύσσει διαγωνισμὸν πρὸς συλλογὴν γλωσσικῆς καὶ λαογραφικῆς ὕλης, ἥτοι λέξεων, ἀσμάτων, παραμυθιῶν, παροιμιῶν, παραδόσεων, αἰνιγμάτων, ἠθῶν, ἐθίμων καὶ τῶν τοιούτων.

Ἡ ὕλη δέον νὰ προέρχεται ἐκ Θράκης, νὰ εἶναι δὲ γραμμικῆ ἀκριβῶς ὅπως ὑπὸ τοῦ λαοῦ λέγεται καὶ προφέρεται, χωρὶς καμμίαν προσθήκην ἢ μεταβολὴν ἐκ μέρους τοῦ συλλογέως.

Δέον ἐπίσης νὰ δηλοῦται ὁ τόπος (πόλις ἢ χωρίον) ἐκ τοῦ ὁποίου προέρχεται καθὼς καὶ τὸ ὄνομα καὶ ἡ ἡλικία τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν ὁποίων κατεγράφη. (Λεπτομερεστεράς ὁδηγίας δύνανται νὰ ζητήσουν οἱ ἐνδιαφερόμενοι παρὰ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου τυπωμένας εἰς φυλλάδιον ἀποστελλόμενον δωρεάν). Τὰ χειρόγραφα δέον νὰ εἶναι εὐανάγνωστα καὶ ἐπὶ τῆς μιᾶς σελίδος γραμμένα.

Προθεσμία ὑποβολῆς ὀρίζεται τὸ τέλος Μαΐου 1928. Τὰ χειρόγραφα ἀποστέλλονται εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις «Θρακικὸν Κέντρον» (Βουλῆς 18, Μέγαρον Τουρίστ).

Τὰ βραβευθησόμενα ὡς καὶ τὰ μὴ βραβευθησόμενα δὲν ἐπιστρέφονται.

Βραβεῖα ὀρίζονται :

Α' δραχ. 4000,   Β' δραχ. 2000,   Γ' δραχ. 1000,
Δ' δραχ. 1000,   Ε' — Η' 500.

Ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Κέντρου ἐπιφυλάσσει ἑαυτῇ τὸ δικαίωμα νὰ δημοσιεύσῃ ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει τὰς ὑποβληθησομένας ἐργασίας εἰς τὰ «Θρακικά».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
Τὸ «Θρακικὸν Κέντρον», Πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Θραῶκας	γ'
Προκήρυξις τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Περιοδικοῦ	δ' — ζ'
Ἡ Θράκη καλεῖ τοὺς ἐρευνητάς της	ζ'
Γ. Χατζηδάκι, Ἡ Ἑλληνικὴ Θράκη	1 — 2
<i>Ἀρχαιολογικά :</i>	
Σ. Πελεκίδη, Μνημεῖα τῆς Θράκης	5 — 19
Ι. Β. Παπαδοπούλου, Ἐπιτύμβιος στήλη εὐρεθεῖσα ἐν Σωσθενίῳ τοῦ Βοσπόρου	20 — 25
Χ. Τσούντα, Ἀπεικόνισις Θρακῶν εἰς ἐν ἄγγειον	26 — 29
<i>Βυζαντινά :</i>	
Γ. Α. Σωτηρίου, Ἀνάγλυφον ἁγίου Γεωργίου ἐξ Ἡρακλείας Προποντίδος	33 — 37
Κ. Κουρτίδου, Βυζαντιναὶ ἀρχαιότητες ἐν Ἀδριανουπόλει	38 — 41
Ν. Δ. Βέη, Θεοδοσίος Μητροπολίτης Μηδείας καὶ Σωζοπόλεως	43 — 49
<i>Ἱστορικά :</i>	
Ἄπ. Δοξιάδου, Ἀπελευθέρωσις — Ὑποδούλωσις Θράκης	53 — 69
Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Περὶ τῶν ἀρχαίων Θρακῶν	70 — 86
Ἄλεξ. Παπαδοπούλου, Παρασκηνιακὴ ἀνασκόπησις τοῦ Θρακ. ζητήματος	87 — 88
Ἄχιλ. Σαμοθράκη, Βασιλεὺς — ποιητὴς Κότυς ὁ Ε΄	89 — 105
Στίλπωνος Κυριακίδου, Καπουκίνος Robert de Dreux ἐπὶ Θράκη 1606	105 — 110
Χρονικόν, Ἐνα ταξίδι ἐπὶ Θράκη ἐτὸ 1433	116 — 123
<i>Λαογραφικά :</i>	
Ἑλληνικῆς Σαραντῆ, Τὰ Κρατητικὰ	127 — 140
Πολύδ. Παπαχριστοδοῦλου, Παραομιεῖς Σαραντα Ἐκκλησ. Ἀν. Θράκης	141 — 166
Θεολ. Βαφεΐδη, Δημόδεις δοξασίαι καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι Ἀδρ. λεως	169 — 191
Α. Χατζηπαναγιώτη, Τὸ χαλβασάββατο	197 — 198
Μ. Παπαχριστοδοῦλου	
Ἄστεριου Ζήκου	199 — 213
Δ. Χατζηπαναγιώτη	
Παραμῦθια	214 — 220
<i>Γλωσσικά :</i>	
Μ. Φιλήντα, Ἀπὸ τῆ γλῶσσα τῆς Θράκης	221 — 223
Πολύδ. Παπαχριστοδοῦλου, Γλωσσάριον ἀπὸ τῆ Σαρανταεκκλ. γλῶσσα	223 — 237
<i>Μνημόσυνα :</i>	
Περ. Παπαχριστοδοῦλου, Ὁ Βιζυηνός	238 — 240
Γ. Ἀναγνωστοπούλου, Σταμάτιος Ψάλτης	240 — 243
Κ. Κουρτίδη, Γεώργιος Ἰακώβου Λαμπουσιάδης	245 — 247
<i>Βιβλιογραφία Βιβλιοκρισίαι :</i>	
Ἄριστ. Κουρτίδη, Κώστα Γεραγᾶ: Ἀναμνήσεις ἐκ Θράκης	248 — 250
Μ. Α. Σ., Νεῖρ Βέη: Ἀνατολικὴ Θράκη	250 — 251
Προκήρυξις Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Διαγωνισμοῦ	252